

Petru Călin

**TIPARUL
ROMÂNESC
DIECEZAN
DIN
CARANSEBEȘ,
1885-1918
vol. 1**

EDITURA BANATICA

Mariei

Tiparul:

ISBN 973-97994-0-X

Coperta: PETRU CĂLIN

Petru Călin

**TIPARUL
ROMÂNESC
DIECEZAN
DIN
CARANSEBEȘ**

1885-1918

vol. 1

**Cu binecuvântarea și precuvântarea
Prea Sfinției Sale Dr. LAURENȚIU STREZA**

**EDITURA BANATICA
REȘITA 1996**

Precuvântare

*C*ontribuția popoarelor din Orientul îndepărtat sau mai apropiat, între care se adaugă, de bună seamă, și Egiptul, la dezvoltarea civilizației universale este binecunoscută și unanim apreciată. De pildă, asirienii au construit primul sistem de drumuri; începutul astronomiei, cartografiei, chimiei și algebrei se leagă de numele sumero-babilonienilor; papirusul a fost inventat de egipteni, iar geometria - spun cercetătorii - era tot o creație a lor.

Capodopere ale literaturii universale, precum *Epopeea lui Ghilgameș*, *Imnul lui Amon-Ra*, *Avesta*, *Mahabharata*, *Vedele*, *Upanișadele* și chiar *Vechiul Testament* au intrat, de multă vreme, în patrimoniul spiritual și cultural al Umanității.

Meritul inventării hârtiei și al cernelei tipografice aparține chinezilor și tot lor le datorăm primele încercări în domeniul tiparului.

“Arta artelor coborâtă din cer” și “mama tuturor științelor”, cum, pe bună dreptate, a fost numit, tiparul datorează foarte mult lui *Johann Gutenberg* (*Gutensfleisch*), care a introdus, primul, tehnica turnării caracterelor de plumb în matrițe de metal, tipărind celebra *Biblie de 42 de rânduri*, în anul 1455. După acest an de referință, numărul

tipografiilor a cunoscut o creștere considerabilă, iar noua tehnică s-a răspândit cu repeziciune în toate țările occidentale.

Această minunată și totodată importantă invenție a Eoului Mediu a pătruns în Țările Române, în primul deceniu al secolului al XVI-lea. În tipografiile de la Târgoviște (mănăstirea Dealu), mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul de lângă București (Plumbuita de astăzi), Govora, Snagov, Râmnic, Iași, Alba-Iulia ș.a., s-au tipărit, de-a lungul anilor, nenumărate cărți în limbile slavonă și română, lucrări teologice de mare valoare și ediții integrale ale Noului Testament (Bălgrad, 1648) și ale Bibliei (București, 1688), care s-au răspândit în toate teritoriile locuite de români, inclusiv în Banat, contribuind din plin la formarea limbii române literare.

Banatul nu a avut tradiție tipografică asemeni celei din Țara Românească și Moldova, nu pentru că românii bănățeni nu ar fi avut vocație pentru această artă, ci datorită îndelungatelor și prea apăsătoarelor stăpâniri străine.

Odată cu reînființarea Venerabilei Episcopii a Caransebeșului, în anul 1865, și instalarea la cârma ei a episcopului Ioan Popasu, a început și pe aceste meleaguri o intensă activitate bisericească și culturală, care culminează cu înființarea Tipografiei diecezane (2/14 decembrie 1885) și a Librăriei diecezane (25 februarie/9 martie 1886).

Adevărat "semănător de așezăminte culturale", cum pe bună dreptate a fost numit, episcopul Popasu a înțeles că "starea cea jalnică a națiunii noastre române", aflată sub dominație străină, poate fi înlăturată numai prin intermediul cuvântului scris și tipărit. Scopul acestui deziderat

viza propovăduirea până în cele mai îndepărtate colțuri al Episcopiei caransebeșene a conținutului credinței noastre strămoșești precum și cea a conștiinței unității de neam.

Cartea domnului profesor Petru Călin - specialist (în bibliofilie, carte vechi, istoria culturii) la Oficiul pentru Patrimoniul Cultural Național Caras-Severin - pe care avem onoarea de a o prefața, prezintă tocmai această extraordinară activitate tipografică desfășurată la Caransebeș, între anii 1885-1918, în timpul păstoririi vrednicilor ierarhi: Ioan Popasu, Nicolae Popea și Miron Cristea, secondati de o adevărată pleiadă de intelectuali - teologi și laici deopotrivă - ca: Iosif Traian Badesen (viitorul episcop), Filaret Musta, Ion Bartolomeiu, Iuon Iuonasiu, Iosif Iuliu Olariu, dr. Petru Barbu, Enea Hodoș, Cornel Corneanu s.a.

Ideea de a condensa, într-un prim volum, cercetările pe care eruditul autor le-a desfășurat, vreme de mai mulți ani, în biblioteci județene, parohiale, în cea a Episcopiei Caransebeșului și în alte importante biblioteci din țară, este nu numai binevenită, ci și foarte utilă, mai ales dacă avem în vedere importanța acestui demers pentru Episcopia noastră, cât și rolul pe care l-au avut Tipografia și Librăria diecezană în viața bisericească, culturală și politică a românilor bănățeni.

Cu o dăruire exemplară, cu acervie și înaltă competență, Domnia Sa a reușit să elaboreze o lucrare de referință în domeniu, cu structură bine definită, de certă valoare istorică și documentară, umplând un mare gol existent în istoriografia bisericească bănățeană și nu numai.

O notă distinctă a lucrării de față rezultă din aceea că nu abordează cu o detașare formulă fenomenul tipografie diecezan de la Caransebeș, ci

pune în relief mecanismele interioare - organice legate - ale acestui proces cultural.

Fată, de ce, prețuind osteneala autorului, recomandăm cu căldură această lucrare nu numai specialiștilor, ci și preoților, studenților teologi, elevilor seminariști și tuturor celor ce investighează acest compartiment cultural al Episcopiei noastre!

Dr. LAURENȚIU STREZA,
Episcopul Caransebeșului

Caransebeș,
Nașterea Domnului, 1996.

CÂTEVA PRECIZĂRI

In urmă cu vreo opt ani, un pasionat căutător de comori în istoria Banatului mi-a solicitat o îndrumare bibliografică pentru o temă de interes imediat. Cum nu am putut răspunde pe loc și spre a nu fi interpretat ca lipsit de bunăvoință, printre picături, am început căutarea. Lăsând la o parte anecdotică, treptat mi-am dat seama că aveam în față un domeniu bogat și divers, de o remarcabilă relevanță istorică și deci de o largă utilitate documentară. Pe măsura pătrunderii în varietatea măturilor cuprinse în paginile tiparului diecezan din Caransebeș, s-a conturat convingerea că, pentru cercetătorul epocii moderne (aplecă asupra meleagului bănățean), acest tezaur documentar este de o certă trebuință; ba mai mult, am zice că nu se poate întocmi o istorie națională corectă și completă, mai ales în secțiunea ei culturală, fără a se apela la respectivul tezaur. Dar pentru a fi utilizat (în cercetare) operativ și eficient, acesta trebuie cunoscut prin lucrări specifice. De aci, necesitatea și oportunitatea încercării de față care intenționează să ofere o imagine cuprinzătoare a tiparului diecezan din Caransebeș / oglindă istorică / , prin investigare și ordonare sistematică și respectiv prin alternarea demersului analitic cu detalieri bibliografice. Necesitate cu atât mai resimțită cu cât acest domeniu a fost abordat doar sporadic, cu parțialitate, cu generalități în care, uneori, s-au strecurat și erori.

Având în vedere bogăția producției amintite, ca și dorința de a o prezenta în integralitatea sa bibliografică, materialul de referință se distribuie în două volume. Primul, cel de față, cuprinde un sumar expozeu privind istoricul tipografiei și librăriei, urmat de considerații analitice adecvate antepuse cataloagelor și eșalonărilor bibliografice la carte și periodice; excepție face *"Foaia diecezană"*, care, datorită întinsului său conținut de peste trei decenii, se va monografia în volum separat.

În structura generală a lucrării, materialul din segmentele

bibliografice se derulează urmând criteriile cunoscute: la carte, în ordinea alfabetică după autori (și în ordinea cronologică la fiecare nume) și respectiv după titlu când autorul nu este indicat; la periodice, după durata periodicității - anuale, lunare (bilunare), săptămânale, cuprinsul fiind redat prin grupări bibliografice din clasificarea îndeobște uzitată.

De precizat că această lucrare își propune ca scop general să aducă, în modalitatea enunțată, un nou fascicol de lumină privind rolul și contribuția Bisericii ortodoxe - ca instituție fundamentală a societății românești - în apărarea și afirmarea ființei noastre naționale în condițiile istorice cunoscute, căci istoria Bisericii se împletește cu istoria neamului formând cea mai desăvârșită unitate. Firește, dezvelirea acestei importante fațete din portretul eparhiei Caransebeșului din deceniile premergătoare marii Uniri nu este în sine, ci din dorința de a fi restabilite, peste vreme, punți de cultură și spiritualitate ortodoxă. În această intenție sunt date, sub formă de *restitutio*, și cuvântările rostite de episcopii caransebeșeni (Popasu, Popea, Miron Cristea) în deschiderea sinoadelor eparhiale dintre 1870 și 1918, adevărate sinteze de gândire, de înțelepciune arhierască, grefate pe o realitate istorică bogată în semnificații.

Desigur, fiind prima încercare de a înscrie sub aceeași acoladă diferite laturi ale tiparului diecezan din Caransebeș, autorul își asumă firescul risc al începutului, deschizând posibilitatea altor cercetători de a completa ori corecta prezenta modestă contribuție la cunoașterea unui segment din istoria modernă a tiparului românesc.

A u t o r u l

TIPOGRAFIA DIECEZANĂ. LIBRĂRIA DIECEZANĂ.

1. Considerații preliminare

Una dintre trebuințele cele mai adânc și demult simțite ale clerului, învățătorimei și ale poporului diecesei noastre a Caransebeșului a fost înființarea unei tipografii și librării diecesane.

Cu aceste cuvinte începe circulara (considerată îndeobște a fi prima tipăritură scoasă din Tipografia diecezană la inaugurarea sa, emisă de Ioan Popasu la 30 noiembrie c.v. 1885 - vezi Anexa 1, la finele cap. I), în cuprinsul căreia se dă publicității expunerea de motive privind întemeierea primei tipografii românești în centrul eparhiei Caransebeșului. Având un deplin simț al realității, arhiereul înțelege marile salturi făcute de civilizația modernă *"prin înaintarea artelor și științelor"*, fiind perfect convins de principiul îndeobște acceptat că *"știința dă putere"* și că, prin intermediul căreia, s-a ajuns la o comunicare rapidă (*"se scrie cu fulgerul și se călătorește cu iuțeala vântului"*). Este, de asemenea, perfect convins de rolul tiparului în exercitarea misiunii sale de conducător al unei eparhii *"a cărei activitate s-a mărit fără seamă"*, în administrarea bisericească, în comunicarea cu școlile și asigurarea acestora cu cele de trebuință pentru un învățământ optim, și mai mult, o tipografie și o librărie proprii sunt de absolută necesitate, ca *"unele dintre mijloacele cele mai puternice spre a răspândi științele și prin dânsle cultura, luminarea, religiositatea și moralitatea la toți fiii diecesei"*. Tocmai de aceea, se luptă pentru a depăși anacronismul în care se afla, el și întreaga conducere a eparhiei, întemeind o tipografie proprie, modernă, pe măsura oferită de tehnica timpului său.

Până să se ajungă la stadiul optim de întemeiere a unei tipografii

și librării proprii și la capacitatea de menținere în activitate, la parametri ridicați, a unui astfel de stabiliment, reactivata eparhie trebuia să parcurgă un drum anevoios, cu destule obstacole, mai ales că se pornea de la un nivel apropiat de cota zero. Căci în răstimpul de când (în 1759, sub episcopul Ioan Georgeviciu) reședința se mută la Vârșeț¹ și până la revenirea în Caransebeș² în vara lui 1865, în acest răstimp deci, când biserica gr. or. română s-a aflat sub tutela bisericii sârbești, se înregistrează o decădere generalizată. Astfel, privind de la nivelul anului restaurării, imaginea era deplorabilă. În secolul respectiv, degradarea pătrunsese în toată structura bisericească și a vieții poporului. Mărturii ale timpului, încrustate cu literă de tipar, facilitează o reconstituire, în linii principale, a situației. Așa, bunăoară, în ce privește starea clerului, aflat la discreția autorității tutelare (ostilă progresului românesc și încurajând corupția și incultura), asupra acestuia și-a pus amprenta nu numai decadența materială, ci și cea morală, după cum relatează, într-un articol de sinteză din "Concordia", probabil Vincențiu Babeș: *"Răul cardinalu, pentru ce clerulu nostru a remasu în cultură atât de îndereptu a fost acea împregiurare că pentru treapta preoțească nu s-au căutat la noi bărbați apți și culți care să lățească lumina între poporu, ci oameni care au sciut împle pungile episcopiiloru și protopopiloru /.../ Prin aceasta, starea preoțească a devenit din ce în ce tot mai ticăloasă, încât astăzi a ajuns gradul cel mai înfricoșatu"*³ Dar despre starea reală de atunci în reactivata dieceză, își amintește, cu amărăciune, însuși arhiereul investit cu misiunea totalei reconstrucții: *"Sosind eu aici, zice Popasu, în locul reședinței /.../ afară de o casă numită reședință veche, devenită ruină, afară de o moară decăzută și aflătoare în proces cu arendașul ce o ținea și afară de 21 de lanție de pământ părăginit, n-am găsit alta nimica, n-am avut nici măcar unde să-mi plec capul"*⁴. De aceea, la sosirea în Caransebeș - 20 august c.v. 1865 -, Ioan Popasu a fost găzduit într-o locuință, special închiriată, din casa negustorului local Alexandru Stancoviciu⁵. În casa respectivă vor fi așezate și birourile Consistoriului diecezan, chiria costând 900 fl. Abia în 1870, devine proprietatea eparhiei ca reședință episcopescă, cumpărată cu 16.000 fl., cum preciza însuși Popasu la Sinodul eparhial din 1870.

Așadar, de la acest stadiu pornind, primul episcop al reactivatei eparhii a trebuit să lupte pe mai multe fronturi și, ca un adevărat arhitect-constructor, a pornit de la temelii să clădească noul edificiu diecezan. El a înțeles de la început că bătălia pentru realizarea unei astfel de opere trebuia dusă pe toate coordonatele structurale, care, împletite armonice, treptat, puteau să-l conducă la scop. După cum am precizat, acest studiu nu își

propune să înfățișeze o istorie a reactivatei eparhii a Caransebeșului și nici să fie o monografie a activității episcopilor de aici, dar un mic preambul referitor la aspectele principale premergătoare întemeierii stabilimentului diecezan (tipografie și de librărie) este necesar. În această privință, vom aminti (mai mult enumerativ) liniile de forță puse în mișcare pentru revitalizarea întregului organism românesc de pe teritoriul eparhial.

O primă grijă a episcopului a fost punerea temeliei organizatorice a diecezei. Astfel, în prima ședință consistorială⁶, din 23 septembrie v. 1865, cu protopopii celor șase districte curat românești (și cu asesorii consistoriali onorari români din parohiile curat române denumiți mai înainte de ierarhia sârbească) s-au ales administratorii protopresbiterali pentru districte ppr. (Vârșeț, Palanca sau Biserica Albă, Ciacova și Panciova) în care protopopii erau sârbi și ca atare au rămas sub ierarhia sârbească. Apoi, au fost aleși presbiterii: Nicolae Tincu Velia (pr. Secaș) la Vârșeț, Iosif Popovici (pr. Iam) la Biserica Albă, Simion Dimitrievici (pr. Carlovăț) la Panciova și Ioan P. Șeiman (pr. fără parohie în Timișoara) la Ciacova. Nicolae Andreeviciu preia protopopiatul Caransebeș (și funcția de director al școalelor naționale din fostul confiniu militar bănățean), în locul lui Gavril Iancovicu (bolnav la pat), Ioan Bartolomeiu (absolvent de științe juridice) e numit în postul de secretar episcopal, până atunci funcționar în cancelaria aulică de la Viena, iar dr. Aurel Maniu, pe atunci deputat în Făget, devine juristconsultul arhiereului. Deîndată episcopul face vizitațiuni canonice în cuprinsul eparhiei, mai întâi la Lugoj, apoi, pe un lung traseu⁷ până la Panceva prin Orșova și retur prin Anina (Steierdorf) și, treptat, și în alte zone. Acțiunea organizatorică va continua prin aplicarea prevederilor statutului organic, a constituționalismului elaborat de Șaguna la nivelul întregii mitropolii, la respectarea, cu strictețe, a lor au vegheat, permanent, toți episcopii. În spiritul acestora au fost elaborate și aplicate, pe parcurs, adecvate statute și regulamente organizatorice, adoptate în sinoadele eparhiale.

O altă linie de forță pusă în mișcare, cea mai dificilă, dar de o deosebită importanță, a fost încheierea și dezvoltarea averii materiale și financiare a eparhiei. Pornind de la cota amintită, s-au străbătut o serie de greutăți pentru redobândirea drepturilor cuvenite la ieșirea de sub ierarhia sârbească (edificii și sume de bani), atât în disputele de partajare cu fosta autoritate tutelară, ca și cu dieceza Aradului, cu care abia în 1884 s-a putut ajunge la o împărțire acceptabilă a fondului comun (de 333.994 fl. 40 cr.)⁸ rezultat după obținerea autonomiei. La fondul comun se adaugă *"papirele de valoare"* și valuta austriacă donată de familia Mocioni, o sumă

considerabilă⁹. Firește, la creșterea visteriei, a averii materiale, au contribuit, cu generozitate, credincioșii, *“buni și darnici”* (cum îi califică N. Popea la un sinod), fie prin micile contribuții comunale, prin purtarea tasului, fie prin *“lăsământe”* testamentare. Dacă ne referim la perioada anterioară anului 1885, ca și după aceea, găsim cuprinse sub patronajul episcopiei o serie de **fundațiuni** (cu destinații precizate de titulari) între care: Ana Alexandrovici, Peța, Nicolaeviciu, Curiac, Pepa-Seracin, Mihail Popovici, Cimponeriu, Tismănariu, Elena Bösz, Ioan Popasu, Dimitrie Hațegan, Temeș, Trapșa, Heydte, Trăilă, Stroescu, Dimitrie Brumariu, Ioanichie Neagoe, George Popovici (Ciclova), Liviu și Ioan Andreeviciu, George Cornean, Iosif Novac, Nicolae Popea, Magdalena Roșiu s.a., toate acestea, pe durata de până la 1918, fiind o forță dinamizatoare a vieții economice din componentele structurale ale diecezei.

Privitor la organizarea, chivernisirea și destinația averii financiare este de amintit constituirea și administrarea de fonduri. În afară de cele provenind din drepturile anterioare anului 1865, s-au creat altele noi, între care: fondul general administrativ, fondul școlar, fondul bisericesc cultural, fondul instruct episcopesc, fondul preoțesc de ajut. văduvelor și orfanilor pr., fondul internatului, fondul eparhial special, fondul de depozit ș.a. Au fost făcute insistente demersuri și prestate intense eforturi pentru redobândirea averilor (întinse suprafețe de terenuri și multe clădiri case parohiale) luate abuziv (în timpul tutelării de biserica sârbă) de către biserica greco-catolică¹⁰.

Prin organizarea și dezvoltarea financiară, progresiv, s-a putut proceda la cumpărarea ori ridicarea unor noi edificii eparhiale, sau la achiziționarea a noi suprafețe de teren, de primul și de următorii episcopi. Astfel, s-a putut realiza noua clădire a Seminarului (sfârșită la 19 sept. c.n. 1891 sub Nicolae Popea, cf. F.D. nr. 36/1891, p.7, ianugurată însă mai târziu), ori internatul (cel vechi și respectiv cel nou).

Șocat de faptul că la venirea sa a găsit eparhia *“despuiată de averea ei mișcătoare și nemișcătoare”*, dar și *“clerul și poporul ei român părăsit și înapoiat în propria sa moștenire”*¹¹, Ioan Popasu simte nevoia imperativă de reabilitare a clerului și personalului didactic, atât profesional, cât și moral. De aceea, se ocupă intens de o altă componentă a organismului diecezan - **școala**, chiar în prima ședință consistorială din 23 septembrie 1865 hotărîndu-se aducerea secției teologice de la Vârșeț. Anterior acestei prime ședințe consistoriale, la Sinodul ținut la reședința mitropolitană din Sibiu (16 aug. v. 1865), s-a adoptat, printre altele, și o decizie¹² în ce privește viitorul școlii teologice românești din Vârșeț, în care se nota: *“În privința*

institutului clerical românesc din Vârșeț, care pe viitorime are a deveni sub nemijlocita purtare de grije a Prea sfinției Sale părintelui episcop al Caransebeșului, sinodul află deocamdată a hotărî următoarele: a) Dispozițiunile pentru translocarea atinsului Institut clerical din Vârșeț la Caransebeș și pentru primirea elevilor clerici pe anul viitor scolastic, se lasă pe buna chibzuire a părintelui episcop diecesan al Caransebeșului. b) Pentru deplinirea catedrelor profesionale, ce au fost și până acum sistemisate la același institut, Prea sfinția Sa părintele episcop diecesan va face timpuriu propunere la metropolie, pe lângă arătarea și dovedirea cualificării indivizilor competenți". La Sinodul eparhial din apr. 1876 se decide înființarea secției pedagogice, astfel că se constituie un dorit institut diecesan, la început cu mijloace materiale mai modeste și cadre didactice mai puține, dar se reușește, pe parcurs, sporirea acestora, și numeric, și calitativ.

Pe această coordonată de factură culturală (de culturalizare), s-au inițiat, ori s-au încurajat idei de constituire a reuniunilor, societăților, asociațiilor profesionale, ori cultural-artistice, atât în rețeaua învățământului, cât și în câmpul larg de manifestare populară.¹³ Dintre acestea, de exemplu, au avut un rol însemnat pentru învățământ: Reuniunea învățătorilor (la nivel diecesan, cu despărțăminte teritoriale) și Conferințele învățătoresți (organizate cu periodicitate), ori societățile de lectură ale elevilor teologi și respectiv pedagogi (reunite în Societatea de lectură "Ioan Popasu"). De amintit, de asemenea, rolul în realizarea unui climat cultural animat al Reuniunilor române de cântări și muzică din localitățile urbane, dar și rurale mai răsărite, mai apoi al despărțămintelor Astra. Mai puțin subordonate direct (dar încurajate) organismului diecesan au fost diferite forme de asociere în plan economic și financiar (asociații, bănci), care au avut menirea să îndemne și să conducă societatea românească spre prosperitate.

În programul școlar, cultural de ansamblu, s-a urmărit permanent, de către toți episcopii perioadei de referință, constituirea, treptat, a unei elite românești stratificate (vezi, mai jos, fișierul de personalități deputați sinodali preoți și mireni), care să fie pusă în slujba bisericii, a școlii, a vieții culturale și artistice, în rândul poporului, și, firește, care să fie aptă de a întreține, prin scris, activitatea tipografică și de librărie către care a tânjit multă vreme. De notat, în treacăt, că, atât prin contribuția resurselor diecezane, a unor fundațiuni dintre cele amintite mai sus, ori, după 1870, Fundația Em. Gojdu, sau din donațiile generoasei familii Mocioni, au fost întreținute, cu burse, numeroși tineri dotați, care au devenit, în bună măsură,

remarcabile personalități, cu studii și titluri academice obținute în renumite universități europene, venind cu aportul lor de gândire și acțiune în cadrul organizat al sinoadelor eparhiale, și mai ales întreținând vie lumina tiparului diecezan (cu cărți și activitate publicistică de durată), așa cum se va vedea mai jos, în prezentul studiu.

2. Întemeierea tipografiei. Aspecte organizatorice

Așa cum se exprima Ioan Popasu în amintita circulară emisă la 30 noiembrie 1885, necesitatea de a avea o tipografie proprie pentru dieceză era permanent resimțită, dorința era puternică, dar posibilitățile practice au trebuit să se acumuleze treptat și, până să fie suficiente, au trebuit să treacă două decenii. Conștiința acestui moment a apărut și exprimat pentru prima dată oficial în ședința a IV-a a sinodului eparhial din 18 apr.v. 1884, când, reputatul fiu al Banatului Petru Broștean - deputat sinodal, viitor membru al Academiei de la București (1889) secția de istorie - *“arătând necesitatea unei tipografii în centrul diecezei, propune a se vota 10.000 fl. spre acest scop. Această propunere se derivă Consistoriului cu îndrumarea ca la sinodul proxim să presinte un proiect în cauza înființării unei tipografii diecesane”*¹⁴.

La proximal sinod, adică la cel din 14 aprilie v. 1885, în ședința a IV-a, se reia în dezbatere propunerea formulată anterior de Petru Broștean, Consistoriul, prin reprezentanții săi, aducând un proiect de acțiune, astfel că, la punctul 63 din protocol, se notează: *“Comisiunea specială prin referintele ei Ferdinand Musta / paroh în valea Boului /, cetind proiectul consistoriului în privința înființării unei tipografii diecesane, propune și sinodul decide: fiind adânc simțită și pre deplin dovedită necesitatea unei tipografii diecesane, înființarea aceleia se încuviințează după proiectul consistoriului”*. În respectivul proiect, după ce sunt enumerate obiectivele concrete de realizat în faza pregătitoare, se recomandă mecanismul acoperirii financiare: *“Spesele recerute să se acopere prin contragerea unui împrumut din fondul general diecesan, și acel împrumut să se răsplătească pe calea amortizațiunei în anuități de cel mult 20 de ani cu 4,5% interese”*¹⁵. Odată aprobată propunerea, se trece la derularea pregătirilor, instituindu-se, în acest scop, o comisie din care făceau parte: Filaret Musta, Traian Barzu, Iosif Bălan, precum și o subcomisie pentru coordonarea practică a activității de zidire a spațiilor proiectate la casa diecezană, coordonată de George Baiaș și I. Popovici (care sunt solicitați de Consistoriu să prezinte un raport în vederea întocmirii dării de seamă pentru sinodul din aprilie 1886)¹⁶. La o

primă estimare, se operează împrumutul amintit în sumă de 14.000 fl. destinată cheltuielilor pentru tipografie și librărie. Locul și casa 480 au o istorie interesantă ce se cuvine relatată într-o paranteză aparte. Așa cum vorbesc documentele¹⁷, terenul respectiv a aparținut cândva episcopiei, dar mutându-se reședința la Vârșeț, ierarhii de atunci nu au mai purtat o grijă deosebită pentru averea eparhiei. De aceea, terenul și casa în cauză, la compunerea cărților funduale din anul 1804 (și din 1808), se vând, cu 250 florini, protopopului Ioan Tomici și se introduc în evidențele de la numărul intravilan 170, la nr. 480. După moartea lui Ioan Tomici, proprietatea respectivă se vinde, în 1843, prin licitație, grănicerului George Georgeviciu cu 1100 fl. Trecute în proprietatea erariului militar, casa și terenul sunt cumpărate, în rate, de Ioan Popasu încă din 1875, în *"scopul cancelariei consistoriale"*¹⁸ și care va fi înscrisă în proprietatea diecezei când prețul va fi achitat integral. Banii în vederea cumpărării (8000 fl.) au fost scoși din fondul bisericesc clerical (cf. FD, I, 1886, nr. 17, p. 3).

Operațiunile pregătitoare în vederea întemeierii noului așezământ cultural, plănuite de Popasu și colaboratorii săi, au fost distribuite pe două coordonate: pe de o parte, realizarea spațiilor corespunzătoare, iar pe de alta, procurarea materialului aferent tipografiei și librăriei, căutarea și încadrarea personalului de specialitate. Prima știre de presă este dată de gazeta *"Luminătorul"* (înainte chiar de exprimarea votului deputaților sinodali din aprilie 1885): *"În primăvara acestui an în Caransebeș se vor ridica zidiri frumoase și se va întemeia o tipografie diecesană"*, în care sens au fost solicitați deja specialiști - politehnistul Adrian Diacon și tipograful Simeon Pocrean - pentru *"a da deslușiri și informațiuni în privința zidirilor și a tipografiei"*¹⁹. Dar cine erau specialiștii consultați ?

Adrian Diacon (solicitat să etajeze casa diecezană de la nr. 480 și să conceapă și să ridice construcțiile diecezane în curtea din spatele acesteia) era un descendent al renumitei familii Diaconovici (nepot al lui Adolf Diaconovici - secretar și administrator al Domeniilor Reșița -, verișor după tată a lui Corneliu Diaconovici)²⁰. Născut la 18 oct.v. 1852, în Bocșa Montană (unde a venit vechea familie a sa de la Srediștea de lângă Vârșeț, pe la jumătatea veacului al 18-lea, în frunte cu un strămoș al său, zugravul George - tatăl lui C.D. Loga: 1770-1850). E absolvent al Școlii politehnice superioare din Pesta; se dovedește un iscusit inginer prin contribuții directe în realizarea unor obiective de mare importanță, între care: proiectul și zidirea noii biserici gr. or. române din Alibunar²¹; proiectul și realizarea medaliilor jubiliare (argint și bronz) bătute la aniversarea a 25 de ani ai Reuniunii învățătorilor și respectiv la sărbătorirea a 50 de ani de preoție ai

lui Ioan Popasu²²; se ocupă de proiectarea căii ferate pe traseul Caransebeș-Reșița-Bocșa²³.

Cel de-al doilea consultant, **Simeon Pocrean**, orginar din Reșița, înrudit, probabil, cu alți intelectuali purtând acest nume (între ei preotul George Pocrean, știut în epocă pentru *“cea mai frumoasă și vestită bibliotecă”* din rândul tagmei preotești din zonă)²⁴, era un intelectual remarcat, apreciat, la finele veacului trecut, de cunoscuții academicieni Vasile Maniu și Petru Broștean. Absolvent al *“pedagogiei”* din Caransebeș, el întemeiază primele publicații românești din Reșița: *“Privighetoarea”* (1882-1883), *“Revista”* (1884), *“Opinca”* (1885)²⁵. Dar, concomitent cu preocupările publicistice, are un binemeritat renume în domeniul artei tipografice, el fiind întemeietorul uneia dintre cele mai vechi tipografii românești din Banat (mai 1884)²⁶, după Arad (1879), inițiat și format în importante tipografii vieneze. Aceste atribute îl determină pe Popasu să-l consulte întru întemeierea tipografiei diecezană.

Spațiile realizate în perimetrul amintit vor permite așezarea librăriei și respectiv tipografiei (la parter și în încăperile din curte), la etaj - birourile asesorilor referenți (pentru dotarea căroră cu mobilier se face comandă la firma Steinbach din Budapesta²⁷). Pentru achitarea lucrărilor de realizare a spațiilor amintite a fost împrumutată (din fondul bisericesc general) suma de 19.942 fl. 95 cr.²⁸, în final, cheltuiala ridicându-se, însă, la 20.642 fl. 70 cr.²⁹. De aceea, la sinodul eparhial din aprilie 1886, se prezintă deputaților documentația justificativă, în urma analizei de rigoare, *“constatându-se din produsele documinte originale de spese esactitatea erogățiunilor în sumă de 20.645 fl. 75 cr. pentru săvârșirea zidirii a edificiului diecesan nr. 480 din loc”*, iar, *“amintitul edificiu s-a zidit întru toate conform planului aprobat de sinodul eparchial”*, se aprobă diferența de bani față de preliminarea făcută³⁰. De reținut că, în perioada dotării cu mobilier a noului edificiu, firma Reisz din Caransebeș *“oferă a da mobile pentru două chilii”*³¹.

Cea de-a doua coordonată a activității pregătitoare a constat, așa cum precizam mai sus, în procurarea articolelor de tehnică tipografică (mașini, hârtie, cerneluri s.a.), ca și în identificarea spre angajare a personalului aferent. În legătură cu primul aspect, în urma cosultărilor avute cu specialiști din domeniul tipografic mai apropiați (Simeon Pocrean, amintit deja), ori mai îndepărtați (de la Tipografia arhidiecezană din Sibiu, Filaret Musta cere și primește lămuriri, pe care le transmite consistoriului diecesan)³², încep demersurile pentru prospectarea pieței vieneze în privința articolelor de tehnică tipografică. Un ajutor prețios în această direcție l-au dat două personalități românești, aflate pe atunci la Viena, cu care Ioan

Popasu intră în contact: savantul Nicolae Teclu (chimist, membru al Academiei Române la secția Științele Naturale) și respectiv nepotul episcopului - Constantin Popasu, student în medicină. Între aceștia și episcopul caransebeșean se poartă o strânsă corespondență în a doua parte a anului 1885 (august-noiembrie)³³, până când se perfectează întreaga achiziție. Astfel, Nicolae Teclu (cunoscut de Ioan Popasu încă din 1852, când au fost cosemnatari, alături de Șaguna, ai "*actului de fundațiune*" a școlilor românești din Brașov)³⁴, ia toate informațiile necesare de la două vestite firme de tehnică tipografică din Viena ("*H. Löser's Mashinenfabrik Ludwig Kaiser*" și respectiv "*K.K. Hofschriftgiesserei Poppelbaum*")³⁵ și le transmite din Hietzing, episcopului caransebeșean, atât în ce privește parametrii tehnici, cât și în privința prețului. Analizând datele respective în corelație cu dorințele dar și cu posibilitățile financiare, conducerea episcopiei se oprește asupra ofertei firmei "*Kaiser*", de la care cumpără o mașină de tipar format 48 x 64, la prețul de 2100 florini³⁶, ce va fi expediată³⁷, la Caransebeș până la 20 noiembrie 1885, ca apoi să fie montată înainte de data de 26 noiembrie v.1885 (când Consistoriul dispune achitarea plății acestei operațiuni, de 16 fl. 90 cr.)³⁸. Literalele, însă, vor fi achiziționate de la cealaltă firmă ("*Poppelbaum*"), care vor costa 2310 fl.³⁹ și vor ajunge la destinație la sfârșitul lui noiembrie 1885. Nu peste prea mult timp (la 10 februarie 1886), firma L. Kaiser din Viena expediază o presă manuală, (Handpresse)⁴⁰ în valoare de 500 fl., așa cum a fost inițial contractată prin intermediul lui Nicolae Telcu.

În paralel cu operațiunile de achiziționare a amintitelor articole tipografice (mecanice, tehnice), se contractează cumpărarea celorlalte trebuințe pentru producția tipografică. Astfel, primul set de hârtie, în valoare de 267 fl. 40 cr., este expediat la 18 noiembrie 1885, de firma "*Neusiedler Actien-Gesellschaft*" din Viena⁴¹, ajunsă la destinație la 27 noiembrie 1885. Concomitent, la 27 noiembrie 1885, este recepționată prima comandă de cerneală tipografică ("*farba*"), în valoare de 73 fl. 50 cr., expediată de firma "*F. Wüste*" din Viena⁴².

Pentru efectuarea transportului de marfă de la Viena este solicitat localnicul A. Klein, căruia Consistoriul diecezan dispune să i se plătească, la 27 noiembrie 1885, suma de 34 fl. 55 cr.⁴³

Cum în activitatea sa de pionerat, de deschizător de drumuri, episcopul Popasu a pus mare preț pe om, pe calitățile lui morale și intelectuale de specialitate, rămâne consecvent și în cazul realizării acestui important stabiliment. Dacă, bunăoară, un specialist tipograf mai de aproape, precum Simeon Pocrean, nu-și putea părăsi, probabil,

întreprinderea sa abia întemeiată, și poate nici profesia de învățător (pe care se zice că și-o exercita la Soceni⁴⁴), Ioan Popasu și-a căutat în altă parte un tipograf de aleasă valoare, apt să-i conducă, cu competență, împlinirea acestui vis al său. În drumurile spre Viena, ori către Karlsbad, el a intrat în legătură cu importante personalități pe care le-a rugat să-i recomande un astfel de expert. Dintre cei consultați, de un bun ajutor a fost cunoscutul om de finanțe Nicole Dumba (membru al Senatului imperial), ca și dr. Vasile Grigoroviza, pe atunci redactor al *"Foi legilor imperiale"* și profesor de limba și literatura română la Academia Thereziană din Viena - , ambii, deci, i-au recomandat pe maestrul tipograf Eduard Haustein, de la imprimeria imperială. Recomadarea fiind acceptată de arhiereu, vor începe demersurile de convingerea tipografului, prin intermediul acelorași zeloși și devotați Nicolae Teclu și Constantin Popasu, de a se angaja în împlinirea operei tipografice de la Caransebeș. Acceptarea din partea lui Haustein a fost anevoioasă, întrucât acesta era un om însurat⁴⁵, avea nevastă și copil chiar în capitala imperiului, cu o slujbă convenabilă, iar a se muta într-un oraș de provincie precum Caransebeșul nu era prea simplu. Dacă ar fi acceptat o astfel de desprindere, el solicita, în schimb, împlinirea unor condiții, între care de *"a i se pune la dispoziție trei ucenici cu câte 120 fl. pentru întreținere"*⁴⁶ - despre care, de fapt, episcopul se declarase de acord într-o corespondență anterioară.

La 28 oct. 1885, se ajunge la înțelegerea deplină, astfel că Eduard Haustein *"subșterne contractul despre primirea de director la tipografia diecesană"*⁴⁷, sosind la Caransebeș. Făcându-se publică intenția de angajare de personal adecvat la noua tipografie, se prezintă numeroase cereri, dar se primesc *"de învățăcei"* doar cei recomandați de oameni de încredere și, firește, în numărul necesar: Ioan Biruescu din Cransebeș, Constantin Bălean și Ioan Bocean din Dognecea (aduși de preotul Vasile Nemoian din Vasiova - deputat în sinodul eparhial), George Gruia din Jupa (devenit învățător în Borlovenii Noi). Ca servitor este angajat Nicolae Muntanu (familiarizat cu munca în tipografie, provenind de la firma Traunfellner din Lugoj). La 11 noiembrie 1885, Consistoriul notifică, la Magistrul orășenesc din loc, înființarea unei tipografii și librării diecezane⁴⁸, iar Magistrul orășenesc a dat concesiunea⁴⁹ pentru deschiderea tipografiei și librăriei diecezane cu nr. 3315/20 noiembrie 1885. Stabilimentul se va asigura mai târziu⁵⁰ la Casa de asigurare Transilvania, confirmarea primindu-se cu nr. 251/17 martie v. 1886.

Momentul de inaugurare a Tipografiei diecezane este trăit la 2/14 decembrie 1885, când, în fața unei selecte asistențe formată din notabilitățile

locale și exponenți ai intelectualității românești, luminatul arhieru scotea, din teasul proaspăt pus în funcțiune, prima tipăritură - o circulară către clerul și poporul diecezan (vezi Anexa 1 la cap. I) ce va fi difuzată în toată eparhia spre a da de știre că aici a avut loc un mare eveniment. Cu siguranță că emoțiile începutului au fost trăite cu intensitate maximă mai ales de colaboratorii apropiați ai lui Popasu în edificarea acestei mărețe opere din viața românească din Banat, precum: Filaret Musta, Traian Barzu, Iosif Bălan, dr. Ioan Paul, Ioan Bartolomeiu, Ilie Moaca(ofițer r.), Ioan Pinciu, Patriciu Drăgălina, Ștefan Velovan, Iuon Ionașiu, ca și Ilie Curescu, Ioan Nemoian, Ioan Petroviciu, George Baiaș, poate Adrian Diaconoviciu (inginerul constructor al edificiului) s.a.

Din momentul inaugural, de sfințire a acestei întreprinderi, au avut loc, desigur, numeroase evenimente, dar cel din data de 5/17 ianuarie 1886, când vede lumina tiparului primul număr din demult așteptata *"Foaie diecezană"*, rămâne neîntrecut - atât pentru deosebita semnificație culturală, cât și pentru marea, fireasca bucurie omenească a episcopului-întemeietor, bucurie relatată de unul dintre sfetnicii lui, Filaret Musta (care rememorare va fi așternută pe o pagină a renumitei gazete de către unul dintre redactori - Cornel Corneanu): *"Nemuritorul episcop restaurator, în acea sâmbătă seara, din preajma Botezului Domnului al anului 1886/, /invitase la reședința episcopoească pe toți demnitarii eclesiastici, pe funcționarii și profesorii săi. Când Ioan Bartolomeiu apăru cu primul exemplar, urale nesfârșite cutremurară istorica reședință. Iar vlădica, cel nins de bătrânețe și de griji, cu lacrimi în ochi se înalță și începu să citească cu glas tare coloană după coloană și nu se poate opri până nu termină toate paginile ... Căzând în genunchi/, / mulțumi Domnului că i-a ajutat să desăvârșească și acest deziderat al său ... Îmbrățișează apoi pe toți colaboratorii săi"*⁵¹.

De precizat că activitatea tipografiei diecezane caransebeșene se întinde pe durata a peste șase decenii, adică de la 14 decembrie n. 1885, la 1 mai 1949, când îi este schimbată denumirea în Tipografia arhiepiscopozană (ulterior, întregul său inventar fiind transportat la Arhiepiscopia Timișoarei). Explicația este dată chiar pe prima pagină a oficiosului eparhial din 24 aprilie 1949 (care, de acum, va apărea sub titlul *"Foaia arhiepiscopozană"*): *"Prin decretul prezidențial nr. 133 din 1949, publicat în Monitorul oficial nr. 30 din 5 februarie 1949, prin care s-a confirmat noua organizare canonică administrativă a Bisericii Ortodoxe Române, Episcopia Caransebeșului s-a contopit cu Arhiepiscopia Timișorii, formând Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului"*. De aceea, Consiliul arhiepiscopesc solicită ca organ oficial al noii formațiuni administrative să fie același, dar cu titlul adaptat (aceasta

însă pentru puțină vreme, pentru că, în 1950, se întemeiază revista *"Mitropolia Banatului"* ca organul oficial⁵², ce se va tipări la Timișoara.

După momentul inaugural, este prestată, de-a lungul anilor de existență, o continuă activitate de organizare internă în privința desfășurării procesului de producție, instituindu-se reguli și atribuții profesionale, de legislația muncii, de rezolvarea problemelor intervenite prin fluctuația personalului. În acest sens, întrucât nu și-a găsit repede satisfacția dorită în condițiile modeste ale începutului, conducătorul stabilimentului diecezan, Eduard Haustein, la 15 aug. v. 1886, se întoarce la Viena. În locul său este numit George Imbronovici (de fel din Arad), recomandat de marele proprietar Capra din Jupa. Noul angajat se dovedește un bun organizator pe un îndelungat număr de ani, fiind distins, în 1909, cu Diploma de recunoștință a Ministerului comerțului și cu un premiu de 100 de coroane, într-o bogată festivitate la primăria orașului⁵³. De-a lungul anilor, în rândul personalului stabilimentului s-a petrecut o anumită fluctuație pe unele posturi. Astfel, în postul de administrator s-au succedat: Ilie Moaca (ofițer în rezervă), Ioan Lințu, (fost esactor diecezan), Traian Barzu (fost asesor consistorial) Spiridon Șandru (controlor diecezan), dr. Petru Barbu (1906-1908) și din nou Spiridon Șandru - de acum pe o mai lungă durată. Pentru întreținerea forței de muncă utile, periodic, după nevoi, se organizează concursuri pentru *"învățacei"*, printre condiții fiind cunoașterea limbii române, a limbii germane și a limbii maghiare, ca și o conduită morală corectă. La jubileul de 25 de ani, *"Calendarul Românului"*⁵⁴ consemnează o sumară istorie a stabilimentului, dând numele tipografilor la momentul respectiv, sub o fotografie de grup; alături de conducătorul tehnic aflându-se cinci culegători / zețari /, între care Gervasie Sternadl - succesorul lui George Imbronovici, un ucenic, o puitoare la mașină, doi servitori. Schema de încadrare rămâne aceeași până în 1918, după cum indică protocoalele sinoadelor eparhiale (cu excepția unor scurte perioade în timpul războiului, când unii lucrători sunt concentrați pe front și înlocuiți cu pensionari sau începători, fapt ce va afecta ieșirea la timp a *"Foii diecezane"*, aceasta reducându-se la 4 pag.). În privința calităților profesionale, se poate deduce că acestea au fost meritorii, având în vedere cantitatea, diversitatea și exigența presupusă de producția tipografică realizată aici (după cum se va vedea mai jos). Au apărut și probleme sociale, conducătorul Imbronovici solicitând sinodului eparhial mărirea salariului, iar culegătorii declarându-și nemulțumirea atât pentru salariul nesatisfăcător, cât și pentru durata de lucru mai mare de 9 ore. De aceea, are loc chiar o grevă, în 1906, pe durata unei săptămâni, consistoriul acceptând, în final, satisfacerea revendicărilor.⁵⁵

3. Librăria diecezană.

În concepția inițială a episcopului Popasu, alături de tipografie, noul stabiliment diecezan va avea în componența sa și o unitate de librărie, ambele lucrând în tandem. Priceput și în probleme de funcționarea librăriei, Eduard Haustein propune formula de funcționare și trece concret la perfectarea detaliilor de ordin material și de încadrare cu personalul adecvat, astfel că la 25 febr./9 martie 1886 se inaugurează⁵⁶ această librărie românească ce-și va dobândi rapid o faimă neîntrecută, decenii de-a rândul, în întreg Banatul. De amintit că, deși la Arad tipografia diecezană a început să funcționeze încă din 1879, surata librărie diecezană s-a deschis abia în 1909 - anterior acolo a funcționat, prin 1903, "*o librărie românească bine asortată cu tot felul de cărți românești literare, științifice și didactice*"⁵⁷ - în gestiunea lui Petru Simțion. Mai apoi, tot la Arad, va desfășura o rodnică activitate librăria "*Concordia*"⁵⁸. De menționat, de asemenea, că în ultimele decenii ale veacului trecut se afla în mare vogă tipografia lui I.E. Țăranu (scris I.E. Tieranu) din Oravița, inimosul librar difuzând un bogat fond de carte românească, în bună parte adusă din vechiul Regat, ceea ce i-a atras pedeapsa (cu detenție) din partea autorităților vremii⁵⁹. În cuprinsul Banatului, cartea românească s-a difuzat și prin alte librării (nu neapărat românești, cum și librăriile românești difuzau, de altminteri, și carte neromânească). Astfel, pe la 1897, librarul Carol Fitz anunța că are spre difuzare "*cărți românești scolastice*"⁶⁰, iar în librăria "Polatsek" din Timișoara, se aflau, pe la 1906, numeroase cărți editate de Institutul grafic "*Minerva*" din București⁶¹.

Dacă amenajările cuvenite s-au făcut concomitent cu pregătirile pentru inaugurarea tipografiei (printre altele, cumpărându-se o casă de fier "*Wertheimiană*"), în plan organizatoric, se cerea, în mod firesc, încadrarea cu personalul strict necesar⁶². Conducerea librăriei și-o asumă, până la plecare, Eduard Haustein, după care vine librarul Iosif Karl Reich din Oravița (decedat în 1892). Lui i-a urmat Alexandru Gattermaier doar pentru scurt timp (febr. 1893), fiind înlocuit de Petru Valușescu, cel care va sluji până către 1918. Funcția de "cassar"/casier/ nu a fost instituită de la început, ci doar după decizia Consistoriului nr. 1215/1887, când este numit Constantin Călțun (fost funcționar consistorial, cel însărcinat cu inventarierea stabilimentului din 28-31 dec. 1886), acesta rămânând în funcție până în noiembrie 1904. De atunci sunt menționate mai multe nume, între care: Nicolae Boldureanu, Ioan Boldi, Dimitrie Roșca (care trece

funcționar consistorial), Achim Aliontie, Ana Borlovan ș.a. De operațiunile contabile s-a ocupat asesorul consistorial Spiridon Șandru, apoi provizoriu pr. Isidor Saberca și Isidor Tătar (contabil la Banca populară), ca la venirea episcopului E. Miron Cristea să se introducă în regulament funcția de contabil stabil, aducând-o, în acest post, în 1911, pe Otilia Frățilă (cea care va deveni soția lui Cornel Corneanu). Inițial, spațiul rămas disponibil la parterul clădirii de la stradă a fost închiriat pentru cofetărie patronului Nic. Reich⁶³, până în toamna anului 1888, când se extinde spațiul librăriei⁶⁴.

O altă coordonată importantă în funcționarea stabilimentului cu cele două componente ale sale a constatat în precizarea și impunerea atribuțiilor profesionale și de disciplină muncii. Primele reglementări, în acest sens, au fost stabilite în linii mari de Consistoriu și comunicate prin Dispoziția nr. 599 E. ex 1886. Pe parcurs, înmulțindu-se comenzile clienților și crescând, ca urmare, schema de încadrare, se impun noi precizări regulamentare, emise la sinodul eparhial din 1888. În actul normativ respectiv, se prevedea, printre altele: *“Averea tipografiei și librăriei diecezană se manipulează separat de cealaltă avere a diecesei prin un administrator, care are supravegherea întregii averi, poartă socotelele și totodată e și procurist, apoi prin un casariu care trebuie să se afle permanent în librărie, care deschide și închide librăria, primesc banii peste zi, seara încheie socola de preste zi și banii dimpreună cu administratorul îi depune în casa wertheimiană, după ce mai înainte suma încasată peste zi s-a introdus în ziarul ce-l poartă administratorul ”*. Mai apoi, se precizează destinația veniturilor realizate de stabiliment: *“Din prisosul ce va rezulta la tipografie și librărie are a se amortisa împrumutul luat din fondurile diecesane și după ce va fi depurtat acest împrumut / , / atunci sinodul eparhial va hotărî că spre care scopuri să se destineze prisosurile”*⁶⁵. În acest regulament se stabilește că exactorul diecezan împlinește și funcția de administrator. Se prevede, de asemenea, conlucrarea dintre tipografie (care predă marfa) și librărie (care preia marfa), ca și precizările despre vinderea mărfii în *“bani gata”*, iar pe credit numai la persoane bine verificate (și nu mai mult de 300 fl.); apoi, în legătură cu angajarea personalului, orarul de lucru, plata chiriei (către dieceză), efectuarea inventarelor ș.a. Acest regulament este îmbunătățit sub Nicolae Popea, iar în 1913, este conceput altul la solicitarea dr. Petru Barbu și după recomandările episcopului E. Miron Cristea, mai detaliat și mai riguros, cuprinzând 66 articole organizate pe capitole: dispozițiuni generale; datorințele personalului; comanda pe seama stabilimentului; comanda care se fac de la stabiliment; manipularea la casă; dispozițiuni finale⁶⁶. Sunt incluse multe prevederi anterioare, dar și

multe noi, mai ales la atribuțiile profesionale, disciplina muncii, pedepse administrative, sărbători legale. Din el rezultă, pe de o parte, cunoașterea de către episcop a specificului activității într-o unitate tipografică, iar pe de altă parte, exigența mărită, spiritul organizatoric mai riguros și mai viguros al noului arhieru (cu niște ani de experiență în redacția *“Telegrafului Român”*). Tot sub E. Miron Cristea se modernizează evidența financiară-contabilă prin introducerea contabilității *“duple”*, în care scop a fost adusă Otilia Frățilă/Corneanu/ - cu studii la Academia de comerț din Viena, căreia revenindu-i misiunea de reorganizare a stabilimentului diecezan după modelul celui arhidiecezan de la Sibiu⁶⁷. De altminteri, dacă în perioada anterioară s-au constatat ani cu profit și ani cu deficit, cu neclarități în evidențele financiare, sub mîna episcopului Miron, acestea s-au eliminat, remarcându-se an de an o mai eficientă activitate în planul veniturilor. Firește, componenta administrativ-financiară a acestui important stabiliment diecezan este întinsă, cu multe fațete și comportă o abordare distinctă, în toată amplexarea sa.

Bivalența scopului pentru care au fost create cele două componente ale stabilimentului diecezan a fost formulată de însuși episcopul Popasu în conținutul primei circulare tipărită aici (emisă la 30 noiembrie 1885) și mai clar în cea care vestea apariția *“Foi diecezane”* (publicată în primul număr al acestei gazete), unde arhieru se exprimă fără echivoc: *“Prin tipografia și librăria noastră mai urmărim și scopul ca banii ce îi spesează comunele noastre bisericesci pentru trebuințele lor să nu ajungă în mâini streine, ci să se adune la un loc aici la diecesă, ca așa, din câștigul curat al acestor întreprinderi, diecesa să poată împlini mai multe trebuințe arzătoare/ ... / Aceste sunt motivele, care ne îndeamnă și îndreptățesc de a îndatora de nou pe comitetele, epitropiile parohiale, precum și oficele parohiale și pre învățătorii noștri, ca toate trebuințele lor de tipărituri, cărți, unelte de scris ș.a. să le cumpere de la tipografia și librăria noastră diecesană. Mai departe îndatorăm comitetele parohiale, ca să se aboneze la **Foia diecesană**, carea este organul oficios al diecesei”*. Așadar, rațiunea de a fi a tipografiei (prin producția ei), cât și a librăriei (ca unitate de desfacere, de difuziune) a constatat, pe de o parte, în contribuția masivă la progresul cultural al societății românești de-a lungul perioadei de referință, iar pe de altă, prin comercializarea producției tipografice (proprie și de altă proveniență), a altor articole de interes cultural, s-a aflat în aportul la progresul economic al episcopiei, al bisericii ca instituție fundamentală în viața națiunii noastre din Banat. Împlinirea acestor două laturi convergente ale finalității stabilimentului s-a concretizat prin formula conlucrării în tandem,

respectiv tot ce producea tipografia ajungea în mână cumpărătorului prin intermediul librăriei. Lăsând la o parte producția tipografică de aici, care va fi înfățișată detaliat (în bună parte) în capitolul următor, vom menționa sistematic și sintetic celelalte aspecte de difuziune, de comercializare intrate în menirea librăriei diecezane. Așadar, un prim capitol l-a reprezentat desfacerea de carte și periodice de diferite proveniențe (de aici, ori din alte centre tipografice), o pondere importantă având-o cea în limba română, nelipsind însă nici cartea publicată în alte limbi, precum germana și maghiara. Cum am precizat mai sus, în afara cărții de aici, în cataloagele publicate sporadic, ori periodic de librărie, se vindeau cărți și periodice provenind din câteva direcții principale: de la editurile și tipografiile bănățene (Lugoj, Arad, Timișoara, Oravița, Reșița) din cele ardelene (Sibiu, Brașov, Gherla, Orăștie, Oradea, Cluj, Alba Iulia), ori din Bucovina ca și din centre europene, precum Viena, Budapesta, Zagreb ș.a. Dar o cantitate mare de carte (din domenii și cu tematici variate) provenea din Țară, îndeosebi din mari centre culturale: București, Iași, Craiova, Tr. Severin ș.a. Așadar, librăria diecezană se dovedește un veritabil receptacol și, în același timp, un puternic centru de iradiere culturală prin intermediul cărții, asemănându-se cu funcționarea unei inimi enorme care primește și apoi pulsează o benefică sevă culturală pe nenumărate artere din organismul societății bănățene. Prin intermediul acestei importante unități culturale se făcea o multiplă aprovizionare cu carte: pentru unitățile de învățământ (carte de interes didactic); pentru diverse medii sociale și preocupări profesionale (țărani, meseriași, clerici, intelectuali de diferite categorii); pentru diverși cititori din alte meleaguri românești (prin expedierea cărților și periodicelor tipărite aici) chiar și pentru românii bănățeni aflați pe front în primul război mondial. Librăria diecezană a avut un rol deosebit în aprovizionarea cu carte pentru constituirea bibliotecilor publice și personale, din inventarele cunoscute rezultând diversitatea ofertei ca zone de proveniență, ca autori și tematici, ca domenii. Referitor la domenii, bunăoară, aici, se vindeau cărți de beletristică, științifice, de îndrumare tehnică (meșteșugărească), pentru gospodari (cu o gamă variată), de educație sanitară și de combatere a unor vicii (alcoolism, fumat), chiar partituri muzicale (de compozitori români și străini: Caudella, Ivanovici, Porumbescu, Sequens, Decker, Cirillo ș.a.)⁶⁸ etc. Periodicele tipărite aici dau, adesea, cu promptitudine, la rubrica de bibliografie, fie anunțuri lapidare despre apariția unui titlu, ori liste mai întinse de autori și cărți ori periodice aflate spre vânzare.

Un capitol distinct din activitatea acestei importante librării, cu un relief aparte, este difuziunea, permanent și intens, a unei mari cantități de

carte și periodice provenind din Țară, în special din domeniul literaturii beletristice, care era mai puțin supusă cenzurii. Acest aspect are două componente, din care prima vizează cartea de autori români, mai ales scriitori de elită, de la Filimon și Anton Pann, la întreaga pleiadă a clasicilor (Gr. Alexandrescu, Alecsandri, Eminescu, Creangă, Slavici, Odobescu etc.) și până la cei de sec. XX (Gârleanu, Sadoveanu, Sandu Aldea, Iorga ș.a.). A doua componentă este constituită din cartea de autori străini, de obicei clasici universali, între care se întâlneau: Molière, Hugo, Flamarion ș.a. apăruiți mai ales în *"Biblioteca pentru toți"*. (De altfel, această colecție a fost frecvent răspândită aici, conținând carte bună la un preț accesibil, *"Foaia diecezană"* anunțând aproape permanent ultimele apariții. Între periodicele provenite din aceeași direcție și difuzate aici se aflau îndeosebi calendarele și almanahurile, dar și altele cum ar fi *"Convorbiri literare"*, *"Ramuri"*, ori *"Neamul Românesc"*. Referitor la cartea românească tipărită în Țară, este remarcabilă preocuparea acestei librării de a aduce prompt noutățile editoriale. Astfel, ca un restrâns exemplu, chiar în cel de-al doilea an de funcționare (1887), librării au pus la dispoziția cititorului de aici cărțile abia apărute⁶⁹ între ele: **Poezii** de Veronica Miclie, (Buc., 1887); **Dinu Milian**, roman de C. Mille (Buc., 1887); **Influența franceză în România**, de A.D. Xenopol (Buc., 1887) ș.a. În această privință, operativitatea în relația cu clienții era o regulă permanentă, pentru eventuale întârzieri în onorarea comenzilor, erau cerute scuze în presă dacă furnizorul nu trimitea cartea în termen.

În paralel cu cartea și periodicele, se difuzau aici portrete ale unor mari și importante personalități ale culturii române: Mihai Eminescu (format mare)⁷⁰, Andrei Mureșianu, Vasile Lucaciu, Ioan Rațiu⁷¹. În afară de tipărituri de tot felul realizate aici (cum se va vedea în cap. următor), librăria oferea permanent rechizite școlare (tăblițe, table de perete, hărți, globuri, abacuri etc.) ori de uz bisericesc (mai ales după angajarea lui Petru Vălușescu) - precum stihare pentru administrație și preoți, ornate complete, sfeșnice și candelă, cruci, coronițe pentru cununii etc.

Librăria diecezană contribuia la popularizarea manifestărilor culturale locale, vânzând bilete de intrare⁷², și tot aici se afla filiala sau agenția Băncii generale de asigurare mutuală *"Transilvania"* cu reședința la Sibiu, unde *"sub supravegherea consistoriului"*, se încheiau contracte de asigurare de viață, contra focului, a calamităților naturale⁷³. Ideea privind asumarea acestor două activități a fost lansată de asesorul consistorial Traian Barzu, acesta socotindu-le *"două izvoare de venituri"* pentru dieceză⁷⁴. Pentru a-și mări eficiența, librăria diecezană experimentează,

prin 1895, funcționarea unei filiale, ca bazar, la Lugoj, unde se desfășeau principalele articole vândute curent⁷⁵.

Un număr bun de ani, pe lângă tipografia diecezană nu știm să fi fost o *"compactorie"* (legătorie) în înțelesul deplin al cuvântului, tipograful, care era mașinist și culegător (zețar), făcea și pe compactorul⁷⁶ - adică executa cusutul ori simpla capsare a cărții. Legarea cărților se făcea în altă parte, *"de oameni nepricepători, pentru bani scumpi"*, după expresia unui comentator din epocă. De aceea, bucuria a fost mare când, în septembrie 1906, se anunța⁷⁷ întemeierea, în orașul Caransebeș, a unei *"compactorii"*, de către Vasile Damian - un român din părțile Munților Apuseni, care a învățat această meserie, timp de opt ani, în ateliere din Austria, Germania, Franța, Anglia. Acest meseriaș, pe lângă har, era înzestrat cu *"cele mai noi mașini"* de lucru, astfel că *"totul ce ține de această artă, el executa admirabil, legături de la cea mai fină, până la cea mai luxoasă"*. În plus, *"pe lângă că lucra foarte frumos, lucra și foarte ieftin"*⁷⁸. Un timp, noua legătorie funcționează în casa lui Lazăr Sciopu de pe strada Orșovei, unde se formează și un învățăcel, apoi se va instala în edificiul Institutului diecezan⁷⁹, ceea ce însemnează că va conlucra bine cu Tipografia diecezană. Atelierul întemeiat de Vasile Damian, în 1906, așezat sub firma *"Minerva"*, va fi, prin 1912, *"singura compactorie românească în întregul Banat"*⁸⁰, dornică să se extindă, oferind posibilitatea angajării a încă unui *"învățăcel"*⁸¹.

Activitatea bogată și diversificată, de un cert nivel calitativ a acestui stabiliment diecezan este recunoscută, în epocă, prin acordarea de distincții cu prilejul unor competiții profesionale de anvergură. Astfel, la expoziția etnografică și istorică-culturală de la Sibiu, din 1905, când au fost expuse atât produse tipografice, cât și obiecte de uz bisericesc, s-a acordat Diploma de recunoștință⁸². Iar la expoziția agricolă-industrială din septembrie 1911, de la Lugoj, *"obiectele expuse au plăcut foarte mult vizitatorilor expoziției"*. Astfel că, întreprinderea diecezană este premiată cu medalia de bronz. Corespondentul ce relatează evenimentul nu scapă prilejul de a adresa un apel direct pentru susținerea, prin toate mijloacele, a producției respective: *"Dacă străinii apreciază produsele stabilimentului diecezan/, / urmează că noi românii sântă datorie avem să le sprijinim din răspuțeri, ca așa acest stabiliment să țină și pe mai departe concurența cu alte instituțiuni străine de aceeași natură"*⁸³.

1) Andrei Ghidiu, Iosif Bălan. **Monografia orașului Caransebeș**, Caransebeș, 1909, p. 109 I2) Ilarion Pușcariu. **Metropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania**, Sibiu, 1900, p.396 I3) **Așteptările românilor bănățeni față cu ierarhia română**, în *"Concordia"*, nr. 69-428/1865, p. 1 I4) Ioan Popasu. Cuvântare rostită în deschiderea sinodului eparhial din aprilie 1870 (vezi, mai jos). De altminteri, comisia de inventariere (din care făceau parte, printre alții, împuterniciții lui Popasu prin plenipotența din 24 iulie v. 1865: Ioan Marcu - protopopul Lugojului, Ioan Peța și Ioan Brancovici - negustori în Caransebeș, epitropi, alături de reprezentanții regimentului local, ca și împuterniciții episcopului sârb Gedeon Țvetici), în afara celor spuse de Popasu, mai menționa în actul încheiat că *"pământurile de la Balta Sărată erau arendate grănicerului Eftimie Biju de către protopresbiterul G. Iancoviciu"*; moara se afla în folosința preotului Timotei Stoiacovici. Iar la averea mișcătoare, se mai inventaria: o icoană reprezentând răstignirea lui Cristos; o copie a stemei orașului Caransebeș cu sigiliul *"Civitatii caransebesiensis anno 1503"*; portrete: patriarhul Arsenie Ioanovici Șacabent (1741); mitropolit Pavel Nenadovici (1769); Ioan Georgevici, episcopii Ioan Ioanovici Șacabent (1783), Maxim Manoilovici (1772); apoi, 60 tomuri în limba sârbă și germană (aparținând ppr. I. Tomici și Radac). Cf. **Acte și documente ...**, în FD, nr. 13/1886, p. 1 I 5) A. Ghidiu, I. Bălan, loc. cit., p.131 I 6) **Din trecutul episcopiei ort. răs. române a Caransebeșului**, în FD, nr. 49/1887, p. 1 I 7) **Idem** I 8) Cf. *"Lumina"*, Arad, nr. 19/1873, p. 2 I 9) **Ibidem**, nr. 77/1873, p. 2 I 10) v. Protocoalele sinoadelor eparhiale din dieceza Caransebeșului dintre anii 1870-1880. *"În acest nefericit timp din anii 1863-1865 dacă o mână de oameni din comună se declarau pe sine de trecuți la unire, apoi cei declarați ocupau cu forța biserica gr. ort., școala și beneficiile ei. În acest mod s-au fost ocupat de către cei trecuți la unire bisericile noastre din Vermeș, Visag, Silagi, Clopodia, Jitini etc."*, (cf **Din trecutul Eparhiei ...**, în FD, nr. 11/1887, p. 3) I 11) Ioan Popasu, loc. cit. I 12) Ilarion Pușcariu, op. cit. p. 12 I 13) Constantin Brătescu. **Episcopul Ioan Popasu și cultura bănățeană**. Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1995, p. 58 și urm. I 14) **Protocolul sinodului eparchial al diecesei Caransebeșului** din aprilie 1884, Lugoj, 1884, p. 24, concl. 54. I 15) **Protocolul sinodului ...** (din aprilie 1885), Caransebeș, 1886, p. 12 I 16) **Protocolul sinodului ...** (din aprilie 1886), Caransebeș, 1886, p. 26 I 17) **Acte și documente ...**, în FD, nr. 13/1886, p. 1 I 18) **Protocolul sinodului ...** (din aprilie 1875), Tip arhidiecezană Sibiu, 1875, p. 8,55. I 19) *"Luminătorul"* nr. 12/1885, p. 4 I 20) cf Genealogia familiei Diaconovici, de Adrian Diaconovici (în Arhiva Muzeului de Istorie Reșița) I 21) FD., 23/1895, p. 6 I 22) FD., nr. 24/1895, p.8 I 23) FD., nr. 25/1895, p. 5 I 24) FD., nr. 3/1889, p. 7 I 25) G. Jurma. **Presa și viața literară în Caraș-Severin**, Reșița, 1978, p. 12, 13 I 26) cf *"Luminătorul"*, nr. 36/1884, p. 4. *"Familia"*, nr. 20/1884, p. 243. P. Oallde, **Prima tipografie românească la Reșița**, în *"Almanahul*

presei și tiparului", Reșița, 1984, p. 2 ● 27) Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 986/1885 ● 28) FD., nr. 17/1886, p. 3 ● 29) **Idem**, p. 4 ● 30) **Protocolul sinodului ...** (din aprilie 1886) p. 8, concl. 35 ● 31) **Idem** ● 32) Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 651 E/1885 ● 33) "*Mitropolia Banatului*", nr. 9-10/1983, p. 618 ● 34) **Actul de fundațiune al școalelor naționale românești din Brașov** (Tipografia Mureșianu), Brașov, 1897 ● 35) vezi poziția 33 ● 36) **Idem** ● 37) Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 821/1885 ● 38) **Idem**, 941/1885 ● 39) **Idem**, nr. 940 ● 40) **Idem**, nr. 116/1886 ● 41) **Idem**, nr. 911/1885 ● 42) **Idem**, nr. 905/1885 ● 43) **Idem**, 932/1885 ● 44) Petru Oaldea, **loc. cit.** ● 45) **Tipografia și librăria diecezană**, în "*Calendarul Românului*", an XXIV (1911), pe anul 1912, p. 134 ● 46) cf. "*Mitropolia Banatului*", nr. 10-12/1979, p. 737. Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 554/5 august 1885, nr. 725 ● 47) Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 815/1885 ● 48) **Idem**, nr. 878/1885 ● 49) **Idem**, nr. 922/1885 ● 50) **Idem**, nr. 133/1886 ● 51) Cornel Corneanu, "**Foaia diecezană împlinește 50 de ani**", în FD, nr. 1/1935, p. 5 ● 52) Nicolae Corneanu/Mitropolit, **Quo va dis?**, p. 70 ● 53) cf. FD, nr. 6/1909, p. 7 ● 54) cf. "*Calendarul Românului*", an XXIV (1911), pentru 1912, p. 134 și urm. ● 55) **Varietăți**, FD, nr. 49-50, p. 10. **Știri**, "*Renașterea*", nr. 50/1906, p. 3 ● 56) vezi poziția 54 ● 57) FD, nr. 3/1909, p. 7. "*Familia*", nr. 30/1903, p. 359 ● 58) cf. V. Popeangă, **Aradul - centru politic al luptei naționale din perioada dualismului (1867-1918)**, Timișoara, 1978, p. 219 ● 59) Liviu Maior, **Transilvania și războiul pentru independență**. Cluj-Napoca, 1977, p. 166 ● 60) FD, nr. 35/1897, p. 7 ● 61) "*Controla*", nr. 33/1906, p. 3 ● 62) vezi poziția 54 ● 63) **Varietăți**, FD nr. 14/1886, p. 8 ● 64) FD nr. 41/1888, p. 6 ● 65) **Protocolul sinodului eparhial ...** (din aprilie 1888), Caransebeș, 1888, p. 60 ● 66) **Regulamentul pentru afacerile interne ale tipografiei și librăriei diecezane**, Caransebeș, 1913 ● 67) **Otilia dr. Corneanu**, în FD nr. 36/1936, p. 3 ● 68) FD, nr. 28/1890, p. 10 ● 69) FD, nr. 22/1887, p. 8 ● 70) FD, 22 martie 1891, p. 2 ● 71) FD, nr. 20/1894, p. 8 ● 72) FD, nr. 4/1909, p. 5 ● 73) FD, nr. 45/1886, p. 1 ● 74) FD, nr. 6/1886, p. 6 ● 75) FD, nr. 3/1895, p. 8 ● 76) **Protocolul sinodului eparhial ...** (din aprilie 1888), Caransebeș, 1888, p. 46 ● 77) **Varietăți**, FD, nr. 37/1906, p. 7 ● 78) **Idem** ● 79) FD, nr. 48/1909, p. 8 ● 80) FD, nr. 35/1912, p. 8 ● 81) FD, nr. 4/1912, p. 6 ● 82) "*Calendarul Românului*", pe anul 1940, coperta doi (exterior) - FD, nr. 39/1911, p. 8 ●

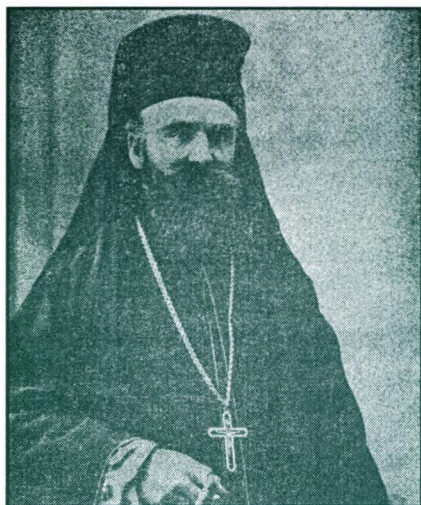

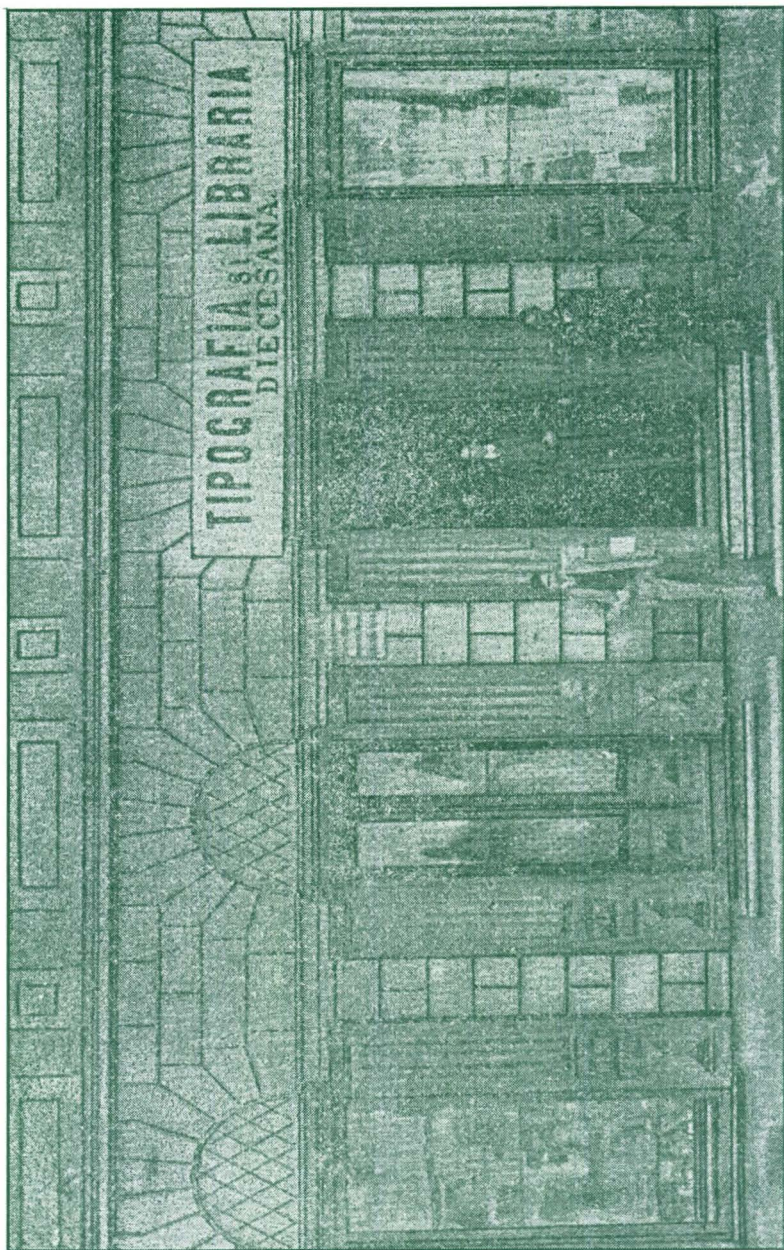
IOAN POPASU

NICOLAE POPEA

E. MIRON CRISTEA

Casa diecezană 480 (foto 1911)

Nr. 40.

Biblioteca
Noastră

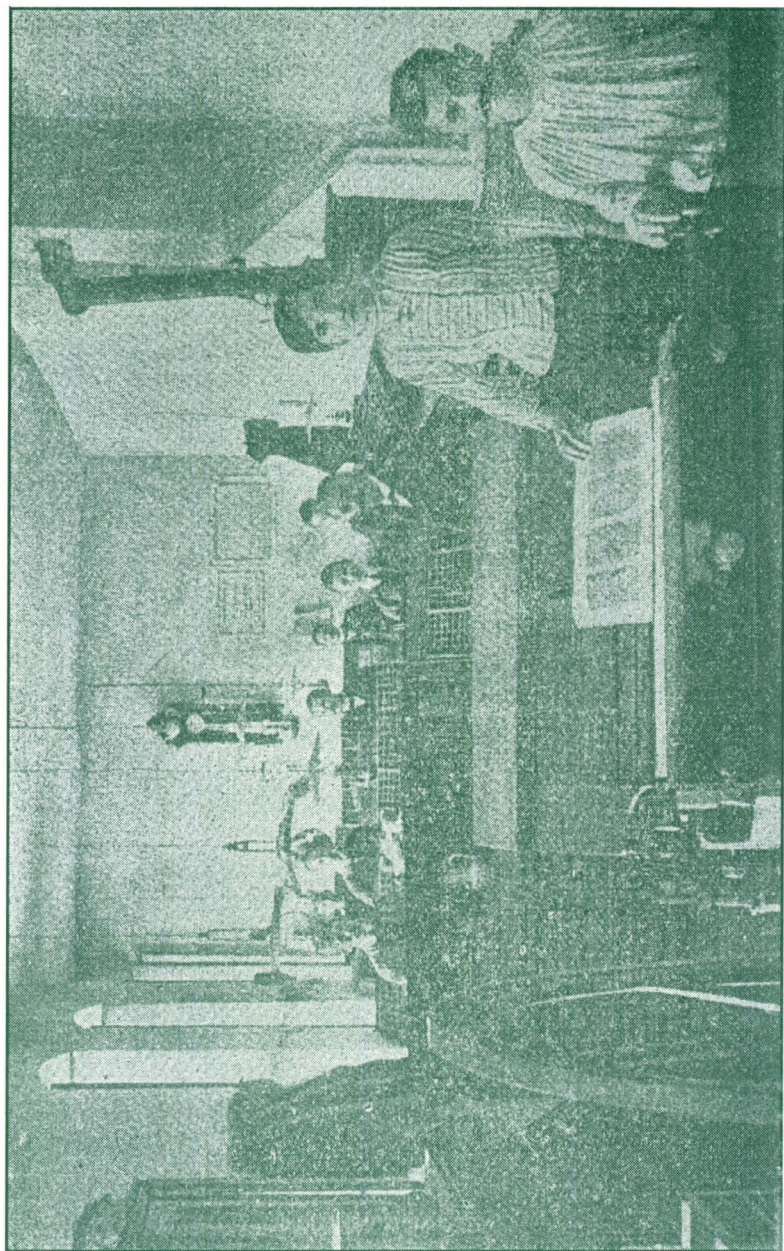
M. Eminescu

Câteva Poezii

Cu un portret

CARANSEBES

28 fl. (35 bani).

Interiorul tipografiei diecezane (foto 1911)

II.

PRODUȚIA TIPOGRAFICĂ

1. Considerații generale

Dacă ne referim la trecutul nostru istoric, nevoia de slovă scrisă, tipărită, a fost permanent resimțită sub cupola adevărului că tiparul a facilitat *“acumularea conștiinței naționale colective”*¹. Această nevoie *“a crescut pe măsură ce poporul nostru și-a intensificat lupta de emancipare națională, bine știind că viața bisericească a evoluat paralel cu cea socială, culturală și politică”*². Evident, pe coordonatele acestei idei se situează și întemeierea tiparului românesc diecezan din Caransebeș. De altfel, în istoria culturală a românilor bănățenilor au existat mai multe încercări de întemeiere a unor tipografii proprii, dar, nici una din păcate, către timpurile moderne, nu s-a putut concretiza, condițiile istorice cunoscute împotrivindu-se unor astfel de tentative. Iar tipografiile instalate în acest areal până la un anumit moment nu erau românești, *“nu erau ale Bisericii /noastre/, nici la dispoziția ei”*³. Dar cum acest subiect a fost reflectat într-o adecvată bibliografie⁴, nu vom stărui asupra lui, ci vom formula câteva enunțuri privind mărturiile tipografice (anterioare anului 1886) referitoare la reactivata episcopie a Caransebeșului. Desigur, în absența unei tipografii proprii, acest important organism bisericesc de pe meleagul bănățean nu a fost străin de binefacerile comunicării aduse lumii moderne de arta lui Gutenberg, căci factorii responsabili ai acestei dieceze au apelat la serviciile altor tipografii mai apropiate ori mai îndepărtate, românești ori neromânești, tutelate ori nu de Biserica strămoșească.

În această privință, se poate distinge, pe de o parte, o reflectare a realităților, activităților, evenimentelor diecezei, prin inserarea de anunțuri, știri, circulare, articole mai întinse, iar pe de alta, tipărirea de documente utile, în organizarea generală a activității pe diferite domenii, constând în

statute, regulamente, protocoale ale sinoadelor eparhiale și ale reuniunilor profesionale, culturale. Referitor la prima ipostază, este de menționat prezența, în modalitatea amintită, în paginile unor periodice începând chiar din 1865 - ca: *"Albina"*, *"Concordia"*, *"Sionul românesc"*, *"Telegraful român"* (pe lungă durată), *"Lumina"* (Arad), iar din 1877, în *"Biserica și Școala"* (redactat de Vincențiu Mangra și apoi de Aron Hamsea), care slujește ca oficios pentru ambele eparhii - a Aradului și a Caransebeșului (până la apariția *"Foi diecezane"* la începutul lui 1886). Sporadic, au mai consemnat evenimente din dieceză: *"Gazeta Transilvaniei"*, *"Luminătorul"*, *"Familia"*, ca și unele publicații de peste munți: *"Timpul"*, *"Convorbiri literare"*, ori *"Analele Academiei Române"* (seriile de istorie, literatură, notițe și memorii).

În cea de-a doua grupă se situează tipăriurile editate de episcopie, ori de alt titular din eparhie. Bunăoară, protocoalele sinoadelor eparhiale apar, succesiv, începând cu primul sinod, astfel: cele din 1870-1871, la Tipografia Emanuel Bartalis (din Pesta), care a găzduit și alte tipăriuri românești (bănățene ori ardelene); apoi, cele dintre 1872 și 1875 la Sibiu, în Tipografia arhidiecezană întemeiată de Șaguna încă din 1850 pe când era episcop al Ardealului. Cea mai solicitată a fost firma Carol Traunfellner din Lugoj, întemeiată în 1852 (venind din Timișoara), la care se depun comenzi (la sediul din Lugoj, ori la filiala din Caransebeș - prin 1882 - 84) pentru protocoalele sinoadelor dintre 1876-1884, ca și pentru aproape toate imprimările de trebuință în rețeaua organizatorică a eparhiei, uneori apărând chiar cărți de autori caransebeșeni (v. **Gramatica română**, de V. Mândreanu, 1882). Tipăriurile aferente Reuniunii învățătorilor (protocoale, instrucțiuni ale conferințelor învățătoresți ș.a.) apar și la alte firme, precum "diecezana" de la Arad (întemeiată în 1879), Iulius Wunder din Reșița. De menționat că, în paralel cu Tipografia diecezană, pe tipăriurile caransebeșene sunt menționate și alte firme: Leopold Fleissing, Hussvéth et Hoffer, Ioșif Iacobovits, Aurel Goian-Poienariu și G. Dona (prima tipografie pe acțiuni din Caransebeș, pe la 1914); sau în vecinătate, la Lugoj (în afară de Carol Traunfellner): Tipografia lui Ghoerghe Țăran (prima tipografie românească din loc, începând din 1912), Tipografia *"Gutenberg"*, iar din 1919, Tipografia Națională a lui Constantin Danciu⁵.

Privită în ansamblul său, producția tipografică a acestui stabiliment diecezan poate avea următoarea distribuție structurală: producția de carte, producția de periodice și respectiv tipăriuri *"mărunte"*. Cum asupra producției de carte și de periodice vom stărui mai jos în compartimentări

distincte, ne vom referi în primul rând la cea de-a treia grupare. Aici sunt cuprinse tot felul de imprimate, formulare, tabele concepute, pe de o parte, pentru o bună organizare și funcționare a instituțiilor aflate, direct sau indirect, sub oblăduirea episcopiei - biserica, școala, fundațiile, reuniunile, asociațiile, societățile culturale și cu profil economic, comercial - , iar pe de altă parte, pentru a răspunde cererilor de interes privat. Încă din primele luni de funcționare, tipografia dispunea de cantități suficiente de *“protocoale ale matricolelor botezaților, cununaților și repausaților, precum și de extrase din aceleași, apoi de informațiuni familiare și protocoale pentru conscripțiunile parohiale, precum și de formulare pentru obligațiuni în limba română și germană”*⁶. Alături de acestea, se imprimă, aici, etichete, anunțuri, bilete de vizită, hârtie cu monograme, epistole de logodiri și căsătorii și adesea invitații și programe de întruniri și festivități culturale, toate cu posibilitatea redactării în trei limbi: română, germană și maghiară. În aceeași grupare se află calendare de perete anuale, circulare emise de episcopie, de diferite asociații și societăți, imprimarea lor distinctă fiind întreruptă în timpul războiului datorită concentrării unei părți din tipografi, ele apărând, în schimb, și atunci în oficiosul *“Foaia diecezană”*. Deloc neglijabilă a fost editarea și chiar imprimarea de cărți poștale ilustrate (păstrate până astăzi de remarcabili colecționari localnici)⁷, devenite peste vreme documente redând aspecte de topografie locală, de vestimentație țărănească ori urbană, sau aspecte de natură culturală.

Bunăoară, la un moment dat, *“Foaia diecezană”* (nr. 49/1902, p. 7) anunța că *“în editura librăriei diecezane au apărut cartele ilustrate: monumentele generalului Traian Doda și Constantin Diaconovici Loga, iconostasul bisericii catedrale gr. or. române din Caransebeș, Reședința episcopoească, Internatul pedagogic, Casa diecezană cu stabilimentul tipografiei și librăriei”*.

Lista tipăriturilor *“mărunte”* poate continua cu cataloagele de publicitate cu articolele puse în vânzare de stabiliment prin librăria diecezană (tipărituri = carte, periodice, alte imprimate; articole de uz bisericesc; rechizite școlare ș.a.); cărțile de conduită introduse de E. Miron Cristea etc.

● Circulara semnată de episcopul Ioan Popasu, datată 30 noiembrie 1885, și tipărită în Tipografia diecezană din Caransebeș - cunoscută îndeobște ca prima tipăritură de la inaugurarea respectivei unități tipografice *)

Nro. 935 B. ex 1885.

Prea Onoraților părinți protopresbiteri și administratori protopresbiteri, onorată preoțime, sinoade, comitete și episcopii parohiale, iubiților directori, profesori și învățători de la toate așezămintele și școalele noastre confesionali și evlavioși creștini de orice treaptă și stare din diecesa de Dumnezeu scutită a Caransebeșului !

Binecuvântare, dar și pace de la Dumnezeu tatăl și de la Domnul nostru Isus Christos, care este în ceruri!

Una dintre trebuințele cele mai adânc și de mult simțite ale clerului, învățătorimei și ale poporului diecesei noastre a Caransebeșului a fost înființarea unei tipografii și librării diecesane.

Astăzi când se scrie cu fulgerul și se călătorește cu iuțeala vântului; astăzi când numai acel popor poate compta la trăinicie și la un viitor mai fericit, care scie să se folosească de multele și diferitele îmbunătățiri făcute omenimei prin înaintarea artelor și a științelor; astăzi când toți fără contradicere recunosc principiul, că știința dă putere: între astfel de împrejurări mai era oare posibil ca diecesa noastră să conducă cu tot cu mijloacele absolut insuficiente din trecut administrațiunea bisericească, a cărei sferă de activitate s-a mărit fără seamă, să reguleze conform cerințelor neîncunjurabile ale timpului în care trăim, învățământul de la diferite așezăminte și școale confesionali, apoi să poarte cu scumpătate manipulațiunea fundațiunilor eparchiei, în fine să aplice o controlă binefăcătoare și o evidență satisfăcătoare asupra tuturor agendelor și averilor bisericesci, școlare și funaționale ale protopresbiteratelor și comunelor bisericesci din diecesă?

Este evident și necontestabil, că acest scop însemnat nu se poate ajunge cu mijloace nesuficiente, învechite, de care dispunea până acum Consistoriul din centrul diecesei.

De aceea, reprezentanții clerului și ai poporului credincios din diecesa de Dumnezeu scutită a Caransebeșului, adunați în Sinodul eparchial de la Domenica Tomei din anul curinte în unanimitate au aprobat propunerea și proiectul Arhiepiscopului și al Consistoriului diecesan de a înființa lângă Consistoriu o tipografie și o librărie diecesană. Sinodul eparchial a votat spesele recerute la înființarea acestor stabilimente, fiind pătruns de convingerea că aceste stabilimente sunt unele dintre mijloacele cele mai puternice spre a răspândi științele și prin dănsese cultura, luminarea, religiozitatea și moralitatea la toții fiii / diecesei.

Acum cu ajutorul Dumnezeuului părinților noștri /, / aceste stabilimente /, / tipografia și librăria /, / sunt înființate spre bucuria noastră a tuturor.

Deci fiindcă tot darul se pogoară de sus de la părintele luminilor, înainte de toate chemăm binecuvântarea și ajutorul Atotputernicului Dumnezeu asupra acestei întreprinderi și încredințând-o scutului seu celui preînalt, totodată sprimăm recunoștința și mulțumita noastră tuturor acelor bărbați luminați și devotați binelui și prosperării biserice și școalei noastre, cari au conlucrat la ajungerea nobilului scop.

Rămâne acum, ca pe aceste tinere așezăminte, tipografia și librăria diecesană, care sunt creațiunea noastră și proprietatea clerului și a poporului din diecesă, să le cultivăm și să le sprijinim, ca ele în interesul nostru propriu să crească, să înflorească și să prospereze.

De aceia, venim a pofti și a ruga fierbinte pe prea onorații părinți protopresbiteri și administratori protopresbiteriali, pe onorata preoțime, sinoade, comitete și epitropii parohiali, pe domnii directori, profesori și învățători ai institutelor și școalelor noastre confesionale, mai departe pe toți literații și cărturarii noștri de orice condițiune și stare, în fine pe bunul nostru popor primitiv de tot ce este bun, nobil și folositoriu, ca toți acești factori puternici, cari constituie diecesa, să îmbrățișeze cu căldură și să părtinească întreprinderea noastră.

Așteptăm deci cu deplină încredere de la toți, ca toate trebuințele de tipărituri, formularie, protocoale, cărți permise prin legi și ordinațiuni, hărthia etc. le vor procura de la înființata tipografia și librăria diecesană cu atât mai vârtos, că prețurile vor fi moderate și că profitul material - căci cel spiritual nici nu-l putem prețui - se va întrebuița la timpul său iarăși numai pentru scopuri mai înalte bisericesci și școlare ale clerului și poporului dreptcredincios român din eparhia Caransebeșului.

În fine /, / nu putem a nu face cu deosebire atentă pe onorata preoțime, sinoade, comitete și epitropii parohiale, precum și pe onorabilul personal didactic la împrejurarea că în privința prețurilor și altor detaluri vor urma din partea Consistoriului diecesan încunosciiințări din cas în cas prin circulare separate și ca cu conlucrarea organelor consistoriale, apoi a personalului didactic de la institutele noastre teologic și pedagogic diecesane și a altor bărbați literați cu începutul anului viitoriu 1886, se va eda o foaia bisericească, școlaria, economică și literaturia, a cărei programă se va publica în cursul lunei lui Decembre a.c.

Împărtășind la toți binecuvântarea Noastră arhierească /, / sum Al D-Voastre voitoriu de tot binele

Ioan Popasu m. p.

Caransebeș în 30 Novembre 1885.

N.B. Preoțimea parochială va ceti în o duminică sau sărbătoare mai însemnată poporului în biserică sub priceasnă din cuvânt în cuvânt aceste litere arhieresci, iar un esemplariu îl va comunica comitetelor și epitropiilor parohiale

spre publicare la prima lor întrunire și despre efectuare va reporta oficiului protopresbiteral competent.

/Tipografia diecesană în Caransebeș/

(Transcrierea textului s-a făcut prin actualizarea redării fonetice a diftongilor: ó > oa, é > ia, ca și a vocalelor é > â)

*) Originalul se află la Arhivele Naționale, filiala Caransebeș, Protopopiatul ortodox român, dosar 7/1885, f.1. (Format: 34 x 21; suprafața tipărită: 31,4 x 17,8, recto și verso).

A. PRODUCȚIA DE CARTE

1. Scurtă privire generală.

Deși mai restrâns ca volum față de periodice și poate chiar față de tipăriturile din grupa a treia realizate aici de-a lungul timpului vizat (1886-1918), acest capitol se distinge îndeobște prin specificul său calitativ, cartea ca tipăritură având statut aparte în context cultural, atât ca unitate de conținut, cât și ca potențial de comunicare.

Privită, convențional, ca o unitate de sine stătătoare (indicată în catalogul de mai jos), producția de carte de aici acoperă o varietate de domenii, desigur inegal reprezentate cantitativ și valoric, configurația de ansamblu reflectând, pe de o parte, anumite opțiuni, priorități, necesități obiective, iar pe de alta, capacitatea creativă încorporată în acest compartiment editorial.

Unul dintre obiectivele majore urmărite cu consecvență în activitatea fiecărui episcop caransebeșean l-a constituit școala, învățământul, educația, formarea personalității, preocupare materializată, în determinarea și crearea căilor și mijloacelor aferente întregului proces. În această privință, tiparul a fost folosit drept pârghie de recunoscută eficiență mai întâi prin imprimarea cărților de școală, a manualelor necesare, concepute îndeosebi de personalități ale elitei didactice românești de aici.

Dacă până la stadiul de concepere și realizare de manuale proprii, nevoile în această privință se acopereau prin preluări de la editura arhidiecezană ori de la cea diecezană de la Arad, acum, aflându-se la Caransebeș o forță didactică remarcabilă (formată la înalte universități europene ale timpului), acest domeniu a putut satisface mai adecvat scopurile formativ-educative. Firește, nu s-au putut întocmi și realiza în exclusivitate cerințele de manuale (mai ales privind științele exacte), dar

latura umanistă și-a găsit, în bună măsură, creatori virtuoși, cu larg ecou în literatura didactică românească.

Privind activitatea de producere a manualelor, se poate face o anumită eșalonare structurală, atât pe autori, cât și pe discipline de învățământ. Fiind Caransebeșul nu numai o importantă reședință eparhială a Bisericii noastre ortodoxe, ci și un puternic centru al școlii teologice românești cu ample influențe în formarea și dezvoltarea educației moral-religioase, era firească atenția pe care corpul profesoral s-o acorde întocmirii, editării și tipăririi de manuale destinate învățământului religios. Acestea au adoptat diferite grade de complexitate, potrivit destinației lor pentru diferite nivele de învățământ: pentru *“școalele populare”*, pentru *“școalele medii”*, respectiv pentru învățământul teologic și pedagogic. Urmărind, mai întâi, cartea de religie adresată elevilor din prima treaptă de învățământ (*“școala poporală”*), se remarcă drept cel mai prolific autor, dr. Petru Barbu (personalitate complexă a vieții școlare și culturale caransebeșene timp de peste patru decenii: profesor, publicist, militant național, exponent în unele responsabilități economice). Manualele sale din această categorie conțin un volum relativ bogat de cunoștințe religioase recomandate elevilor de vârstă preliceală, comunicate prin modalități didactice nuanțate, fie sub formă narativă, de istorisire prin pilde cu scop moralizator, fie mai ales aplicând metoda catihetică. Fiecare manual din această categorie se remarcă, în primul rând, prin accesibilitatea limbajului, cursivitatea narațiunii, sistematizarea materialului și vizarea clară a scopului: *“a oferi generațiilor cheia cea mai importantă pentru instruirea religioasă a copiilor”*⁸.

Astfel, **Istoriile biblice** pentru elevii școalelor populare, 1895 (în peste 12 ediții) cuprinde 53 bucăți pe teme variate din Vechiul Testament, de la facerea lumii, la Înălțarea la cer a lui Isus și Pogorârea Duhului Sfânt, la fiecare, în final, fiind formulate concluzii moralizatoare prin verseturi și precepte adecvate din sfintele scripturi, lectura fiind înviorată prin intercalații dialogate, ori de citate evocatoare. De aceeași factură sunt și **Istoriile bisericești** pentru școalele populare, 1897 (șapte ediții), **Istoriile religioase morale**, trecerea către treapta superioară de adresare făcând-o **Manualul de istorie bisericească** pentru școalele populare și medii, 1896, realizat din nevoia umplerii unui gol. Pentru aceasta a folosit *“ca izvoare opuri bine cunoscute în literatura istoriei noastre bisericesci”* (Șaguna, Popea, Eus. Popoviciu, Coca ș.a.) și cea națională (Xenopol, Tocilescu), așa cum precizează autorul în prefață, cuprinsul punctând etapele: întemeierea bisericii (de Isus), răspândirea creștinismului și

creștinarea popoarelor, desbinarea bisericii, istoria bisericii românești și a altor confesiuni.

A mai alcătuit manuale pentru clasele populare Ioan Velovan, toate intitulate **Istoria Testamentului Vechi și Nou**, 1893, dar adaptate gradual cursurilor școlare respective.

Cu un nivel superior de abordare a problematicii teologice (diversificate) sunt manualele destinate școlilor medii, respectiv cursurilor pentru studenții în teologie. Și la acest capitol, dr. Petru Barbu are contribuții importante prin câteva titluri ce s-au reeditat nu numai la Caransebeș, ci și în alte centre (Arad, Sibiu, Oradea și mai târziu București): **Istoria bisericii creștine**, 1892, **Manual de istorie bisericească**, 1914, **Istoria sfântă a Testamentului Vechi**, 1898, și respectiv **Istoria sfântă a Testamentului Nou**, 1898. În acest domeniu a excelat dr. Iosif /Iuliu/ Olariu (catedra de Dogmatică și Studii biblice, 1885-1920), ale cărui lucrări *"au fost folosite până aproape de vremea noastră ca unice manuale de exegeza Noului Testament în învățământul teologic superior al Patriarhiei Române"*⁹. Opera sa, însumând peste patru mii de pagini, reprezintă *"prima încercare de a scrie lucrări de teologie științifică românește"*¹⁰, contribuțiile sale vizând unele dintre cele mai pretențioase, mai subtile laturi ale domeniului. O lucrare care a atras îndelung atenția specialiștilor, fiind un important reper în cercetarea teologică, se intitulează **Manual de teologie dogmatică**, acesta, potrivit precizărilor autorului din Introducere fiind un compendiu de dogmatică a Bisericii ortodoxe, destinat atât studenților, cât și tuturor clericilor. Demersurile analitice se fundamentează pe o amplă bibliografie (atât în textul de bază, cât și în note), printre autorii consultați fiind specialistul rus Macarie, apoi Heinrich, Scheeben, Kuhn, Thomasius, Kahnis, Perrone. După Introducere, tratatul este structurat pe două părți, fiecare din ele fiind alcătuită din secțiuni. Partea întâi, purtând genericul *"Despre Dumnezeu în sine însuși"*, cuprinde diviziunile: *"Despre Dumnezeu unul în ființă"* și *"Despre Dumnezeu întreit în persoane"*, iar partea a doua intitulată *"Despre Dumnezeu în manifestarea sa în creaturi"*, are secțiunile: *"Despre Dumnezeu creatorul lumii"* (în care sunt tratate câteva teme: creatorul lumii în genere, creatorul lumii în special, creator al spiritelor, al lumii materiale, respectiv al omului), apoi *"Despre Dumnezeu provăzătorul lumii"*, *"Despre Dumnezeu săvârșitorul lumii și al neamului omenesc"*. Această masivă lucrare (812 p.) ilustrează bogata erudiție a autorului nu numai în câmpul larg al științei teologice, ci și al lingvisticii, citarea făcându-se nu de puține ori în limba originală (greaca, latina, ebraica), în text sau în note dându-se importante deslușiri semantice. Pentru clarificarea procesului de mântuire

a omului este desfășurată, detaliată tematica hristologică. Deși operează cu noțiuni și concepte încărcate de sensuri, lucrarea este redactată astfel ca ea să fie accesibilă nu numai pentru inițiați, ci și pentru începători. De o importanță apropiată pentru învățământul teologic sunt studiile biblice* ale lui I. Olariu - *"multă vreme singurele lucrări românești zidite științific"*¹¹: **Introducere în cărțile Testamentului V(echi) și N(ou)**, în trei ediții (1891, 1904, 1912), apoi **Manual exegetic la Sfânta Scriptură a Testamentului Nou**; acesta, într-o amplă desfășurare analitică, abordează domeniul *"conform vederilor științei exegetice din timpurile noastre"*, potrivit precizării autorului din prefață, luând ca repere bibliografice remarcabili cercetători: Keil, Meyer, Bleek, Weis, Ewald, Godet, Schegg, Bisping ș.a., mai ales atunci când vrea să arunce noi lumini asupra unor texte biblice controversate, ori nerecunoscute¹².

De altminteri, lucrările lui I. Olariu, ca și ale lui P. Barbu au servit școala fie ca manuale propriu-zis, fie ca bibliografie pentru specialiști în teologie, în această arie aflându-se **Manualul de Tipicul bisericii ortodoxe**, 1897, studiile talmăcitoare a epistolelor apostolicești, ca și a psalmilor din Ceaslov aparținând primului, respectiv studiu hristologic **Isus Cristos cu cuvintele Sfintei Scripturi**, 1902, **Între nazareni**, 1903, de Petru Barbu, **Dispute cu nazarenii**, de A. Bartoloneiu, 1903, ca și cărțile de retorică bisericească: **Cuvântări bisericesci**, de G. Popovici, 1898, **Predici**, de Tarnavski și Voiutski, 1909-1911.

O altă disciplină importantă pentru care s-au conceput, editat și tipărit manuale la imprimăria diecezană a fost limba și literatura română. De o recunoscută competență, în acest sens, a fost activitatea profesorului Enea Hodoș - remarcabilă personalitate a culturii românești, membru corespondent al Academiei Române (din 1904). El a elaborat, în concepție proprie, manuale destinate școlarilor de toate vârstele; pentru cei mici: **Întâia carte de scriere și citire**, 1894 (apoi 1901), iar în continuare: **Manual de limba română. Gramatică și carte de citire**, 1900, **Manual de limba română. Elemente de stilistică și poetică și carte de citire**, 1902. În fiecare dintre ele, inserează bucăți literare din creația importantă a marilor și mai tinerilor scriitori, făcându-se astfel o difuziune a literaturii naționale

*) Pe această temă, a realizat o valoroasă sinteză pr. prof. Ionel Popescu în lucrarea **Contribuția teologilor caransebeșeni la dezvoltarea studiilor biblice românești**. Caransebeș, 1996 (mss. la Biblioteca Eparhiei Caransebeșului) - un studiu bazat pe o amplă documentație bine articulată într-un demers analitic de evidentă competență.

în scopul cultivării limbii literare. Dar adevărata celebritate, în epocă și după aceea, i-au adus manualele de literatură română pentru diferite clase, îmbunătățite de la o ediție la alta. **Manual de istoria literaturii române**, 1893 (retipărit în cel puțin opt ediții), a fost destinat elevilor din cursul superior. Materialul încă de la prima ediție este bogat, fiind structurat astfel: după Introducere (semnată de autor), urmează dispunerea pe capitole, primul ocupându-se sistematic de literatura populară (orală și scrisă); al doilea (*"Literatura cultă"*) este cel mai întins, stăruind asupra următoarelor aspecte: literatura poezilor, literatura scriitorilor bisericești, literatura cronicarilor și istoricilor, literatura gramaticilor. Capitolul al treilea se intitulează *"Reprivire"* (o sinteză), urmat de un epilog, indici și erată. Propune o periodizare a literaturii române: epoca slavă, (1500-1700), epoca grecească (1700-1830), epoca națională (după 1830). Dă mare atenție literaturii populare, preluând aproape în întregime concepția lui Alecsandri. Face o sistematizare didactică a literaturii populare, cu definiții și exemple. Se dovedește bun cunoscător și al cărților populare (Alexandria, Halimaua, Genoveva, Nastratin Hogeș ș.a.). Capitolul despre literatura poezilor (intitulat impropriu căci sunt incluși și prozatori, dramaturgi) face o trecere în revistă a scriitorilor mai importanți cu opriri mai insistente la nume preferate: Bolintineanu 20 pag., Alecsandri 40 p., dar Eminescu doar pe trei pagini și jumătate (ce e drept cu câteva observații esențiale: *"adevărul, sinceritatea, bărbăția, precum și profunzimea"* - p. 164), Creangă pe 3 pagini cu enumerări de titluri și semnalări de *"ideotisme, proverbe, expresiuni"* așternute pe o pagină de text, Caragiale neaprofundat pe o pagină, Coșbuc expedit la alții. Cu toate acestea, este remarcabil spectrul larg al creației literare și lingvistice de pe întregul spațiu locuit de români, prezentat sub ideea că, deși au existat obstacole și meandre nedorite, permanent a învins limba română, gândirea românească. În evaluarea creației scriitorilor este urmat criteriul estetic prin ancorarea în curentele de gândire literară ale timpului, autorul aplicând cerințele redactării științifice, afirmațiile, definițiile fiind susținute de argumente, de exemplificări.

Și celelalte manuale amintite mai sus conțin părți de literatură în aceeași manieră, cu îmbogățiri sesizabile ca text și iconografie, ca ținută tipografică¹³. Enea Hodoș, prin manualele sale de istoria literaturii române, oferă, în premieră didactică, o miniantologie din creația literară națională de până la 1900, mai ales în versuri, iar comentariile, fără stridente și pretenții savante, au darul să insufle elevilor interes și afecțiune pentru spiritualitatea românească - ținută importantă în contextul istoric cunoscut.

Alte manuale de limba română imprimate aici au fost cele întocmite

de Vasile Mândrean (profesor la Inst. diecezan): **Gramatica română** pentru școalele elementare, pe baza unei selecții de bucăți de lectură (ediția a 3-a, 1886) - un curs practic pentru învățători care predau la clasele a treia și a patra (prima ediție, Lugoj, 1882). De același autor, se imprimă, în 1892, un manual asemănător pentru cl. II-III: **Elemente de gramatică română** aplicată la texte literare, manual reinprimit în 1906, la a șaptea ediție.

O altă disciplină din planul de învățământ era limba maghiară, unele dintre manuale apărând de sub tipar diecezan, precum cel întocmit de Iuliu Vuia, în 1910, ori cel conceput de Enea Hodoș în colaborare cu I. Dengi: **Manual de limba maghiară. Carte de citire-gramatică pentru preparandii, școale medii și civile**, 1900 (v. Arhivele naționale, filiala Caransebeș, inv. 1657/c I 775). Cei doi colaboratori își expun concepția redactării în prefață, precizând că au adoptat "*metoda practică*", folosind texte maghiare, exerciții aplicative, reguli și definiții în limba maghiară, exerciții de conversație.

Tipografia diecezană va asigura periodic manualele școlare aprobate pentru obiectul geografie concepute de Benedict Szörenyi (pentru școalele populare), iar pentru Institutul pedagogic și școlile secundare, de Patriciu Drăgălina (după H. Guthe - Wagner).

Iosif Bălan dă un manual de Fizică pentru "*școalele populare*", în două părți (mecanica și căldura, respectiv acustica, optica, electricitate) și un îndrumător în mineralogie pentru elevii institutului pedagogic. În fine, este remarcabil îndrumătorul pentru elevi scris de Antoniu Sequens, intitulat **Elemente din teoria muzicii**, 1913, autorul sperând că va fi de folos "*atât tinerimei școlare, cât și celor ce se ocupă cu muzica*". Lucrarea, rară atunci în bibliografia de specialitate, este structurată pe următoarele segmente: despre sunet și ton; sistemul notelor; măsura sau tactul; durata; accidentii; accentul și tempo-ul; scara muzicală; tonalitățile și intervalele. Pentru fiecare definire și dezvoltare teoretică se dau exemplificări pe portative.

În același context al împlinirii dezideratelor instructiv-educative se înscrie și activitatea de elaborare și tipărire a unor studii vizând procesul de învățământ, formarea și perfecționarea profesională-pedagogică a slujitorilor școlii. Lucrările realizate pe această largă arie tematică se pot structura urmând criteriile specifice. Se disting mai întâi studii ținând de domeniul general al pedagogiei ca știință a educației, precum: **Învățământul în școala herbartiană**, de George Joandrea, 1900, **Câteva cuvinte despre creșterea pruncilor**, de George Cătană, 1902, **Convorbiri pedagogice**, adaptare din limba germană de Enea Hodoș, 1892, **Organizarea școalelor în Caraș-Severin**, 1914, **Despre alegerea profesiunilor**, de Petru Barbu,

1898. Apoi, abordarea pe specificul disciplinelor de învățământ, precum **Religiunea în școala poporală**, 1897, **Religiunea în școala veche și școala nouă**, 1899, **Școala modernă și religiunea**, 1916, toate întocmite de Petru Barbu, alături fiind Instrucțiunile pe discipline pentru conferințele învățătoresți elaborate de Ștefan Velovan (de același autor - **Cestiunea abecedarului**, 1888). În aceeași sferă tematică se află **Preparațiunile** lui Petru Bizerea, modele de planuri de lecții pentru predarea religiei. Abordarea teoretică asupra manualelor de religie întâlnim frecvent la Petru Barbu, de fapt cel mai bun cunoscător al acestui domeniu.

În desfășurarea structurală a producției de carte se mai disting și alte punctări tematice, cum ar fi: cărțile construite nu atât pe reflecția filosofică, ci mai curând pe comentariul sociologic vizând societatea românească a locului, comentariu al cărui scop este ușor descifrabil: trezirea celor căzuți în amorțire, îndreptarea celor porniți pe căi greșite, insuflarea încrederii în energiile nației. De fapt, titlurile sunt elocvente: **Cugetări asupra creșterii omului**, 1887, **Recepte contra sărăciei**, 1889, ambele de Traian Barzu, **Educațiunea socială**, de T. Petrișor, 1900, **Religiunea și știința**, de George Popovici, 1899.

Un alt cerc tematic înscrie lucrările de educație sanitară întocmite de medicii E. Elefterescu (**Igena poporală**) și Leo Mureșian (**Higiena română și Apele minerale de la Sângeorgiu**). De menționat mănunchiul lucrărilor scrise de Iosif Bălan privind îndeletnicirile rurale: **Agricultura**, 1896, **Legumăritul**, 1909, **Stupăritul**, 1911, **Pomăritul f.a.**

În sfârșit, enumerarea poate continua cu lucrările de natură juridică, regulamente statute, reglementări financiare și administrative, toate slujind la o mai bună organizare a treburilor diecezei, a bisericii, școlii, asociațiilor, societăților, reuniunilor etc.

Dar, în contextul producției de carte, un loc distinct, reprezentativ, atât ca structură, cât și ca valoare de conținut și conotații educative, îl are serialul editorial realizat de Enea Hodoș sub genericul **Biblioteca Noastră**

Există, în istoria tiparului românesc, preocupări, inspirate de altminteri din istoria tiparului european, de a oferi marelui public lucrări alese ale literaturii, științei și artelor prin intermediul serialului editorial constituit sub formă de **colecție** sau **bibliotecă**. Publicarea în acest mod a unor lucrări de larg interes, în tiraje de masă accesibile ca preț, se cunoaște la noi încă de la începutul veacului trecut, precum **Biblioteca Românească**, inițiată de Zaharia Carcalechi între 1821 și 1834, după care sunt enumerabile alte astfel de colecții sau biblioteci, între ele: **Biblioteca Literaria**, scoasă, începând din 1853, de Mircea Ioanid, la București;

colecția Șaraga, scoasă la Iași din 1877; colecția Samitca de la Craiova; în 1895, apare primul număr din **Biblioteca pentru toți** în tipografia și librăria lui Carol Müller din București, colecție ce apare și în zilele noastre. În Transilvania, Biblioteca Astra domină scena editorială și culturală românească în a doua jumătate a veacului trecut și în primele decenii ale celui prezent. În paralel cu aceasta, apar, pentru o perioadă relativ restrânsă, și alte colecții precum **Biblioteca pentru popor și tinerime** - inițiată la finele veacului trecut, la Reșița, de Ion Simu; ori **Biblioteca Noastră**, scoasă de Enea Hodoș la Caransebeș. Asupra acestora din urmă vom stăruî, deci, în rândurile următoare pentru a-i enumera câteva semnificații. Ardelean de prin părțile Albei Iulia, nepot al revoluționarului pașoptist Simion Balint, frate cu Nerva Hodoș, și Ion Gorun - aleas Alexandru Hodoș, editorul **Bibliotecii Noastre**, Enea Hodoș, avea o temeinică instrucție și o aleasă sensibilitate - ambele dedicate soartei nației române din Ardeal și Banat aflate sub dominație străină. Până la venirea sa, în 1889, ca profesor la Institutul pedagogic diecezan unde a predat literatura română, limba maghiară și metodică istoriei, Enea Hodoș desfășoară o bogată activitate didactică și culturală la Sibiu, unde, alături de George Coșbuc, Ion Mera, Simion Moldovan și alții, a îmbogățit **Biblioteca populară Astra**, inițiată de Ioan Slavici. În ansamblul biografiei sale intelectuale, printre numeroasele și valoroasele preocupări și realizări culturale, editarea **Bibliotecii Noastre** este demnă de toată atenția.

Colecția demarează în 1897, primul său număr fiind un modest mănunchi de schițe sub titlul **Realități și visări** semnate de Septimiu Sever Secula - astăzi anonim, tiparul executându-se nu la Caransebeș, ci deocamdată la Tipografia Minerva din Orăștie, fără vreo notă editorială. Abia la cel de-al doilea număr, intitulat **lancu de Huniad** (cercetare istorică a profesorului caransebeșean Iosif Bălan, se schițează un program, se enumeră câteva intenții. Directorul colecției, al cărui nume apare de acum pe frontispiciu, precizează pe coperta 2 a cărții: *"Dorința de a ceti cărți plăcute, folositoare și ieftine se arată în măsură tot mai mare la publicul nostru român. Am ținut seama de această dorință și luând înțelegere cu câțiva prieteni literari, am întemeiat publicațiunea Biblioteca Noastră. Scrierile autorilor români, literatura populară și operele autorilor străini în traducere bine îngrijită vor găsi loc în această Bibliotecă"*.

Colecția **Biblioteca Noastră** publică sub directoratul lui Enea Hodoș, între 1897 și 1902, un total de 46 numere cu 24 titluri; cel de-al 24-lea (adică **Din istoria Banatului Severin** apare în patru volume, primele trei semnate de Patriciu Drăgălina, iar al patrulea de Coriolan Buracu, apărut

în 1932 la Turnu Severin, sub numărul 47 al colecției). Formatul general și constant este al cărții de buzunar (adică 15,5x10,5) și cele mai multe având între 47 și 100 de pagini, iar prețul fiind foarte convenabil pentru abonați.

Întreaga structură a colecției cuprinde 11 cărți de literatură cultă, 4 cărți de literatură populară, 7 de istorie, 2 culegeri de rețete culinare, o carte pe teme pedagogice și respectiv un calendar. Cu excepția unei traduceri făcută din limba franceză (o agreabilă comedie intitulată **Întocmai!**) și o adaptare din limba germană făcută de Enea Hodoș **Convorbiri pedagogice**), această colecție este semnată de autori români de mărimea întâi, ca: Eminescu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Creangă, Odobescu, Slavici, Vlahuță, Coșbuc. Lângă ei, alții fără renume: Sever Secula, N. Macovișteanu, N. Băiaș, G. Crăciunescu, precum și autori locali: Iosif Bălan, Patriciu Drăgălina, Enea Hodoș, respectiv Coriolan Buracu.

Biblioteca Noastră apare într-un moment când se intensifică măsurile restrictive aplicate de autoritatea dualistă spre a împiedica afirmarea ființei naționale românești, când se simțea deci nevoia impulsivării vieții spirituale naționale, prin difuzarea, organizat și sistematic, a valorilor culturii românești, acțiune gândită și coordonată lăudabil de Enea Hodoș și prin editarea acestei biblioteci. Apariția și derulajul colecției sunt consemnate în paginile periodicelor vremii, fie în maniera anunțului publicitar (*"Lumina"*, Arad, *"Telegraful Român"*, Sibiu, *"Familia"*, Oradea, *"Tribuna poporului"*, s.a.), fie în contexte analitice precum o face Ilarie Chendi, care, într-un eseu având obiectiv *"Zece ani de mișcare literară în Transilvania, 1890-1900"* (*"Familia"*, nr.1/1901, p.2), apreciază oportunitatea editării colecției în care *"apar lucrări de valoare"*, socotind necesar ca și alții să procedeze la fel pentru *"a porni un curent literar, pentru a scutura de lăncezeală spiritele devenite apatice desigur prin evenimentele politice"*. Dar în afara notațiilor ocazionale, se cuvin remarcate semnificațiile deloc neglijabile ale acestui serial editorial în ansamblul problematicei culturale a timpului.

Cei mai mulți autori - mai mari sau mai mici - publicați aici sunt din spațiul de dincolo de munți, ca dovadă a conștiinței de unitate spirituală românească.

Atât prozele scurte, cât și versurile alese sunt dintre cele mai reprezentative creații ale autorilor. Ba mai mult, culegerea **Câteva poezii** din opera eminesciană este cea dintâi apariție editorială (în volum) a marelui poet în spațiul transilvano-bănățean, între cele câteva poezii (adică 11), aflându-se: **Scrisoarea I, Scrisoarea III, Epigonii, O mamă, Mai am un singur dor, Melancolie, Ce te legeni codrule?**, - un mozaic, o paletă

policromă, intenția de bază a editorului fiind popularizarea.

Volumul de **Versuri și proză**, de George Coșbuc, este întocmit de însuși poetul născădean (bun amic al lui Enea Hodoș) pentru publicarea în *"Biblioteca Noastră"*.

Multe dintre textele alese, pe lângă valențele lor literare și culturale, au menirea de a răspunde programului de educație națională, între ele: **Cântecul ginei latine, Dan căpitan de plai**, și mai ales **Portretul țăranului român**, toate de Vasile Alecsandri, apoi **Numiri de localități**, de Iosif Bălan, ori **Din istoria Banatului Severin**, de Patriciu Drăgălina, respectiv Coriolan Buracu.

La acestea se adaugă folclorul literar, în contextul căruia fiind inserate și gânduri de indignare ale cătanelor împărătești - bănățeni trimiși pe front pentru o cauză ce nu le aparținea.

Din întregul colecției se desprinde, cu semnificații simbolice cel de-al 41-lea număr intitulat **Cinci povestiri**, reunind în cuprins cinci dintre cei mai populari scriitori români din epocă, între timp clasicizați: Ion Creangă, Al. Odobescu, Delavrancea, P. Ispirescu, N. Gane.

Simțindu-se ridiculizată în **Schițe umoristice** publicate în 1897 de Hodoș, oficialitatea zilei estompează elanul directorului *Bibliotecii Noastre*, determinându-l să se retragă din Caransebeș, la Sibiu, astfel întrerupându-se șirul cărților așteptate cu interes de cititorii bănățeni și din celelalte ținuturi românești.

Deși a apărut o perioadă scurtă, deși a publicat un număr relativ mic de titluri (în tiraje variind între 400 și 2000 exemplare), *Biblioteca Noastră* constituie, în istoria culturii românești, o dovadă a preocupărilor pentru cultivarea limbii literare, a voinței de menținere mereu vie a conștiinței naționale. Este astăzi un argument, pe lângă nenumărate altele, în susținerea adevărului că, în ciuda granițelor trasate vremelnice de condițiile vitrege ale istoriei, românii au fost uniți prin viața lor spirituală. Este o emblemă, ce e drept mică, dar semnificativă, în istoria cărții românești și în primul rând pentru tiparul diecezan caransebeșean.

NOTE

- 1) Marshall McLuhan. **Galaxia Gutenberg. Omul și era tiparului**. Trad. din engleză de L. și P. Năvodaru, București, 1975, p.323 ● 2) Nicolae Corneanu/

Mitropolit/, **Quo vadis?**, Ed.Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1990, p.70 ● 3) **Idem**, p.70 ● 4) Nicolae Cornean, **Monografia eparhiei Caransebeșului**, Caransebeș, 1940, p.632. Nicolae Corneanu/Mitropolit/, **Quo vadis?**, p. 70 N.Gavrilovici, **Istoria cirilischih stamperija u habsburgoi /.../**, u XVIII, Novi-Sad, 1974, p.105-123. Valeriu Leu, **Cartea și lumea rurală în Banat**, Editura Banatica, Reșița, 1996, p.36-39. I.B. Mureșianu, **Din trecutul slovei bănațene**, I, Colecția ziarului "Dacia", Timișoara, 1940. Stoian Novacovici. **Srpska Bibliografija za noviju knizevnost**, 1741-1867. Beograd, 1869. Al.Rusu, **Câteva date despre istoricul tipografiei în Banat, 1591-1848**, în "Mitropolia Banatului", nr.4-6/1966, p.239-246. Nicolae Stoica de Hațeg, **Cronica Banatului**, Editura Facla, Timișoara, 1981, p.260. Traian Topliceanu, **Starea culturală a Banatului până la 1800**, în "Magazinul Ardealului și Banatului", Timișoara, 1938 ● 5) I.Stratan, V.Munteanu, **Monumente istorice bisericești din Lugoj**, Ed.Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1981, p.38. Gheorghe Luchescu, **Lugojul - vatră a unității naționale**, București, 1994, p.128 ● 6) **Spre scire**, FD, nr.8/1886, p.8 ● 7) Între colecționari: Liviu Groza, Cornel Hamat; Arhivele Naționale, filiala Caransebeș; Muzeul de Istorie al jud. Caraș-Severin ● 8) "Anuarul Academiei Teologice Ortodoxe Române a Caransebeșului", Caransebeș, 1940, p.264 ● 9) Nicolae Corneanu/Mitropolit/, **loc.cit.**, p.65 ● 10) vezi poziția 8, p.262 ● 11) /Nicolae Colan/, **Onestitate literară**, în "Revista teologică", nr.4, 1933, p.166 ● 12) Vasile Mihoc, **Profesorul de teologie Iosif Iuliu Olariu**, în "Mitropolia Banatului", nr.1-3/1981, p.112. Pr.prof. Ionel Popescu, **Protosincerul dr. Iosif Iuliu Olariu - 75 de ani de la moarte**, în "Calendarul Românului", Caransebeș, 1995, p.191 ● 13) v. Virgil Vintilescu, **Secvențe literare. Repere literare bănațene**, Timișoara, 1987 ●

CATALOGUL CĂRȚII (1886-1918)

ALECSANDRI, VASILE (1821-1890)

1 ~ Balade populare. Din colecțiunea Alecsandri. Caransebeș. Editura *"Bibliotecii Noastre"* (Tipografia Diecezană), 1900 (15,5x10,5) . 48 p. 28 fil = 14 cr. (35 bani). (*"Biblioteca Noastră"* nr.29). (Astra-S 21905)

Pe coperta unu interior, lista cărților din colecția *"Biblioteca Noastră"* între nr.1 și 31. Pe coperta doi interior, lista scrierilor publicate de Enea Hodoș, iar pe aceeași copertă exterior, rubrica *"Haz"*.

În cuprins, baladele: **Constantin Brâncoveanu, Toma Alimoș, Miorița, Vulcan, Inelul și năframa, Dolca, Șoimul și floarea fragului, Jianul.**

2 ~ Legende și Alte Scrieri /de/ Vasile Alecsandri. Cu un portret. Caransebeș, Editura *"Bibl. Noastre"* (Tipografia Diecezană), 1901 (15,5x10,5) . 112 p.56 fil. (70 bani). (*"Biblioteca Noastră"* nr.38-39). (Astra-S 21914).

Pe coperta doi, portretul autorului cu text dedesubt: Vasile Alecsandri 1821-1890. Pe coperta unu interior, lista cărților din colecția *"Biblioteca Noastră"* între nr.1 și 42 (se anticipează apariția scrierii *"Din istoria Banatului Severin"*, de Patriciu Drăgălina, vol.3 și 4; vol.4 însă a apărut sub semnătura lui Coriolan Buracu, în 1932). Pe coperta doi interior, lista scrierilor publicate de Enea Hodoș, iar pe aceeași copertă, exterior, rubrica *"Haz"* (anecdotele numerotate 51, 52, 53).

În cuprins, o selecție mozaic din versurile și proza scurtă ale scriitorului: **Cântecul gintei latine**, odă; **Răzbunarea lui Statu-palmă**, legendă; **Ana Doamna**, legendă; **Pohod na sybir**, baladă; **Dan, căpitan de plai**, legendă; **Grui Sânger**, legendă; **Hodja Murad Pașa**, legendă; **Garda Saraiului**, legendă; **Noaptea albă**, legendă; **Concertul în luncă**, pastel; **Dimineața**, pastel; **Sfârșit de toamnă**, pastel; **Țeranul român**, portret; **Din viața țiganilor**, tablou; **Vasile Porojan**, amintiri în formă de scrisoare.

Iată câteva trăsături de portret ale țăranului român în viziunea lui Alecsandri: *"Mie mi-i drag românul /.../ Mi-i drag să-l privesc și să-l ascult, căci e simplu și frumos în înfățișarea lui; căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său. Îmi plac obiceiurile sale patriarhale, credințele sale fantastice,*

danțurile sale vechi și voinicești, portul său pitoresc, care la Roma se vede săpat în columna lui Traian, cântecele sale jalnice și melodioase și mai ales poeziile sale atât de armonioase" (p.82).

ALEXANDRESCU, GRIGORE (1810-1886)

3 ~ Fabule alese /de/ Gr. M. Alexandrescu. Caransebeș. Editura "Bibl. Noastre" (Tipografia Diecezană), 1897. (15,5x10,5) . 80 p. cu ilustr. 28 fil. = 14 cr. (35 bani). ("Biblioteca Noastră" nr.5). (Astra-S 21906).

Pe p. doi, portretul în peniță al autorului, text dedesubt: Grigore Alexandrescu 1812-1886 iar pe p.5-17, o prefață semnată de Enea Hodoș. La subsolul p. se dau explicații lexicale pentru expresiile zonale. La p.18, imprimat bustul scriitorului realizat de D. Pavlescu cu cheltuiala lui Ion Ghica (desvelit la Târgoviște).

În cuprinsul culegerii: **Boul și vițelul; Toporul și pădurea; Pisica sălbatică; Șoarecele și pisica; Câinele și cățelul; Iepurile, ogarul și copoiul; Cucul; Un cal și un diamant; Măgarul răsfățat; Privighetoarea și măgarul; Dreptatea leului; Lupul moralist; Vulpoiul predicator; Vulpea liberală; Ursul și vulpea; Bursucul și vulpea; Porcul liberal; Lișița, rața și gâsca; Zugravul și portretul; Șarlatanul și bolnavul; Adaos: Satira spiritului meu; Răzbunarea șoarecilor.**

4 • Articolul de lege XXIV din anul 1885 despre desființarea instituțiilor Comuniunilor de casă esistente în cofiniul militar unguresc provincialist împreună cu Ordinațiunea Miniștrilor ung. reg. de Interne și de Justiție din 20 Noemvrie 1886 referitoare la regularea specială a procedurii desființării amintitelor comuniuni de casă. Traduse și provăzute cu desluciri și anotări de J.B. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1887. (20x13) . 24 p.50 cr. (BAcR I 159880)

BAIAȘ, N/ICOLAE/ (1861-1919)

5 ~ Comoara. Capra cu șapte iezi. Două piese teatrale pentru copii prelucrate de N. Băiaș. Caransebeș, Editura *Bibl. Noastre* (Tipografia Diecesană), 1900 (15x10) . 32 p.28 fil. = 14 cr. (35 bani). (*Biblioteca Noastră* nr.30). (Astra-S 21920).

Pe coperta unu interior, lista cărților din colecția "*Biblioteca Noastră*" între nr.1 și 31. Pe coperta doi, interior, lista scrierilor publicate de Enea Hodoș, iar pe aceeași copertă exterior, rubrica "*Haz*" (anecdotele nr.40, 41, 42)

Nicolae Băiaș era învățător și preot în părțile Oraviței. **Comoara** este o schiță dramatică de inspirație folclorică, moralizatoare pe ideea că o valoroasă comoară se cuvine numai celor curați moral. **Capra cu șapte iezi**, piesă într-un act, pornește de la povestea lui Creangă, cu o deviere de acțiune: lupul este tăiat pe burtă (când doarme) pentru a fi scoși iezi, iar

BARBU, PETRU (1864-1941)

6 ~ Carte de rugăciuni și Cântări bisericești. Întocmită cu binecuvântarea Prea Sfinției Sale Domnului Episcop diecezan Nicolae Popea de dr. Petru Barbu. Caransebeș (Tipografia și Libr. diecesană), 1904. (19x9,5) . 4 p. nenum.+160 p. cu ilustr. (Astra-S 6529).

7 ~ Idem. Ed.II. Caransebeș, Ediția și tiparul Tipografiei și Librăriei diecezane, 1908 (13x9). 4p. nenum.+176 p. cu ilustr. (BAcR I 159692)

Edițiile a treia și a patra au apărut la Lugoj.

8 ~ Catechismul religiunii ortodoxe resăritene pentru școalele populare, de Dr. Petru Barbu. Caransebeșu (Tip. și Libr. diecesană), 1893 . 20 cr. (F.D. VIII (1893), nr.35, p.6: Bibliografie)

9 ~ Catechismul /de/ Dr. Petru Barbu. Carte aprobată de Ven. Consistorii gr.or.române din Arad și Caransebeș. Ed.II. Caransebeș (Tiparul diecesan), 1897. (18x12). 64 p.40 fil. (Carte de religiune pentru școalele populare, III). (BAcR I 459993)

Lipsă coperta.

10 ~ Idem. Ed. III. Caransebeș, Ediția și Tiparul Tip. și Libr. diecesane, 1901. (19x12). 62 p.40 fil. (Carte de religiune pentru școalele populare, IV). (BAcR I 159854)

11 ~ Idem. Ed. IV. Caransebeș, Ediția și Tiparul Tip. și Libr. Diecesane, 1904.40 fil (F.D. XIX (1904), nr.22, p.7: Bibliografie)

12 ~ Idem. Aprobată de autoritățile bisericești - școlare. Ed. VI. Karansebeș, Edițiunea și Tiparul Tip. și Libr. diecesane, 1907. (20x12,5). 72 p. (Carte de religiune pentru școalele populare, IV). (BjT, D II 44736)

13 ~ Idem. Ed. VIII. Karansebeș, Edițiunea și tiparul Tip. și Libr. diecesane, 1913. (20,5x12,5). 72 p.40 fil. (BTO 248)

14 ~ Chestiunea manualelor de religiune pentru școlile medii /de/ Dr. Petru Barbu. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1914. (20,5x13,5). 31 p.(BAcR II 38404)

15 ~ Despre alegerea profesiunilor. Prelegere publică ținută în Casina română din Lugoj la 22 Faur 1898, de Dr. Petru Barbu. Caransebeș (Tip.diecezană), 1898. (19x12). 26 p. (BjT, D II 35345)

16 ~ Istoria bisericească. Ed. II. Caransebeș (Tip. diecezană), 1900. 62 p.30 fil. (Carte de religiune pentru școalele populare, III). (Tr. XXXII (1901), nr.6-7, p.192)

17 ~ Istoria Bisericii creștine /de/ Dr. Petru Barbu. Caransebeș, Ed. autorului (Tiparul Tip. și Libr. Diecesane), 1898. (18,5x12,5). 112 p.+4 pl.1

cor. (Carte de religieune pentru școalele medii, III). (BACR I 460353).

Pe copertă: Ed. II cu 4 portrete.

18 ~ Idem. Ed. III. Cu adausul: Despre Sfânta Tradițiune. Caransebeș, Edit. Tip. și Libr. diecesane, 1902. 1 cor. (Carte de religieune pentru școalele medii, III). (Tr. VI (1902), nr.179, p.6: Bibliografie; F.D. XVII (1902), nr.35, p.7)

19 ~ Idem. Ed. IV. Caransebeș, Ediția și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1903. (20x13). 120 p.1 cor. (Carte de religieune pentru școalele medii, III). (BACR II 160041)

20 ~ Idem. Ed. V. Karansebes, Ediția și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1907. (20x13). 102 p. (Carte de religieune pentru școalele medii, III). (BACR II 159961)

21 ~ Manual de Istoria Bisericească pentru școlile medii (Aprobat de Ven. Consistor diecesan gr.or. român din Karansebes la 8 mai 1908 Nr.1243 B). Ed. VI. Karansebes, Edițiunea și tiparul Tip. și Libr. diecesane, 1914. (21x12). 124 p.+2f. nenum. (BjBv 10394)

Cuprinde și adaus: **Despre sfânta tradițiune.** Ed. II-V au apărut cu titlul: **Istoria Bisericii creștine**

22 ~ Istoria sântă a Testamentului vechiu de Dr. Petru Barbu. Caransebeș, Edit și tipariul Tip. și Libr. Diecesane, 1898. (19x12). 92 p.40 cr. (Carte de religieune pentru școalele medii, I). (BEC 6119)

Este o sinteză a cuprinsului **Vechiului Testament**, a întâmplărilor (de la facerea lumii) ce au precedat apariția Mântuitorului. După fiecare din cele 44 istorioare extrase din V.T., autorul sintetizează concluziile morale ce se desprind din conținutul povestit, dând diferite note lămuritoare la istorioarele de referință, de tipul: *"Suferințele să nu ne ducă la desperare, căci ele sunt școala prin care trecând omul învață răbdare, indulgență față de alții, facerea de bine, încredere și speranță în Dumnezeu. În școala suferințelor cresc oamenii buni"* (p.46). *"Dacă Dumnezeu este cu noi, cine poate fi contra noastră ?"* (Romani, 8, 31).

23 ~ Idem. Ed. II. Caransebeș, Edit. și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1900. (18,5x12,5).98 p.+1f. nenum. 80 fil. (Carte de religieune pentru școalele medii, I). (BACR I 460353)

24 ~ Idem. Ed. III, Karansebes, Edit și tipariul Tip. și Libr. Diecesane, 1907. (20x12). 126 p.+2 f. nenum. (Carte de religieune pentru școalele medii, I). (BEpA 5578)

25 ~ Istoria sântă a Testamentului Nou /de/ Dr. Petru Barbu. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1898. (18,5x12x5). 3 f. nenum.+88 p.80 fil. (Carte de religieune pentru școalele medii, II). (BACR II 460353)

26 ~ Idem. Ed. II. Caransebeș, Edit. și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1900. 80 fil. (Carte de religieune pentru școalele medii, II. Cu adausul: **Despre**

Sânta Scriptură). (Tr. VI (1902), nr.179, p.6: Bibliografie)

27 ~ Idem. Ed. II (sic!). Caransebeș, 1904 (cf. Petru Barbu. **Chestiunea manualelor de religione pentru școalele medii**. Caransebeș, 1914, pe coperta doi, exterior).

28 ~ Istoria Testamentului Nou /de/ Dr. Petru Barbu. Ed. III. Karansebes, Edițiunea și tipariul Tip. și Libr. Diecesane, 1915. (18,5x12). 116 p. (Carte de religione pentru școalele medii, II). (BSS I 9616)

29 ~ Istorioare biblice pentru elevii școalelor populare de Dr. Petru Barbu. Caransebeș, Editura autorului (Tipariul Tip. Diecesane), 1895. (18,5x12). 90 p.12 cr. (BEC 6496)

Sunt povestite, în limbaj accesibil, principalele întâmplări biblice din **Vechiul Testament**, de la Facerea lumii până la Înălțarea lui Isus la cer și Pogorîrea duhului Sfânt, în 53 istorioare. Povestirea este presărată cu citate ori dialoguri din **Vechiul Testament**, fapt ce amplifică interesul pentru lectură, făcând-o chiar captivantă, potențând influențe moralizatoare. Concluziile morale sunt formulate prin versete ori precepte adecvate din Sfintele scripturi.

30 ~ Idem. Cu un adaus de rugăciuni și un tractat: **Despre sânta scriptură**. Aprobate de Ven. Consistorii gr.or.rom. din Arad, Caransebeș și Oradea Mare. Ed. II. Caransebeș, Edit. Tip. și Libr. Diecesane /1897/. 61 p. 15 cr. (cf. "*Foaia de duminică*", IV (1897), nr.20, p.4,

31 ~ Idem. Ed. III. Caransebeș, Ediția și tipariul Tip. și Libr. Diecesane, 1900. (20,5x13,5). 64 p. 30 fil. (Carte de religione pentru școalele populare, II) (BAcR II 28221)

32 ~ Idem. Ed. IV. Caransebeș, Ediția și tipariul Tip. și Libr. Diecesane, 1902. (19,5x12). 64 p. 30 fil. (Carte de religione pentru școalele populare, II). (Astra-S 7363)

33 ~ Idem. Ed. VIII. Karansebes, Edițiunea și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1908. (19x12). 67 p. 30 fil. (Carte de religione pentru școalele populare, II). (BAcR I 159852)

34 ~ Idem. Ed. XII. Aprobată de Veneratele Consistorii gr.or.române din Arad (nr.4451/1896), Karansebes (nr.1728/1896) și Nagyvárad (nr.885/116/1898). Karansebes, Edițiunea și tipariul Tip. și Libr. diecezane, 1912. (19x12). 67 p. 30 fil. (Carte de religione pentru școalele populare, II). (Astra-S 7370)

35 ~ Istorioare bisericesci /de/ Dr. Petru Barbu. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezană), 1897. (19x12). 48 p. 15 cr. (Carte de religione pentru școalele populare, II). (BAcR I 159789)

36 ~ Idem. Ed. II. Aprobată de Ven. Consistorii gr.or.române din Arad, Caransebeș și Oradea Mare. Caransebeș, Ediția și tipariul Tip. și Libr. Diecesane, 1901. (19x12). 62 p. 30 fil. (Carte de religione pentru școalele

poporale, III). (BTO 122)

Cu adăugire: **Despre sânta Tradițiune. Rugăciunile sântei Liturghii.**

37 ~ Idem. Ed. VI. Karansebes, Edițiunea și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1907. (19x12). 1 f. nenum.+50 p. 30 fil. (Carte de rugăciune pentru școalele poporale III). (BACR I 159853)

38 ~ Idem. Aprobata de Ven. Consistorii din Arad (nr.6299/1897), Karansebes (nr.723 șc 1898) și Nagyvárad (nr.855/116 șc 1898). Ed. VII. Karansebes, Edițiunea și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1913. (20x12). 60p. cu ilustrații 30 fil. (Carte de religiune pentru școalele poporale). (BACR I 31784)

39 ~ Idem. Ed. IX. Caransebeș, Edițiunea și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1916. (20x12). 41 p.+ 3 p. nenum. 30 fil. (Carte de religiune pentru școalele elementare, I). (BACR I 159884)

40 ~ Istorioare religioase-morale /de/ Petru Barbu. Ed. IV. Karansebes. Edițiunea și tipariul Tip. și Libr. diecesane, 1914. (18,5x12). 30 fileri. (Carte de religiune pentru școalele poporale). (BSS I 9612).

41 ~ Isus Cristos cu cuvintele sântei scripturi de Dr. Petru Barbu. Caransebeș, Edit. proprie (Tip. diecezană), 1902. (20x12,5) VIII p.+1 f. nenum.+173 p. 2 cor. 50 fil. (BEC 6168)

Argumentul scrierii cărții, din prefața autorului: *"Nu-i cu puțință a fi membru adevărat al acestei biserici fără a cunoasce viața pământească a întemeietorului ei: modelul a toată înțelepciunea și virtutea".* A găsit necesară scrierea cărții pentru a realiza o *"biografie"* cursivă și unitară, deoarece în Sf. Scriptură *"momentele vieții lui Isus sunt înșirate în mod fragmentar, la singuratici evangheliști chiar necomplet și necronologic, încât mulțimea nici cu sânta scriptură în mână nu-și poate forma o idee clară despre viața lui Isus"*. La scrierea cărții, autorul a apelat la lucrările unor exegeți precum: R.P. Didon și I.B. Lohmann. După o sumară introducere, materia cărții este structurată pe două părți (*"Nascerea și pruncia lui Isus"*, respectiv *"Lucrarea lui Isus"*), însumând 173 episoade. Partea a doua tratează în mod deosebit trei aspecte esențiale, în trei subcapitole: *"Isus proroc cu fapta și cu cuvântul"*, *"Isus ca preot care s-a dat pentru păcatele lumii"* și *"Isus ca împărat, căruia s-a dat toată puterea în ceruri și pe pământ"*. Ultimul episod - *"Înălțarea la cer"*. În demersul analitic sunt inserate numeroase citate, pasaje din Sf. scriptură, astfel imprimând lucrării un caracter științific, convingător și instructiv, toate redată într-un limbaj accesibil și atractiv. Prin subsumarea unei bibliografii bogate, reunită sub cupola aceleiași unități tematice (de 173 p.), cartea a stârnit interes atât la apariție, cât și după aceea, atât pentru școlari, cât și pentru teologi consacrați. La sfârșit, într-o anexă, se dau numele abonaților la carte, care, potrivit uzanțelor, și-au achitat contribuția cu anticipație, făcând astfel posibilă apariția cărții. De aci, rezultă că Petru Barbu prezenta deja o garanție ca autor. În final, se revine asupra scopului cărții: *"Aceasta*

s-a scris ca să credeți că Isus este Cristos - fiul lui Dumnezeu: și crezând viață să aveți în numele lui”.

42 ~ Idem. Caransebeș, 1912. 2 cor.50 fil. Ediție populară 1 cor. (cf. P. Barbu, Catehism, coperta doi, exterior)

43 ~ Între nazareni /de Dr. Petru Barbu/. Caransebeș, Edit. “Foi diecezane” (Tiparul Tip. diecezane), 1903. (20x13) 1 f. nenum.+17 p./50 fil. (BAcR I 467753)

44 ~ Învățătura Bisericii creștine ortodoxe. Partea I-II. Dogmele și morala bisericii. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1918. (20x13). 180 p. (BEC 6106).

45 ~ Magii de la răsărit /de/ Petru Barbu. Cântece și cuvinte pentru copiii care umblă cu steaua. Karansebes (Tiparul Tip. diecezane), 1917. 19x12,5. 23 p. (BAcR I 149606)

46 ~ Manual de Istorie bisericească pentru școalele populare medii inferioare de Dr. Petru Barbu. Caransebeș, Edit. autorului (Tipariul Tip. diecesane), 1896. (19,5x12). 2 f. nenum.+90 p. (BEC 6080)

47 ~ Novi homines caransebesiensis. /Caransebeș, Tip. diecezană, 1908/ . (cf. “Foaia diecezană”, XXIII (1908), nr.18, p. 4)

48 ~ Purtarea socoților bisericești pe baza contabilității duble /de/ Petru Barbu. Caransebeș (Tip. diecezană), 1909. (30,5x24). 24 p.3 cor. (BAcR III 29273)

49 ~ Răspuns la darea de seamă a d-lui Sim. Popescu publicată în “Tribuna” An XVII, 1900, asupra cărților mele de religie de Dr. Petru Barbu profesor în Caransebeș, /1900/. (Tr. XXXI (1900), nr.IX, p.228: Bibliografie)

50 ~ Religionea în școala populară. Indegătări metodice de Dr. Petru Barbu. Caransebeș, Edit. autorului (Tipariul Tip. diecesane), 1897. (20,5x13,5). 2 f. nenum.+62 p. +1 f. nenum. 60 fil. (BEC 2900)

51 ~ Religionea în “școala veche” și în “școala nouă” de Dr. Petru Barbu. Caransebeș, Edit. autorului (Tipariul Tip. diecesane), 1899. (20x12). 2 f.+62 p. +1 f. nenum. 1 cor. (BTO 130)

Exprimă frământările din școala românească în străduința de modernizare, de a aplica cele mai noi principii și metode didactice în scopul unei cât mai ridicate eficiențe a procesului de învățământ. Autorul încearcă să prezinte cu obiectivitate principiile fiecărei etape (veche și nouă) a școlii. “Școala veche nu cere ca elevul să priceapă, să pătrundă aceea ce a învățat, adică mai înainte de toate să se învețe de a rostul mult și bine. Nu e de lipsă ca copilul să priceapă aceea ce scrie de a rostul; priceperea vine mai târziu” (p.8). Astfel, “începătorii ca și elevii din anii ultimi bolboresesc și cântă fără nici un înțeles rugăciuni și cântări

bisericesci de Ți-i mai mare mila de ei". (p.12). De aici se ajunge la efecte negative: "Sila aceasta ce se face asupra spiritului elevului este natural să întâmpine rezistență care se manifestă mai întâi în neplăcere cătră studiul religiunii, cu timpul trece în desgust și mai pe urmă se preface în ură formală. Ura aceasta contra studiului religiunii nu se mărginește numai la timpul școlii. Ea își are influențele sale asupra întregii vieți. Căci din ea se nasc indeferentismul religios" (p.19) - idee întâlnită și la Simion Popescu în **Catichetica**, Buc., 1892. Școala nouă consideră că "omul care numai cunoaște învățăturile religiunii, dar nu le și practică în adevăratul înțeles al cuvântului, este teolog bun, nu însă și om religios-moral /.../ De aici urmează că câștigarea învățăturilor religioase-morale și aplicarea lor la elevi trebuie să meargă mână în mână cu practicarea acelor din partea elevilor: înșiși să se roage, să meargă la biserică, să se împărtășească cu sfintele taine, să-și exerciteze drepturile și să-și împlinească datorințele de creștini adevărați" (p.44).

52 ~ Religiunea în școlile populare I. Elemente de Catihetică sau Metodica Religiunii de Petru Barbu. Caransebeș, Editura și Tipariul Tip. și Librăriei diecesane, 1906 /pe copertă 1907/. (23,5x15,5). 2 f. nenum.+99 p. +1 f. nenum. 3 cor. (BAcR II 644870)

53 ~ Școala modernă și religiunea la noi /de/ Dr. Petru Barbu. Caransebeș (Tip. Diecesană), 1916 (20,5x13). 24 p. 30 bani. (BEC 6089)

Expunând, esențial, în partea întâi, principiile lui Herbart privind rosturile școlii, Barbu concluzionează: "Problema școlii și îndeosebi a școlii primare și medii, pe lângă a înzestra pe școlari cu o cultură generală, este a forma caractere" (p.3). În partea a doua se referă sumar la încercările de reformare a școlii românești la Sibiu (D.P./Barcianu, P./Stan), la Arad (P.Pipoș), în România (St. Velovan). La Caransebeș, dr. Petru Barbu pune în aplicare principiile școlii moderne cunoscute pe timpul frecventării Univ. din Graz și Berlin, îndrumat de prof. St. Velovan. Consideră că "materia de concentrațiune a învățământului din toate școlile nu poate fi decât materia principală a învățământului religios, corespunzătoare scopului ce-l are Religiunea în școală, adică o materie scoasă din Istoria biblică și din Istoria bisericească pentru care copiii începători trebuie pregătiți prin anumite istorioare religioase-morale" (p.15).

BARTOLOMEIU, ARON

54 ~ Dispute cu nazarenii /de Aron Bartolomeiu/. I-II. Caransebeș, Edit. și Tipariul Tip. și Librăriei diecesane, 1903. (20x13). 2 f. nenum.+64 p. 20 fil. (I); 2 f. nenum.+67 p. 20 fil. (II). (BAcR II 467652)

Ambele părți poartă mențiunea că sunt reproduse după "Foaia diecezană". Spre edificare în privința autorului, v. "Tribuna", XXXV (1904), nr.11, p.88

BARTOLOMEIU, IOAN (1834-1908)

55 ~ Discursul festiv ținut cu ocasiunea serbărei milenare a Regatului Ungariei în 10 Maiu 1896 de I. Bartolomeiu, senator magistral. Caransebeș (Tip. diecesană în Caransebeș), 1896. (34x21,5). 7 p. (BAcR III 160686)

56 ~ Schițe istorice și culturale despre teritoriul fostului regiment Ces.Reg. grăniceresc Nr.13 român bănățean din cei 6 ani din urmă ai existenței lui (1866-1872) de Ioan Bartolomeiu. Caransebeș, Edit. autorului (Tipariul Tip. Diecesane), 1892. (19x12). 64 p. 40 cr. (BEC 2916)

Este, în principal, o carte de memorii referitoare la pregătirea, în 1866, a combatanților Regimentului 13 bănățean pentru războiul din Austria (pe de o parte) și Italia și Prusia (pe de altă parte), ca și la alte aspecte din viața respectivului regiment între 1867-1870. Se face elogiul virtuților oștenilor bănățeni: *"figuri atletice și staturi erculice"*, ca și al femeilor rămase acasă cu grija gospodăriei, cu lucrul ogorului și creșterea pruncilor. Sunt notate interesante aspecte din viața bisericii și a episcopului Ioan Popasu (a cărui mână dreaptă a fost Ioan Bartolomeiu).

BĂLAN, IOSIF (1861-1912)

57 ~ Agricultura de Iosif Bălan. Profesor preparandial. Caransebeș, Edit. autorului (Tip. diecesană), 1896. (22x15). 80 p. cu ilustr. 80 cr. (BjT, D II 70429)

Prefața semnată Iosif Bălan, profesor de economie rurală și de științele naturale.

58 ~ Cum se cresc pomii? De Iosif Bălan, secretariu I. Caransebeș (Tipariul Tip. diecesane), 1895. (22x14). 19 p., cu ilustr. (Reuniunea de agricultură Caransebeș sub presiul D-lui Ioan Topal, căpitan c. și r. în pens.). (BAcR II 21350)

59 ~ Der Covidiusthurm von J. Bălan, Professor. Karansebes, Druck und Verlag der Diöcesan-Buchdruckei et Buchhandlung, /1903/. (15,5x12). 15 p. 20 Heller. (BAcR I 176938)

60 ~ Fisica pentru școalele populare de Iosif Bălan, profesor. Partea I **Mehanica și căldura**. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecesană), 1897. (22,5x14,5). 72 p. cu ilustr. 25 cr. (BAcR I 185895)

61 ~ Idem. Partea II. Acustica, Optica, Electricitatea, Magnetismul. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecesană), 1905. (22,5x14,5). 48 p. cu ilustr. 50 fil. (BjT D II 14458)

62 ~ Iancu de Huniad. Cercetare istorică de Iosif Bălan. Cu două ilustrațiuni. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecesană), 1897. (16,5x11) 70 p.+2 pl. 14 cr., în România 35 bani (*"Biblioteca Noastră"* nr.2). (BTO 131)

Portretul lui Iancu de Hunedoara, p.16; "Iancu de Huniade în lupta de la Varna", de E.Weber, p.32. Pe coperta doi exterior, se dă programul editorial al colecției "Biblioteca Noastră" și se anunță că a apărut nr. unu al colecției sub titlul "Realități și visări" de Septimiu Sever Secula, iar sub tipar se află volumul "Versuri și proză" de G.Coșbuc.

Autorul își propune să demonstreze originea română a acestui voevod transilvan, ca și virtuțile sale de luptător.

63 ~ Numiri de localități. Almăj-Amaradia-Armadiia-Cenad-Ciocadia-Ciznădie-Crevedia-Găvoșdia-Hortobagy-Iladia-Oradia-Vărădia-Vărad-Selagiu-Mehadia-Mehedinți-Romanați-etc. de Iosif Bălan. Cu mai multe ilustrațiuni. Caransebeș, Edit. "Bibl. Noastre" (Tipografia diecesană în Caransebeș), 1898. (15x10,5). 96 p. 14 cr. în România 35 bani. ("Biblioteca Noastră" nr. 15-17). (BEC 2906)

Pe p.2, portretul autorului: apoi alte ilustrații: port popular din zona Caransebeșului (p.61,65), port popular din zona Mehadia (p.65), harta zonei Caransebeșului (69). Pe coperta unu interior, precizări despre abonamente la "Biblioteca Noastră", lista cărților din "Biblioteca noastră" între nr.1 și 17. Pe coperta doi interior, recomandarea cărții de bucate "Poftă bună!", de Zotti Hodoș, iar pe aceeași copertă, exterior, rubrica "Haz" (anecdotele nr.25, 26, 27).

Cartea aduce argumente etimologice în explicarea numirilor localităților din titlu, exclusiv din perspectivă slavă. Se dau și etimologii deplasate precum pentru Mehadia, de la slavul **muha** =muscă, toponimul s-ar traduce deci **Muscăria**, fiind omisă varianta latină Ad Mediam.

64 ~ Pomăritul. O îndrumare scurtă pentru economii noștri de Iosif Bălan. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecesană), f.a. /189?/. (22x15). 36 p. 50 fil. (25 cr.) (BEC 3196)

Broșura cuprinde sfaturi practice despre cultivarea pomilor: școala de pomi, sădirea, altoirea, formarea coroanei, culesul și păstrarea fructelor, băuturile din fructe.

65 ~ Preparațiuni din mineralogia pentru elevii institutului pedagogic din Caransebeș de Iosif Bălan. Caransebeș (Tipografia diecesană în Caransebeș), f.a. (15x11). 20 p. (BPIR 1025/81)

66 ~ Scurtă îndrumare de legumărit pentru sătenii noștri de Iosif Bălan, profesor în retragere. Caransebeș (Tiparul Tip. diecesane), 1909. (18,5x12). 22 p. cu ilustr. (BAcR I 149552)

67 ~ Stupărit. O cârticică pentru popor de Iosif Bălan. Caransebeș, Edit. autorului (Tiparul Tip. diecesane), 1911. (23x15). 1 f. nenum. +24 p. 30 fil. (15 cr.). (BAcR II 140877)

68 ~ Turnul lui Ovid de Iosif Bălan, profesor. Caransebeș, Edit. autorului (Tiparul Tip. diecesane), 1909. (15x11,5). 12 p+1 f. albă. 20 fil. (BTO 121)

În colaborare:

1. Ghidiu, Andrei (și) ~ **Monografia orașului Caransebeș**. Caransebeș, 1909 (MICS R 9000/10741)

Traduceri:

1. **Cum să ne ajutăm în actuala mare lipsă de nutreț**. Traducere de ~, Caransebeș (Tipografia diecesană), 1904 (BACR II 176343)

2. Dimitrievici, dr. Vladimir. **Nazarenismul**. Traducere de ~, Caransebeș (Tip. diecesană), 1906. (BEC 6541)

BARZU, TRAIAN (n. 1857)

69 ~ Cugetări asupra creșterii omului /de/ Traian Barzu, asesoru referințe consistorial. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1887. (18,5x12,5). 54 p. 40 cr. (BEC 3185)

Este o lucrare cu scop atât pedagogic, cât și moralizator. Iată câteva căi spre fericire: *"Înțelepciunea ne învață ca să nu dorim mai mult decât ceea ce prin puterile noastre putem deplini, căci îndată ce dorim mai mult, acest prisos de dorințe rămâne neîmplinit, și așa prisosul acesta de dorințe produce o nemulțumire în sufletul nostru"* (p.5). *"Libertatea zace tocmai în sfințenia drepturilor naturale ale omului, care după drept și dreptate nu se pot nici știrbi, nici lărgi"* (p.23). *"Nu mulțimea cunoștințelor îl fac pe om, ci calitatea lor"* (p.38). *"O școală care nu ține cont de promovarea scopului ce-l urmărește omul în viață /, / o astfel de școală numai stricăcioasă poate să fie omenimei și pedecă în calea fericirii sale"* (p.43).

70 ~ Epistoale deschise în cauza înființării fondurilor preoțesci de dotațiune de Traian Barzu. Caransebeș, Tipografia diecesană, f.a./189?/. (19x12). 40 p. (Reproducere din *"Foaia diecesană"*). (BEC 6078)

71 ~ Instrucțiune practică despre purtarea socoților și administrarea averilor bisericesci, pentru preoții, învățătorii, epitropii parohiali și pentru elevii institutelor teologice și pedagogice, compusă de Traian Barzu, asesor referințe consistorial. Caransebeș, Edițiunea autorului (Tipariul Tip. diecesane), 1891. (30,5x24). 77 p. (BEC 2581)

A apărut o ediție și în l. maghiară (cf. Bibliogr. Hung. 1901-1910, I, p.70). Prețul 40 cr., destinat ca *"ajutoriu la zidirea sfintei biserici române gr.or. din comuna Bacamezeu"*. Retipărire din *"Foaia diecesană"*.

Lucrarea este dedicată familiei Mocioni *"în semn de recunoștință și devotament"*. Pornind de la constatarea că administrarea averilor bisericesti se face incorect și *"se fac pagube mari"*, mai ales în mediul rural, dă îndrumări metodologice atât în ce privește operațiunile practice de administrare a averilor bisericesti, cât și referitoare la efectuarea controlului asupra administrării acestora - îndrumări provenind din practica profesională a autorului de esactor diecesan.

72 ~ Recepte contra sărăciei. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1889

(cf. "F.D", 1889, nr.11, p.5)

Este retipărire din serialul publicat în FD/1888/. Dintre cauze: *"Deprinderi rele/.../ ospetele, rugile, pomenile, praznicele, excese la botezuri sunt tot atâtea cauze ce duc poporul nostru la sărăcie"*. Dintre remediile enunțate de autor: *"Să iee biserica în mână cauza cea mai vitală a credincioșilor ei, promovarea bunăstării, căci această sarcină recere multă iubire creștinească și abnegațiune"*. *"Cu stipendii de la fundațiunile noastre să se crească tineri la academii de economii /.../ care să fie aplicați la protopopiate ca economi ai bunurilor bisericesci"*. *"Părinții să dea o creștere mai casnică fetițelor lor, să poată deveni soții și mame bune/.../ căci rânduiala din casă, bună rea cum e, cade în socoteala femeii"*. *"Să creștem preotese și învățătoare harnice care să poată servi de model celorlalte femei din comună"*. *"Înființarea de ateliere sau școli pentru meserii cu internate"*. *"Oamenii să se deprindă în o măsură mai mare cu economia de casă. Apoi comerț înfloritoriu"*.

BIZEREA, PETRU (1881-1953)

73 ~ Preparațiuni la cărțile de religie pentru școlile elementare ale prof. Dr. Petru Barbu de Petru Buzerea. I. *"Istorie simple religioase-morale"*. Caransebeș, Editura proprie (Tipografia diecesană din Caransebeș), 1093/1903/. (21,5x13,5). 100 p.+1 f. nenum. 1 cr. (BEC 7175)

74 ~ Preparațiuni la cărțile de religie ale prof. Dr. Petru Barbu I. *"Istorie religioase morale"*, edițiunea I 1903. Caransebeș, 1904. 1 cor. (Analele Reuniunii învățătorilor români gr.or. de la școlile confesionale din diecesa Caransebeșului. Anul societar 1904/5, nr.1. Caransebeș, Editura Reuniunii (Tipografia diecesană), 1904, p.30)

75 ~ Religie în școala populară. II. Preparațiuni la cărțile de religie ale prof. Dr. Petru Barbu: Lecții practice lucrate după principiile școlii herbartzilleriane de P.Bizerea. I. *"Istorie religioase morale și momente din viața lui Isus"*. II. *"Istorie biblice din Testamentul/V"echi"*. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1908. (24,5x16,5). 2 f. nenum.+362 p.5 coroane. (BEC 6411)

Reproducere din *"Foaia diecesană"*.

În principal, **Preparațiunile** ..., având ca reper cărțile de religie ale dr. Barbu, sunt culegeri de planuri de lecție (întocmite și ținute de învățătorul P. Bizerea la școala de aplicație a Institutului pedagogic - pe care însuși l-a absolvit în 1898), ilustrând parcurgerea treptelor formale (*"analiza, sinteza, sistematizarea, aplicarea"*) și a demersurilor didactice în însușirea cunoștințelor și formarea sentimentelor moral-religioase. Autorul precizează că a fost condus de principiile pedagogice herbart-zilleriane: *"cultural-istoric", "al concentrațiunii", "al treptelor formale"*, explicând în ce

constă importanța lor în procesul didactic. În realizarea lecțiilor, P. Bizerea folosește o bogată bibliografie, de autori români (Isidor Onciul, T.Tarnavski, C.Chiricescu ș.a.) și străini (E.Thrändorf, R.Staude, A.Reukauf, A.Grulich ș.a.)

BOGDAN (DUICĂ), GEORGE (1865-1934)

76 ~ Călugărul Visarion Sarai (1744). Studiu istoric din istoria Transilvaniei de George Bogdan-Duică. Proprietatea autorului. Caransebeș (Tipariul Tip. diecesane), 1896. (19,5x12). 28 p. (Reproducere din *"Foaia diecezană"*). (BCUT 111820)

77 ~ Procesul episcopului Ioan Inochentie Clain. Studiu de George Bogdan-Duică. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezană), 1896. (20x13). 79 p. (Reproducere din *"Foaia diecezană"*). (BEC 6492)

Lucrarea are la bază *"colecția de documente și excerpte din acte de guvern"*, adunate de Ludovic Rosenfeld, fascicolul Walachische Union, de la Biblioteca Bruckenthal. În conținut: demersurile făcute de Ioan Inocențiu Clain către Curtea Mariei Thereza pentru dobândirea drepturilor românilor menționate în Diploma Leopoldiana, conflictul declanșat astfel, capetele de acuzarea episcopului ardelean, continuarea polemicii, destituirea (în 1751).

/BOZGAN, FLORIAN/

78 ~ O întorsură de F.B. Caransebeș (Tiparul Tip. diecesane), 1887. 10cr. Cf.FD, nr.41/1887, p.7: *"Redacțiunea acestei foi a avut norocirea de a fi onorată și ea cu trimiterea unui exemplar a broșurei politice cu titlul pociță de mai sus /O întorsură de F.B./ ce a apărut zilele acestea în tipografia diecesană din loc și al cărei preț este 10 cr. de exemplar/.../ autorul este onorabilul nostru cetățean avocatul Florian Bozgan"*.

79 • Cărticica de rugăciuni (pentru școlari și soldați). Caransebeș (Tipografia diecezană), 1916. (15x12). 144 p. 1 cor. (Cf. *"F.D."*, 1916, nr.50, p.8)

CĂTANĂ, GHEORGHE (GEORGE) (1865-1944)

80 ~ Câteva cuvinte despre creșterea pruncilor. Disertațiune ținută în adunarea generală a Reuniunii învățătorilor rom.gr.ort. de la școlile confesionale din diecesa Caransebeșului în Făget în anul 1901 de George Cătană, învățătoriu. S-a tipărit cu cheltuiala Prea On.Domn.Dr. George

Popoviciu, protopresbiter gr.or.rom. în Lugoj. Caransebeș, Edit. Reuniunii învățătorilor rom.gr.or. de la școlile confesionale din diecesa Caransebeșului (Tipariul Tip. diecesane), 1902. (20,5x13,5). 19p. (BAcR II 164331)

81 • Cinci povestiri. De Creangă-Odobescu-Gane-Delavrancea-Ispirescu. Cu portretele autorilor. Caransebeș, Editura "Bibl. Noastre" (Tipografia diecezană), 1901. (15,5x10). 64 p. 28 fil. (35 bani). ("Biblioteca Noastră" Director E.Hodoș, nr.41). (BAstra-S 21921)

Portretele autorilor: Ion Creangă (p.4), Al.Odobescu (p.18), N.Gane (p.34), B.St.Delavrancea (p.64), P.Ispirescu (p.56). Pe coperta doi interior, lista scrierilor publicate de Enea Hodoș, iar pe aceeași copertă, exterior, rubrica "Haz" (anecdotele nr.57, 58, 59).

În cuprins: **Ioan Roată și Cuza Vodă**, de Ion Creangă; **Țiganul păcălit**, de Al.Odobescu; **Astronomul și doftorul**, de N.Gane; **Bunicul**, de B.Șt.Delavrancea; **Judecata vulpii**, de P.Ispirescu.

CIOLOCA, DIMITRIE (1874-1963)

82 ~ Cântece din războiu. I. Vitejești. Adunate de Dr.Dimitrie Cioloca. Karansebes (Caransebeș) (Tipografia diecezană), 1915. (15,5x11). 96 p. 40 fil. (BAcR I 386367)

83 ~ Idem. II. Dor și jale. 1. Adunate de Dr.Dimitrie Cioloca. Karansebes (Caransebeș) (Tipariul Tip. diecesane), 1916. (15,5x12). 96 p. (BEC 4096)

Conține 33 unități versificate alese din corespondența primită de semnatarul culegerii de la soldați bănățeni și bucovineni aflați pe fronturile primului război mondial de pe o întinsă dispunere geografică, de la Vârșeț și Muntenegru, în Galiția și pusta rusească (creatorii populari provenind din localități ca: Zorlențu Mare, Breazova, Câmpulung-Bucovina, Șipet, Jupalnic, Broșteni, Zlagna, Caransebeș, Anina, Șoșdea, Seleuș, Ferendia, Cacova ș.a., printre nume aflându-se și Ion Ciucurel și Emilian Novacovici). Sunt ilustrate dorurile și durerile sufletești ale cătanelor de toate vârstele, de la tânărul neînsurat, la cel cu copii micuți, până la cătana vârstnică ce se tânguie că nu-și va mai vedea nepoții, astfel că evocarea nostalgică se adresează tuturor gradelor de rudenie de toate vârstele. Impresionează mai ales evocarea despărțirilor, așteptarea veștilor, visele din tranșee cu familia dorită, ca și imaginile și momentele de crispă tragică într-un peisaj ostil. Încântă puținele imagini de frumusețe mioritică din rememorările spontane ale oerilor stăpâni ai poenilor montane bănățene.

CORCEA, AVRAM (1868-1951)

84 ~ Balade populare culese de Avram Corcea, preot ort.rom./în Coșteiul/

Caransebeș, Edit. și tipăriul Tipografiei diecesane, 1899. (20x13). 137 p.+1 f. albă. (BAcR II 631149)

Pe lângă prefață, cartea conține 20 de balade culese de la un lăutar din Coșteiul de Sud. În prefață, sunt mărturisite imboldurile folcloristului pentru întocmirea culegerii: *"Românul se însuflețește de faptele eroilor săi. Când aude vorbindu-se despre faptele lor vitejești, pare că și el s-ar face un viteaz. Însușirea aceasta a românului este o garanță puternică că nime cu nimic nu-l va putea face să-și abandoneze sentimentele înăscute: dragostea față de limbă, datine și față de eroii săi"*.

COȘBUC, GEORGE (1866-1918)

85 ~ Versuri și proză /de/ George Coșbuc. Caransebeș, Edit. *"Bibliotecii Noastre"* (Tipografia diecesană în Caransebeș), 1897. (15x10). 160 p. cu două portrete. 28 cr. 70 bani. (*"Biblioteca Noastră"* nr.3-4). (BPIR I 6686)

Pe p.2, portretul autorului (cu semnătura dedesubt) și mențiunea: *"După o fotografie din 1897"*. Portretul se repetă și la începutul secțiunii de proză (p.52). După prefața, intitulată *"Notițe despre Coșbuc"* și semnată de Enea Hodoș, urmează (între p.15-50) secțiunea de poezie. La p.5, sus, cu cerneală neagră, autograf posesor: *Proprietatea lui D/Amian/ Izverniceanu student/ român/*.

Cartea are două secțiuni - una de poezii (**Ziua învierii, Andromache, Legendă, Cântec, Lordul John, Sonet, De pe deal, Dușmancele, Pe lângă boi, Numai una**) și respectiv de proză (**Vorba ăluia** - zicători explicate, **Ce ne-au dat slavii și grecii** - din pct. de vedere lingv., **Pe culmea muntelui** - amintiri din adolescență, **Neaga** - un țăran nemilos cu boii săi, **O poezie nemțască de Alecsandri, Popa Cojoc** - laudă voiniciei și frumuseții românilor ardeleni). În afara a trei poezii (**Dușmancele, Pe lângă boi, Numai una**), bucățile din conținut nu au fost cuprinse în volume anterioare. Este importantă prefața autorului despre poetul George Coșbuc.

CRĂCIUNESCU, G (1837-1895)

86 ~ Copii de găsit. Snoave-Legende-Povești de G.Crăciunescu. Caransebeș, Edit. *"Bibl. Noastre"* (Tipografia diecesană), 1898. (16x18). 45 p.+3 p. nenum. 14 cr. (35 bani). (*"Biblioteca Noastră"* nr.14). (BTO 141)

Pe coperta unu, interior, precizări despre abonamente și lista cărților apărute în *"Biblioteca Noastră"*, nr.1-17. Pe coperta doi, interior, lista scrierilor publicate de Enea Hodoș și Iosif Bălan, iar pe aceeași copertă, exterior, rubrica *"Haz"* (anecdotele 22, 23, 24)

Autorul era protopop în eparhia Aradului. Titlul culegerii este liber, nici una dintre bucățile componente nu-l poartă: **Credință, Din răutate, De nouă ori, Or fi și vorbe, Legenda rândunicii, Legenda plopului tremurător,**

Nevoea, Și mare și mică, Cuminecătură turcească, Dac`a zis Dobre, Rácii grecului, Mă mir, Cerceii, Ucenicul și cojocarul, Făgăduiala țiganului, Din harcuș. Toate sunt povestioare ușoare, cu haz ori cu concluzii moralizatoare din rândul țăranilor, țiganilor sau al preoților.

CRISTEA, MIRON, E.

(ILIE /ELIE/ DINURSENI) (1868-1939)

87 ~ Două Cuvântări ale Prea S.Sale Domnului Dr. Miron E.Cristea, Episcopul ortodox român al Caransebeșului (Ținute la hirotonirea sa de Episcop, la Sibiu la 20 apr.st.v.1910 și la 25 apr.st.v.1910, cu prilejul instalării sale în scaunul episcopesc./ Caransebeș (Tipografia diecesană), 1910. (21x14,5). 30 p. (BEC 6512)

Pe p. de titlu, este imprimată stampila: *"Societatea de lectură desp. teologic Ioan Popasu"*.

Câteva idei: *"Ar fi un mare păcat, strigător la cer și totodată cea mai mare primejdie pentru biserica noastră națională română, dacă noi conducătorii firești ai poporului nostru, noi preoții mici și mari ne-am despărți vreodată de popor"* (p.10). *"Și cum credința noastră strămoșească este concrescută în biserica noastră cu limba românească, această cultură propevădută de biserică numai națională românească poate să fie. Adevărata cultură a unui popor nu se poate mijloci decât în limba proprie"* (p.22). *"Pe o treaptă înaltă de cultură se poate ridica un popor numai atunci când singuraticii membri ai poporului - câștigându-și elementele de cultură ca singuratici - au o pricepere largă pentru trebuințele obștei întregi, atât în cele religioase, cât și sociale, politice, economice, în artă etc."* (p.23)

DRĂGĂLINA, PATRICIU (1849-1917)

88 ~ Din Istoria Banatului Severin de Patriciu Drăgălina. Partea I. Istoria Banatului Severin până la căderea Turnu-Severinului în mâinile turcilor 1524. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezană), 1899. (15x10,5). 144 p.+1 h. (*"Biblioteca Noastră"*, nr.43). (BTO 151)

89 ~ Idem. Partea II. Severinul sub stăpânirea principilor până la predarea cetăților Caransebeș și Lugoj în mâinile turcilor. 1526-1658. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezană), 1900. (15x10,5). 177 p.+1 f.albă+1 f. nenum. (*"Biblioteca Noastră"*, nr.44). (BTO 150)

90 ~ Idem. Partea III. Resboaiele între Austria și Turcia pentru eliberarea Banatului până la înființarea regimentului valaho-iliric. 1658-1767. Caransebeș, Edit. *"Bibl. Noastre"* (Tipografia diecezană), 1902. (15x10) 227 p. (*"Biblioteca Noastră"*, nr.45-46). (BCUT 111397)

Din prefața la volumul I: *"De câte ori am citit lucrări străine referitoare la istoria românească am fost cuprins de adâncă durere și de oarecare*

mânie/.../căci ce poate fi mai supărător decât masca batjocorei pusă pe obrajii acelora care sunt odorul neamului teu. Acest moment de natură psihologică îndatoresce pe fiecare cărturariu a contribui după puterile sale la dezvăluirea adevărului". "În lucrările nostre referitoare la istoria regimentului confinar româno-banatic nr.13 vom întrebuința în prima linie manuscriptul căpitanului Carol Schwab, al unui oficer inteligent, care la însărcinarea și cu spesele regimentului său a cules datele din arhiva ministerului de resbel din Viena. Manuscriptul l-a păstrat domnul Ilie Curescu /.../ ca pe un talisman prețios în Biblioteca Comunității de avere /.../ Cuvine-se deci ca domniei sale să i se dedice cartea de față".

- 91 ~ Geografie** pentru institutele pedagogice și școalele secundare după H.Guthe-Wagner de Patriciu Drăgălina, Profesor la Institutul pedagogic diecezan din Caransebeș. Tomul I. **Geografia fizică și descrierea continentelor Australia, America, Africa și Asia.** Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezană), 1898. (23x15,5), VIII+200 p. (BCUT 153506)
- 92 ~** (În colaborare cu Enea Hodoș) **Regulamentul fondului pentru ajutorarea tinerimei studioase de la Institutul teologic și pedagogic diecezan român gr.or. din Caransebeș, scurtat "Ioan Popasu", fond de ajutorare.** Caransebeș (Tipografia diecezană), 1899. (18x11). 6 p. (BCUT 458145)

ELEFTERESCU, EM. (n. 1861)

- 93 ~ Igiena poporală** de Dr. Em.Elefterescu. Membru al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român. Caransebeș, Proprietatea și Edit. redacțiunei "*Foaia diecesana*" din Caransebeș (Tipariul Tipografiei diecesane), 1892. (22x14,5). 92 p. 45 cr. (BEC 2792)

Cartea este dedicată episcopului Nicolae Popea și conține capitolele: Despre om (viața, epocile etății, constituție, temperament, ereditate, moartea); Igiena femeii însărcinate; Îngrijirile ce trebuie date copilului nou născut; Despre alăptarea copilului nou născut; Câteva reguli la creșterea copilului; Dentițiunea copiilor; Despre alimentare; Despre locuință; Despre veghe și somn; Despre băi (scalde); Câteva reguli igienice pentru vedere; Despre auz; Despre îngrijirea părului, a dinților; Despre friguri, anemie, variolă, tusea convulsivă, angina difterică, diaree, pelagră, răie, convalescență.

EMINESCU, MIHAI (1850-1889)

- 94 ~ Câteva poezii /de/ Mihai Eminescu.** Cu un portret al autorului. Caransebeș, Edit. "*Bibl. Noastre*", (Tipografia diecezană), 1901. (11,5x10,5). 48 p. 28 fil. (35 bani). ("*Biblioteca Noastră*" nr.40). (BAcR 171955)

Pe coperta-unu, interior, se dă lista cărților apărute în colecția

"Biblioteca Noastră". Pe coperta doi, interior, lista scrierilor ("cărți literare" și "cărți de școală"), iar pe coperta doi exterior, rubrica "Haz" (anecdotele nr.54, 55, 56).

În cuprins: **Somnoroase păsărele, Singurătate, O mamă, Mai am un singur dor, Melancolie, Sonet, Epigonii, Scrisoarea I, Scrisoarea III, Criticilor mei, Ce te legeni codrule?** Este socotit îndeobște a fi primul volum de versuri din creația eminesciană apărut în Transilvania și Banat.

FIRU, NICOLAE

95 ~ Biserica ortodoxă română din Bihor în lupta cu "unirea" 1700-1750. Schiță istorică de Nicolae Firu, învățător. Caransebeș (Tipăriul Tipografiei și Bibliotecii diecezane), 1913. (21,5x15). 74 p.+3 p. nenum. 1 cor. (Retipărire din *"Foaia diecezană"*). (BEC 6611)

Nicolae Firu, fost învățător în Oradea, angajat (prin 1912) ca arhivar în cancelaria consistorială din Caransebeș. Lucrarea aceasta este polemică la **lcoane din viața poporului român din Bihor**, de Ștefan Teședean, apărută în *"Cultura Creștină"*, nr.1 și urm., 1913, în care *"toate actele de care uzează sunt mistificate în favorul uniației"* (Firu, p.3). În cuprinsul lucrării, aspectele: Biserica ortodoxă română din Bihor pe timpul reformațiunii (*"poporul român a rămas ceea ce l-a lăsat Dumnezeu - român și creștin ortodox oriental"* - p.13); Biserica ortodoxă română din Bihor în luptă cu unirea (*prin "unire" s-a început lupta între frații de același sânge"* - p.16). Este evidentă poziția partizană a autorului, tratarea problematicei (pe bază de documente) făcându-se patetic, într-un stil vioi, alert, cu demonstrație bine articulată cu concluzionări logice.

GAȘPAR, MIHAIL (1881-1929)

96 ~ Date monografice referitoare la Bocșa-Montană de Mihail Gașpar. Protopop. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), /1914/. (22x13,5). 24 p. (Reproducere din *"Foaia diecezană"*). (BAcR II 155564)

Se amintește că: prima mențiune documentară a localității datează din 1333 (într-un catastif latin de evidența zeciei); după 1552 cade sub turci; în 1796 se înființează parohia pentru *"țereni"* - între aceste familii: Loga, Perian, Pocsian, Olăreștilor; popularea cu țigani la Măgura începe în 1825; în 1892, protopopiat român ortodox (Maxim Popovici).

GHIDIU, ANDREIU (1849-1937)

97 ~ Introducerea tasului pedagogic și teologic în bisericile gr.or. române din Ungaria și Banat de Andreiu Ghidiu, protopresbiter. Caransebeș, Edit autorului (Tipăriul Tipografiei diecesane), 1902. (20x12,5).

29 p.40 fil. (Reproducere din "Foaia diecezană"). (BMICS-R 9000/10745)

98 ~ Monografia orașului Caransebeș dimpreună cu monografiile dumneazești a episcopiei, a institutului teologic și pedagogic și cu biografiile bărbaților cari au lucrat la una sau alta institutiune de Andrei Ghidiu, protopresbiter, și de Iosif Bălan, profesor. Caransebeș, Edit. autorilor (Tiparul Tipografiei și Librăriei diecezane), 1909. (21x14,5). 2 f. nenum.+ 368 p. cu ilustr. 3 cor. (BAcR II 155557)

Ilustrațiile conținute: Iconostasul Bisericii Sf. Ioan (p.21), prestolul din biserica Sf. Ioan (p.26), iconostasul bisericii Sf. Gheorghe (p.32), facsimile după vechi documente (p.40, 41), portret Ioan Popasu (p.156) portret Filaret Musta (p.201), portret I.Olariu (p.210), portret Șt.Velovan (p.228), portret P.Drăgălina (p.231), portret Traian Doda (p.269)

99 ~ Peatra scrisă /loc de pelerinaj lângă satul Armeniș din zona Caransebeșului/. Comunicat de Andrei Ghidiu, protopresbiter. Băile Erculane, Edit. autorului (Tipografia diecezană Caransebeș), 1904. (22,5x15,5). 20 p.+1 pl. (Reproducere din "Foaia diecezană"). (BSS II 11674)

HODOȘ, ENEA (1858-1945)

100 ~ Căntece bănățene /de/ E.Hodoș. Cu un răspuns d-lui Dr. G.Weigand. Caransebeș, Edit. proprie (Tipografia diecezană), 1898. (14,5x10). 127 p. ("Biblioteca Noastră" nr.11 și 12). (BAcRI 166254)

Pe coperta unu, interior, precizări asupra abonamentelor (5 numere costă 70 cr.) și lista cărților apărute în colecția "Biblioteca Noastră" de la nr.1 la 17. Pe coperta doi, interior, recomandarea cărții **Istoria țiganilor** de Octav C.Lecca, iar pe aceeași copertă, rubrica "Haz" (anecdotele nr.15, 16, 17)

Culegerea este precedată de un studiu de dialectologie (pe 25 pagini) **Răspuns dlui G.Weigand** (la studiul intitulat **Der banater Dialekt**), în care supune analizei particularitățile dialectului bănățean, vizând erorile conținute de lucrarea cercetătorului german. Consideră că în dialectologie se poate ajunge mai sigur la concluzii corecte dacă se studiază temeinic cele mai mici diviziuni dialectale. Culegerea de poezie populară bănățeană, alcătuită din 250 de texte culese, este structurată astfel: De dragoste și de jale; Vesele, glumețe, satirice; Cătănești; Diverse. Sub fiecare text se dă localitatea de unde s-a cules. La final, se dă indice de localități și colectanți.

101 ~ Căntece Cătănești /de/ E.Hodoș. Ed. nouă cu portretul lui T.Doda. Caransebeș, Edit. proprie (Tipografia diecezană), 1898. (14,5x10). 56 p. 14 cr. În România 35 bani. ("Biblioteca Noastră" nr.13). (BTO 140)

La p.2, portretul lui Traian Doda, pe când era locotenent colonel în Statul-

major. Culegerea este precedată de o prezentare biografică a lui Traian Doda. La p. 55-56 se face o prezentare a cărții **Istoria țiganilor** de Octav G. Lecca. Pe coperta unu, interior, precizări privind abonamentul la colecția "**Biblioteca Noastră**" și lista cărților apărute în respectiva colecție. Pe coperta doi, interior, o listă a scrierilor publicate de Enea Hodoș și Iosif Bălan, iar pe aceeași copertă, exterior, rubrica "**Haz**" (anecdotele nr.18-21, despre țigani).

Precedat de o sumară biografie a generalului Traian Doda, acest volum conține 110 texte numerotate, cu indicarea localităților de proveniență (între care: Drinova, Vălișoara, Fârdea, Caransebeș, Mehadica, Bogăltin, Sintești, Sasca, Marginea, Ocna de Fier, Ilova).

102 ~ Convorbiri pedagogice. Alese și prelucrate de E.Hodoș. Caransebeș, Edit. "**Bibl. Noastre**" (Tipografia diecezană), 1898. (16x10,5). 72 p. 14 cr. (35 bani). ("**Biblioteca Noastră**", nr.10). (BTO 137)

Pe coperta unu, interior, lista cărților apărute în colecția "**Biblioteca Noastră**" de la 1 la 10 și precizări referitoare la abonamente la colecția "**Biblioteca Noastră**". Pe coperta doi, interior, recomandarea cărții de bucate **Poftă bună!** (ce va apărea sub nr.18/22), iar pe coperta doi, exterior, rubrica "**Haz**" (anecdotele nr.12-14, inspirate din viața pedagogică).

În cuprins, trei texte, traduse din germană și prelucrate: **Copilul mizeriei**, după C.Albert (observațiile unui învățător asupra unui mic școlar dintr-o familie săracă, cinstită, dar care cerea copiilor să muncească mult: în final, copilul moare); **Amintiri**, după A. Stolz (însemnări despre școlarii dintr-un sat, reîntâlniți, peste vreme, în ipostaze de părinți); **Însușirile unui bun director**, după E.Klein (portret ideal de pedagog în raporturile cu elevii și cu colegii - rezultat al muncii și inteligenței).

103 ~ Întâia carte de scriere și citire de E.Hodoș. Ed. I. Caransebeș, Edit. și Tiparul Tipografiei și Librăriei Diecesane), 1894. (20x12,5). 73 p.+1 f. albă. 50 bani (25 cr.). (BAcR I 142021)

104 ~ Idem. Ed. II. Caransebeș, Edit. și Tiparul Tipografiei și Librăriei Diecesane, 1901. (20x12,5). 70 p. 50 fil. (BAstra-S 1113)

105 ~ Literatura populară. Aleasă din diferite colecțiuni. De E.Hodoș. Caransebeș, Edit. "**Bibl. Noastre**" (Tipografia diecezană), 1901. (15,5x10). 64 p. 14 cr. - 35 bani. ("**Biblioteca Noastră**" nr.42). (BTO 147)

E o antologie din creația noastră populară, având la bază mai mulți autori de culegeri: **Mârza**, baladă (col. Hodoș); **Doine** (12 texte din col. Alecsandri, Bârseanu, G.D.Teodorescu, Hodoș); **Hore** (6 texte din col.Iarnic, Bârseanu); **Descântece** (col. Hodoș); **Zorile**, bocet (col. Hodoș); **Orație**, la pețiri (col. Alecsandri); **Proverbe și învățături** (col. Ispirescu); **Alte proverbe și învățături** (col.C.Negruzzi); **Dușmanii țiganului** (col. S.Fl.Marian); **Jurământul țiganului** (col. S.Fl.Marian); **Cântec de stea** (col. Anton Pann); **Colindă Florile dalbe** (col. Alecsandri) **Irozii sau Vicleimul**

(col. G.D.Teodorescu).

106 ~ Manual de istoria literaturii române întocmit de Enea Hodoș. Caransebeș, Edit. "Foi diecesane" (Tiparul Tipografiei diecesane), 1893. (19x12). 262 p. 2 cr. (Reproducere din "Foaia diecesană"). (BEC 3291)

107 ~ Manual de limba română. Elemente de stilistică și poetică și carte de cetire. Ed. I. Caransebeș (Tipografia diecezana), 1902. (22,5x14,5). 240 p. 3 cor. (BAstra-S 24304)

108 ~ Manual de limba română. Gramatica și carte de cetire. de E.Hodoș. Ed. I. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1900. (22x14). (BAstra-S 24635)

109 ~ Manual de limba română. Elemente de istoria literaturii de Enea Hodoș. Profesor. Ed. IV. Cu mai multe portrete. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezana), 1901. (22,5x15). 160 p. cu ilustr. 2 cor. (3 lei). (BAstra-S 18361)

Edițiile anterioare au apărut cu titlul **Manual de Istoria literaturii române.**

110 ~ Idem. Ed. V. Caransebeș (Tipografia diecezana), 1902. 156 p. 2 cor. (Tr. XXXIII (1902), nr.3, p.136)

111 ~ Idem. Ediție nouă. Karansebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezana), 1908. (22x15,5), 137 p.+1 f. albă 2 cor. (BAstra-S 24634)

112 ~ Manual de limba română. Gramatica și carte de cetire pentru preperandii, școalele medii și civile de E.Hodoș, Profesor la Institutul pedagogic. Ed. prima. Caransebeș, Edit autorului (Tipografia diecezana), 1900. (23x15,5). 160 p. (BACR II 167256)

113 ~ Poezii populare din Banat. Culegere publicată de Enea Hodoș. Caransebeș, Editor Enea Hodoș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1892. (20,5x13) 2 f. nenum.+230 p. 2 cor. 60 bani - 3 lei. (BACR II 76893)

Este cea dintâi culegere de folclor literar publicată la Caransebeș ce deschide seria unor astfel de cărți ce-l vor face demn pe Enea Hodoș de a deveni, în 1904, membru corespondent al Academiei Române. Cele 600 texte lirice ale acestei culegeri sunt grupate tematic astfel: de dragoste, de jale, de mustrare, de blestem, vesele, glumețe, satirice, cătănești.

114 ~ Schițe umoristice /de/ Enea Hodoș. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezana), 1897. (20,5x14,5). 128 p. 1 fl. - 2,50 lei. (BACR II 142005)

Edități de texte, prefețe:

- Alexandrescu, Grigore. **Fabule alese/** Prefața de ~ I. Caransebeș, 1897. ("Biblioteca Noastră", nr.5)

- **Cinci povestiri .../** Editate de ~ I. Ed. I. Caransebeș, 1901. ("Biblioteca Noastră", nr.41)

- Eminescu, Mihai. **Câteva poezii.** / Editor ~ /. Caransebeș, 1901. (*"Biblioteca noastră"* nr.40)
- Lecca, Octav, G. **Istoria țiganilor.** / Cu o prefață "Octav G. Lecca" de ~ /. Caransebeș, 1898. (*"Biblioteca Noastră"* nr.8-9)
- Traduceri:
- Turgheniev, Ivan. **Ceasul**, trad. din rusește de ~. Caransebeș, 1910.

HODOȘ, ZOTTI

115 ~ Întocmai !, comedie / traducere și adaptare din limba franceză/. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1897. (15x10). 48 p. 14 cr. 0,14 fil. (*"Biblioteca Noastră"*, nr.7). (BTO 135)

Pe coperta unu, interior, lista cărților apărute în colecția *"Biblioteca Noastră"* și precizări referitoare la abonamente la respectiva colecție. Pe coperta doi interior, recomandări bibliografice din scrierile lui Enea Hodoș și Iosif Bălan, iar pe fața exterioară, rubrica *"Haz"*. Pe pagina 47 se recomandă cartea de bucate *"Poftă bună"* de Zotti Hodoș.

Pornind de la ideea prezenței a două ipostaze în aceeași individualitate, apare un joc amuzant al unui cuplu în care aventura amoroasă este partea reală. Prin convenție, se trece de la ipostaza reală la cea simulată a personajului central - soțul. Soția acceptă jocul alunecării partenerului, pe care însă, pentru un moment, îl pune în dificultate (îl respinge, nu-l recunoaște ca soț și deci îi refuză dreptul de a mai locui în propria casă). În final, se ajunge la ipostaza simplă, acceptată de amândoi, cea de soți loiali. Se demonstrează, printr-o glumă, ce înseamnă dedublarea, jocul dublu cu consecințe nu tocmai hazoase, adică fațetele convenției în căsnicie.

116 ~ Poftă bună! Carte de bucate. De Zotti Hodoș. Partea I. Ed. nouă. Caransebeș (Tipografia diecezană), /1899/. (15x10). 256 p. (BACR I 109656)
Anul de apariție, notat la p.3

117 ~ Idem. Partea II. Caransebeș, Edit. *"Bibl. Noastre"* (Tipografia diecezană), /1900/. (15x10). 80 p. (*"Biblioteca Noastră"* nr.32-33). (BACR I 109656)

118 ~ Idem. Caransebeș (Tiparul Tipografiei și Librăriei diecezane), 1902. 256 p. 2 cor. (Tr., XXXIV (1903), nr.3, p.161).

IACOBICI, ELENA (m. 1909)

119 ~ Monografia Societății femeilor române pentru regularea și înfrumusețarea cimitirului gr.or.rom. din Caransebeș, scrisă de Elena de Iacobich. Caransebeș (Tipografia diecesana), 1908. (19,5x12,5). 88 p.(BPI-R 1010)

IANA, AURELIE (1867-1948)

În colaborare:

Liuba, Sofronie (și) ~ **Topografia satului și hotarului Maidan** urmată de un studiu de Athanasie M.Marienescu. Caransebeș, 1895. (BEC 4225)

IONESCU, NICOLAE (FLORIN)

120 ~ Pentru Domnul V.Goldiș. Răspuns și reflexiuni de Dr. Nicolae Ionescu. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1911. (24x16). 17p. (BAcR II 179815)

IONESCU, PETRU (1867-1938)

121 ~ Căsătoria după legea civilă ungară (art. de lege XXXI din 1894) cu notițe din dreptul bisericesc răsăritean de Petru Ionescu. Caransebeș, Editura și Tiparul Tipografiei și Librăriei diecesane, 1897. (18,5x12). 1 f. nenum.+112 p. (Reproducere din "*Foaia diecezană*"). (BEC 3764)

122 ~ Observări critice la opul "Metropolia Românilor Ortodoxi din Ungaria și Transilvania etc. și observări la răspunsul Preacuvioșiei Sale d-lui Arhimandrit Dr. Ilarion Pușcariu de Dr. Petru Ionescu, Profesor. Caransebeș. Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecezane), 1901. (22x14). 48 p. (BEC 6785)

123 ~ Între nazareni. Caransebeș, Editura "*Foi diecesane*" (Tiparul Tipografiei diecezane), 1903. (18x12). 17 p. (BMB-T 10914)

JOANDREA, GEORGE (1861-1913)

124 ~ Andrei Baron de Șaguna. Discurs. Caransebeș (Tipografia diecezană), /1909/. 30 fil. (G.Joandrea, **Primii șase ani ...** cop.2)

125 ~ Concentrațiunea învățământului în școala Herbart-Zilleriană după Dr. W.Eein, A.Pickel și E.Scheller de George Joandrea învățător. Caransebeș, Editura autorului (Tipografia diecezană), 1900. (20x12,5). 29 p. (Reproducere din "*Foaia diecesana*"). (BAcR II 125842)

126 ~ Conferințele învățătoresți introduse de Episcopul Ioan Popasu (1866-1876). Contribuții la istoria școalelor noastre de George Joandrea. Caransebeș (Tiparul Tipografiei și Librăriei diecezane), 1912. (20x13). 159 p. 1 cor. 20 fil. (BTO 217)

127 ~ Primii șase ani din trecutul Reuniunii noastre învățătoresți din 1869-1874. Contribuții istorice de George Joandrea (cu 5 portrete ale intemeietorilor Reuniunii). Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1910. (23x15,5). 128 p.+5 j. ilustr. (BTO 50)

JUCA, ILIE

128 ~ Sfaturi și povește folositoare de Ilie Juca, econom în Cuptoare. Caransebeș, Edit. și Tiparul Tipografiei și Librăriei diecezane, 1910. (15x11). 32 p. 20 fil. (BAstra-S 6498)

Într-o formă hazoasă ușor acidă, se dau tuturor vârstelor sfaturi pentru o viață sănătoasă (fizic și moral), un țăran mucalit luând peste picior unele vicii, extravaganța vestimentară, înfumurații și leneșii, îndepărtarea de tradiție.

LECCA, OCTAVIAN GEORGE (n. 1883)

129 ~ Istoria Țiganilor. Originea. Țiganii în Europa. Populațiunea de azi. Limba. Religiunea. Moravuri și caractere. Organizația. Meserii și arte. Țiganii în România. Desrobirea. Lăutarii. Literatura și Țiganii s.a. de Octav G. Lecca. Caransebeș, Edit. "*Bibl. Noastre*" (Tipografia diecezană), 1898. (15,5x10,5). 116 p. cu 1 portret. ("*Biblioteca Noastră*" nr.8-9). (BTO 136)

Pe p.2, portretul autorului, iar pe p.5-8, o notă asupra autorului semnată de E(nea) H(odoș). Pe coperta unu, interior, lista cărților apărute în "*Biblioteca Noastră*" nr.1-10 și precizări privind abonamentul la respectiva colecție. Pe coperta doi, interior, se recomandă cartea de bucate "*Poftă bună*"! de Zotti Hodoș. Pe coperta doi exterior, rubrica "*Haz*" (anecdotele 9-11, despre Țigani).

LIUBA, SOFRONIE (1850-1929)

130 ~ Iana Aurelie. Topografia satului și hotarului Maidan de Sofronie Liuba și Aurel Jana urmată de **Studiu despre Celți și nume de localități** de Dr. At.M.Marienescu/ p.133-324/. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1895. (20x13,5). X p.+1 f. nenum.+324 p.+2 f. nenum. (Reproducere din "*Foaia diecezană*"). (BEC 4295)

LOICHIȚA, VASILE (n. 1881)

131 ~ Ceva despre mișcarea noastră literară mai nouă. În Regat I. de Vasile Loichița, profesor seminarial. Karansebes (Caransebeș), Edit. autorului (Tiparul Tipografiei diecezane), 1912. (24x16). 22 p.70 fil. (80 bani). (BEC 3626)

Pe coperta doi, text: "*O parte din venitul curat al acestei cărți este destinată pentru înființarea Bibliotecilor de curs din Limba română de la Institutul pedagogic diecezan din Caransebeș*".

132 ~ Patriarhul Chiril Lucaris. Confesiunea Pseudolucariană și urmările ei. Pagini din istoria Bisericii ortodoxe de Dr. Vasile Loichița, profesor. Karansebes (Caransebeș), Edit. autorului (Tiparul Tipografiei diecezane),

1912. (24x15,5). 25 p. 50 fil. (BEC 3457)

Pe pagina de titlu, autograful autorului.

În cuprins: starea bisericii ortodoxe din patriarhatul Constantinopolului după 1453; încercarea de unire a luteranilor cu biserica ortodoxă în veac XVI; viața și creșterea lui Chiril Lucaris; Chiril Lucaris ca patriarh al Alexandriei și apoi al Constantinopolului; Confesiunea din Geneva și urmările ei; sinodul de la Kiev; sinodul de la Iași (în timpul lui Vasile Lupu).

MACOVIȘTEANU, N.

133 ~ De la sat. Piesă populară în 4 acte. În dialect bănățean de N.Macovișteanu. Caransebeș, Edit. "Bibl. Noastre" (Tipografia diecezană), 1897. (15,5x10,5). 61 p+1 f. nenum. 14 cr. (35 bani). ("Biblioteca Noastră" nr.6). (BAcR I 143317)

Pe coperta unu interior, lista cărților apărute în colecția "Biblioteca Noastră" și precizări privind abonamentul la respectiva colecție. Pe coperta doi interior, lista cărților existente la Librăria diecezană și la autori (Enea Hodoș, Iosif Bălan), iar pe aceeași copertă, exterior, rubrica "Haz".

Conflict din viața rurală din Banat pe la 1890, între bogați și săraci, între colectivitate și autoritatea oficială pe fundalul unei intrigi amoroase încheiată cu căsătorie.

MARCU, IOAN (1848-1932)

134 ~ Protocolulu Adunării generale a XIV a Reuniunii învățătorilor români de la școalele confesionale gr.or. din diecesa Caransebeșului ținută în Lugoj la 18-19 august s.v. (30, 31 august s.n.) 1884. Compus de Ioane Marcu. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1887. (22x14). 77 p. (BAstra-S 97221)

Colligat cu volumul de la poziția nr.135.

135 ~ Protocolul Adunării generale a XV a Reuniunii învățătorilor români de la școalele confesionale gr.or. din diecesa Caransebeșului ținute în Orșova la 28 și 29 iulie s.v. (10 și 11 august s.n.) 1885. Compus de Ioane Marcu învățătoriu rom.gr.or în Bocșa-Montană și notariu conducătoriu al Reuniunii învățătorilor români din diecesa Caransebeșului. Caransebeș (Tipografia diecesana), 1887. (22x14). 77 p. (BAstra-S 97221)

Colligat cu volumul de la poziția nr.134.

136 ~ Reflesiuni asupra examenelor din protopresbiteratul Buziașului. Raport predat în Conferința învățătorilor români gr.or. din protopresbiteratul Buziașului, ținută în Buziaș la 21 iunie 1893 și dedicat mult On. Domn Iuon Ionașiu, asesor consistorial ordinariu, în Caransebeș. În semn de stimă și

îmbire, de Ioan Marcu, învățătoriu gr.or.român și comisariu școlariu. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezană). 1899.(21x14). 43 p. 20 cr. (BAcR II 28928)

MÂNDREANU, VASILE (1847-1911)

137 ~ Elemente de gramatică română în școlile primare urbane și rurale aplicată la bucăți de cetire. Manual pentru elevii din clasa a II-a și a III-a primară. Partea I. de Vasile Mândreanu. Carte autorisată de Minist. Cultelor și al Instrucțiunii Publice și Consistoriul diecesan. Ed. V. Caransebeș, Edit. Tipografiei și Librăriei diecesane (Tipariul Tipografiei diecesane), 1892. (21,5x14). 74 p. 30 cr. (BCU-CLN 288466)

138 ~ Idem. Ed. VII. Caransebeș, Editura și Tiparul Tipografiei și Librăriei diecesane, 1906. (23x14). 79 p. 50 fil. (BCU-CLN 238673)

139 ~ Gramatica română în școlile elementare, tratată din bucăți de cetire. Curs practic pentru învățătorii și învățătoarele cari instruzionează școlari din anul al 3-lea și al 4-lea de școală, precum și pentru elevii institutelor preparandiale sau normale. Partea I de Vasile Mândreanu, profesor licențiat în filologia clasică. Ed. III. Caransebeș (Tipografia diecezană), /1885/. 40 cr. (F.D., I (1886), nr.35, 12 sept. p.7)

MORARIU, CONSTANTIN (1854-1927)

140 ~ Chestia noastră bisericească de Preotul Constantin Morariu. Caransebeș, Editura autorului (Tipografia diecezană), 1909. (20x13). 35 p. (Biblioteca "*Deșteptării poporului*" nr.6). Reproducere din "*Foaia diecezană*". 25 fil. (BEC 7004)

Cartea este dedicată lui Nicolae Iorga (p.3).

Este un eseu despre rolul credinței în viața spirituală a omului, apelându-se la o vastă bibliografie în domeniu (de la sf. părinți, la mari teologi și istorici), în context subliniindu-se dreptul omului la viață spirituală potrivit preceptelor confesiunii de care aparține. Fără excese verbale, se apără dreptul bisericii noastre strămoșești de a avea o activitate nestânjenită de vreo forță, politică ori administrativă. În esență, este un îndemn adresat slujitorilor bisericii ortodoxe de a păstori bine turma credincioșilor, de a le oferi prin biserică hrana sufletească spre a nu se rătăci către alte confesiuni.

MUREȘAN, LEO (m. 1894)

141 ~ Apele minerale ale Sângeorgiului român din nobilul District al Nesăudului (astăzi, Comitatul Bistrița-Năsăud) în nordostul Transilvaniei.

De Dr. Leo Mureșan, medic practic și profesor de Higienă la Institutul teologic-pedagogic din Caransebeș. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezană), 1889. (19x12). 28 p.+1 tab. (BAcR I 177202)

142 ~ Higiena română pentru preoți, învățători, părinți de familie, cu un cuvânt pentru cărturari de Leo Mureșan, Medic practic și profesor la Institutul teologic-pedagogic din Caransebeș. Caransebeș, Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecesane), 1892. (15,5x12). 4 f. nenum.+ 160 p.+48 p. 1 fl. (2,50 lei). (BAcR I 177008)

Structura lucrării cuprinde trei părți: Igiena sugarului; Despre unele boli: friguri, holeră, pojar, difterie, tusea convulsivă, igiena școlarului, și a vârstnicilor. În partea a treia se dau noțiuni de anatomie și fiziologie, iar în anexă se dau sfaturi sanitare privitoare la locuință și la spațiul din jurul casei.

NEAMȚU, GEORGE

143 ~ Cărticica de cântece naționale și doine. Ed. I. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezană), 1918. 1 cor. 20 fil. (F.D.XXXIV (1918), nr.41, p.7).

144 ● Octoiul cel Mic sau Cele opt glasuri cuprinzând slujba de sară (vecernia) și liturgia într-una cu glasurile, podobiile, catavasiile, irmoasele, polieleul, pripelele cu svetilnele și voscresnele de preste întreg anul. Cu binecuvântarea Prea Sfinției Sale a Domnului Episcop Diecezan Nicolae Popea. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1892 (1x12,5). 272 p. (BEC 8290)

145 ● Idem. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1900. (19x12,5) 288 p. (BAcR I 149246)

146 ● Oficiul de economie al Comunității de avere. Instrucțiune pentru efectuarea folosului principal. Caransebeș (Tipografia diecezană), / 1901/. (19x12). 96 p.(BMICS - R 9000/2639)

În aceeași paginație sunt cuprinse și alte instrucțiuni emise de același autor-instituție între 1898-1900.

147 ● Organizarea scoalelor naționale-românești în Comitatul Cărașului la 1785-1792. Karansebes, Editura Tipografiei și Librăriei diecezană (Tipografia diecezană), 1914. (32x24). 10 p.+15 f. nenum. tabele. (BAcR III 46085)

148 ● Orologion (Ciaslov) tipărit cu binecuvântarea Presânției Sale a Domnului Nicolae Popea Episcopul gr.or.român al Diecesei Caransebeșului.

Caransebeș, Editura și Tipariul Tipografiei și Bibliăriei diecesane, 1895. (19x12). 327 p.+ 2 pl. (BEC 8246)

149 • Idem. Caransebeș (Tipografia diecezana), /1896/. 85 cr. (F.D., XI (1896), nr.45, p.8: Bibliografie).

OLARIU, /IULIU/IOSIF (1859-1920)

150 ~ Epistola Sf. apostol Pavel c. Romani, Corinteni, Gal. și Efezeni. Caransebeș (Tipografia diecezana), 1910. (23x15). 210 p. 10 cor.

151 ~ Explicarea epistolelor S.Apostol Pavel către Filipeni, Coloseni, I.2. Tesaloniceni, I.2. Timotei, Tit. Filimon și Evrei de Dr. I.Olariu. S-a Tipărit cu încuviințarea Prea Sfinției Sale Dr. E.Miron Cristea drept credinciosul episcop gr.or.român al Caransebeșului. Karansebes (Caransebeș), Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecezane), 1913. (23,5x16). 482 p. 10 cor. (BEC 7745)

Volumul este colligat cu **Colecțiune de predice ortodoxe române** de Ioan Berariu. Cernăuți, 1887.

152 ~ Explicarea psalmilor din Orologiu (Ceaslov) de Dr. Iuliu Olariu. Caransebeș, Editura autorului (Tipografia diecezana), 1901. (22,5x15,5). 248 p. (BEC 7728)

În prefață, autorul face câteva precizări din care rezultă erudiția sa în materie: *“Voind să arăt raportul între textul original (masoretic) și traduceri am pus în frunte traducerea originalului, iar în explicare am adăos traducerea românească care, în cele mai multe cazuri, consună cu LXX; dar ici-colo se abate de la aceasta și se apropie de Vulgata, sau se deosebește de amândouă, dintre care LXX e recunoscută traducere autentică în biserica ortodoxă, Vulgata în cea română. Această constatare impunerea revizuirea traducerii române a Bibliei întregi, când s-ar putea îndrepta erorile de limbă și unele cuvinte străine s-ar putea înlocui cu altele românești mai potrivite înțelesului din textul original, respective din LXX. În biserica română nu există o traducere recunoscută de toți în urma unei hotărâri a unui sinod comun. Această scădere o simțesc îndeosebi cei ce voiesc să se ocupe mai aproape cu știința teologică”* (p.3). Ideea este cu ecou și apare traducerea Bibliei de Gala Galaction. În explicarea Psalmilor au fost folosite studiile unor renumiți exegeți: Thalhofer, Schegg, Delitzsch, Hengstenberg ș.a.

153 ~ Introducere în cărțile Testamentului V/echi/ și N/ou/ de Dr. Iuliu Olariu, Profesor de Teologie. Caransebeș, Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecezane), 1891. (23x15,5). 381 p. (BACr II 69537)

154 ~ Idem. Ed. II. Caransebeș (Tipografia și Bibliăria diecezana), 1903. 396 p. 5 cor. (Tr., XXXV (1904), nr.2, p.88)

155 ~ Introducere în cărțile Sante ale T/estamentului/ V/echi/ și N/ou/

de Dr. I. Olariu, Profesor de Teologie. S-a tipărit cu binecuvântarea Prea Sfinției Sale Dr. Elie Miron Cristea dreptcredinciosul episcop român al eparhiei Caransebeșului. Ed. III. Karansebes (Caransebeș), Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecezană), 1912. (24x16). 413 p. (BAcR III 698553)

156 ~ Manual de Dogmatică ort. Ed. II. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1906. 7 cor. (Olariu, Introducere ..., coperta 2 ext.).

157 ~ Manual de Teologie Dogmatică ortodoxă pentru institutele teologice ort. rom. întocmit de Dr. I. Olariu cu binecuvântarea Prea Sfinției Sale Dr. E. Miron Cristea, episcopul dreptcredincios al diecesei Caransebeșului. Karansebes (Caransebeș), Editura autorului (Tiparul Tipografiei Diecezană), 1907. (23x15). 812 p. 10 cor. (BEC 7724)

158 ~ Idem. Karansebes (Caransebeș), Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecezană), 1917. (24x16). 342 p. 7 cor. (BEC 7794)

Exemplar incomplet.

159 ~ Manual de Tipicul bisericii ortodoxe orientale pentru elevii institutelor teologice și pedagogice întocmit de Dr. Iuliu Olariu. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografia diecezană), 1897. (19x12). 58 p. 40 cr. ("*Foaia de duminică*", IV (1897), nr. 23, p. 5).

160 ~ Idem. Ed. II revăzută. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1911. 1 cor. (F.D., XXVI (1911), nr. 42, p. 6).

161 ~ Manual exegetic la Sânta Scriptură a Testamentului nou de Iuliu Olariu, Dr. și profesor de teologie. Vol. I. Sinopticii. Evangheliile după Matei, Marcu, și Luca, comentate de Iuliu Olariu, Dr. și profesor de teologie. Cu binecuvântarea Prea Sfinției Sale Domnului Episcop diecezan Nicolae Popea. Caransebeș, Editura autorului (Tipografia diecezană), 1894. (23x16). VI p.+ 644 p. (BEC 7721)

162 ~ Idem. /vol. II/. **Evanghelia după Ioan** explicată de Dr. Iuliu Olariu. Caransebeș, Editura autorului (Tipografia diecezană), 1897. /Pe copertă, 1898/. (23,5x16). VII p.+302 p. (BEC 7740)

163 ~ Idem. Ed. II adăugită. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1911. 364 p. (Olariu, **Explic.** cop. 2 exterior)

Traduceri:

1. **Scrierea părinților apostolesci** (trad. de ~). Caransebeș, (Edit. și Tiparul Tipografiei și Librăriei diecezană), 1892. (23,5x16). 150 p. 75 cr. v.a. (150 lei). (BEC 7732)

I. Olariu propune, în prefața cărții, să se traducă operele fundamentale pentru a se forma o Bibliotecă a părinților bisericești: Ignatie, Iustin Martirul, Irineu, Tertulian, Vasile cel Mare, Crizostom, Augustin s.a. Traducerea s-a făcut după textul editat de Gebhard, Harnack și Zahn: **Patrum apostolicorum opera, textum ad fidem codicum et graecorum et**

latinorum adhibitis praestantissimis editionibus recensuerunt (cei amintiți mai sus), Lipsca, 1877. A consultat și textul original editat de Hefel. Argumentul traducerii: *"Pentru preot și teolog nu poate fi indiferent de cunoaște sau nu ceea ce bărbați învățați și cu multă experiență au depus în scrierile lor cu privire la credință, cult, păstorirea credincioșilor, disciplină etc."*. Cuprinde epistole de Sf. Clement, Barnaba, Papia, Ignatie, Policarp.

164 ● Pagini din istoria bisericii române din Ungaria și Transilvania. Caransebeș, Editura și Tipariul Tipografiei diecesane, /189?/. (18x12). 63 p. (BMB-T 9357)

Un portret al mitropolitului Ioan Mețianu. La p.61, se face mențiunea: *"Actualul episcop al acestei eparhii /a Caransebeșului/ este Prea Sfinția Sa Domnul Nicolae Popea"*.

PETRIȘOR, TEODOR V.

165 ~ Educațiunea socială. Disertațiune cetită în adunarea generală a: *"Despărțământului Panciova"* al *"Asociațiunei pentru literatura română și cultura poporului român"* ținută la 3 Iunie 1900 în Cubinul-Timișan de Teodor V. Petrișor învățător. Editor: autorul, sub auspiciile despărțământului. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezeane), 1900. (15,5x10). 40 p. 20 fil. (Retipărirea din "Foaia diecesană"). (BCU-CLN 208222)

166 ~ Monografia comunei Alibunariu de Theodor V. Petrișoru învățătoriu. Caransebeș, Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecezeane), 1896. (17x12). 28 p. (BAcR I 133192)

Theodor Petrișor, fost învățător în Alibunar, "preparand de Deva". Schița monografică este structurată astfel: clima și produsele; ocupațiunea locuitorilor (agricultori, meseriași puțini, târg din 1796, moară cu vapor (1870), farmacie (1882), casă de păstrare (1893); mijloace de comunicațiune (drum pietruit la Varșeț-Panceva 1836, cale ferată Vârșeț-Cubin 1894; afaceri bisericesci (biserică română-sârbă 1735, separația de tutela sârbă 1872, noua biserică română 1896 de arhit. Adrian Diaconovici, noua biserică sârbă 1796); afaceri școlare (școală grănicerească, apoi de stat); administrațiunea și justiția (grănicerești militare, apoi la comit. Torontal 1872); fabricarea salitriului (minereu pentru praf de pușcă).

167 | Ioan Popasu (1808-1889). Caransebeș, Editura și Tiparul Tipografiei și Librăriei diecezeane, 1899. (15x10). 74 p. cu un portret 10 cr. (BAcR I 159672)

/POPEA NICOLAE/ (1826-1908)

168 ~ Nicolae din îndurarea lui Dumnezeu Episcopul bisericei drept

credincioase răsăritene în eparhia română a Caransebeșului/**Dispoziția privind alegerea deputaților la proximal Congres/** Nr.2436. Pl. ex.1893. /Caransebeș, Tipografia diecezană, 1893/. (33,5x21). 2 f. nenum. (BCU-CLN 242004)

La sfârșit, semnează Nicolae Popea, m.p.Episcop.

169 • Plan de învățământ pentru școalele confesionale române gr.or. populare elementare din diecesa Caransebeșului. În înțelesul Articolului de Lege XXXVIII din 1868 și al XVIII din 1879. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1888. (19x12,5). 76 p. (Arhiv. Nat.Fil.Caransebeș inv.7283)

Pe p. de titlu și pe copertă, anul de apariție a cărții este 1888, dar pe p.76 e data de 28 dec. 1889, când s-a emis și semnat (de ep. Nicolae Popea). Obiectele de învățământ: religia, limba maternă, l.maghiară, matem., geogr., istoria, drepturi și datorințe civile, ist. naturală.

POPOVICI, dr. GEORGE (1862-1927)

170 ~ Cuvântări bisericesci de Dr. Theol.George Popoviciu. Protopresbiter ort. Român în Lugoj. Caransebeș, Edit. autorului (Tipografiei diecesane), 1898. (23x15,5). 176 p. Pentru Ungaria 1 fl. 50 cr.= 30 corone pentru România 3,50 lei (BEC 7840)

Sunt cuprinse cuvântările rostite cu diferite prilejuri: la aniversarea a 50 de ani de păstorie a episcopului Ioan Popasu; la hirotonirea autorului ca protopresbiter; la instalarea protopresbiterilor: Sebastian Olariu (Făget), Maxim Popovici (Bocșa Montană); la sfințirea bisericilor din Zgribești, Criciova; la diferite sărbători: Florii, Paști, Rusalii, Crăciun, Bunavestire ș.a.; Se remarcă stăpânirea tehnicii comunicării, fără a abuza de specificul stilului oral, apelând precumpănitor la cel livresc mai ales prin încorporarea învățăturilor din patristică, dogmatică, liturgică, înțelepciune populară.

171 ~ Religionea și știința. Disertațiune ținută la adunarea generală a "Reuniunii învățătorilor români din diecesa Caransebeșului" la 27 septembrie 1897 de Dr. theol. George Popoviciu, Protopresbiter ort.rom. în Lugoj. Caransebeș (Tiparul Tip. diecesane), 1899. (22,5x15). 20 p. 25 cr. (BEC 8261)

Se pornește de la ideea necesității unei strânse legături între religie și cunoaștere prin intermediul școlii cu efecte benefice în interesul păstrării ființei naționale. Se face o incursiune în istoria conflictului credință-necredință (citând mari personalități ale culturii universale), concluzionând că între știință și religie trebuie să existe un echilibru, că "este o eroare ireligioasă dacă vrea să se amestece religiunea în știință, este o eroare nesciințifică dacă crede știința să se întindă pe terenul religios" (p.13).

172 ~ Uniunea Românilor din Transilvania cu biserica romano-catolică

sub împăratul Leopold I. de Dr. theol. George Popoviciu, protopresbiter ort.rom. în Lugoj, Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecezeane în Caransebeș), 1901. (20,5x13). VIII p.+262 p.2 corone 20 fil. pentru Austro-Ungaria și 3 franci pentru România. (BEC 7601)

Scopul lucrării, zice autorul în prefață, este de *"a demonstra că românii numai în uniune reciprocă, prin credințe și sentimente, iar nu prin legături nefiresci cu adversari, pot găsi mântuire și fericire"* (p.IV). După expunerea, în detalii, a cauzelor și consecințelor desprinderii unei părți a bisericii și așezarea ei în subordonarea suveranului pontif, autorul concluzionează cu cuvintele lui E.Hurmuzache: *"Dorința de îmbunătățiri materiale, iar nu temeinica convingere religioasă, câștiguri lumesci, iar nu transformarea sufletească, considerațiuni egoiste, iar nu abnegațiunea morală au dictat actul de uniune"*.

POPOVICI, VASILE (1862-1929)

173 ~ Monografia comunei Pătaș (Nerapattás) sol, graiu, credință și obiceiuri locale. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezeane), 1914. (20x12,5). 104 p. (BEC 7709)

În prefață, autorul precizează: *"În lucrarea aceasta [...] am căutat să arăt lucrurile așa precum acelea de fapt se înțeleg și folosesc în viața poporului de unde le-am scris. Izvoarele folosite sunt tradiția vie, spicuiți din numirile dimprejur, urmele ce încă se mai pot vedea, notițe din cărțile bisericesci, Enciclopedia Română, Istoria Bănatului Severin de P.Drăgălina și scrierile istoricului maghiar Pesty Frigyes"*. În cuprins: numiri vechi, demografia, biserica (zidită 1807), școala (1830), starea economică, îmbrăcămintea, traiul, moralul, graiul, folclor local, haiduci.

174 ● Raportul general al Consistoriului Diecesan ca senat epitropesc pe anul 1905. Caransebeș (Tiparul Tipografiei și Bibliotecii Diecesane), 1906. (22x14). 20 p.+1 tab. (Sumariul din inventarele despre starea fondurilor și fundațiilor eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului la 31 decembrie 1905). (BEC 7322)

175 ● Idem, pe anul 1906. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1907. (22x14). 24 p.+1 tab. (BEC 7791)

176 ● Raportul general al Consistoriului Diecesan ca senat epitropesc pe anul 1909. Caransebeș (Tiparul Tipografiei Diecesane), 1910. (22x14). 28 p.+1 tab. (Sumariu din inventarele despre starea fondurilor și fundațiilor eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului la 31 decembrie 1909). (BEC 7350)

177 ● Raportul general al Consistoriului Diecesan ca senat epitropesc pe anul 1901/1910/. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezeane), 1911.

(22x14). 20 p.+1 tab. (Sumariu din inventarele despre starea fondurilor și fundațiilor eparchiei ortodoxe române a Caransebeșului la 31 decembrie 1910). (BEC 7342)

178 ● Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pe anul 1914. Nr. 1656 E ex 1915. Caransebeș (Tiparul diecesan), 1915. (22 x 14) . 30 p. + 1 tab. (Sumariu din inventarele despre starea fondurilor și fundațiilor eparchiei ortodoxe române a Caransebeșului la 31 decembrie 1914). (BEC 7341).

Conține colligat un expozeu al episcopului Miron Cristea și Preliminarul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1916 și 1917.

179 ● Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pe anul 1916. (22 x 14) . 9 p. + tab. (Sumariu din inventarele despre starea fondurilor și fundațiilor eparchiei ortodoxe române a Caransebeșului la 31 decembrie 1915). (BEC 7344)

180 ● Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pe anul 1916. Caransebeș (Tiparul diecesan), 1917. (22 x 14). 30 p. + 1 tab. (Sumariu din inventarele despre starea fondurilor și fundațiilor eparchiei ortodoxe române a Caransebeșului la 31 decembrie 1916). (BEC 8191)

181 ● Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pe anul 1917. Caransebeș (Tiparul diecesan), 1918. (22 x 14). 16 p. + 1 tab. (Sumariu din inventarele despre starea fondurilor și fundațiilor eparchiei ortodoxe române a Caransebeșului la 31 decembrie 1917) (BEC 7059)

182 ● Regulamentul afacerilor interne al sinodului eparchiei gr. or. române a Caransebeșului. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1909. (20,5 x 12,5). 16 p. (BEC 7331)

183 ● Regulamentul pentru afacerile interne ale Tipografiei și Librăriei diecesane. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1913. (19,5 x 12). 15 p. + f. albă. (BEC 7332)

184 ● Regulamentul pentru casa și contabilitatea diecesană. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane în Caransebeș), 1913. (18 x 12). 7 p. (BMtB 18840)

185 ● Regulamentul pentru internatul Institutului pedagogic al diecesei greco-orientale a Caransebeșului. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1900. (Redactat de Enea Hodoș. Cf. *"Banatica"*, Reșița, VIII, 1985, p. 316).

186 ● Regulamentul pentru procedura judecătorească în cauzele disciplinare în Metropolia gr. or. română. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1886. (19,5 x 1315). 21 p. 20 cr. (CAVRR II 387)

187 ● Rugăciuni pentru soldați. Caransebeș (Tiparul Tipografiei și Librăriei

diecesane), 1914. (14,5 x 10,5). 40 p. cu ilustr. (BEC 7560).

Ilustrații: Maica cu Pruncul, Pogorîrea Duhului Sfânt, Îngerul păzitor, Răstignirea, Nașterea lui Isus, Învierea, Isus binecuvântând.

În cuprins: Credeul, rugăciuni înainte și după servirea mesei, rugăciuni de seară rostite de bolnavi și răniți, rugăciuni înainte și după cuminecătură, câteva tropare, cele zece porunci.

SERB /SÂRBU/, GERASIM (1856 - 1932)

188 ~ Viața și faptele marelui Șaguna. Disertație pentru festivitatea aranjată în Caransebeș la 14 iunie a.c.s.t.v. /1898/. Lucrată de Gerasim Serb profesor în Caransebeș. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), Editura autorului, 1898. (20 x 13,5). 42 p. 25 cr.v.a. (BEC 7800)

Este o carte de popularizare, scrisă cu scopul, mărturisit în prefață, "să ajungă la cunoștință, cel puțin în resumat, în cercuri cât se poate de largi, viața și faptele aceluia al cărui nume a fost în trecut mândria și încurajarea neamului" și mai ales pune "înaintea tinerimei un model vrednic de urmat dintre modelele ce trecutul nostru ni le dă din rostul propriei vieți naționale și bisericesci" (p. 3). Sumară expunere a vieții lui Șaguna, activitatea sa în domeniile: bisericesc, cultural, financiar, național-politic, iar în final, o schiță de concluzii.

SEQUENS, ANTONIU (1865 - 1938)

189 ~ Elemente din teoria muzicii pentru institutele pedagogice și școli medii /de/ A. Sequens. Ediția a II, revăzută. Karansebes (Caransebeș) (Tiparul Tipografiei diecezane), 1913. (21 x 13). 90 p. 1 cor. 20 fil. (BEC 8529)

În prefață, autorul constată "cum se înmulțesc societățile de cântări, cele mai multe cu caracter bisericesc-lumesc" și se dă "mai mare atenție cântecului în școalele noastre atât elementare cât și medii", dar "mai este mult de lucrat deoarece poporul în cea mai mare parte este lipsit de educația aceasta care contribuie așa de mult la nobilarea inimii". Cartea a fost scrisă, zice autorul, "în nădejdea că voi face un serviciu atât tinerimei școlare, cât și celor ce se ocupă cu muzică"

SLAVICI, IOAN (1848 - 1925)

190 ~ în colaborare. Două romane "Popa Tanda" de I. Slavici. "Socoteala" de A. Vlahuță. Caransebeș, Editura "Bibl. Noastre" (Tiparul Tipografiei diecezane), 1900. (15,5 x 10). 47 p. ("Biblioteca Noastră" nr. 31). (BTO 41).

Pe coperta unu, interior, lista cărților apărute în colecția "Biblioteca Noastră" între nr. 1 - 31. Pe coperta doi, interior, lista scrierilor publicate de Enea Hodoș, iar pe aceeași copertă, exterior, rubrica "Haz" (anecdotele

191 ● Statutele diecesei gr. or. române a Caransebeșului pentru pensionarea funcționarilor de la Consistoriu și a profesorilor de la Institutul teologic și pedagogic diecesan și pentru ajutorarea văduvelor și a orfanilor lor. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1902. (21,5 x 13). 37 p. + 1 f. albă. (BEC 7325)

192 ● Statutele orașului Caransebeș. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1889. (18 x 12). 36 p. + 4 p. + 4 p. + 8 p. + 4 p. nenum. (BEC 4698). A apărut o ediție și în l. germană, Caransebeș, 1893 (BEC 10490).

S-a elaborat la Caransebeș (în timp ce era primar Ioan Nemoianu) și dezbătut în *"adunarea generală a reprezentanței orășenești"* din 26 iunie v. 1889, aprobat în *"congregațiunea ordinară de toamnă a reprezentanței municipale a Comitatului Caraș-Severin"* din 10 oct. v. 1890 (nr. 808/27501). Redactarea s-a făcut în limba maghiară și s-a autorizat primarul cu efectuarea traducerii în l. română și în l. germană. La intrarea în vigoare, statutul este semnat de Ioan Nemoianu - ca primar, Demetru Iacobiciu - ca notar, iar dintre membrii reprezentanței orășenești - Ioan Popoviciu, căpitan în pensie și Petru Brancovici, comerciant. Statutul este structurat pe 11 capitole, astfel: prevederi introductive (oraș liber cu magistrat regulat, ce *"stă nemijlocit sub inspecțiunea și controla vice-comitelui Comitatului Caraș-Severin"*, se enumeră organele orașului); reprezentanța orașului (48 membri la 4800 locuitori); adunarea generală și ordinea (regulament); despre comisiunile speciale; magistratul și antistea orășenească (magistratul constă în primar, doi senatori, protonotarul, fiscal, căpitanul de poliție, medic; antistea cuprinde, în afara celor enumerați: esactorul-contabil, casierul, tutorele orfanal, inginerul, arhivarul); scaunul orfanal; despre primar; despre căpitanul de poliție; atribuțiile celorlalți funcționari; salariile angajaților.

192 ● Statutele Societății femeilor române pentru regularea și înfrumusețarea cimiteriului gr. or. român din Caransebeș. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane),/1898/. (18,5 x 11,5). 29 p. + 1 f. albă. (BEC 7329)

A apărut sub semnătura Elenei de Iacobici (născută Popovici) - președintă pe atunci, și a lui Alexandru Stancoviciu. Întocmit și adoptat în ședința din 20 ianuarie v. 1883 a Societății respective și aprobat în ședința Consistoriului din 23 Noiembrie v. 1884 (nr. 845/B) prezidată de Ioan Popasu. Societatea a fost recunoscută prin decizia nr. 71563/1898 a Minist. de interne. Statutul cuprinde, în 28 articole: numele, scopul (*"adunarea de mijloace pentru regularea și înfrumusețarea cimitirului gr. ort. român din Caransebeș"*), membri, fondul, conducerea, dispozițiuni generale. În dispozițiuni generale se precizează că lucrările pentru înfrumusețarea cimitirului se efectuează *"în conțelegere cu epitropia parohială /.../ cu aprobarea autorităților competente bisericesci"* (art. 24).

194 ● Statutele Societății române de cântări și muzică în Caransebeș. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1887. (19 x 12). 18 p. + 2 f. albe. (BAstra-S 6867).

Ediție bilingvă (română și maghiară).

195 ● Steagul nostru edat de Comanda Regimentului de infanterie c. și reg. Graf Grünne nr. 43. Caransebeș, Editura și Tiparul Tipografiei și Librăriei diecesane, 1899. (20,5 x 13,5). 22 p. 20 fil. (BTO 225)

Datele sunt luate de pe copertă.

Carte scrisă propagandistic din perspectiva politicii oficiale, intenționând să cultive supunere și ascultare față de autoritățile statului, folosindu-se ca argument simbolistica steagului regimentului.

SZÖRENY, BENEDICT

196 ~ Geografia Comitatului Caraș-Severin pentru clasa III a scôlelor populare scrisă de B. Szörenyi profesor. Caransebeș (Tipografia diecesană în Caransebeș), 1886. (22,5 x 14). 52 p. 36 cr. /Ed. II/. (BTO 111)

Manualul cuprinde sumare cunoștințe de istorie teritorială, topografie, demografie fizică, economie, organizare administrativă. Celelalte ediții au apărut în imprimerii lugojene.

197 ~ Idem. Edițiunea a V-a. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane) 1904. (20 x 12,5) 52. p. 60 fil. (BTO 126)

198 ~ Manual de geografie pentru elevii din școalele populare compus pe baza planului Ministerului cultelor și instrucțiunei publice de B. Szörenyi, profesor la școalele civile. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1893. (19 x 12). 95 p. cu 11 ilustrații desen. (BEC 13678)

TARNAVSCHI, T. VOIUTSCHI, E.

199 ~ Predici pentru toate duminicile anului bisericesc. Edate de Dr. T. Tarnavski și Dr. E. Voiutski, profesori la Facultatea de teologie din Cernăuți. Ediția II. Îngrijită de Dr. Dimitrie Cioloca. Tom I. De la Duminica vameșului și a fariseului până la Duminica după Rusalii (a Tuturor sfinților). Caransebeș, Editura autorilor (Tipografia diecesană), 1909. (27 x 19). 353 p. 6 cor. (BEC 4528)

Tarnavski T., (n. 1859 în Bucovina - m. 1914), cu studii teologice universitare la Cernăuți, Viena, München, cu doctorat la Cernăuți, este autorul monumentalului studiu **Liturgica bisericii ortodoxe**, 1909. În culegerile de predici menționate aici are 47 predici, iar Voiutski, 482.

200 ~ Predici pentru toate Duminicile anului bisericesc edate de Dr. T. Tarnavski și Dr. E. Voiutski /, / profesori la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Ediția II. Îngrijită de Dr. Dimitrie Cioloca. Tom II. De la Duminica II

după Rusalii până la Dumineca a XV după Rusalii. Caransebeș, Editura autorilor (Tipografia diecezană), 1910. (27 x 19). 323 p.(BEC 4529)

201 ~ Predici pentru toate Duminecile anului bisericesc edate de Dr. T. Tarnavski și Dr. E. Voiutski /, / profesori la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Ediția II. Îngrijită de Dr. Dimitrie Cioloca. Tom III. De la Dumineca II până la Dumineca a XVII după Rusalii. Caransebeș, Editura autorilor (Tipografia diecezană), 1911. (27 x 19). 388 p. (BEC 4530)

TRĂILĂ, ILIA (ILIE) (1845 - 1924)

202 ~ Simplificarea graficii și ortografiei de Ilia Trăilă. Advocat. Caransebeș (Tipariu Tipografiei diecesane), 1899. (24,5 x 17). 30 p. (BEC 4779)

VALUȘESCU PETRU

203 ~ Raport periodic ilustrat despre cărțile, tipăriturile, ornatele și recvisitele bisericesci ce se află de vânzare în Librăria diecesană din Caransebeș. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1899. (4°). 48 p. (F.D. XIV (1899), 39,5).

VELCU, NICOLAE (1860-1907)

204 ~ Cântări la nascerea Domnului și alte sărbători, Caransebeș (Tipografia diecezană), 1896. (cf FD, nr. 48/1896, p. 6)

Ulterior au apărut mai multe ediții revăzute și adăugite; ed. a cicia, în 1911 (cf FD, nr. 49/1911, p. 6)

VELOVAN, IOAN (1850 - 1914)

205 ~ Grănicerul dramă poporană în două acte cu cântece de Ioan Velovan. Caransebeș (Tipariul Tipografiei și Librăriei diecesane), 1903. (24x16). 24 p. (BEC 5612)

206 ~ Istoria biblică a Testamentului Vechi și Nou pentru tinerimea (...) din școalele populare an II. Caransebeș (Tipografia diecezană) 1893. 15 cr. (F.D. VIII (1893), 35, p.6)

207 ~ Idem. Ed. III. Caransebeș (Tipografia diecesană), /1901/. (F.D. XVI (1901), 51, p.8)

208 ~ Istoria biblică a Testamentului Nou pentru tinerimea (...) din școalele populare an IV Caransebeș (Tipografia diecezană), 1893. 20 cr. (F.D. VIII (1893), 35, p.6)

209 ~ Istoria biblică a Testamentului Vechi pentru tinerimea (...) din

școalele populare an III. Caransebeș (Tipografia diecezană), 15 cr. (F.D. VIII (1893), 35, p.6)

VELOVAN, ȘTEFAN (1852-1932)

210 ~ Cestiunea abcdariului de Ștefan Velovan. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1888. 10 cr. (F.D. III (1888), 26, p.6)

211 ~ Instrucțiune din istoria naturală pentru conferințele învățătorilor de la școalele confesionale gr.or. românesci din diecesa Caransebeșului pe anul 1888 de Ștefan Velovan profesor dirigent la Inst. ped. diecesan. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1888. (22x12). 19 p. (BCUT 458129)

212 ~ Instrucțiune pentru istoria naturală pentru conferințele învățătorilor de la școalele confesionale gr. or. românesci din diecesa Caransebeșului pe anul 1878 de Ștefan Velovan profesor dirigent la Institutul pedagogic diecesan. Ed. II. Caransebeș (Tipografia diecezană) 1894. (22x12). (MICS-R 2364)

213 ~ Întemeierea psihologică a actelor elementare ale gândirii în marginile legilor herbartiane de asociere și reproducere. Monografie psihologică de Ștefan Velovan. Caransebeș, Editura autorului (Tiparul Tipografiei diecezane), 1890. 54 p. (CAVRR II 174)

VIDU, IOAN (1863-1931)

214 ~ Cântări vechi funebre aranjate și armonisate pentru cor bărbătesc de I(oan) Vidu. Lugoj. Proprietatea autorului (Tiparul Tipografiei diecesane în Caransebeș), 1904. (30x23). 10 p.+1 f. nenum. 3 cor. (BEC 1410)

Conține știmate cu cuvinte: I Cântarea "*La casa mortului*". II Cântarea "*pe stradă*". III Cântarea la pomenirea morților și la părăstas.

VLAHUȚĂ, ALEXANDRU (1858-1919)

În colaborare:

- **Două novele**, "*Popa Tanda*" de I.Slavici. "*Socoteala*" de ~. Caransebeș, 1900. (Vezi nr.190 mai sus).

VOIUTSCHI, E.

În colaborare:

- **Predici pentru toate Duminecile anului bisericesc** edate de Dr. T. Tarnavski și Dr. ~ (vol. I. II. III.), Caransebeș (1909, 1910, 1911). (Vezi nr. 199, 200, 201 mai sus).

B. PRODUCȚIA DE PERIODICE

1. Periodice anuale

Un alt mare capitol distinct din producția tipografică diecezană o reprezintă editarea și imprimarea periodicelor. Apariția și difuzarea lor are o semnificație culturală majoră, dat fiind gradul înalt de eficiență ca factor mediator în circulația ideilor pe orizontala timpului (sincronic) și de factor teaurizator, de “înmagazinare”, pe verticală (diacronic), a informațiilor, ideilor, stărilor afective din toată structura socială românească și din afara acesteia.

Având în vedere întreaga perioadă de referință, se poate afirma că tiparul diecezan caransebeșean a oferit posibilitatea materializării inițiativelor locale de a edita periodice cu profiluri și orientări diferite, complinindu-se, pe de o parte, șansele de exprimare a personalităților de cultură, iar pe de alta, de receptarea fenomenului cultural de marea masă a cititorilor, prin intersectarea celor două interese obținându-se efecte benefice în planul cunoșterii și în cel educațional. Paginile apărute aici, mai mult sau mai puțin importante, constituie oglinda timpului, a gândirii și stării sociale, fiind, concomitent, o contribuție la dezvoltarea publicisticii românești. Iar conținutul lor, ca mărturie istorică, reprezintă, pentru cercetător, un folositor documentar.

Așadar, în perioada 1886-1918, din imprimeria diecezană au ieșit o diversitate de genuri publicistice, de la aparițiile anuale ale calendarelor și almanahurilor, a anualelor și analelor, a protocoalelor sinoadelor eparhiale, la editarea unor reviste bilunare cu profil dominant economic (“*Economia*” 1905-1908 și “*Lucrul*”), și a săptămânalelor “*Foaia diecezană*” (1886-1949) și respectiv “*Lumina*” (1918)

În prezentările de mai jos, la începutul fiecărei eșalonări bibliografice pe titluri, se va face un adecvat comentariu introductiv, ori o analiză mai amplă, potrivit importanței acordate fiecărui titlu ori grupaje de titluri. Dată

fiind dispersia mare a periodicelor în discuție, cercetarea lor a fost destul de anevoioasă trecând de la o bibliotecă la alta (enumerate deja), în final, toate titlurile fiind cunoscute și fișate direct, pentru întreaga perioadă de apariție, cu excepția *“calendarului pentru popor”* intitulat *“Bănățeanul”*, editat și tipărit la diecezana caransebeșeană. Despre apariția și cuprinsul acestei publicații ne oferă sumare date *“Foia diecezană”*, care ne informează că primul număr a fost tipărit în 1899 pentru *“anul visect de la Cristos”* 1900, în octavă, 84 pag., preț 18 cr., având în cuprins: partea calendarului, partea literară, sfaturi economice, consemnarea târgurilor, anunțuri comerciale (c.f. FD, XIV (1899), nr.48, p.5). Numărul următor, destinat pentru anul 1901, se prezintă în aceeași structură (FD, XV (1900), nr.47, p.8). Despre numărul pentru 1903 (anul IV), săptămânalul diecezan ne semnalează simpla apariție, doar cu titlul, în schimb, pentru anul V (1904) ne oferă mai multe detalii de conținut: partea calendaristică, povețe economice, prevestirea timpului, cronologia pe anul 1904, genealogia casei domnitoare austriece, regenții caselor domnitoare din Europa, partea literară (cu articolele: *“Din ale neamului nostru”*- continuarea din anul trecut -, *“Legenda pământului și a muncii”*), poezii, epigrame, articolul *“Din istoria Banatului Severin”* partea III); 226 p. preț 1 cor.12 fil.

Întrucât materialul aferent săptămânalului *“Foaia diecezană”* este de mare întindere și deci comportă o monografiere autonomă, într-un volum distinct, acest prim volum include referiri la toate celelalte periodice caransebeșene, editate și imprimate în tipografia diecezană, eșalonarea făcându-se în ordinea alfabetică a titlurilor.

De precizat că, la Caransebeș, în perioada amintită, pe lângă titlurile cuprinse în acest studiu, au apărut și alte periodice, editate și imprimate însă la alte firme tipografice în afară de cea diecezană (de care ne ocupăm în detaliu). Între alte periodice:

- **“Granița”** (1910-1912). Redactor: Gh.Dona. Tiparul Husvéth et Hoffer.

- **“Renașterea”**. Foaie socială și economică. Apare duminică, între 6/19 noiembrie 1905 și 22 noiembrie c.v. 1907. Format 42x29. Abonamentul anual 6 cor. (pentru Austro-Ungaria), 8 lei (pentru România). Proprietar și editor: dr.Nicolae Ionescu. Redactor responsabil: Nicolae Boldurean. Se tipărește astfel: nr.1 și 2 la Tipografia diecezană; nr.3-7, la Tip. Carol Traunfellner; nr.8-10, la Tip. Leopold Fleissing; nr.11-37, la Tip.

Iosif Iacobovits, iar ultimele numere - 38-50, la Tip. Leopold Fleissing. Ca redactori responsabili au mai funcționat: Andrei Lillin și George Țințariu, (acesta se retrage la 1 ian. 1908). De obicei, apare în 6 pag. până la nr.25, când se tipărește consecvent în 4 pag.

Gazetă de atitudine, polemizează frecvent cu cunoscute personalități ale timpului, fapt ce determină și instabilitatea relației cu firmele tipografice. Iată câteva fragmente din articolul program (anul I, nr.1,6/19 noiem.1905, p.1): *"Aproape în fiecare instituție e câte un cuib cald în care încolțesc și se dezvoltă interesele de clică /.../ Lăsăm poporul pe mâna întâmplărilor și nu ne interesăm ca să-l ridicăm pe terenul social și economic /.../ Pe terenul bisericesc conducerea s-a abătut prea departe de spiritul adevărat /.../ de la menirea adevărată și sublimă a acestei instituțiuni /.../ Oare nu incumbă o sfântă dorință pentru fiecare român cu inimă, ca să lucreze din toate puterile sale pentru împiedicarea acestei întristătoare acțiuni. Vocea acestei datorințe ne face să pășim pe terenul luptei sociale cu scopul ca prin lupta noastră să stărpim toate pedecile ce stau în calea dezvoltării poporului nostru /.../ Vom fi fără cruțare în combaterea tuturor acelor, fie singuratici indivizi ori instituțiuni care cu rea credință lucră împotriva intereselor poporului nostru /.../ Condeii nostri va fi condus numai de căldura iubirii pentru neam".* (BAcR P. III 2480).

- **"Sentinela"**. Revistă populară. Caransebeș, anul I, 1910, 20 iun. v. (până la 20 ian. v. 1911). Apare o dată pe lună. Format 30 x21. Abonamentul anual 3 cor. (pentru Austro-Ungaria), 5 fr. (pentru România), un nr. 20 fil. (bani). Proprietar și editor: Ioan Țințariu. Redactor responsabil: George Țințariu. A mai fost redactor responsabil și Dimitrie Codreanu. Tiparul *"Gutenberg"* Lugoj. (BAcR P. II 3580)

- **"Solia Graniței"**. Foaia socială, economică, culturală. Caransebeș. Anul I, 1914, nr.1, 1 martie v. (apare până la 6 iulie v. 1914). Apare de două ori pe lună. Format 43x29. Abonamentul lunar 6 cor. Editor proprietar: Aurel Goian Poienariu. Redactor responsabil: George Dona (Prima tipografie pe acții în Caransebeș). (BAcR P. III 4377)

- **"Șoimul"**. Satire și glume. Caransebeș, an I, 1911, nr.1, 10 ian.v. Apare la 10 a fiecărei luni (până la 10 febr. v. 1911). Format 32x23. Abonamentul anual 3 cor., 5 fr. (pentru România), un nr.20 fil. Redactor: George Țințariu. Tip. *"Gutenberg"* Lugoj (Apare ca supliment al rev. *"Solia Graniței"*) (BAcR P. II 3600)

- **"Vocea Graniței"**. Foaie politică țărănească. Caransebeș. Anul I, 1910, nr.1, 5 iun. v. Apare o dată pe lună (până la 1 febr. v. 1911). Format 30x21. Abonamentul anual 3 cor. (5 fr. pentru România). Un nr.20 fil. (bani).

În continuare, dăm desfășurarea bibliografică a conținutului periodicelor ieșite de sub tipar diecezan până la 1918 (inclusiv), urmând criteriul alfabetic în eșalonarea titlurilor, grupate după periodicitatea de apariție. Un prim grupaj al periodicelor respective îl constituie **almanahurile, analele, calendarele, protocoalele**, fiecare având o specificitate, elementul comun evident fiind apariția lor îndeobște la perioada de un an. În comparație cu alte feluri de publicații (ziare, reviste), acestea sunt plasate ca aparținând unui gen considerat adesea minor, pentru cercetător însă, importanța (atâta cât o au) este detectată mai ales atunci când conținutul lor servește substanțial la elucidarea unor fenomene din perimetrul istoriei. Urmând ordinea componentelor de mai sus ale acestui prim grupaj, vom nota, mai jos, câteva considerații aferente unor titluri menționate bibliografic în prezenta lucrare, socotite mai semnificative. Un prim titlu asupra căruia vom stăruii este, **"Almanachul învățătorului român"**, întocmit de Iosif Velcean (vezi mai jos poziția 1). Acest almanah realizat de Iosif Velcean (pe atunci, în 1898, învățător în Reșița Montană) este o primă apariție de gen în bibliografia națională, servind ca îndreptar în epocă pentru dascălimea bănățeană și ardeleană. Întrucât este o piesă rară în șiragul contribuțiilor la propulsarea învățământului românesc, se cuvine a-i fi prezentate câteva trăsături. Având formatul cărții de buzunar (16,5x10), ușor de purtat și mântuit, lucrarea are o ținută tipografică atractivă, copertată cu carton presat decorat cu motive fitomorfe, textul fiind imprimat pe hârtie velină de bună calitate. Conținutul său general se remarcă printr-o diversificată gamă informațională, ce se poate structura pe mai multe segmente. Mai întâi cele adiacente, care oferă câteva date de natură publicitară de interes pentru școli (cărți și alte produse tipografice, obiecte de cult aflate în Librăria Ciurcu din Brașov, Librăria diecezană și arhiecezană), apoi date specifice mai ales unui calendar (cronologii, genealogii, informații de poștă, urmate de șematisme curente, cuprinzătoare, la nivelul mitropoliei, arhiecezei și diecezelor ortodoxe și greco-catolice - Gherla, Oradea, Lugoj).

Componenta de interes didactic a almanahului este cea mai bogată, acesteia la rândul ei, putându-i-se distinge mai multe grupaje, între care distribuirea planului de învățământ pe clase și respectiv orele pe părți ale zilei (înainte și după amiază), iar spre final dispozițiuni normative pentru

examele din cursurile pedagogice. O serie de articole se referă la spectre teoretice ori practice destinate perfecționării profesionale a învățătorului: **“Noțiunea școlii populare”**, de D.Pruneș, **“Despre istoria pedagogiei”**, eseu de Ioan Simu, **“Conștiința demnității noastre”**, de Iuliu Vuia, **“Lectura practică de fizică”**, de Iuliu Birou, **“Necesitatea și scopul instruirii desemnului în școala populară** - articol în care autorul (Iosif Velcean) are o viziune pedagogică modernă, precizând că, *“desvoltarea simțului estetic e una dintre cele mai esențiale recerințe în educațiune și că fără de aceasta întraga instrucțiune ar fi știrbită”* (p.176), desvăluind influențe ale cultivării desenului, până atunci minimalizate: *“desenul produce cele mai salutare efecte asupra cultivării facultății observative a elevului, deprinde ochiul și deprinde mâinei desteritate, cultivă fantasia precum și sentimentul frumosului, formează gustul și contribuie în mare parte iubirei către ordine, curățenie și punctualitate”* (p.177), observații integral acceptate de didactica modernă. Considerațiile lui Iosif Velceanu depășesc cadrul școlii, aplicând efectele cultivării desenului la meseriași, țărani și țăranici. Din aceeași arie de interes se află un medalion Ștefan Velovan și articolele ce sintetizează preocupările literare și didactice ale unor pedagogi (p.119): Emeric Andreescu (Timișoara), George Cătană (Valeadeni), Ion Dariu (Brașov), Demetriu Dogariu (Satulung), Iuliu Grofșorean (Galșa), Ion Pop Reteganul (Bistrița), Petru Vancu (Maderat), Iuliu Vuia (Banat-Comlăuș).

În fine, cititorul află aspecte ale activității culturale-profesionale desfășurate de reuniunile învățătoresți din protopopiatele ortodoxe ale diecezelor Arad și Caransebeș, respectiv greco-catolice Gherla și Lugoj.

O altă calitate a acestui almanah este încercarea de antologare a unor lecturi literare (versuri și proză) de autori români: **Școala română**, de Al.Muntean al lui Vasile (preot în Răcășdia), **Ștefăniță Vodă**, **Din șoaptele detunatei**, de Maria Ciobanu, la care se adaugă o serie de *“Sentințe pedagogice”*, de Platon, Juvenal, Cicero, Goethe, Hugo, Anton Pann, George Cătană.

Așa cum se destăinuie autorul în Prefață, acest almanah și-a asumat *“menirea de a presenta tabloul în miniatură - al stărei și progresului școalelor populare și al învățătorimei noastre”* (p.3); acest prim număr ca și altul au fost pregătite să fie puse *“în mâinile bărbatilor cu dor de cultura neamului”* (p.3). De notat că, din serialul proiectat, a mai apărut doar numărul doi, la Sibiu, în 1900.

*A*pariția anuarelor Institutului diecezan din Caransebeș a fost inițiată de E.Miron Cristea (încă din anul venirii sale - 1910), care încredințează conceperea și tipărirea lor directorului respectivului așezământ școlar (dr. Iosif Olariu până în 1917, respectiv Ioan Hango 1917/1918).

Avînd un format general de 24x16, cu o paginație variînd între 34 și 76 pagini, imprimate (pe o hîrtie velină de bună calitate) în tipografia diecezană, anuarele, prin cuprinsul lor, oferă o serie de importante informații privind derularea învățămîntului teologic și pedagogic pe anii respectivi, materialul fiind îndeobște structurat astfel: articole pe o temă de interes mai general (de natură teologică ori pedagogică), apoi sistematice dări de seamă privind începerea anului școlar, viața religioasă și morală în școală, autoritățile școlare și corpul profesoral, programa și planul de învățămînt, numele elevilor pe cursuri și secțiuni, conferințele profesorale, inspecțiuni și serbări școlare, date referitoare la activitatea societății "*Ioan Popasu*", a bibliotecii muzeului, internatului, a școlii de aplicație, iar în final, înștiințări pentru anul școlar următor. Pentru redactarea anuarelor sunt solicitați membri ai corpului profesoral, uneori apărînd și nume de elevi.

Răsfoind fiecare număr, atrage atenția, mai întîi, mănunchiul de articole de interes mai general, prin eșalonarea lor acestea oferind o tematică mozaic, pornind, bunăoară, de la cuvîntul de deschidere a anului școlar 1914/1915, rostit de episcopul E.Miron Cristea, ori prelegerea lui Andrei Ghidiu (1917/1918) despre împărțșirea cu sf. taină a cuminecăturii, insistînd mai ales asupra pregătirii ce premerge acest moment (postul, pocăința, mărturisirea, "*facerea din destul pentru păcate*") și continuînd cu cele vizînd o arie de interes pedagogic. În acest segment, este semnalabil articolul **Contribuțiuni la istoria școalelor bănățene**, de Nicolae Regman (1910/1911) - o evocare a activității lui Teodor Iancoviciu de Mirevo în calitate de director general al școlilor din Banat începînd cu anul 1773, și respectiv despre contribuția lui Gheorghe Șincai la dezvoltarea învățămîntului în Ardeal; ca și lecția profesorului Vasile Loichiță sub titlul **Literatura religioasă și istorică la români la începutul veacului al XIX-lea** - în care se prezintă rolul jucat în cultura română, succesiv, de Școala Ardeleană, de Asachi și Eliade, amintindu-se în context personalități ca: Veniamin Costache, Dionisie Lupu, Ioan Bob, Vasile Moga, ca și activitatea tipografică pe provincii în producția de carte religioasă. Se face deci o sumară incursiune în literatura religioasă și istorică, tot pe provincii, cu o mai întinsă analiză a corifeilor Școlii Atdelele sub diferite unghuri, reliefînd semnificații recunoscute

îndeobște și azi. Sunt amintiți cărturari în domeniul istoriei universale: Ioan Molnar (traducător din Millot), Alexandru Teodorovici (după Pavel Venghelaț), Grigorie Poenaru (după Atanasie Staghiritul), Zaharia Carcalechi.

Alături de acestea se află câteva interesante portrete de personalități didactice: teoretician al procesului de învățământ - Pestalozzi -, semnat de prof. Gheorghe Noaghea (1913/1914), respectiv al pedagogului caransebeșean Patriciu Drăgălina (1917/1918), conturat într-o expunere publică de Andrei Ghidiu; în seria portretelor se află și personalitatea regelui Francisc Iosif I (1916/1917) - o prezentare în termeni șablon, convenționali.

Marele pedagog european Pestalozzi este înfățișat în aspectele sale esențiale: reformator al școlii populare (prin cultivarea îndeosebi a inimii, a afecțiunii), ideile sale desprinse din romanele: **Leonhard și Gertrude, Cristoph și Elsa**, din culegerea de **Fabule**, din lucrările **Întâmplările mele ca director al Institutului de educație din Yverdon, Cântec de lebadă**. O atracție aparte au unele particularități ale omului Pestalozzi: era religios (își începea ziua cu rugăciune), milos, de bunătate rară. Rămânând de timpuriu orfan de tată, a trăit un timp în sărăcie, fapt ce-l determină să devină cumpătat, să trăiască în simplitate. Zice că *"toată stricăciunea vine de la oraș"*, care este izvorul decăderii morale.

În articolul despre Patriciu Drăgălina, în afara informațiilor biografice, se scrie că acesta *"a avut un bogat material adunat pentru istoria regimentului de graniță româno-banatic nr. 13 pe care o pregătea să o scrie, și el ar fi fost cel mai competent pentru a scrie această istorie /.../ Să sperăm că se va afla bărbatul destoinic care să înfăptuiască ceea ce nu i-a fost dat fericitului să înfăptuiască cu pana sa"*. Acesta a fost Coriolan Buracu, care va ordona respectivel material și-l va spori întrucâtva, publicându-l în 1932, la Tr. Severin

Activitatea didactică a prof. Gheorghe Petrescu în decurs de patru decenii este consemnată în anuarul pe anul sc. 1914/1915.

Între articolele de interes general este și cel scris de elevul teolog Pavel Popa, privind excursia în Italia făcută de 12 elevi merituosi, în primăvara anului 1912, sub conducerea prof. Gheorghe Petrescu, din inițiativa episcopului E. Miron Cristea. Este remarcabilă bogăția de date relatată într-un stil concis, clar și vioi (1911/1912).

Prin conținutul lor, anualele oferă un prețios material documentar privind particularitățile desfășurării activității didactice, de la condițiile materiale (localuri, dotări în laboratoare, biblioteci, internate), la cele de instrucție și educație, cu datele aferente pentru profesori (disciplinele predate, pe perioade și secțiuni) și respectiv situația școlară a elevilor (care, în perspectivă, au devenit personalități mai mult ori mai puțin importante). Dacă până la

izbucnirea războiului mondial viața școlară se înscrie în derulajul normal, începând cu 1914, elevii mai vârstnici, cât și profesorii primesc ordine de concentrare și trimiși pe front, astfel că *“numai cu încordări foarte mari, cu zel și conștiinciozitate potențată”* s-au putut desfășura cursurile, făcându-se unele derogări: *“Prelegerile practice în școala de aplicație le-au ținut teologii din cursul III, iar în această școală - fiind învățătorul (Ioan Petru Curescu) prizonier în Rusia - un teolog din cursul II (are diplomă de învățător) a fost încredințat cu conducerea”*. În această situație, este subînțeleasă slaba calitate a rezultatelor sugerate în același context (anuar 1915/1916). Dereglările decurg și din destinarea școlii și internatului ca spațiu de spital pentru răniți până la 1918, răstimp în care elevii au locuit în case private. Ba în anul școlar 1917/1918, din lipsa lemnului, cursurile au fost suspendate din decembrie până în februarie. Dincolo de aceste privațiuni, înțelegem din paginile anualelor că institutul a fost încadrat cu profesori de elevată pregătire, marea majoritate având doctorate în disciplinele predate (I. Olariu, G. Dragomir, Dimitrie Cioloca, Vasile Loichița, Moise Ienciu, Constantin Popasu), iar ceilalți confirmând o desăvârșită vocație didactică (între ei: Antoniu Sequens, Gheorghe Petrescu, Gheorghe Noaghea, Sabin Evuțian). Că școala, aici, se afla pe solide temelii ale tradiției proprii este confirmată și de realitatea că numeroase dintre manualele folosite de elevi erau concepute de foști ori actuali profesori caransebeșeni (Vasile Măndrean, Iosif Olariu, Petru Barbu, Antoniu Sequens, Enea Hodoș, George Dragomir, Iuliu Vuia, Vasile Goldiș).

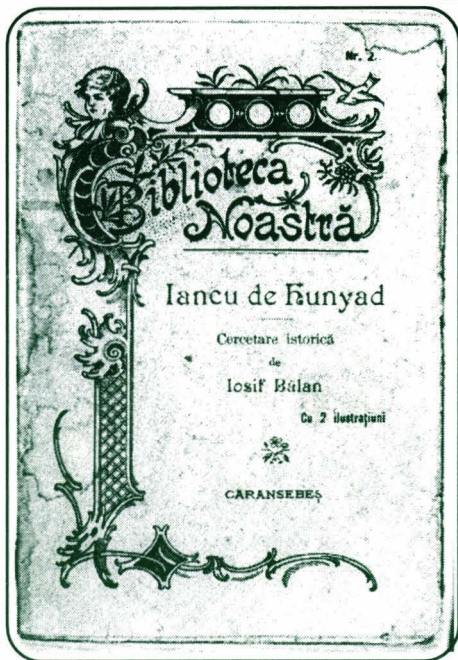
Cuprinsul anualelor oferă numeroase aspecte privind viața culturală (în afara orelor de curs) a profesorilor și elevilor. Astfel, aflăm în ce consta activitatea Societății de lectură “Ioan Popasu” - atrăgând atenția, pe de o parte, tematica încărcată de semnificații a expunerilor susținute de elevi și profesori, precum: **Viața și momentele mai însemnate ale activității lui Alexandru Ioan Cuza, Eminescu și cultura națională, Unirea Principatelor Române, Mihail Kogălniceanu, I. L. Caragiale** (anuarul 1911/1912), **Poezia dezrădăcinaților, Grigore Alexandrescu, Ceva despre unitatea noastră sufletească, Dimitrie Cichindeal, Andrei Baron de Șaguna și școala** (anuar 1912/1913), sau **Școala Ardeleană** (1913/1914). În același context al activității Societății “Ioan Popasu”, de la un anuar la altul se dau și spicuri din programele artistice susținute de elevi sub îndrumarea profesorilor, în această prvință, atât partea literară (lecturi ori declamațiuni), cât și cea muzicală (vocală sau instrumentală) încorporează creații românești aparținând scriitorilor: Șt. O. Iosif, Alecsandri, Coșbuc, Sadoveanu, Slavici, respectiv compozitorilor: Ion Vidu, Gheorghe Dima,

Ciprian Porumbescu, Flechtenmacher, Muzicescu, Sequens, Iacob Mureșeanu, Tiberiu Brediceanu, fără a fi omiși însă nici cei universal, precum: Mozart, Beethoven, Schumann.

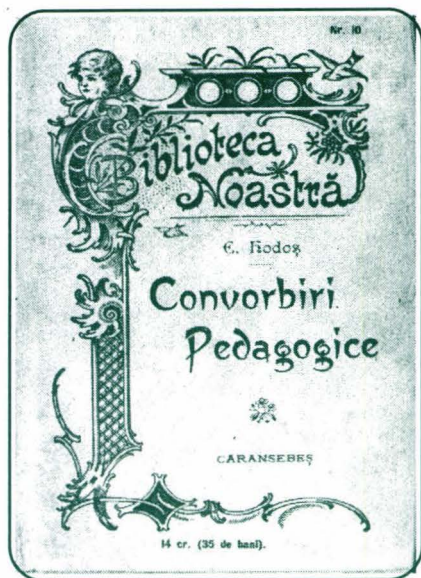
Tot din paginile anuarelor aflăm existența fondurilor de carte din biblioteci, în 1911, secția teologică: 919 vol., la cea pedagogică: 651, iar la Societatea "*Ioan Popasu*" : 890 vol. Se scrie, de asemenea, că în același an, colecția de carte "Traian Doda", aflată aici, număra 350 titluri în 526 volume. Bogăția de conținut a anuarelor este desigur mult mai mare față de aceste câteva spicuiri, socotite însă edificatoare pentru a semnală importanța respectivelor tipărituri.

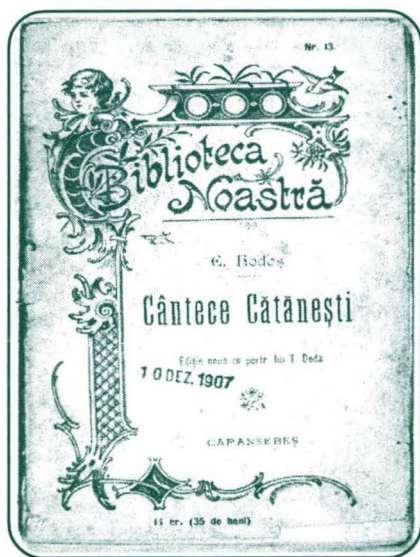

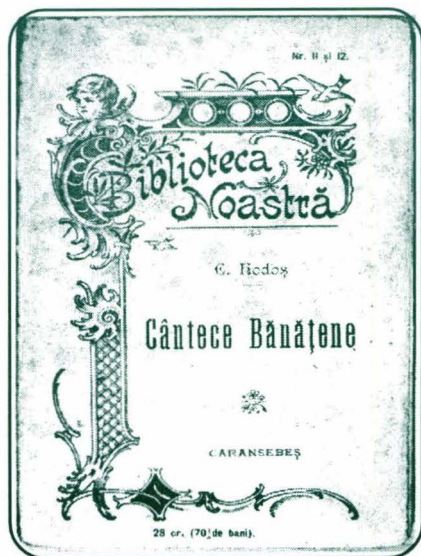
Pagina 58, poziția 62

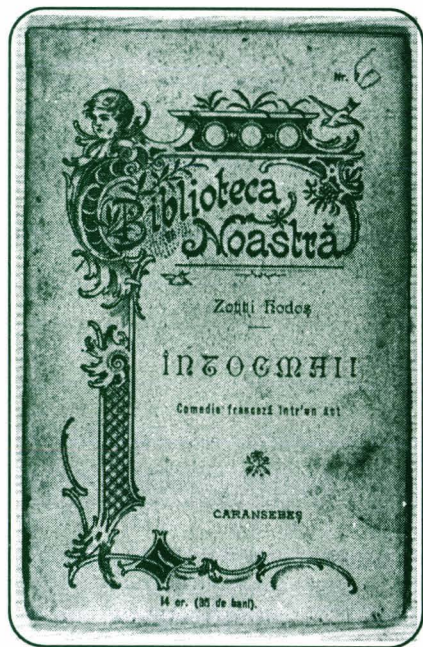
Pagina 68, poziția 102

Pagina 68, poziția 101

Pagina 68, poziția 100

Pagina 71, poziția 115

Pagina 73, poziția 130

Pagina 73, poziția 129

1. PERIODICE ANUALE

(Catalog)

a. Almanahuri, anale, anuare.

1 ● Almanachul învățătorului român întocmit de Iosif Velcean învețătoriu. Anul I 1898/9. Recița. Mont. Caransebeș (Tipariul Tipografiei diecezane), 1898. (16,5x10). 209 p. + 24 p. nenum. (BEC 5316)

În cuprins: Prefața. Calendariu și notițe din tipic pe 1898/9. Date cronologice pe anul 1898 (din istoria literaturii; din istoria patriei). Date genealogice: Austro-Ungaria, România. Afaceri de poștă și telegraf. Planul de învățământ (cl. I-VI). Împărțirea orelor (înainte de amiazi, după amiazi). Consemnarea și clasificățiunea. Șemantismul bisericii ort. orientale române. Șemantismul Provinciei gr. cat. Reuniuni învățătoarești din protopopiate arădene, diecesa Caransebeșului, diecesa gr. cat. Gherla, diecesa Lugojului. Avântul literaturii noastre școlare. Învățători ca autori. Partea literară (Ștefan Velovan - biografie și portret; diverse bucăți literare și articole de interes didactic). Anunțuri publicitare.

2 ● Almanach edat de Reuniunea învățătorilor de la școalele confesionale gr. or. din diecesa Caransebeșului în incidentul adunării generale iubiliare ținute în zilele de 10/22 și 11/23 septembrie 1895, cu care ocaziune s-a inaugurat monumentul lui Constantin Diaconovici Loga. Caransebeș, Editura Comitetului Reuniunii (Tipariul Tipografiei diecesane), 1899. (24,5x17). 232 p. (BEC 4440).

În cuprins: Cuvântări rostite în deschiderea adunării (de: Iuon Ionașiu, Nicolae Popea, Iosif Moldovan, Iosif Micu, Iuliu Vuia, Ștefan Antonescu, Ioan Popea) și la desvelirea monumentului lui C. Diaconovici Loga (de: Iuon Ionașiu, N. Ștef, Iuliu Vuia). "Constantin Diaconovici Loga", poezie de Teodor V. Păcățian. Raportul Reuniunii învățătorilor români gr. or. de la școalele confesionale din diecesa Caransebeșului la jubileul de 25 de ani. Disertațiunile ținute de la înființarea Reuniunii până la finea anului 1895. Adunările generale (ale Reuniunii de la înființare). "Quem dii oderunt,

pedagogum facerunt", articol de Al. Mocioni. "Învățătorul intuitiv în școala poporană", de Sava Molin. "Ce sporiu au să arate cele trei clase inferioare ale școalei populare elementare"?, de George Dragoescu (Oravița). "Simplificarea graficii/ și ortografiei", de Ilie Trăilă. "Politica culturală, rațională, morală", de V. Babeș. "Școala în antichitate", de Ath. M. Marienescu. "Impresiuni dintr-o adunare generală a Reuniunii învățătorilor din diecesa Caransebeșului", de Ilarion Pușcariu. "Reflexiuni asupra examenelor din protopresbiteratul Buziaș", de Ioan Marcu. "Martiri în toate timpurile", de Giorgiu Popa. "Cum trebuie să fie învățătorul?" de Ioan Miclea. "Lecțiuni practice din istoria Ungariei", de G. Cătană. Telegrama de felicitare. Ajutoarele date din fondul Reuniunii.

3 ● Analele Fundației Alesandru și Ana Nedelcu. Fasc. I. I Testamentul. II Statutele pentru administrarea Fundației. Caransebeș, Edițiunea: Comitetul parohial al bisericii gr. or. române din Lugoj (Tipografia diecesană), 1887. (21,5x14). 13 p. (BACR P. II. 96955)

4 ● Analele Reuniunii învățătorilor români gr. or. de la școalele confesionale din diecesa Caransebeșului. Anul societar 1904/5, iulie - septembrie. Numărul 1. Caransebeș, Editura Reuniunii (Tipografia diecesană), 1904. (23x15). 30 p. (BEC 3845).

Redactor Petru Buzera. S-a tipărit în 35 ex. (mențiunea pe coperta doi, exterior).

În cuprins: Protocolul adunării generale ținute în Biserica Albă la 29 - 30 aug. v. 1904, respectiv conspectul ședințelor. Textul cuvântării rostite în deschidere de Traian Linția. Regulamentul afacerilor interne ale Reuniunii învățătorilor (cu capitolele: Adunarea generală; Comitetul; Funcționarii Reuniunii; Despărțămintele Reuniunii; Funcționarii despărțămintelor). Regulamentul bibliotecii.

5 ● Anuarul Institutului teologic și pedagogic român gr. or. al diecesei Caransebeșului pe anul școlar 1910 - 1911 publicat de Direcțiunea Institutului. Caransebes (Caransebeș) (Tiparul Tipografiei diecezane), 1911. (24,5x17). 54 p. + 1 f. albă. (BEC 4762)

Conține: "Contribuțiuni la istoria școalelor bănățene", de Nicolae Regman. Începerea anului școlar. Viața religioasă-morală, învățământul și disciplina. Autoritățile școlare, corpul profesoral. Materia de învățământ, manuale. Numele elevilor. Inspectori, sărbători, ferii și escurziuni. Conferințele profesionale. Biblioteca profesorilor. Muzeul. Societatea de lectură "Ioan Popasu". Examenele și cursuri de calificare învățătorescă. Ajutoare și stipendii. Internatele și starea sanitară. Școala de aplicație.

6 ● Anuarul Institutului teologic și pedagogic român gr. or. al diecesei Caransebeșului pe anul școlar 1911 - 1912. Publicat de Direcțiunea

Institutului. Karansebes (Caransebeș) (Tiparul Tipografiei diecezeane), 1912. (24x16). 76 p. (BEC 6910).

În cuprins: Pavel Popa, "*Escurziunea noastră la Italia*". Începerea anului școlar. Viața religioasă-morală și disciplină. Autoritățile școlare. Corpul profesoral. Materia de învățământ. Manuale. Conferințe profesionale. Biblioteca profesorilor. Muzeul. Societatea de lectură "*Ioan Popasu*". Examenale. Ajutoare. Internate. Starea sanitară. Școala de aplicație. Înștiințarea pentru anul școlar 1912 - 1913.

7 ● Anuarul Institutului teologic și pedagogic român gr. or. al Caransebeșului pe anul școlar 1912 - 1913. Publicat de Direcția Institutului. Karansebes (Caransebeș) (Tiparul Tipografiei diecezeane), 1913. (23x15). 50 p. (BACR P I 2861).

În cuprins: Vasile Loichița, "*Literatura religioasă și istorică la români la începutul veacului al XIX*". Începerea anului școlar. Viața religioasă și morală, disciplina. Autoritățile școlare. Corpul profesoral. Materia de învățământ. Numele elevilor. Inspecțiuni școlare, serbări. Conferințe profesionale. Biblioteca. Societatea de lectură "*Ioan Popasu*". Examenale. Ajutoare. Fondul de excursiune. Internate. Școala de aplicație. Înștiințarea pentru anul școlar 1913 - 1914.

8 ● Anuarul Institutului teologic și pedagogic român gr. or. al diecesei Caransebeșului pe anul școlar 1913 - 1914. Publicat de Direcțiunea Institutului. Karansebes (Caransebeș) (Tiparul Tipografiei diecezeane), 1914. (23x15). 44 p. (BACR P I 2861).

În cuprins: George Noaghea, "*Pestalozzi*". Începerea anului școlar. Viața religioasă morală și disciplina. Autoritățile școlare. Corpul profesoral. Materia de învățământ. Numele elevilor. Inspecțiuni, serbări. Conferințe profesionale. Biblioteca. Societatea de lectură "*Ioan Popasu*". Examenale. Ajutoare. Fondul de excursiune. Internate. Școala de aplicație. Înștiințarea pentru anul școlar 1913 - 1914.

9 ● Anuarul Institutului teologic și pedagogic român al diecesei Caransebeșului pe anul școlar 1914 - 1915. Publicat de Direcțiunea Institutului. Karansebes (Caransebeș) (Tiparul Tipografiei diecezeane), 1915. (23x15). 32 p. (BACR P I 2861).

În cuprins: Vasile Loichița: "*Trei poeți ardeleni la începutul veacului al XIX*" (Vasile Aron, Ioan Barac, Ion Budai Deleanu). Cuvântarea de la începutul anului școlar în Seminarium (rostită de ep. Miron Cristea). Pfeiffer Mih. "*Gheorghe Petrescu*" (la 40 de ani ca profesor). Începerea anului școlar. Viața religioasă-morală și disciplina. Autoritățile școlare. Corpul profesoral. Materia de învățământ. Conspect despre manualele didactice pe anul școlar 1915 - 1916. Numele elevilor. Conferințe profesionale. Biblioteca. Societatea de lectură "*Ioan Popasu*". Examenale. Ajutoare. Internate. Școala de aplicație. Înștiințarea pentru anul școlar 1915 -

10 ● Anuarul Institutului teologic și pedagogic român gr. or. al diecesei Caransebeșului pe anul școlar 1915 - 1916. Karansebes. (Caransebeș) (Tiparul Tipografiei diecezane), 1916. (23x15). 51 p. (BACR P I 2861).

În cuprins: Istoricul anului școlar. Date la istoricul Institutului. Autoritățile școlare. Edificiul Institutului. Corpul profesoral. Elevii Institutului. Serbări, feerii, escurziuni. Biblioteca. Muzee. Ajutoare. Colecte. Fonduri de ajutoare. Educație, disciplină. Conferințe profesionale. Conspect despre rezultatul instrucțiunii. Împărțirea orelor. Societatea de lectură "*Ioan Popasu*". Examenale. Școala de aplicație. Conspectul manualelor didactice pe anul 1916 - 1917.

11 ● Anuarul Institutului teologic-pedagogic român gr. or. român al diecesei Caransebeșului pe anul școlar 1916 - 1917. Publicat de Direcțiunea Institutului. Karansebes (Caransebeș) (Tiparul Tipografiei diecezane), 1917. (23x15). 46 p. (BACR P I 2861).

În cuprins: "*Regele Francisc Iosif I*" (prezentare biografică). Date la istoria Institutului. Corpul profesoral. Elevii institutului. Autoritățile școlare. Educație, disciplină. Conferințe profesionale. Societatea de lectură "*Ioan Popasu*". Examenale. Conspectul manualelor didactice pe anul 1916 - 1917.

12 ● Anuarul Institutului teologic și pedagogic român gr. or. al diecesei Caransebeșului pe anul școlar 1917 - 1918. Publicat de Direcțiunea Institutului. Karansebes (Caransebeș), (Tiparul Tipografiei diecezane), 1918. (23x15). 36 p. (BACR P I 2861).

În cuprins: "*Patriciu Drăgălina, a fost profesor dirigent al Institutului pedagogic*". Cuvântarea rostită de P. O. Domn Protopresbiter Andrei Ghidiu la 2 decembrie 1917 (în biserica Sf. Gheorghe din Caransebeș). Scurtă privire asupra anului școlar 1917 - 1918. Schimbări în corpul profesoral. Instrucția și disciplina. Autorități școlare. Corpul profesoral. Elevii. Examenale. Școala de aplicație.

13 ● Anuarul Institutului teologic și pedagogic gr. or. român al diecesei Caransebeșului pe anul 1918 - 1919. Publicat de Direcțiunea Institutelor. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1919. (23x15). 20 p. (BACR P I 2861).

În cuprins: Din istoricul Institutelor. Corpul profesoral. Elevii. Autoritățile școlare. Edificiul. Serbări, ferii, escurziuni. Biblioteca. Muzee. Educație, disciplină. Conferințe profesionale. Examenale. Societatea "*Ioan Popasu*". Conspectul manualelor didactice pe anul școlar 1919 - 1920.

1 ● Calendarul "Bibliotecii Noastre" pe anul 1900. Întocmit de Enea Hodoș. Caransebeș, Editura "*Bibliotecii Noastre*" (Tiparul Tipografiei diecezane), 1899. (14,5x9,5). 112 p. (exemplar incomplet). 14 cr. 35 bani. (Colecția Gheorghe Jurma. ("*Biblioteca Noastră*", nr. 27 - 28).

Pe p. 3. portretul (desen) al lui Iancu de Hunedoara. Pe p. 4, se dau titlurile cărților apărute în colecția "*Biblioteca Noastră*" între nr. 1 și 28; se anunță apariția cărții "**Din istoria Banatului Severin**", de Patriciu Drăgălina. În cuprins: Date cronologice pe anul 1900. Calendarul ortodox stil vechi și stil nou (alternare cu câte o p. de notițe și povește economice). Regentul anului; eclipsele; anotimpurile. Date genealogice ale familiei domnitoare (în Austro-Ungaria). Tarife poștale. Șematismul Bisericii ortodoxe române (din Ungaria și Transilvania) și al diecesei Caransebeșului. Pe p. 70, portretul lui Mihai Eminescu (cu text explicativ: Născut în 15/27 ianuarie 1850 în Botoșani și mort în 15/27 iunie 1889 în București). "**Doină**" (poezie de Mihai Eminescu). Portretul poetului George Coșbuc. "**Botezul de sânge**" (povestire de G. Coșbuc). "**Peneș Curcanul**" (poezie de V. Alecsandri). "**Hora de la Plevna**" de V. Alecsandri. "**Din trecut**", însemnări de E. Hodoș. "**Doină din popor**" (folclor). Alte ilustrații: portretul poetului V. Alecsandri, port țărănesc din Mehadia (foto).

CALENDARUL ROMÂNULUI (BEC 13948)

2 ● Calendarul românului se înscrie printre periodicele bănățene (și nu numai bănățene) de evidentă longevitate, apărând fără întrerupere timp de peste 60 de ani, fiind, în răstimpul respectiv, ca și mai apoi, o lectură pe cât de agreabilă, pe atât de instructivă, cu generoase reverberații educative, gustată de toate straturile sociale din Banat și de dincolo de fruntariile acestei regiuni¹. Atât pentru conținutul său interesant ca și pentru posibilitatea ținerii unei evidențe gospodărești, acest calendar se putea păstra ani de-a rândul, chiar în colecții, atât în micile, cât și în mai marile biblioteci, constituind o adevărată carte de învățătură, la îndemână pentru toate vârstele.

Apariția acestui periodic, în 1889, este cerută de firești necesități istorice, el situându-se în felul său, alături de alte cunoscute periodice bănățene și transilvănene din epocă, printre armele de replică ale românilor la întărirea măsurilor de asigurare națională instituite de regimul dualist. Inițiativa apariției lui îi aparține distinsei personalități a culturii românești din a doua jumătate a veacului trecut, episcopul Ioan Popasu (1808 - 1889), care, prin întemeierea tiparului românesc la Caransebeș, îl integrează unui amplu

program de culturalizare, de educație sub deviza menținerii mereu treze a conștiinței naționale, de cultivarea idealului de unitate a tuturor românilor. Misiunea de redactarea Calendarului este încredințată eruditului teolog dr. Iosif Traian Badescu (1858 - 1933) - unul dintre succesorii întemeietorului la scaunul episcopal (între 1920 - 1933), care, timp "*de patru decenii și jumătate (1888 - 1933) s-a îngrijit de apariția acestui periodic cultural*", etapă în care "*au fost ani când acest calendar a fost scris de redactorul său, care și-a petrecut aproape întreaga viață în birourile eparhiei*"².

Fără să-și fi declarat explicit un program, acest almanah s-a dorit (cum o demonstrează întregul său cuprins) un îndrumător de conștiință, de viață pentru români, intitulându-se (semnificativ atât pentru momentul apariției, cât și pentru întregul său traiect de existență), nu altfel, ci chiar așa: "*Calendarul Românului*" - titlu modificat la ultimul număr, cel pentru anul 1949, în "*Calendarul ortodox*" (prin aplicare de etichetă peste titlul original deja tipărit; de ce oare?). Conținutul său vizează o sferă largă de fenomene culturale, sociale, teologice, morale, istorice, politice, economice, științifice, într-o paletă diversificată sub raport publicistic. Dar la o analiză monografică, se desprinde cu pregnanță o coordonată fundamentală a lui - constantă atât pe orizontală, cât și diacronic -, și anume: problematica ce vizează existența, ființa națională românească. Mărturiile de acest fel, ce împânzesc paginile tuturor numerelor, se pot cuprinde în următoarea posibilă structurare:

O primă grupare o alcătuiesc (pornind de la convingerea că "istoria aprinde sufletul spre a îmbrățișa tot ce e nobil și a depărta tot ce e urât și nedemn"³) articolele scrise cu moderație, cu vădit scop de popularizare, mai totdeauna îmbrăcând o haină voit didactică. Ele au ca obiect o variată gamă de aspecte ale trecutului și prezentului românesc, între care:

a) Comunicarea unor sumare cunoștințe despre strămoșii noștri romani (prin bogatul serial intitulat: **Din ale neamului nostru**, semnat de Sinesiu Bistrieanu⁴).

b) Evocarea unor momente dramatice din istoria Banatului prin reproducerea unor fragmente⁵ din cunoscuta lucrare **Din istoria Banatului Severin**, de Patriciu Drăgălina, care intercalează și citate (inedite) din **Cronica Banatului** scrisă de protopopul Mehadiei - Nicolae Stoica de Hațeg.

c) Transcrierea unui bogat material informațional despre istoria tuturor românilor (din toate ținuturile), vizând momente, evenimente, personalități cu semnificații determinante în păstrarea și întărirea ființei românești. Între acestea: epoca și personalitatea lui Ștefan cel Mare⁶; faptele de vitejie ale lui Mihai Viteazul în lupta pentru neatărnare și mai ales pentru unitate națională. Acestui mare erou i se dedica, semnificativ, un număr

întreg (cel pentru anul 1895 - la împlinirea trei secole de la bătălia de la Călugăreni), în care, la pag. 75, stă scris că, sub Mihai, românii "se uniră, legătură mare făcând între ei ca /, / oricând și oricum, să lupte pe față și pe sub mână împotriva dușmanilor ce ar dori să le strice frăția și să-i dușmănească"; iar la pag. 76 e redat crezul lui Mihai: "Să știți că voia mea este, dacă ne va ajuta Dumnezeu, să luptăm sub ocrotirea noastră, toate semințiile de neamul nostru al românilor ce s-ar mai găsi în pribegie sau în robie". Apoi, se evocă, prin diferite modalități, războiul pentru cucerirea independenței în 1877. Încorporarea unor astfel de numeroase referiri în aparițiile anterioare anului 1918, adică în plin dualism, reprezintă, fie și prin subtext, dovada unei pregnante acțiuni de menținere mereu vie a conștiinței naționale. Uneori expresia devine explicită, prin îndemnuri directe la cultivarea dragostei de limbă și de nație. De văzut, bunăoară, îndrumătorul de educație națională intitulat: **Folosul istoriei naționale la poporul român**⁷, ori articolul **Câteva cuvinte despre creșterea pruncilor**⁸, la care se adaugă numeroase creionări privind specificul național românesc cu îndemnuri de a-l menține nealterat în vremuri vitrege. Remarcabil, în acest sens, este articolul redacțional **Coliba țaranului**⁹. De notat că, și după înfăptuirea Unirii din 1918 "*Calendarul Românului*" își continuă acțiunea de educare a sentimentului național, "*din acest punct de vedere este una din cele mai consecvente din provincie*", adică "*obiectivele inițiale nu sunt abandonate*"¹⁰. Articolele ce evocă, bunăoară, luptele de la Mărășești - Mărăști - Oituz sunt urmate de altele de sinteză asupra istoriei românilor - între care cel intitulat **O privire generală asupra neamului nostru românesc**¹¹. Față de odiosul dictat de la Viena, periodicul caransebeșean ia o atitudine tranșantă, fiecare număr dintre 1941 și 1945 dedicând numeroase pagini ce condamnau fie răpirea abuzivă a unor teritorii românești, fie comportamentul sălbatic al cotropitorilor. În acest context, litera de tipar a consemnat, cu sens politic și militant desigur, atât reafirmarea dreptului de stăpân al poporului nostru, cât și avertismul față de cei ce se gândesc să anuleze acest drept: "Noi, românii, suntem aici pe aceste plaiuri de milenii (...) Fiecare brazdă din pământul acestei țări e plămădit cu sânge românesc (...) toți aceia care încearcă să ne conteste aceste drepturi scumpe pecetluite cu oasele strămoșilor, se vor lovi de noi cei statorniciți, de când lumea, pe vechile așezări ciobănești și voievodale"¹².

Pentru ca tânăra generație din perioada interbelică să cunoască frământările sociale și naționale românești pentru unitate (din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat), "*Calendarul Românului*" inserează în paginile sale relatări pe cât de instructive, pe atât de emoționante. Bunăoară,

comemorarea cărturarului I. G. Bibicescu¹³ este un oportun prilej pentru a fi exemplificată fraternizarea românilor de pe ambele părți ale Carpaților purtând în suflet același ideal al unității naționale. În cuprinsul medalionului (redacțional) respectiv, citim: *"Strigătul plin de deznădejde al fraților subjugăți străbate dureros inima sa nobilă și în coloanele publicațiilor sale apar articole din care țâșnește durerea și pe care el le trecea la rubrica **De peste munți** (...) Numărul tinerilor ardeleni și bănățeni, refugiați în regat, și pe care el i-a ajutat, este foarte mare și nimeni nu a plecat de la el fără să se bucure de sfatul său luminat, ajutorul bănesc sau protecția pe care i-o oferea"*.

La semicentenarul procesului intentat memorandiștilor, apare un vibrant elogiu dedicat acelor luptători: *"Generația memorandiștilor a fost generația de totală jertfire, care a cutremurat din temelii putregaiul monarhiei bicefale, grăbindu-i sfârșitul (...) Toate asupririle nu au făcut decât să oșelească puterea de rezistență și să întărească credința în dreptatea cauzei românești"*¹⁴.

Inserarea în cuprinsul acestui periodic a numeroase medalioane de personalități ce s-au jertfit pentru cauza românească se constituie în tot atâtea lecții de educație național-patriotică. Între acestea se disting în primul rând Andrei Șaguna¹⁵, Ioan Tomici (protopop al Caransebeșului între 1804 și 1839, care *"a depus o muncă rodnică și mult folositoare neamului pentru care s-a făcut nemuritor"*)¹⁶; marele întemeietor și animator de viață culturală, spirituală românească în Ardeal și Banat - episcopul Ioan Popasu¹⁷; continuatorul său Nicolae Popea¹⁸ - membru fondator al Societății pentru fond de teatru român, membru al Academiei de la București; dr. Iosif Traian Badescu¹⁹, al cărui suflet românesc dogorește în paginile acestui calendar. (Pentru cutezanța și consecvența sa de educator și apărător al ființei naționale a fost persecutat, refuzându-i-se, înainte de 1918, confirmarea pentru scaunul episcopal - deși fusese ales conform tuturor uzanțelor); lor li se alătură, cu remarcabile semnificații, o întreagă galerie de portrete morale, intrate în panteonul nostru național, rememorarea lor producând și peste vreme o învăluitoare emoție afectivă. Dintre ele, amintim doar câteva vârfuri strălucitoare: Eftimie Murgu²⁰, Traian Doda²¹ (Este o dovadă de mare curaj, atât din partea redacției, cât și din partea acestui distins fiu al Banatului de a fi dat publicității, în cuprinsul articolului respectiv, a următoarei confesiuni: *"Scopul meu a fost să deștept pe români, și totodată ca vaețele noastre să străbată până la locurile cele mai înalte ca să vază și Maestatea Sa că nemulțumirea noastră e mare și că suferințele noastre au ajuns de nu le mai putem suporta pentru că /.../ trebuie să fie ceva putred în împărăția noastră și că trebuie luate mijloace pentru asanarea răului /.../ Aminte să vă fie că*

se lucrează o luptă mare și anevoioasă /, / căci astăzi nu mai este vorba de un scaun sau de un vot în parlamentul maghiar, nu de mici cocesiuni naționale, limbistice sau politice, nu căci în critica situațiune în care ne aflăm, toate aceste lucruri bagatele și secundare sunt; astăzi cauza națiunii întregi, ba mai mult onoarea națională a poporului român este în joc, a poporului care prin uneltirile măiestriei și ale forței a fost scos din toate posesiunile luptei constituționale. Fiți bărbați!" - pag. 86); membrii familiei Mocioni²²; Coriolan Brediceanu²³; Nicolae Tincu Velia²⁴; Aurel C. Popoviciu²⁵; Octavian Goga²⁶.

Problematica referitoare la ființa noastră națională este abordată și prin intermediul limbajului literar, textele din această sferă ocupând un loc important în economia generală a periodicului, cu o diversă reprezentare de genuri. De remarcat densitatea creației literare românești (din ambele laturi ale Carpaților) în aparițiile de până la 1918, o pondere deosebită având versurile din ciclul **Ostașii noștri**, poezii inspirate de războiul pentru independență din 1877 și din alte volume de Vasile Alecsandri, ori din **Cântece de vitejie**, de George Coșbuc, poezii de inspirație istorică scrise de Bolintineanu (**Daniel Sihastru, Muma lui Mihai** - CR 1895, p. 94 - 95; **Fata de la Cozia** - CR 1895, p. 128 - 129); Șt. O. Iosif (**Visul lui Ștefan cel Mare** - CR 1906, p. 91; **Doi voinici** - CR 1905, p. 151); ori Ioan Nenițescu (**Voința neamului, Românul băștinaș** - CR 1896, p. 98, 99). Îndemnul lui Andrei Mureșan (**Deșteaptă-te române!**) a fost de repetate ori prezent în cei peste 60 de ani de apariție, ca și al lui Iosif Vulcan din versurile aflate sub elocvente titluri: **Încrede-te române!** și **Geniul națiunii** - publicate, nu fără tâlc, încă din primul număr al Calendarului (p. 87 - 89).

În primele trei decenii sunt publicate, aici, desigur cu subtext, povestirile lui Creangă evocând unirea românilor din 1859 - **Moș Ion Roată și Unirea, Moș Ion Roată și Cuza Vodă**²⁷ -, două povestiri sadoveniene (**Prânzul și În baterie**)²⁸, ilustrând eroismul în războiul pentru independență din 1877; ca și un fragment din **Cântare României**²⁹, de Alecu Russo (alături de un comentariu redacțional cu referire la aspirația lui Bălcesu și Russo de a-și vedea neamul unit într-o singură țară). Apar și poezii manifest, nesemnate, redacționale (ex. **Către poporul român**)³⁰, cu ton de îmbărbătare pentru apărarea și afirmarea ființei naționale. De altfel, în cele 61 de volume își găsesc locul mai toți marii noștri scriitori (lângă cei amintiți deja), de la Eminescu³¹ (**Din cerul albastru, Ea mergea acum în codru, Sonet**), Gr. Alexandrescu, Anton Pann, Ioan Slavici, Duiliu Zamfirescu, la Elena Farago, Panait Cernea, Aron Cotruș, Ion Pillat, Octavian Goga, ori Demostene Botez, alături de aceștia fiind și băănătenii: George Cătană (cel mai prodigios), Victor

Vlad Delamarina, G(eorge) B(ălțean), Mihail Gașpar, Damian Izverniceanu s. a. (v. catalogul bibliografic). Calendarul a fost un bun receptacol de literatură română, vești, consemnări și comentarii de evenimente preluate din periodice situate în cele mai variate locuri populate de români: "*Lucefărul*" (Sibiu), "*Semănătorul*" (București), "*Convorbiri literare*" (Iași, București), "*Gazeta Transilvaniei*" (Brașov), "*Ramur*" (Craiova), "*Familia*" (Oradea), "*Neamul Românesc*" (Vălenii de Munte) etc. Întâlnirea acestora, de-a lungul anilor, sub titlul periodicului caransebeșean, poartă în sine înțelesurile simbolice ale unității spirituale naționale. În sfârșit, universul național spiritual mai este conturat și printr-o bogată paletă de folclor literar românesc, de variată coloratură tematică și stilistică, de la **Legenda mănăstirii Argeșului**³², ori **Miorița** (o inedită variantă bănățeană culeasă, din localitatea Brebu - Caraș, și publicată³³ de renumitul folclorist George Cătană), la mișcătoare legende istorice și dureroase cântece de cătanie și până la sprintene cimilituri. Se alătură nenumărate proverbe și bogatul mozaic de aforisme și învățături extrase din gândirea lui Cantemir, Hașdeu, Xenopol, Iorga, ori Solomon, Marc Aureliu, Shakespeare s. a., ca și din vechile scripturi. De remarcat faptul că, deși realizat într-o redacție clericală, problematica religioasă este destul de estompată în primele trei decenii (acordându-se prioritar spațiul tematicilor de mai sus), aceasta fiind mai densă în perioada interbelică (cum se poate vedea într-un alt studiu).

Valoarea de ansamblu a "*Calendarului Românului*" crește prin contribuția sa la cultivarea limbii române literare, apoi prin amplul registru de povețe economice pentru gospodari, prin detaliile informaționale de ordin științific, ori de viața meșteșugărească și comercială a epocii (târguri și anunțuri publicitare) și nu în ultimul rând prin coeficientul de cultivare și a altor laturi umaniste morale-religioase, esențiale în formarea personalității umane. Deloc neglijabilă este secțiunea șematismului, fiind un adevărat tezaur documentar privind încadrarea lăcașurilor de cult și a școlilor cu personal de specialitate. Numeroase imagini foto devenite documente de mare preț etc. etc. Desigur, fiecare dintre acestea sunt niște posibile aspecte (și ele remarcabile) ce pot fi abordate detaliat în analiza acestui longeviv periodic.

Încorporarea și articularea într-un flux ideatic generos a numeroaselor pagini abordând, într-o manieră implicită ori explicită, diferite fațete ale ființei naționale românești conferă acestui calendar atribute de interes major, scoțându-l, fără tăgadă, din perimetrul unei anodine publicații de provincie. De aceea, putem considera că almanahul nostru este un calitativ eșantion din activitatea tiparului diecezan, românesc, din Caransebeș, din acest "centru

de veche cultură românească și de îndârjită rezistență națională ale cărui începuturi se concentrează în cetatea romană Tibiscum³⁴ - după expresia eruditului dr. Cornel Cornean.

NOTE

*) Editarea și tipărirea Calendarului s-au executat, permanent, în anul precedent celui pentru care este destinat. De aceea, la indicarea bibliografică, se notează anul apariției, urmat de anul pentru care e destinat calendarul (în paranteză aplecată) ● 1) Numeroase exemplare erau expediate românilor bănățeni din armata austro-ungară trimiși pe front în primul război mondial, departe de locurile natale, cărora paginile acestui calendar *"le ofereau vești despre starea lucrurilor de acasă"* (cf. Prot. dr. B(anescu) Marcu, **Redactorul primului calendar eparhial din Banat, episcopul dr. Iosif Traian Badescu**, în *"Îndrumătorul bisericesc"*, nr. 4, 1983, p. 91) ● 2) *Idem*, p. 90 ● 3) *"Calendarul Românului"* (CR), an III, 1891, p. 83 (Se menționează anul pentru care este destinat calendarul) ● 4) *Idem*, XIII, 1901, p. 75; XVI, 1904, p. 63; XVIII, 1906, p. 149; XX, 1908, p. 69 ● 5) *Idem*, XVIII, 1906, p. 139; XIX, 1907, p. 116; XXII, 1910, p. 104; XXIII, 1911, p. 148; XLIII, 1931, p. 121 ● 6) Bunăoară, în CR, an XVII, 1905, p. 90, sunt reproduse ecouri din epocă, ale victoriei lui Ștefan cel Mare asupra turcilor la Vaslui. Între acestea și opiniile cronicarului polonez Ian Dlugosz: *"O, bărbat minunat, întru nimic mai prejos eroicilor principi pe care-i admirăm atât de mult; care, în zilele noastre, o învingere atât de strălucită, între principii lumii cel dintâi, a reputat asurpa turcului"* ● 7) CR, III, 1891, p. 8 ● 8) *Idem*, XIV, 1902, p. 63 ● 9) *Idem*, III, 1891, p. 86 ● 10) Georgeta Răduică, Nicolae Răduică, **Calendare și almanahuri românești 1731 - 1918 Dicționar bibliografic**. Edit. Șt și Enc., București, 1981, p. 546. ● 11) CR, XXXVI, 1924, p. 108 ● 12) *Idem*, LIII, 1941, p. 132 ● 13) *Idem*, XL, 1928, p. 103 ● 14) *Idem*, LVII, 1945, p. 126 ● 15) *Idem*, X, 1898, p. 57 ● 16) *Idem*, XLI, 1929, p. 128 ● 17) *Idem*, XXXII, 1919, p. 46 ● 18) *Idem*, 1908, p. 44 ● 19) *Idem*, p. XLVI, 1934, p. 87 ● 20) *Idem*, 1911, p. 97 ● 21) *Idem*, 1896, p. 84 ● 22) *Idem*, XIV, 1902, p. 102 ● 23) *Idem*, XVII, 1905, p. 101 ● 24) *Idem*, XXII, 1910, p. 144 ● 25) *Idem*, LVI, 1944, p. 106 ● 26) *Idem*, LI, 1939, p. 36 ● 27) *Idem*, V, 1893, p. 57 ● 28) *Idem*, XVII, 1905, p. 134, respectiv XVIII, 1906, p. 112 ● 29) *Idem*, VI, 1894, p. 56 ● 30) *Idem*, V, 1893, p. 77 ● 31) *Idem*, XVI, 1904, p. 141 ● 32) *Idem*, XXXV, 1923, p. 121 ● 33) *Idem*, XX, 1908, p. 121 ● 34) *Idem*, XLVI, 1934, p. 91

“CALENDARUL ROMÂNULUI”

(conținutul structurat bibliografic)

I. EDUCAȚIE. ÎNVĂȚĂMÂNT. CULTURĂ. MORALĂ

● Andrițoi, Sofronie. **Datini din cari isvioresce sărăcia la poporul român și combatea lor** - An XVII, 1905. p.118 ● Bb. **Despre alegerea profesiunilor** - An XI, 1899, p. 90 ● Bistrieanu, Sinesiu. **Recunosciența** (istorioară localizată după H. Zschokke, de Sinesiu Bistoreanu) - An VIII, 1896, p. 55 ● **Caracterul religios-moral al lui Constantin Negruzzi** - XIV, 1901, p. 93 ● Cătană, George. **Câteva cuvinte despre creșterea pruncilor** - XIII, 1902, p. 63 ● **Către poporul român** (îndemnuri moralizatoare) - V, 1893, p. 77 ● **Cine a iscodit rachiul?** (relele produse de alcoolism) - V, 1893, p. 66 ● Corcea, Avram. **Să ne cunoaștem pe noi înșine** - XIV, 1902, p. 96 ● **Cum să îmbunătățim cercetarea școlii?** - XII, 1900, p. 67 ● **Despre sărăcirea poporului** - An VII, 1895, p. 85 ● **Epistola unui birtaș către diavolul și răspunsul acestuia** (combaterea alcoolismului; după “*Foaia săteanului*”) - VIII, 1896, p. 94 ● **Jurământul ostașilor noștri** (la declanșarea primului război mondial) - XXVII, 1915, p. 97 ● **Internatul pedagogic diecezan** (dat în folosință în anul 1901, str. Teușului, Fundația Iancu Temeș) - XV, 1903, p. 129 ● **La adresa celor necredincioși** - XIII, 1901, p. 91 ● **Pacea în casă** (educația morală în conviețuirea conjugală) - II, 1889/1890/, p. 63 ● Popea, Ioan. **Are omul folos sau pagubă că merge la biserică?** - XIII, 1900/1901, p. 89 ● Un oștean. **Cum se pot delătura urmările rele ale beției** - VIII, 1895/1896/, p. 88 ● **Un tată bețiv îl povățuiește pe fiul său** - IX, 1896/1897/, p. 100 ●

II. RELIGIE. FILOSOFIE

● **Aforisme** - An II, 1889/1890/, p. 107 ● Barbu, Petru. **Câteva**

amănunte despre magii de la răsărit și despre cântecele și orațiile de stea - XXXI, 1918/1919, p. 85 ● **Cugetări** (de Dimitrie Cantemir, C. Cantacuzino) - XXIX, 1916/1917/, p. 89 ● **Cugetări** (de Mirabeau, Montesquieu, Schiller, Silvio Pellico, Hașdeu, C. Negruzzi, V. A. Urechia, Seneca) - XXVII, 1914/1915/, p. 134 ● **Cuvinte înțelepte** - XIV, 1901/1902/, p. 159; XVI, 1903/1904/, p. 153; XXXI, 1918/1919/, p. 84, 97; XXII, 1909/1910/, p. 142 ● **Proverbe** (de Solomon) - XXIII, 1910/1911/, p. 114; XXV, 1912/1913/, p. 88, 114; XXVI, 1913/1914/, p. 158; XXVII, 1914/1915/, p. 120 ● **Goethe, Aforisme** - XXVII, 1913/1914/, p. 124 ● **Iorga, N (icolae). Cugetări** - XXII, 1909/1910/, p. 116, 149; XXIII, 1910/1911/, p. 96; XXIV, 1911/1912/, p. 92, 104 ● **Izverniceanu, Damian. Din viața creștinilor celor vechi** - XXVII, 1914/1915/, p. 68 ● **Jurca, Ilie. Sentințe** - XXII, 1909/1910/, p. 156; XXIII, 1910/1911/, p. 163; XXIV, 1911/1912/, p. 148 ● **Marc Aureliu, Cugetări** - XXV, 1912/1913, p. 77; XXVII, 1913/1914, p. 95, 143 ● **Neculce, Ioan. Cugetări** - XXIX, 1916/1917, p. 96 ● **Olănescu, Adina. Cugetări** - XX, 1907/1908/, p. 144; XXIX, 1916/1917/, p. 76, 81, 117; XXX, 1917/1918, p. 95; XXXI, 1918/1919/, p. 106 ● **Popescu, Simeon. Neamul românesc se naște creștin ortodox** - XXVIII, 1915/1916/, p. 73 ● **Proverbe și sentințe** - XIII, 1900/1901/, p. 125 ● **Proverbele lui Solomon** - XXIII, 1910/1911/, p. 128 ● **Religiunile pământului** - XXVII, 1914/1915/, p. 144 ● **Românul înțelept (cugetări)** - XII, 1899/1900/, p. 124 ● **Sylva, Carmen. Cugetări** - XXVII, 1914/1915/, p. 83, 91 ● **T (raian) Badescu. Câteva cuvinte despre icoane și picturi bisericești** - XV, 1902/1903/, p. 65 ● **Vorbe înțelepte** - X, 1897/1898/, p. 136; XI, 1898/1899/, p. 108; 138 ● **Sfătuitorul fidel. Cuvinte de aur pentru tânăr și bătrân** - XXIV, 1911/1912/, p. 169 ●

III. LITERATURĂ

a) Poezie

● **Alecsandri, (Vasile). Altariul mănăstirii Putna** - XII, 1899/1900/, p. 112 ● **Alecsandri, V(asile). Bradul** - XXX, 1917/1918/, p. 81 ● **Alecsandri, V(asile). Cântecul lui Mihai Viteazul** - VII, 1894/1895/, p. 93 ● **Alecsandri, (Vasile). Cântec ostășesc** - XII, 1899/1900/, p. 114 ● **Alecsandri, V(asile). Concertul în luncă** - I, 1888/1889/, p. 84 ● **Alecsandri, V(asile). Cositul** - II, 1889/1890/, p. 83 ● **Alecsandri, V(asile). Cucoarele** - I, 1888/1889/, p. 83 ● **Alecsandri, V(asile). Doină. Dorul româncei. Românca de la Grivița** - XIII, 1900/1901/, p. 108 ● **(Alecsandri, Vasile). Doine** - X, 1897/1898/, p. 129 ● **Alecsandri, (Vasile). Iarna** - I, 1888/1889/, p. 80 ● **Alecsandri, V(asile).**

Lăcrămioare - XII, 1899/1890/, p. 114 ● Alecsandri, V(asile). **Legenda lăcrămioarei** - XXX, 1917/1918/, p. 98 ● Alecsandri, V(asile). **Lunca din Mircești** - II, 1889/1890/, p. 81 ● Alecsandri, V(asile). **Marșul călărașilor** - VI, 1893/1894/, p. 93 ● Alecsandri, V(asile). **Miezul iernii** - I, 1888/1889/, p. 81 ● Alecsandri V(asile). **Oaspeții primăverii** - I, 1888/1889/, p. 82 ● Alecsandri, (Vasile). **Păserica. Hora de la Plevna** - XI, 1898/1899/, p. 104 ● Alecsandri, V(asile). **Peneș Curcanul** - IV, 1891/1892/, p. 77 ● Alecsandri, Vasile. **Plugurile** - I, 1888/1889/, p. 83 ● Alecsandri, V(asile). **Sămănătorii** - I, 1888/1889/, p. 84 ● Alecsandri, V(asile). **Sfârșit de toamnă** - I, 1888/1889/, p. 80 ● Alecsandri, V(asile). **Sfârșitul iernii** - I, 1888/1889/, p. 81 ● Alecsandri, V(asile). **Secerișul** - II, 1889/1890/, p. 82 ● Alecsandri, (Vasile). **Sentinela română. Serile de la Mircești** - III, 1890/1891/, p. 98 ● Alecsandri, (Vasile). **Stelele** - XII, 1899/1890/, p. 113 - **Ștefan și codrul** - XVII, 1904/1905/, p. 152 ● Alecsandri, (Vasile). **Stelele. Mărgărinta din Muncel** - XIX; 1906/1907/, p. 113 ● Alexandrescu, Gr. M. **Șarlatanul și morbosul** - II, 1889/1890/, p. 105 ● Alexandrescu, Grigore. **Toporul și pădurea** - XI, 1898/1899/, p. 106 ● Alexandrescu, Gr. M. **Uliul și găinele** - II, 1889/1890/, p. 104 ● Atreu. **Vei fi a mea ori nu vei fi ...** - XXVI, 1913/1914/, p. 142 ● Baronz, G(eorge). **Caraiman Pașa** (reproducere din "*Floarea darurilor*") - XXIV, 1911/1912/, p. 89 ● Beza, M. **Cântec** - XXVIII, 1915/1916/, p. 106 ● Boiu, Zaharia. **Arhiepiscopul și Metropolitul Andreiu Br. de Șaguna** (odă, precedată de o notiță biografică) - XI, 1898/1899/, p. 57 ● Boiu, Zaharia. **Odă la iubileul de 25 ani al suerei pe tron a M. S. R. Carol al României - 10/22 mai 1891** - IV, 1891/1892/, p. 73 ● Boiu, Zaharia. **România mult cercată** - XI, 1898/1899/, p. 57 ● Bolintineanu, D(imitrie). **Radu Domnul și fata din casă** - X, 1897/1898/, p. 129 ● Bolintineanu, D(imitrie). **Copilul din casă** - XX, 1907/1908/, p. 83 ● Bolintineanu, D(imitrie). **Daniel Sihu** - XX, 1907/1908/, p. 82 ● Bolintineanu, Dimitrie. **Fata de la Cozia** - X, 1897/1898/, p. 128 ● Bolintineanu, Dimitrie. **Muma lui Mihai** - VII, 1894/1895/, p. 94 ● Botez, Demostene. **Noapte** - XXVI, 1913/1914/, p. 123, 157 ● Boureanu, Eug. **Primăvara** - XVIII, 1905/1906/, p. 89 ● Carp, C. **Cântec** - XXII, 1909/1910/, p. 116 - **Cătră poporul român** - V, 1892/1893/, p. 77 - **Cele două pluguri** (după "Deșteptarea") - X, 1897/1898/, p. 133 ● Cerna, Panait. **Cântec** - XXV, 1912/1913/, p. 77 - **Cântec de martie** - XXVIII, 1915/1916/, p. 79 ● Cerna, (Panait). **După furtună** - XXVII, 1914/1915/, p. 90 ● Cerna, Panait. **Mama** - XXIV, 1911/1912/, p. 117 ● Chirîțescu, M. **Târziu** (după "Convorbiri literare") - 1912/1913/, p. 113 ● Ciobanu, Maria. **Credință** - XXV, 1912/1913/, p. 76 ● Ciobanu, Maria. **George Alu Toader** - XVIII, 1905/1906/, p. 122 ● Ciuchi, Eug. **Destinul tău ...** -

XXVI, 1913/1914/, p. 94 ● Ciuchi, Eug. **Doina Nistrului** (după "Convorbiri literare") - XXV, 1912/1913/, p. 122 ● Corcea, Avram. **Epigrame** - XIII, 1900/1901/, p. 111; XIV, 1901/1902/, p. 151 ; XV, 1902/1903/, 144; XVI, 1903/1904/, p. 150 ● Coșbuc, (George). **Armingenii** - X, 1897/1898/, p. 127 ● Coșbuc, George. **Bradul** - XXVIII, 1905/1906/, p. 124 ● Coșbuc, George. **Cântec** - XX, 1907/1908/, p. 84 ● Coșbuc, George. **Colindători** - XX, 1907/1908/, p. 98 ● Coșbuc, George. **Dece Maiu** - XV, 1902/1903/, p. 139 ● Coșbuc, George. **De pe deal** - XVII, 1904/1905/, p. 154 ● Coșbuc, George. **Dorobanțul** - XIV, 1901/1902/, p. 146 ● Coșbuc, G(eorge). **Fresco-ritornele** - VI, 1893/1894/, p. 94 ● Coșbuc, (George). **Graiul neamului** - XIV, 1901/1902/, p. 148 ● Coșbuc, (George). **Lupta vieții. Decebal către popor** - XIII, 1900/1901/, p. 109 ● Coșbuc, G(eorge). **Mânia** - XXII, 1909/1910/, p. 147 ● Coșbuc, G(eorge). **Numai una** - XVII, 1904/1905/, p. 154 ● Coșbuc, George. **Oștirile lui Alah. Rugămintea din urmă. Numai una** - XIX, 1906/1907/, p. 128 ● Coșbuc, G. **Păstorita** - XIV, 1901/1902/, p. 149 ● Coșbuc, (George). **Rea de plată** - X, 1897/1898/, p. 130 ● Doinaru, Alexandru. **Învinsul** - XX, 1907/1908/, p. 141 ● Doboș, Constantin. **Sară** - XXIV, 1911/1912/, p. 145 ● Doboș, Constantin. **Strigoii** (după "Neamul Românesc") - XXII, 1909/1910/, p. 76 ● Dracinschi, Nicu. **Păiangelul** - XV, 1902/1903/, p. 142 ● Duca, Ec. **În primăvară** - XXIX, 1916/1917/, p. 95 ● Dulfu, Petre. **Pribeagul** - XX, 1907/1908/, p. 142 ● Eminescu, M(ihai). **Ce e amorul** - II, 1889/1890/, p. 83 ● Eminescu, Mihai. **/Din cerul albastru/. /Ea mergea acum în codru/. Sonet** - XVI, 1903/1904/, p. 141 ● Eminescu, M(ihai). **Satiră** ("Scrisoarea II") - II, 1889/1890/, p. 84 - **Epistola întâia** (după "Deșteptarea") - XII, 1899/1900/, p. 115 - **Epistola a doua** (După "Deșteptarea") - XII, 1899/1900/, p. 119 - **Epistola a treia** - 1899/1900/, p. 122 ● Farago, Elena. **Lângă leagăn** - XXIV, 1911/1912/, p. 91 ● Farago, Elena. **Siminor stingher în drum** - XIX; 1906/1907/, p. 93 ● Frello, H. **Era un fir de iarbă moale** - XXVII, 1914/1915/, p. 90 ● Giulescu, Constantin. **Izvorul** - XIX; 1906/1907/, p. 91 ● Giulescu, C. A. **La seceră** - XXIX, 1916/1917, p. 96 ● Giulescu, C. A. **Solie** - XXII, 1909/1910/, p. 130 ● Goga, O(ctavian). **Colindă** - XXVII, 1914/1915/, p. 119 ● Goga, O(ctavian). **Moș Crăciun** - XXVII, 1914/1915/, p. 102 ● Goga, Octavian. **Pace** - XXVIII, 1915/1916/, p. 80 ● Iosif, St. O. **A fost odată ...** XVI; 1903/1904/, p. 140 ● Iosif, St. O. **Bunica** - XIV, 1901/1902/, p. 148; XXVII, 1914/1915/, p. 81 ● Iosif, St. O. **Cântec** - XVII, 1904/1905/, p. 150; XVI, 1903/1904/, p. 144 ● Iosif, St. O. **Doi voinici** - XVII, 1904/1905/, p. 151 ● Iosif, St. O. **Eroul de le Königrätz** - XV, 1902/1903/, p. 142; 1914/1915/, p. 100 ● Iosif, St. O. **Furtuna** - XXVII, 1914/1915/, p. 82 ● Iosif, St. O. **Fusul** - XXVII, 1914/1915/, p. 82 ● Iosif, St.

O. **Cântec** - XXVII, 1914/1915/, p. 119; XXX, 1917/1918/, p. 82 ● Iosif, St. O. **Ciobănașul** - XXVII, 1914/1915/, p. 101 ● Iosif, St. O. **Frumoasa Irină** - XIV, 1901/1902/, p. 147 ● Iosif, St. O. **Nucul. Revedere** - XXXI, 1918/1919/, p. 113 ● Iosif, St. O. **Smeoaica** - XXVII, 1914/1915/, p. 131 ● Iosif, St. O. **Visul lui Ștefan cel Mare** - XVIII, 1905/1906/, p. 109 ● Iliescu, Lazăr. **Vulturul. Noapte** - XIX, 1906/1907/, p. 91 ● Ionescu, Elisabeta. **Floarea** - XVI, 1903/1904/, p. 145 ● Loichița, V(asile). **Astăvară** - XXIV; 1911/1912/, p. 127 ● Loichița, Vasile. **Clipe de toamnă** - XXIV, 1911/1912/, p. 128 ● 5)Loichița, V(asile). **Poarta țarinei când trec ...** - XXV, 1912/1913/, p. 123 ● Loichița, Vasile. **Printre fagi** - XXIII, 1910/1911/ ● Loichița, V(asile). **Pribeag** - XXIV, 1911/1912/, p. 127 ● Loichița, V(asile). **Singuri** - XXIII, 1910/1911/, p. 128 ● Loichița, V(asile). **Zbuciumare** - XXV, 1912/1913/, p. 76 - **Lupul și păstorul** - XXII, 1909/1910/, p.149 ● M. P. **La plecare** - XXVIII, 1915/1916/, p. 92 ● Marienescu, Athanasie. **Colinda Metopoliei române greco-orientale** - XI, 1898/1899/, p. 69 ● Marinescu, I. M. **Fuga lui Tepeș** - XII, 1909/1910/, p. 130 ● Marienescu, A. M. **Iuda. Vestea rea. Avutul și săracul** - XVI, 1903/1904/, p. 146 ● Măgarul, tovarășul leului - XXII, 1909/1910/, p. 150 ● Mândru, A. **Călugărenii** - XVIII, 1905/1906/, p. 110 ● Mândru, A. **Muncitorul** - XXVI, 1913/1914/, p. 122 ● Mândru, A. **Noaptea învierii** - XXIV, 1911/1912/, p. 145 ● **Memoriei metropolitului Andrei** - XI, 1898/1899/, p. 74 ● Micle, Veronica. **Povestea lăcrămioarelor** - XIII, 1900/1901/, p. 110 ● Micle, Veronica. **Povestea Rosei** - XV, 1902/1903/, p. 142 ● Muntean a/l/ lui Vasile, Al. **Legea noastră** - VIII, 1895/1896/, p. 97 ● Mureșeanu, A(ndrei). **Deșteaptă-te, române!** - VII, 1894/1895/, p. 83 ● Mureșeanu, Andrei. **Respiră românime, cercată în suferință** - XI, 1898/1899/, p. 57 ● Nenițescu, Ioan. **Aleksandru Basarab și Robert - 1330 novembre 30** - VIII, 1895/1896/, p. 99 ● Nenițescu, Ioan. **Românul băstinaș** - VIII, 1895/1896/, p. 98 ● Nenițescu, Ioan. **Voința neamului** - VIII, 1895/1896/, p. 98 ● Naum, Al. **Bătrâna cetate** - XVII, 1904/1905/, p. 150 ● Naum, Al. **Cântec** - Pajură, I. **Crăciunul** - XXIII, 1910/1911/, p. 95 ● Pajură (Ion, N. Popescu). **Datorie** - XXII, 1909/1910/, p. 116; XXIV; 1911/1912/, p. 103 ● Pajură, I. **Năcaz** (după "Neamul românesc literar") - XXIII, 1910/1911/, p. 145 ● Pann, Anton - **Despre viclenie** - XXII, 1909/1910/, p. 150 ● Petrescu, H. P. **Sărbătoare** - XVII, 1904/1905/, p. 96 ● Pillat, Ion. **Anotimpurile** (după "Convîrbi literare") - XXV, 1912/1913/, p. 123 ● Pillat, I(on). **Cântec de dor** - XXVI, 1913/1914/, p. 123 ● Pillat, I(on). **Cântec nocturn.Cântec de ducă** - XXXI, 1918/1919/, p. 121 ● Pillat, Ion. **Cântec de toamnă** - XXVII, 1914/1915/, p. 91 ● Poiană, Volbură. **Bunicul** - XXVIII, 1915/1916/, p. 96 ● Poiană, Volbură. **Cuptorului** - XXIV, 1911/1912/, p. 102

● Poiană, V(olbură). **Fluierul** - XIII, 1910/1911/, p. 112 ● Poiană, V(olbură). **Pe malul gârlei** - 1910/1911/, p. 113 ● Poiană, Volbură. **Primăvara** - XXIII, 1910/1911/, p. 95 ● Popovici, Maria. **Cântece** (după "Luceafăru") - XXIII, 1910/1911/, p. 127 ● Popovici, Maria. **Mi-e dată** (după "Luceafăru") - XXIII, 1910/1911/, p. 126 ● Popovici, Maria. **Numai tu** (după "Luceafăru") - XXIII, 1910/1911/, p. 127 ● Rădulescu-Niger, N. **Cântecul plugului** - XVII, 1904/1905/, p. 153 ● Rădulescu-Niger, N. G. **În câmp** - XXX, 1917/1918/, p. 82 ● Roman, Ioan M. **Ochii** - XVI, 1903/1904/, p. 144 ● Rosetti, Radu D. **Bunicii** - XIV, 1901/1902/, p. 149 ● Rosetti, Radu D. **Nevinovăție. Om și câne** - XVI, 1903/1904/, p. 145 ● Rosetti, Radu D. **Prietenie** - XIV, 1901/1902/, p. 150 ● Rotică, G. **A fost cândva** - XXII, 1909/1910/, p. 115 ● Rotică, G. **Cămașa vrăjită** - XXIII, 1910/1911/, p. 158 ● Rotică, Dumbrăveanu. **Dorul** - XVII, 1904/1905/, p. 150 ● Rotică, G. **Tu plângi moartea unei flori** - XXIV, 1911/1912/, p. 103 ● Săpunaru, G. **Învățătorul nostru. Biserica** - XIX, 1906/1907/, p. 101 ● Săpunaru, G. **Pe coastă** - XX, 1907/1908/, p. 98 ● Săulescu, M(ihai). **Podoabele** - XXIII, 1910/1911/, p. 113 ● Seche, C. **Sub scară** - XXII, 1909/1910/, p. 129 ● Stoenescu, Th. M. **Oamenii. Din cuib** - XIV, 1901/1902/, p. 150 ● Stoenescu, Th. **Orbii. Vecinii** - XI, 1898/1899/, p. 106 ● Strașină, Ion. **Amurg de toamnă** - XIX, 1906/1907/, p. 93 ● Sylva, Carmen. **Feți-Frumoși** - XIX, 1906/1907/, p. 93 ● Sylva, Carmen. **Generației de azi** - XXVI, 1913/1914/, p. 141 ● Tutoveanu, G. **Chiemările privighetorii** - XXVI, 1913/1914/, p. 93 ● Tutoveanu, G. **Doină** - XXIV, 1911/1912/, p. 118 ● Tutoveanu, G. **Solie** - XXVIII, 1915/1916/, p. 79 ● Tutoveanu, G. **Vreau să uit** - XXVIII, 1915/1916/, p. 103 - **Uriașul** - XXII, 1909/1910/, p. 149 ● Vlad Delamarina, Victor. **Mă Timișe** - XV, 1902/1903/, p. 140 ● Vlad Delamarina, Victor. **Pământu** - XV, 1902/1903/, p. 140 ● Vlădescu-Albești, G. **Scrisoare** (după "Neamul românesc literar") - XXIII, 1910/1911/, p. 144 ● Văcărescu, I(ancu). **Floarea** - X, 1897/1898/, p. 130 ● **Visul l-a salvat** - XXII, 1909/1910/, p. 172 ● Vlad Delamarina, Victor. **Singuru păcat** - XV, 1902/1903/, p. 139 ● Vulcan, Iosif. **Geniul națiunii** - II, 1889/1890/, p. 87 ● Vulcan, Iosif. **Încrede-te române!** - I, 1888/1889/, p. 88 ● Vulcan, Iosif. **Poporul român** - I, 1888/1889/, p. 86 ● Vulcovici. **De-o fi să mor** - XIX, 1906/1907/, p. 102 ● Vulcovici. **Roibul** - XVIII, 1905/1906/, p. 110 ● Zamfirescu, Duiliu. **Primăvara** - XXXI, 1918/1919/, p. 124

b) Proză

● Adam, I. **Cuconul Grigoraș** (din "Convorbiri literare") - XXI, 1908/1909/, p. 84 ● Agârbiceanu, I(on). **Gardistul** (după "Neamul românesc literar") -

XXXIV, 1911/1912/, p. 109 ● Aldea, Sandu C. **La goană** - XX, 1907/1908/, p. 103 ● Andersen. **Fetița cu chibriturile** - XXIX, 1916/1917/, p. 78 ● Andersen. **Îngerul** - XXIX, 1916/1917/, p. 71 ● Anedersen (Hans Christian). **Potcovarul** - XIV, 1901/1902/, p. 113 ● Andersen H(ans) C(hristian). **Povestea unei mame** - XXX, 1917/1918/, p. 84 ● **Anecdote** - I, 1888/1889/, p. 94; V, 1892/1894/, p. 94; XIII, 1900/1901/, p. 120 ● B. **Ce-a visat moșu Vasile?** (după "Deșteptarea") - X, 1897/1898/, p. 103 ● Bassarabescu, Ioan A. **Eder** (după "Convorbiri literare") - XXIII, 1910/1911/, p. 153 ● Bassarabescu, Ioan A. **Străinul** (după "Convorbiri literare") - XXII, 1909/1910/, p. 134 ● Bd. **Norocosu-n casă**, comedie într-un act localizată din germănește - X, 1897/1898/, p. 105 ● Bălcescu, N(icolae). **Cântarea României**, precuvântare - VI, 1893/1894/, p. 56 ● Bănățeanul A. C. **O spovadă** - XVI, 1903/1904/, p. 93 ● Bârsan, Z(aharia). **Spaima** - XXXI, 1918/1919/, p. 119 ● /Bârseanu, Andrei/. **Și-a frânt piciorul** (după "Gazeta Transilvaniei") - V, 1892/1893/, p. 68 ● Bârseanu, Ioan. **Lingurarii lui Zăbavă** - XIX, 1906/1907/, p. 132 ● Bârseanu, Ioan. **Ploconul lui Chiongea** - XXI, 1908/1909/, p. 131 ● Buticescu, V. R. **Dracul** - X, 1897/1898/, p. 80 ● Berescu, Ioan. **Baronul și iobagul**, snoavă din popor - II, 1889/1890/, p. 67 ● Beza, M. **Din viața aromânilor** - XXIV, 1911/1912/, p. 129; XXVI; 1913/1914/, p. 151 (după "Convorbiri literare") ● Brediceanu, Coriolan. **Fira**, novelă din popor - XXIV, 1911/1912/, p. 71 ● Bistrean, Sinesiu. **Primarul satului**, istorioară localizată după H. Zschokke - IX, 1896/1897/, p. 55 ● Busuioc. **Bujorul taichii** - XIV, 1901/1902/, p. 116 ● Buticescu, V. R. **Un mormânt** - III, 1890/1891/, p. 74 ● Caragiale, (I. L.). **Reformă** - XIV, 1901/1902/, p. 153 ● Cătană, George. **Maica Mărina** - XXIX, 1916/1917/, p. 83 ● Cătană, George. **Mărtanul cu clopoțele la grumaz** - XX, 1907/1908/, p. 133 ● Cătană, George. **Monologul lui Ghiță Nucă I** (- XXX, 1917/1918/, p. 69 - **Idem**, partea II - XXXI, 1918/1919/, p. 74 ● Cătană, George. **Omul fără noroc** - XVIII, 1905/1906/, p. 91 ● Cătană, George. **O spovedanie** - XXIV, 1911/1912/, p. 97 ● Cătană, George. **Pățania părintelui Spiridon** - XXII, 1909/1910/, p. 120 ● Cătană, George. **Povestea celor 12 miniștri. Soarta lui Grivei** - XXI, 1908/1909/, p. 107 ● Cătană, George. **Povestea lui Furga-Murgu**, XXII, 1909/1910/, p. 89 ● Cătană, George. **Povestea lui Pantelie** - XIX; 1906/1907/, p. 105 ● Cătană, George. **Povestea orbilor** - XXIV, 1911/1912/, p. 104 ● Cătană, George. **Chipuri din satul nostru** - XXIII, 1910/1911/, p. 71 ● Cătană, George. **Cum să dobândesc raiul** - XX, 1907/1908/, p. 87 ● Cătană, George. **Din timpul turcilor**, istorioare adevărate - XI, 1898/1899/, p. 76 ● Cătană, George. **Din valurile vieții** - 1912/1913/, p. 81 ● Cătană, George. **Invalidul Petru Iorgovan** - XXX, 1917/1918/, p. 89

● **Cântarea României** - VI, 1893/1894/, p. 60 ● Cei doi frați (după "*Deșteptarea poporului*") - XVII, 1904/1905/, p. 115 ● Chirițescu, M. I. **Somnul** (după "*Convorbiri literare*") - XXI, 1908/1909/, p. 94 ● **Cinci într-o prăpastie** - XI, 1898/1899/, p. 86 ● Ciobanu, Maria. **Tăul Cornii** - XIX, 1906/1907/, p. 97 ● Ciobanu, Maria. **Tunul Moșilor** - XIX, 1906/1907/, p. 99 ● Ciobanu, Maria. **Badea Niculae** - XVIII, 1905/1906/, p. 125 ● **Ciutacu** (povestire din "*Convorbiri literare*") - XXVI, 1913/1914/, p. 125 ● Coatu-Cerna, G. **Ce-a făcut tata!** (după calendarul "*Neamului românesc*") - XXV, 1912/1913/, p. 118 ● Condiescu, Nicolae. **Bunicul** - XVI, 1903/1904/, p. 144 ● Cosmovici, P. **Un viteaz uitat** (după "*Foaia poporului*") - XIV, 1901/1902/, p. 106 ● Coșbuc, George. **Botezul de sânge** - XXII, 1909/1910/, p. 84 ● **Crede-te-n Domnul, laudă sântii cum te-au învățat părinții**, anecdotă populară - VI, 1893/1894/, p. 97 ● Creangă, Ion. **Ioan Roată și Cuza Vodă** - V, 1892/1893/, p. 57 ● Creangă, Ion. **Ioan Roată și Unirea** - V, 1892/1893/, p. 62 ● Daudet, Alphonse. **Ultima lecție** - XV, 1902/1903/, p. 118 ● **Dreptul Kadiu și catârul** - XII, 1899/1900/, p. 98 ● **Educația regelui Italiei**, anecdotă - XIV, 1901/1902/, p. 152 ● **Felurimi**, scurte anecdote - XV, 1902/1903/, p. 145; XVI, 1903/1904/, p. 151; XVII, 1904/1905/, p. 157 ● Floarea. **Maxim Sâmbuan** (reproducere din "*Deșteptarea*") - X, 1897/1898/, p. 95 ● **Glume** - II, 1889/1890/, p. 106; III, 1890/1891/, p. 111; XI, 1898/1899/, p. 110; XXII, 1909/1910/, p. 158; XXIII, 1910/1911/, p. 161 ● Gane, N. **Stejarul din Borzești** - X, 1897/1898/, p. 75 ● Gașpar, Mihail. **La Custozza** - XXIII, 1910/1911/, p. 118 ● Gașpar, Mihail. **Părintele Vichentie** - XXVI, 1913/1914/, p. 96 ● Gârda, G(eorge). **Uica Donese** - XXIX, 1916/1917/, p. 91 ● Gion. **Noaptea pe lună**, povestire romantică - IV, 1891/1892/, p. 69 ● I. B. **Sandu**, povestire - XXX, 1917/1918/ ● I. M. **Un nou triumf al științei**, schiță umoristică, prelucrare din limba franceză - II, 1889/1890/, p. 77 ● Izverniceanu, Damian. **Doi dușmani** - XXIX, 1916/1917/, p. 97 ● Izverniceanu, Damian. **Înainte de o băraci** - XXX, 1917/1918/, p. 100 ● Izverniceanu, Damian. **La Peștera Robului** - XXV, 1912/1913/ ● Izverniceanu, D(amian). **O dragoste** - XXXI, 1918/1919/, p. 107 ● Izverniceanu, Damian. **O întâmplare ciudată** (reproducere din "*Neamul românesc literar*") - XXXI, 1918/1919/, p. 107 ● Izverniceanu, D(amian). **Presimțiri** - XXXI, 1918/1919/, p. 99 ● Izverniceanu, Damian. **Pustnicul** - XXVII, 1914/1915/, p. 121 ● Izverniceanu, Dimitrie. **Amintiri din război** - XXVIII, 1915/1916/, p. 81 ● I. V./Ioan Velovan/. **O sâmbătă norocoasă** - XIV, 1901/1902/, p. 122 ● **L'asa cap așa căciulă** (reproducere din "*Drapelul*") - XVII, 1904/1905/, p. 155 ● Lupescu, M. **Credință și credință**, anecdotă - XIV, 1901/1902/, p. 155 ● Macedoneanu, **Viața în Albania** (reproducere din "*Semănătorul*") - XVII, 1904/1905/, p.

103 ● Moaca, Aurel. **Eroii** - XXXI, 1918/1919/, p. 117 ● Moruz, Dumitru C. **Din amintirile unui bătrân** (reproducere din "*Neamul românesc*") - XXII, 1909/1910/, p. 69 ● Munteanu, I. **O vorbă ca o sută** - XIII, 1900/1901/, p. 98 ● N. G. **Astronomul și doftorul** - II, 1889/1890/, p. 73 ● Patriciu **Drăgălina**, schiță biografică - XXXI, 1918/1919/, p. 115 ● **Pe drum** (reproducere din "*Revista Română*") - XV, 1902/1903/, p. 125 ● Petra-Petrescu, N(icolae). **Rânduiala în casă**, schiță - VI, 1893/1894/, p. 84 ● Pop, Vasile. **Caporalul** - XX, 1907/1908/, p. 118 ● Popea, Ioan. **Pentru fotografia mamei sale** - XIV, 1901/1902/, p. 121 ● **Potopul Garonei**, povestire - X, 1897/1898/, p. 57 ● **Povestea lui George Fătu** (reproducere din "*Deșteptarea*") - XII, 1899/1900/, p. 103 ● **Rele timpuri am ajuns**, conferință umoristică - I, 1888/1889/, p. 62 ● Sadoveanu, Mihail. **În baterie** (reproducere din "*Semănătorul*") - XVIII, 1905/1906/, p. 112 ● Sadoveanu, Mihail. **Monastirea Râșca** (reproducere din "*Semănătorul*") - XXI, 1908/1909/, p. 67 ● Sadoveanu, M(ihail). **Povestea lui Dumitrache Cazacu** - XXVII, 1914/1915/, p. 92 ● Sadoveanu, Mihail. **Prânzul** - XVII, 1904/1905/, p. 134 ● Săpuneanu, G. **Tablou de iarnă** - XVII, 1904/1905/, p. 152 ● **Singura palmă** (reproducere din "*Semănătorul*") - XVI, 1903/1904/, p. 90 ● Slavici, I(oan). **Popa Tanda** - III, 1890/1891/, p. 57 ● Speranția, (Theodor). **Baba și soldatul. Ovreiu cu pușca. Otrava**, anecdote - XIII, 1900/1901/, p. 116 ● Stăncescu, Dumitru. **Uite așa!**, anecdotă - XIV, 1901/1902/, p. 157 ● Sylva, Carmen. **Piatra-Arsă**, povestire - XXVII, 1914/1915/, p. 84 ● **Și-a frânt piciorul**, povestire (republicare din "*Gazeta Transilvaniei*") - V, 1892/1893/, p. 69 ● Tolstoi, Leon. **Cine a iscodit rachiul?**, povestire, trad. de Moșul/N. Petra-Petrescu/, (reproducere din "*Gazeta Transilvaniei*") - V, 1892/1893/, p. 66 ● **Toma Codreanu**, povestire - XII, 1899/1900/, p. 107 ● Urechia, V. A. **Icoana făcătoare de minuni** (reproducere din "*Deșteptarea*") - XVI, 1903/1904/, p. 78 ● Vălsan, G. **Pe o vale** (reproducere din "*Convorbiri literare*") - XXIII, 1910/1911/, p. 138 ● Velovan, Ioan. - XVI, 1903/1904/, p. 110 ● Veslovschi, Ilie. **Proorocie despre Ștefan cel Mare** - XI 1898/1899/, p. 85

c) Folclor literar

● **Biata Ană Pândăreasă** - XXIX, 1916/1917/, p. 88 ● **Cântece din război** - XXX, 1917/1918/, p. 99 ● **Cântece voinicești din război**, adunate de la soldați din Valeadeni de George Cătană - XXIX, 1916/1917/, p. 73 ● **Cântecul plugului** (reproducere din "*Pagini literare*") - XIX, 1916/1917/, p. 95 ● **Cimilituri** - XI, 1898/1899/, p. 109; XV, 1902/1903/, p. 149; XVI, 1903/1904/

, p. 155; XXXI, 1918/1919/, p. 114 ● **Despicata**, legendă din Munții Apuseni, culeasă de Maria Ciobanu - XXV, 1912/1913/, p. 71 ● **Din lumea proștilor**, poveste din Banat, culeasă de George Cătană - XXVI, 1913/1914/, p. 111 ● **Dumnezeu și Sfântu Petru**, poveste din Banat, culeasă de George Cătană - XXIII, 1910/1911/, p. 133 ● **Frunză verde viorea** - XXX, 1917/1918/, p. 111 ● **Ghicituri**, adunate de George Cătană - XXIII, 1910/1911/, p. 145; XXIV, 1911/1912/, p. 119; 147; XXXI, 1918/1919/, p. 125 ● **Isprăvile babei Năsarâmba**, poveste din Bănat culeasă de George Cătană - XXVII; 1914/1915/, p. 103 ● **Legende despre Ștefan cel Mare: Ștefan cel Mare și îngerii; Mănăstirea Putnei; Judecata lui Ștefan Vodă** - XVII, 1904/1905/, p. 89 - 95 ● **Legenda pământului și a muncii** (reproducere din "Deșteptarea") - XVI; 1903/1904/, p. 88 ● **Miorița**, baladă populară culeasă de George Cătană - XX, 1907/1908/, p. 121 ● **Moisiu-Zăpodeni**, Const. N. **Mâna lui Dumnezeu** poveste, (reproducere din "Neamul românesc pentru popor") - XXIII, 1910/1911/, p. 123 ● **Neagra din fântână**, poveste din popor culeasă de Avram Corcea - XIII, 1900/1901/, p. 94 ● **O mică scrisoare**, compusă de Ioan Bran caporal din Valeadeni - XXX, 1917/1918/1919/, p. 112 ● **O scrisoare regăsită**, versuri din cătănie - XXVII, 1914/1915/, p. 133 ● **Planul muscalului**, de Ioan Ivan din Valeadeni, comunicare de George Cătană - XXIX, 1916/1917/, p. 80 ● **Poezii de război**, adunate de la soldați din Valeadeni de George Cătană - XXXI, 1918/1919/, p. 82 ● **Poezii populare din Bănat**, culese de George Cătană - XXIII, 1910/1911/, p. 161; XXV, 1912/1913/, p. 87, 113; XXVI, 1913/1914/, p. 132; XXXI, 1918/1919/, p. 96 ● **Poezii și cântece populare de pe Bistra Severinului**, culese de I. Velovan, G. Cătană - XIII, 1900/1901/, p. 157; XXVII, 1914/1915/, p. 113 ● **Poesii populare**, culese de Magdu Vioara - X, 1897/1898/, p. 131 ● **Povestea privighetoarei**, culeasă și publicată de Petre Dulfu - XX, 1907/1908/, p. 110 ● **Printeza "Nu știu"**, poveste populară din Bănat, culeasă și publicată de George Cătană - XXV, 1912/1913/, p. 103 ● **Rozuna, Doamna Florilor**, poveste culeasă de George Cătană - XVII, 1904/1905/, p. 125 ● **Sur Vultur**, basm cules de Muntean al lui Vasile - IX, 1896/1897/, p. 83 ● **Vers de jale**, culegere de George Cătană - XXIV, 1911/1912/, p. 146 ●

IV. ISTORIE

a) Evocări. Schițe biografice. Necrologuri.

● **Alexandru Nedelcu și soția sa Ana născută Hauptmann** - XX, 1907/

1908/, p. 121 ● **Andrei Baron de Șaguna** - XI, 1898/1899/, p. 56 ● **Andrei Baron de Șaguna**, 20 dec. 1808 - 16 iun. 1873 - XXII, 1909/1910/, p. 67 ● **Andrei Bârseanu** - XXIV, 1911/1912/, p. 106 ● **Arhiducele clironom Francisc Ferdinand** - XXVII, 1914/1915/, p. 79 ● **Arhiepiscopul și mitropolitul Andrei Baron de Șaguna** - XI, 1898/1899/, p. 55 ● **Baron Geza Duka de Kadar** (1866 - 1913) - XXVI, 1913/1914/, p. 144 ● **Broșteanu, Petru. Împăratul Traian**, scurtă incursiune în viața și faptele sale - XXVI, 1913/1914/, p. 68 ● **Broștean, Petru. Petru Vancea**, căpetenie de lotri - IV, 1891/1892/, p. 57 ● **Carol Francisc Iosif** /moștenitorul tronului imp. austro-ungar/XXIX, 1916/1917/, p. 77 ● **Coriolan Brediceanu, avocat în Logoj** - XVII, 1904/1905/, p. 101 ● **Dimitrie Borlovan și soția sa Persida născută Vernica** - XXX, 1917/1918/, p. 108 ● **Dimitrie Brumariu** - XVII, 1904/1905/ ● **Dr. Alexandru de Mocioni** - XV, 1902/1903/, p. 93 ● **Dr. George Popovici** - XX, 1907/1908/, p. 85 ● **Dr. Liviu Marcu** - 1902/1903/, p. 122 ● **Dr. Miron Elie Cristea**, episcopul Caransebeșului - XXIV, 1911/1912/, p. 67; XXV, 1912/1913/, p. 67 ● **Dr. Miron Romanu** (1828 - 1898) - XI, 1898/1899/, p. 164 ● **Dr. Petru Borlovan** - XXX, 1917/1918/, p. 77 ● **Ecaterina Tismonariu născută Popescu** - XX, 1907/1908/, p. 101 ● **Emanoil Ungureanu** - XXVI, 1913/1914/, p. 108 ● **Episcopul Nicolae Popea** - II, 1889/1890/, p. 60; XI, 1898/1899/, p. 38; XVII, 1904/1905/, p. 44; XX, 1907/1908/, p. 44; XXVI, 1913/1914/, p. 159 ● **Filaret Musta** - XV, 1903/1904/, p. 77; XXI, 1908/1909/, p. 102, 76 ● **Francisc Iosif I** - XXIX, 1916/1917/, p. 69 ● **Generalul Alexandru Lupu** - XXVII, 1914/1915/, p. 125 ● **Grigorie Trailovici**, loc. colonel - XXVIII, 1915/1916/, p. 107 ● **Hindenburg/general german**/, - XXIX, 1916/1917/, p. 82 ● **Ilie Curescu**, schiță biografică - XVI, 1903/1904/, p. 108 ● **Ioan Ghintean** (1897 - 1915) - XXX, 1917/1918/, p. 96 ● **Ioan M(icu) Roșiu**, avocat - XXVII, 1914/1915/, p. 129 ● **Ioan Petroviciu**/paroh în Ciclova Română/ - XXIII, 1910/1911/, p. 115 ● **Ioan Popasu** (1808 - 1889) - XII, 1899/1900/, p. 59 ● **Iulian Ianculescu** - XVIII, 1905/1906/, p. 88 ● **Lințu, Ioan. Generalul Traian Doda** - VIII; 1895/1896/, p. 84 ● **Mackensen/general german** - XXIX, 1916/1917/, p. 90 ● **Mihail Cavaler de Trapșa** - XIX, 1906/1907/, p. 95 ● **Mihail Popovici**/protopresbiter/ - XVII, 1904/1905/, p. 82 ● **Nicolae Tincu Velia** - XXII, 1909/1910/, p. 144 ● **Noul clironom al tronului Austro-Ungariei/Carol Francisc Iosif** - II, 1889/1890/, p. 81 ● **Onciul Dim. Ștefan cel Mare** - XVII, 1904/1905/, p. 86 ● **Pavel Boldea**/protopresbiter militar/ - XXVIII, 1915/1916/, p. 88 ● **Petru de Mocioni** - XXVIII, 1915/1916/, p. 104 ● **Protopresbiterul Ioan Tomici** - XIX, 1906/1907/, p. 126 ● **Tăslăuanu, Oct. C. Prea Sfinția Sa dr. Miron Elie Cristea**, episcopul Caransebeșului

- XXIII, 1910/1911/, p. 66 ● **Teodor Cav. de Seracin și dr. Eugeniu de Mocioni** - XIV, 1901/1902/, p. 100 ● **Traian Doda. 1822 - 1895** - XVI, 1903/1904/, p. 102 ● **Trăilă Stroescu/ofițer/** - XVII, 1904/1905/, p. 123 ● **Vasile Mangra** - XXII, 1909/1910/, p. 117 ● **Vasile (Vesa) Marcu/filantrop/** - XXI, 1908/1909/ ● **Vasile Stroiescu/filantrop din Basarabia/** - XXIII, 1910/1911/, p. 130 ● **Vlăstarii familiei Mocioni** - XXVII, 1914/1915/, p. 116 ● **Wilhelm II/împărat german/** - XXIX, 1916/1917/, p. 70 ● **Zeno Mocioni de Foen** - XVI, 1903/1904/, p. 85

b) Studii. Însemnări

● **Bartolomei, I. Alegerea de arhiepiscop și mitropolit de Carloviț, la anul 1769** - XIII, 1900/1901/, p. 63 ● **Biserica gr. or. din Cacova** XXII, 1909/1910/, p. 103 ● **Biserica ortodoxă română din Vârșeț** - XXV, 1912/1913/, p. 78 ● **Biserica gr. ort. română din Logoj** - XV, 1902/1903/, p. 114 ● **Bistreanu, Sinesiu. Din ale neamului nostru**, istorisire după F. Schmidt, H. Rotteck, Held-Corvin - XIII, 1900/1901/, p. 75; XIV, 1901/1902/, p. 80; XV, 1902/1903/, p. 81; XVI, 1903/1904/, p. 63; XVII, 1904/1905/, p. 69; XVIII, 1905/1906/, p. 69; XIX, 1906/1907/, p. 69; XX, 1907/1908/, p. 69 ● **Capela română gr. or. din Viena** - XXVII, 1914/1915/, p. 111 ● **Cătană, Giorgiu (George). Din viața lui Vlad Vodă Țepeș** - I, 1888/1889/, p. 71 ● **Câteva momente din suferințele înaintașilor noștri** - XIX, 1906/1907/, p. 116 ● **Câteva cuvinte despre Asociațiune/ASTRA/** - XXIV, 1911/1912/, p. 94 ● **Cele mai mari puteri armate/statistici pe variate domenii/** - XXVII, 1914/1915/, p. 142 ● **Coliba țăranului/țăranul în istoria românilor/** - III, 1890/1891/, p. 87 ● **Comunitatea de avere a fostului regiment confiniariu româno-banatic nr. 13 în Caransebeș** - I, 1888/1889/, p. 60; XVI, 1903/1904/, p. 104 ● **Crucea din piața mare a Logojului/descriere, donator, semnificație/** - XXIV, 1917/1918/, p. 122 ● **Din viața lui Ștefan cel Mare** (reproducere din "*Albina*") - XIII, 1900/1901/, p. 86 ● **Din viața răposatei regine a Angliei** - XIV, 1901/1902/, p. 152 ● **Drăgălina Patricie (Patriciu). Băile Erculane/scurt istoric al stațiunii balneare/** - XXIII, 1910/1911/, p. 148 ● **Drăgălina, Patriciu. Din suferințele neamului nostru** - XXI, 1908/1909/, p. 125 ● **Drăgălina, Patriciu. Din suferințele înaintașilor** - XXII, 1909/1910/, p. 104 ● **Drăgălina, Patriciu. Din timpurile apuse** - XVIII, 1905/1906/, p. 139 ● **Edificiul gimnaziului de stat (din Caransebeș)** - XXXI, 1918/1919/, p. 106 ● **Faptele și viața lui Mihai Viteazul** - VII, 1894/1895/, p. 55 ● **Ghidiu, Andrei. Peatra scrisă** - XVIII, 1905/1906/, p. 104 ● **Gășpar, Mihail. "Câmpul libertății" de la Logoj** - XXIII, 1910/1911/

, p. 97 ● Ghidiu, A., Bălan, I. **Biserica catedrală din Caransebeș** - XVII, 1904/1905/, p. 110 ● Gngv. **Să ne ocrotim legea și neamul** - XV, 1902/1903/, p. 97 ● **Meșteșugul, plug de aur. O istorie adevărată** (reproducere din "*Meseriașul român*") - VI, 1893/1894/, p. 78 ● **Monumentul eroilor gimnaziului** (din Caransebeș) - XXXI, 1918/1919/, p. 98 ● **Numărul locuitorilor** (pe continente) - XXVI, 1913/1914/, p. 176 ● **Pământul și locuitorii lui** - XXVII, 1914/1915/, p. 143 ● Pinciu, I. **Biserica din Ciacova/ scurt istoric/** - XX, 1907/1908/, p. 114 ● **Potopul de la Logoj** - XXV, 1912/1913/, p. 115 ● **Puterea armată/pe țări/** - XXVI, 1913/1914/, p. 175 ● **Rasele omenești** - XXVII, 1914/1915/, p. 143 ● **Regina Elisaveta/despre dezvelirea statuii sale la Caransebeș/** - XXXI, 1918/1919/, p. 85 ● **Religiunile pământului** (și numărul respectiv al credincioșilor) - XXVI, 1913/1914/, p. 177 ● **Resbelul ruso-româno-turc** - XII, 1899/1900/, p. 76 ● **Reședința episcopală** (din Caransebeș) - XIV, 1901/1902/, p. 79 ● Simu, George. **Folosul istoriei naționale la poporul român** - III, 1890/1891/, p. 81 ● **Școala gr. or. română din Lugoj** - XXIV, 1911/1912/, p. 120 ● **Tabela statistică comparativă pe anii 1908 - 1910** (pe țări, privind: suprafața, locuitorii, confesiuni, nr. școlilor, căi ferate, nr. bărbați, femei) - XXVI, 1913/1914/, p. 174; XXVII, 1915, p. 141 ● **Tabloul raselor europene** - XXVI, 1913/1914/, p. 176; XXVII, 1914/1915/, p. 143 ● **Tipografia și Librăria diecezană/la încheierea a 25 de ani de la înființare/** - XXVI, 1911/1912/, p. 134 ● **Vechea reședință episcopală** (din Caransebeș) - XVI, 1903/1904/, p. 75 ●

c) Cronici. Genealogii. Șematisme

● **Date cronologice**, pe anul 1889 - I, 1888/1889/, p. 5 ● **Idem**, pe anul 1890 - II, 1889/1890/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1891 - III, 1890/1891/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1892 - IV, 1891/1892/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1893 - V, 1892/1893/, p. 35 ● **Idem**, pe anul 1894 - VI, 1893/1894/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1895 - VII, 1894/1895/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1896 - VIII, 1895/1896/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1897 - IX, 1896/1897/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1898 - X, 1897/1898/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1899 - XI, 1898/1899/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1900 - XII, 1899/1900/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1901 - XIII, 1900/1901/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1902 - XIV, 1901/1902/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1903 - XV, 1902/1903/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1904 - XVI, 1903/1904/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1905 - XVII, 1904/1905/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1906 - XVIII, 1905/1906/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1907 - XIX, 1906/1907/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1908 - XX, 1907/1908/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1909 - XXI, 1908/1909/, p. 4 ●

Idem, pe anul 1910 - XXII, 1909/1910/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1911 - XXIII, 1910/1911/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1912 - XXIV, 1911/1912/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1913 - XXV, 1912/1913/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1914 - XXVI, 1913/1914/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1915 - XXVII, 1914/1915/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1916 - XXVIII, 1915/1916/, p. 3 ● **Idem**, pe anul 1917 - XXIX, 1916/1917/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1918 - XXX, 1917/1918/, p. 4 ● **Idem**, pe anul 1919 - XXXI, 1918/1919/, p. 3 ●

Genealogia Casei domnitoare austriece. Șefii altor state europene - I, 1888/1889/, p. 34 ● **Idem - II**, 1889/1890/, p. 34 ● **Idem - III**, 1890/1891/, p. 33 ● **Idem - IV**, 1891/1892/, p. 33 ● **Idem - V**, 1892/1893/, p. 33 ● **Idem - VI**, 1893/1894/, p. 31 ● **Idem - VII**, 1894/1895/, p. 31 ● **Idem - VIII**, 1895/1896/, p. 31 ● **Idem - IX**, 1896/1897/, p. 31 ● **Idem - X**, 1897/1898/, p. 32 ● **Idem - XI**, 1898/1899/, p. 31 ● **Idem - XII**, 1899/1900/, p. 31 ● **Idem - XIII**, 1900/1901/, p. 32 ● **Idem - XIV**, 1901/1902/, p. 32 ● **Idem - XV**, 1902/1903/, p. 32 ● **Idem - XVI**, 1903/1904/, p. 31 ● **Idem - XVII**, 1904/1905/, p. 32 ● **Idem - XVIII**, 1905/1906/, p. 33 ● **Idem - XIX**, 1906/1907/, p. 32 ● **Idem - XX**, 1907/1908/, p. 32 ● **Idem - XXI**, 1908/1909/, p. 32 ● **Idem - XXII**, 1909/1910/, p. 32 ● **Idem - XXIII**, 1910/1911/, p. 32 ● **Idem - XXIV**, 1911/1912/, p. 32 ● **Idem - XXV**, 1912/1913/, p. 32 ● **Idem - XXVI**, 1913/1914/, p. 32 ● **Idem - XXVII**, 1914/1915/, p. 32 ● **Idem - XXVIII**, 1915/1916/, p. 32 ● **Idem - XIX**, 1916/1917/, p. 32 ● **Idem - XXX**, 1917/1918/, p. 32 ● **Idem - XXXI**, 1918/1919/, p. 32 ●

Șematismul bisericii ortodoxe-orientale române din Ungaria și Transilvania și diecesei Caransebeșului, pe anul 1889 - I, 1888/1889/, p. 44 ● **Idem**, pe anul 1890 - II, 1889/1890/, p. 41 ● **Idem**, pe anul 1891 - III, 1890/1891/, p. 40 ● **Idem**, pe anul 1892 - IV, 1891/1892/, p. 40 ● **Idem**, pe anul 1893 - V, 1892/1893/, p. 40 ● **Idem**, pe anul 1894 - VI, 1893/1894/, p. 38 ● **Idem**, pe anul 1895 - VII, 1894/1895/, p. 38 ● **Idem**, pe anul 1896 - VIII, 1895/1896/, p. 38 ● **Idem**, pe anul 1897 - IX, 1896/1897/, p. 38 ● **Idem**, pe anul 1898 - X, 1897/1898/, p. 39 ● **Idem**, pe anul 1899 - XI, 1898/1899/, p. 39 ● **Idem**, pe anul 1900 - XII, 1899/1900/, p. 38 ● **Idem**, pe anul 1901 - XIII, 1900/1901/, p. 42 ● **Idem**, pe anul 1902 - XIV, 1901/1902/, p. 42 ● **Idem**, pe anul 1903 - XV, 1902/1903/, p. 42 ● **Idem**, pe anul 1904 - XVI, 1903/1904/, p. 41 ● **Idem**, pe anul 1905 - XVII, 1904/1905/, p. 48 ● **Idem**, pe anul 1906 - XVIII, 1905/1906/, p. 42 ● **Idem**, pe anul 1907 - XIX, 1906/1907/, p. 42 ● **Idem**, pe anul 1908 - XX, 1907/1908/, p. 42 ● **Idem**, pe anul 1909 - XXI, 1908/1909/, p. 44 ● **Idem**, pe anul 1910 - XXII,

1909/1910/, p. 42 ● **Idem**, pe anul 1911 - XXIII, 1910/1911/, p. 44 ● **Idem**, pe anul 1912 - XXIV, 1911/1912/, p. 44 ● **Idem**, pe anul 1913 - XXV, 1912/1913/, p. 44 ● **Idem**, pe anul 1914 - XXVI, 1913/1914/, p. 44 ● **Idem**, pe anul 1915 - XXVII, 1914/1915/, p. 44 ● **Idem**, pe anul 1916 - XXVIII, 1915/1916/, p. 44 ● **Idem**, pe anul 1917 - XXIX, 1916/1917/, p. 39 ● **Idem**, pe anul 1918 - XXX, 1917/1918/, p. 39 ● **Idem**, pe anul 1919 - XXXI, 1918/1918/, p. 42 ●

V. SFATURI PENTRU GOSPODARI

● Bălan, Iosif. **Conservarea poamelor de iarnă și folosirea lor** - XV, 1902/1903/, p. 131 ● Bălan, Iosif. **Din pomărit** - III, 1890/1891/, p. 101 ● Bălan, Iosif. **Economice** - XIV, 1901/1902/, p. 139 ● Bălan, Iosif. **Despre legumărit** - XVI, 1903/1904/, p. 132 ● **Cea mai mare podoabă a casei (vița-de-vie)** - XX, 1907/1908/, p. 113 ● **Ceva despre vite** - IX, 1896/1897/, p. 97 ● **Cât timp poartă sarcina animalele agricole** - IV, 1891/1892/, p. 95; XII, 1899/1900/, p. 132; XIII, 1900/1901/, p. 126; XXIV, 1911/1912/, p. 151; XXV, 1912/1913/, p. 140; XXVI, 1913/1914/, p. 180; XXVII, 1914/1915/, p. 146; XXIX, 1916/1917/, p. 123; XXX, 1917/1918/, p. 177; XXXI, 1918/1919/, p. 127 ● Comșa, D. **Stârpirea omizilor** - XI, 1898/1899/, p. 112 ● **Contra durerii de urechi. Contra arsurii** - XIII, 1900/1901/, p. 106 ● **Conservarea părului. Cunoașterea vinului falsificat** - XIII, 1900/1901/, p. 105 ● **Cum să arăm? - mai adânc sau mai ușor?** - XIII, 1900/1901/, p. 103 ● **Cunoașterea timpului** (reproducere din "*Cărțile săteanului român*") - VI, 1893/1894/, p. 86 ● **Despre alegerea profesiunilor/sfaturi cu pilde** - XI, 1898/1899/, p. 90 ● **Despre pomete** (reproducere din "*Deșteptarea*") - X, 1897/1898/, p. 116 ● **Din economia vitelor/nutrirea animalelor domestice** - IV, 1891/1892/, p. 83 ● Duvlea, Alexandru. **Întrebuințarea gunoiului** - XXVII, 1914/1915/, p. 136 ● **Economice diverse: Călboza oilor. Întrebuințarea tărâtelor de firiz în grădinărit/în jurul pomilor și a viței-de-vie/. Rădăcina urzicilor ca medicament. Cum se lecuiește umflarea pântecului la vite. Contra sobolilor/se pune în gura gropii gunoi de capră/. Moliile din grădina de legume/se stârpesc cu grămezi de furnici/. Ierburii și ceaiuri lecuitoare** - XXIII, 1910/1911/, p. 138 ● **Economice: Nimicirea gărgărițelor. Să nu se pască primăvara fânețele. Văruitul pomilor** - XXIV, 1911/1912/, p. 149 ● **Economice: Între boalele păsărilor. Stârpirea furnicilor, sobolilor și omizilor. Împrospătarea untului râncezit. Adăparea vitelor, iarna** - XX, 1907/1908/, p. 146 ● **Economia în asigurare** - II, 1889/1890/, p. 98 ● Georgescu, Ioan. **Creșterea vitelor** (reproducere

din "Foia poporului") - XVII; 1904/1905/, p. 140 ● **Gunoii și gunoarea** - XXVIII, 1915/1916/, p. 126 ● **Îndrumări casnice** - XXII, 1909/1910/, p. 151 ● Lengher, Ioan. **Asigurările la bancă** - XXVI, 1913/1914/, p. 162 ● **Despre darurile urzicilor** - XVII, 1904/1905/, p. 143 ● **Medicina contra beției** (reproducere din "Gazeta Transilvaniei") VI, 1893/1894/, p. 83 ● **Noua casă de păstrare/asociațiune pe acții în Caransebeș** - V, 1892/1893/, p. 117 ● **Oxidul carbonic, gazul înveninătoriu, tratat pentru popor** - I, 1888/1889/, p. 68 ● **Păstrarea poamelor în bumbac** - XIII, 1900/1901/, p. 105 ● Popa, Georgiu. **Tutun și fumat** - VIII, 1895/1895/, p. 91 ● R. A. **Cultura porumbului** - I, 1888/1889/, p. 90 ● Rațiu, Dominic. **Tovărășiile** - XXV, 1912/1913/, p. 131 ● **Regularea valutei** - V, 1892/1893/, p. 81 ● **Rumegușul. Spălarea geamurilor** - XXVII, 1914/1915/, p. 138 ● **Sămânța de urzică, nutreț pentru cai** - II, 1889/1890/, p. 103 ● **Să plantăm arbori în jurul agrilor noștri** - IX, 1896/1897/, p. 95 ● **Știința bătrânului Richard**, după Veniamin Franklin - II, 1889/1890/, p. 41 ● **Sfaturi pentru gospodari și gospodine** - X, 1897/1898/, p. 134; XII, 1899/1900/, p. 129; XIV, 1901/1902/, p. 144; XV, 1902/1903/, p. 136; XVI, 1903/1904/, p. 138; XVII, 1904/1905/, p. 145; XIX, 1906/1907/, p. 140; XXVI, 1913/1914/, p. 170; XXVII, 1914/1915/, p. 137 ● Simu, R. **Bolile pomilor și vindecarea lor** - XIII, 1900/1901/, p. 99 ● Simu, R. **Legarea pomilor. Cănepe și inul** - XIII, 1900/1901/, p. 100 ● **Stărpirea mușchiului din fânețe** - XIII, 1900/1901/, p. 102 ● **Tabela comparativă a monedelor din lume** - XXVI, 1913/1914/, p. 175; XXVII, 1914/1915/, p. 142 ● **Tabela de asemănarea prețului în bani străini cu coroane și bani** - V, 1892/1893/, p. 89 ● **Tabela de socotirea crucerilor și florinelor în coroane și bani** - V, 1892/1893/, p. 90 ● **Un mijloc simplu de a apăra porcii de trichini, linți și anghină** - II, 1889/1890/, p. 103 ● **Zece porunci ale asigurațiunii** - I, 1888/1889/, p. 92 ● 5)

VI. ANUNȚURI PUBLICITARE

a). Anunțuri de interes cultural

● **Bibliografie:** Barbu, Petru. **Carte de rugăciuni. Cântări bisericești**, Caransebeș, 1908 - XX, 1907/1908/, p. 66 ● Barbu, Petru. **Isus Cristos**, Caransebeș, 1905 - XVII, 1904/1905/, p. 180 ● **Cântece de stea. Nașterea lui Hristos. Magii de la răsărit** - XXX, 1917/1918/, p. 106 ● Dimitrievici, Vladimir. **Nazarenismul. Istoria și ființa lui**, Caransebeș, 1907/1908/, p. 68 ● **Economia**, revistă ilustrată, Caransebeș, red. Alexandru Diaconovich

- XX, 1907/1908/, p. 173; XIX, 1906/1907/, p. 165 ● **Hodoș, Zotti. Carte de bucate**, ediție nouă, partea I **Poftă bună**, Caransebeș, 1903 - XV, 1902/1903/, p. 170 ● **Poporul**, foaie economică, săptămânal în șase limbi, Budapesta, 1900 - XII, 1899/1900/, p. 157 ● **Tipografia și Librăria diecezană din Caransebeș**, depozit de cărți și rechizite - II, 1889/1890/, coperta unu verso; VIII, 1895/1896/, p. 131; XI, 1898/1899/, p. 135; XII, 1899/1900/, coperta unu, verso; XXVII, 1914/1915/, p. 191; XXVIII, 1915/1916/, p. 186; XXX, 1917/1918/, p. 107 ●

b) Ateliere - Meșteșugari

● **Antonie Nedbal, croitor de haine civile și preotești**, Caransebeș (în Casa diecezană) - VIII, 1895/1896/, p. 129 ● **Compactoria lui Martin Wottringer**, Caransebeș, str. Timișoarei - XII, 1899/1900/, p. 160 ● **Dimitrie Boitor, croitor**, Oravița - XVII, 1904/1905/, p. 180 ● **Eduard Neumann, orologieriu, giuvaergiu și optic**, Băile Herculane și Caransebeș (str. Principală nr. 449) - XI, 1898/1899/, p. 155 ● **Fabrica de motoare Ludwig Kállai**, Budapesta - XXVII, 1914/1915/, p. 185 ● **Grau R. depozit de ghete**, Caransebeș - XX, 1907/1908/, p. 183; XXIII, 1910/1911/, coperta doi, interior; XXVI, 1913/1914/, coperta doi, inter. ● **Iosif Stich, croitor de reverende și haine civile**, Caransebeș (peste drum de reședința episcopoească) - VIII, 1895/1896/, coperta unu, verso; XII, 1899/1900/, p. 158; XIX, 1906/1907/, coperta unu, verso; XXIV, 1911/1912/, coperta unu, verso; XXV, 1912/1913/, coperta unu, verso; XXVI, 1913/1914/, coperta unu, verso ●

c) Bănci. Societăți. Asociații

● **Banca generală de asigurare TRANSILVANIA în Sibiu, fondată la anul 1868** - VIII, 1895/1896/, p. 127 ● **"Banca Poporală", institut de credit și economii ca societate pe acții**, Caransebeș/fondată în 1906/ - XX, 1907/1908/, p. 178 ● **"Luceafărul"**, bancă în Vârșeț - XXII, 1909/1910/, p. 132 ● **"Severineana", societate comercială pe acții**, în Caransebeș - XII, 1899/1900/, p. 161; XV, 1902/1903/, p. 169 ● **Transilvania, bancă generală de asigurare, agentura "Timișoara"** XII, 1899/1900/, p. 153 ●

d) Farmacii

● **Apoteca Filip J. Müller**, în Caransebeș - XII, 1899/1900/, p. 156 ●

Apoteca "La Vulturul Negru" a lui Teodor Albert, în Timișoara - X, 1897/1898/p. 157; XII, 1899/1900/, p. 162 ● **Cornel Demeter, farmacist în Szaszvoros** ● **Farmacia Eugen V. Feller**, Subotica, Marktplatz 226 - XX, 1907/1908/, p. 152; XXIII, 1910/1911/, p. 184, 205, 208; XXIV, 1911/1912/, p. 191; XXV, 1912/1913/, p. 139, 143, 144, 158, 159, 183; XXVI, 1913/1914/, p. 211, 213, 215, 216; XXVII, 1914/1915/, p. 135, 139, 140, 145, 149, 164, 165, 190; XXVIII, 1915/1916/, p. 129; XXIX, 1916/1917/, p. 124, 141; XXX, 1917/1918/, p. 114, 115, 133, 153 - 158 ● **Farmacia Iosef Schneider în Resicza**, piața mare 804 - XXIV, 1911/1912/, p. 190, 192; XXV, 1912/1913/, p. 138, 180, 181 ● **Farmacia "Sfânta Maria" în Lugoj**, piața Bisericii 7 - XXVII, 1914/1915/, p. 181, 182; XXX, 1917/1918/, p. 151, 152 ● **Francisc Halápi, farmacist în Budapesta** - XIX, 1906/1907/, p. 167, 172 ● **Ludovic Vértes, farmacist, "La Vulturul"**, în Lugoj - V, 1892/1893/, p. 107, 116; VIII, 1897/1898/, p. 115, 122, 149, 156; XI, 1898/1899/, p. 127, 134; XII, 1899/1900/, p. 145, 152; XV, 1902/1903/, p. 161, 168; XVII, 1904/1905/, p. 172 - 179; XIX, 1906/1907/, p. 157 - 164; XX, 1907/1908/, p. 165 - 172; XXV, 1912/1913/, p. 171 - 178; XXVI, 1913/1914/, p. 217 - 114; XXVIII, 1915/1916/, p. 161; XXX, 1917/1918/, p. 145 - 150; XXXI, 1918/1919/, p. 153 - 160 ● **Ödön Bantler, farmacist**, Timișoara - XI, 1898/1899/, p. 146 - 153; XII, 1899/1900/, p. 154 ● **Rudolf Jahner, farmacist**, Timișoara - Fabric - XI, 1898/1899/, p. 157 - 162; XX, 1907/1908/, p. 178 ●

e) Magazine. Depozite comerciale

● **Adalbert Blaschek, negustor de mașini de cusut**, în Caransebeș - XXIX, 1916/1917/, p. 119, 123, 126 ● **Carol Ringeisen, "La pudelul alb", mare depozit de mărfuri**, în Caransebeș - VIII, 1895/1896/, coperta doi, interior; X, 1897/1898/, coperta unu, verso ● **Dușan Pavlovici/și urmașii, depozit de sticlărie/fondat în 1838/** - XIX, 1906/1907/, p. 166, XX, 1907/1908/, p. 184; XXV, 1912/1913/, coperta doi, verso ● **Fekete, depozit de mărfuri industriale**, Viena - VIII, 1895/1896/, p. 123 - 125 ● **George Imbronovici, proprietar de cofetărie**, în Caransebeș - VIII, 1895/1896/, p. 126; XII, 1899/1900/, p. 153 ● **Grau R. magazin de încălțăminte**, în Caransebeș - XII, 1899/1900/, p. 159 ● **Grünberger Géze, negustor de haine**, în Caransebeș - VIII, 1895/1896/, p. 130; XI, 1898/1899/, p. 154 ● **Kállai Lajos, magazin de motoare**, în Budapesta - XXIII, 1910/1911/, p. 196 ● **Klein A., negustor de piei**, în Caransebeș/lângă Casa diecezană/ - II, 1889/1890/, p. 118; III, 1890/1891/, p. 126; IV, 1893/1894/, p. 108 ● **Kocsis, magazin de haine**, în Bocșa - XXVI, 1913/1914/, p. 225 ● **Müller B. Iosef,**

negustor de sticle, oglinzi, porțelanuri, în Caransebeș - XI, 1898/1899/, p. 145 ● **Gabriel Nagy, proprietar de vii**, Nagy-Kágya - XX, 1907/1908/, p. 175 ● **Suttner H., negustor de ceasuri și bijuterii**, Laibach - XXVI, 1913/1914/, p. 198, 212, 214; XXVII, 1914/1915/, p. 135, 139, 150, 186, 189; XXIX, 1916/1917/, p. 127 ●

f) Taxe poștă, telegraf

● **Tabela de taxe de poștă și telegraf** - I, 1888/1889/, p. 36; II, 1889/1890/, p. 36; III, 1890/1891/, p. 33; IV, 1891/1892/, p. 35; V, 1892/1893/, p. 35; VII, 1894/1895/, p. 33; VIII, 1895/1896/, p. 33; IX, 1896/1897/, p. 33; X, 1897/1898/, p. 34; XI, 1898/1899/, p. 33; XII, 1899/1900/, p. 33; XV, 1902/1903/, p. 34; XVII, 1904/1905/, p. 34; XIX, 1906/1907/, p. 34; XX, 1907/1908/, p. 34; XXII, 1909/1910/, p. 34; XXIII, 1910/1911/, p. 34; XXIV, 1911/1912/, p. 34; XXV, 1912/1913/, p. 34; XXVI, 1913/1914/, p. 34; XXVII, 1914/1915/, p. 34; XXVIII, 1915/1916/, p. 34; XXIX, 1916/1917/, p. 34; XXX, 1917/1918/, p. 34; XXXI, 1918/1919/, p. 34 ●

g) Consemnarea târgurilor din Banat, Ardeal și România

● **Programarea târgurilor** - II, 1889/1890/, p. 108; III, 1890/1891/, p. 116; IV, 1891/1892/, p. 106; V, 1892/1893/, p. 96; VII, 1894/1895/, p. 96; VIII, 1895/1896/, p. 105; X, 1897/1898/, p. 139; XI, 1898/1899/, p. 117; XII, 1899/1900/, p. 135; XIV, 1901/1902/, p. 160; XV, 1902/1903/, p. 150; XVII, 1904/1905/, p. 161; XVIII, 1905/1906/, p. 149; XIX, 1906/1907/, p. 146; XX, 1907/1908/, p. 154; XXIII, 1910/1911/, p. 186; XXIV, 1911/1912/, p. 170; XXV, 1912/1913/, p. 160; XXVI, 1913/1914/, p. 200; XXVII, 1914/1915/, p. 166; XXVIII, 1915/1916/, p. 150; XXIX, 1916/1917/, p. 142; XXX, 1917/1918/, p. 134; XXXI, 1918/1919/, p. 143 ●

VII. PARTEA CALENDARULUI

a) ● Calendarul bisericii ortodoxe române/pe săptămâni și luni/. Povețe economice pentru gospodari/la fiecare lună/. Prevestirea timpului/ pentru fiecare lună/ - I, 1888/1889/, p. 8 ● **Idem - II, 1889/1890/, p. 6 ● **Idem** - III, 1890/1891/, p. 6 ● **Idem** - IV, 1891/1892/, p. 3 ● **Idem** - V, 1892/1893/, p. 3 ● **Idem** - VI, 1893/1894/, p. 3 ● **Idem** - VII, 1894/1895/, p. 3 ● **Idem** - VIII, 1895/1896/, p. 3 ● **Idem** - IX, 1896/1897/, p. 3 ● **Idem** - X, 1897/1898/, p. 6 ● **Idem** - XI, 1898/1899/, p. 3 ● **Idem** - XII, 1899/1900/, p. 6 ● **Idem****

- XIII, 1900/1901/, p. 3 ● **Idem** - XIV, 1901/1902/, p. 3 ● **Idem** - XV, 1902/1903/, p. 4 ● **Idem** - XVI, 1903/1904/, p. 3 ● **Idem** - XVII, 1904/1905/, p. 6 ● **Idem** - XVIII, 1905/1906/, p. 3 ● **Idem** - XIX, 1906/1907/, p. 3 ● **Idem** - XX, 1907/1908/, p. 6 ● **Idem** - XXI, 1908/1909/, p. 3 ● **Idem** - XXII, 1909/1910/, p. 3 ● **Idem** - XXIII, 1910/1911/, p. 6 ● **Idem** - XIV, 1911/1912/, p. 7 ● **Idem** - XXV, 1912/1913/, p. 6 ● **Idem** - XXVI, 1913/1914/, p. 6 ● **Idem** - XXVII, 1914/1915/, p. 6 ● **Idem** - XXVIII, 1915/1916/, p. 6 ● **Idem** - XXIX, 1916/1917/, p. 6 ● **Idem** - XXX, 1917/1918/, p. 6 ● **Idem** - XXXI, 1918/1919/, p. 6 ●

● **Calendarul alfabetic** - XXII, 1909/1910/, p. 159 ● **Idem** - XXIII, 1910/1911/, p. 171 ● **Idem** - XXIV, 1911/1912/, p. 156 ● **Idem** - XXV, 1912/1913/, p. 145 ● **Idem** - XXVI, 1913/1914/, p. 187 ● **Idem** - XXVII, 1914/1915/, p. 151 ● **Idem** - XXVIII, 1915/1916/, p. 135 ● **Idem** - XXIX, 1916/1917/, p. 128 ● **Idem** - XXX, 1917/1918/, p. 120 ●

b) Semnele cerești și caracterul lor (fazele lunii; eclipse de lună și de soare). **Cele patru anotimpuri** - I, 1888/889/, p. 31 (eclipse de lună: 5 ian. 30 iun.; eclipse de soare: 1 - 2 ian., 16 iun., 10 dec.) ● **Idem** - II, 1889/1890/, p. 31 (eclipse de lună: 14 noiem.; eclipse de soare: 5 iun., 30 noiem.) ● **Idem** - III, 1890/1891/, p. 30 ● **Idem** - IV, 1891/1892/, p. 30 (eclipse de lună: 29 - 30 apr., 27 oct; eclipse de soare: 14 - 15 apr., 8 oct) ● **Idem** - V, 1892/1893/, p. 30 ● **Idem** - VI, 1893/1894/, p. 33 ● **Idem** - VII, 1894/1895/, p. 33 ● **Idem** - VIII, 1895/1896/, p. 30 ● **Idem** - IX, 1896/1897/, p. 30 ● **Idem** - X, 1897/1898/, p. 30 (eclipse de lună: 21 iun., 15 - 16 dec; eclipse de soare: 10 ian., 6 iulie, 1 dec.) ● **Idem** - XI, 1898/1899/, p.30 ● **Idem** - XII, 1899/1900/, p. 30 (eclipsă de lună: 31 mai; eclipsă de soare: 15 mai, 9 noiem.) ● **Idem** - XIII, 1900/1901/, p. 34 ● **Idem** - XIV, 1901/1902/, p. 34 ● **Idem** - XV, 1902/1903/, p. 30 ● **Idem** - XVI, 1903/1904/, p. 31 ● **Idem** - XVII, 1904/1905/, p. 30 (eclipse de lună: 6 febr., 2 aug.; eclipse de soare: 22 febr., 17 mart.) ● **Idem** - XVIII, 1905/1906/, p. 30 ● **Idem** - XIX, 1906/1907/, p. 30 ● **Idem** - XX, 1907/1908/, p. 30 (eclipse de soare: 15 iun., 23 dec.) ● **Idem** - XXI, 1908/1909/, p. 34 ● **Idem** - XXII, 1909/1910/, p. 30 ● **Idem** - XXIII, 1910/1911/, p. 31 ● **Idem** - XXIV, 1911/1912/, p. 30 (eclipse de lună: 19 mart., 13 sept.; eclipse de soare: 4 apr., 27 sept.) ● **Idem** - XXV, 1912/1913/, p. 30 ● **Idem** - XXV, 1913/1914/, p. 30 ● **Idem** - XXVII, 1914/1915/, p. 30 (eclipse de soare: 1 febr., 28 iul.) ● **Idem** - XXVIII, 1915/1916/, p. 30 ● **Idem** - XXIX, 1916/1917/, p. 30 (eclipse de lună: 21 - 22 iun., 15 dec.; eclipse de soare: 10 ian., 6 iun., 6 iul., 1 dec.) ● **Idem** - XXX, 1917/1918/, p. 30 (eclipsă de lună: 11 iun.; eclipse de soare: 26 mai, 20 noiem.) ●

c) Sărbătorile și alte zile schimbătoare peste an. Posturile în biserica ortodoxă română. Dezlegarea postului - I, 1888/1889/, p. 6 ● **Idem** - II, 1889/1890/, p. 4 ● **Idem** - III, 1890/1891/, p. 4 ● **Idem** - IV, 1891/1892/, p. 4 ● **Idem** - V, 1892/1893/, p. 4 ● **Idem** - VI, 1893/1894/, p. 4 ● **Idem** - VII, 1894/1895/, p. 4 ● **Idem** - VIII, 1895/1896/, p. 4 ● **Idem** - IX, 1896/1897/, p. 4 ● **Idem** - X, 1897/1898/, p. 4 ● **Idem** - XI, 1898/1899/, p. 4 ● **Idem** - XII, 1899/1900/, p. 4 ● **Idem** - XIII, 1900/1901/, p. 4 ● **Idem** - XIV, 1901/1902/, p. 4 ● **Idem** - XV, 1902/1903/, p. 4 ● **Idem** - XVI, 1903/1904/, p. 4 ● **Idem** - XVII, 1904/1905/, p. 4 ● **Idem** - XVIII, 1905/1906/, p. 4 ● **Idem** - XIX, 1906/1907/, p. 4 ● **Idem** - XX, 1907/1908/, p. 4 ● **Idem** - XXI, 1908/1909/, p. 4 ● **Idem** - XXII, 1909/1910/, p. 4 ● **Idem** - XXIII, 1910/1911/, p. 4 ● **Idem** - XXIV, 1911/1912/, p. 4 ● **Idem** - XXV, 1912/1913/, p. 4 ● **Idem** - XXVI, 1913/1914/, p. 4 ● **Idem** - XXVII, 1914/1915/, p. 4 ● **Idem** - XXVIII, 1915/1916/, p. 4 ● **Idem** - XXIX, 1916/1917/, p. 4 ● **Idem** - XXX, 1917/1918/, p. 4 ●

VIII. ILUSTRAȚII

/portrete, foto, desene/

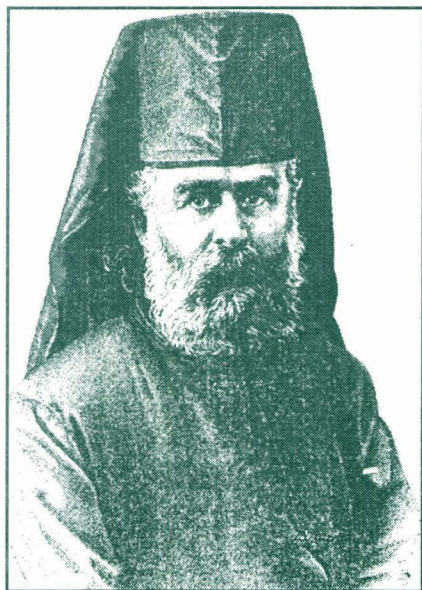
● **Acoperământ pe tetrapod** - XXIV, 1911/1912/, p. 144 ● **Alexandru Mocioni** - XV, 1902/1903/, p. 93; XXVII, 1914/1915/, p. 117 ● **Alexandru Nedelcu** - XX, 1907/1908/, p. 121 ● **Alleta / Alteța / Sa Arhiducele Albrecht** - XXXI, 1918/1919/, p. 73 ● **Ana Nedelcu, născută Hauptmann** - XX, 1907/1908/, p. 122 ● **Andrei Baron de Șaguna** - XI, 1898/1899/, p. 56; XXII, 1909/1910/, p. 62 ● **Andrei Bârseanu, președinte al ASTRA** - XXIV, 1911/1912/, p. 106 ● **Antoni Mocioni de Foen** - XXVII, 1914/1915/, p. 116 ● **Arhiducele Francisc Ferdinand** - XXVII, 1914/1915/, p. 79 ● **ASTRA, imagine de la jubileul de 50 de ani** - XXIV, 1911/1912/, p. 93 ● **Banca "Luceafărul" din Vârșeț** - XXII, 1909/1910/, p. 132 ● **Baron Géza Duka de Kádár** - XXVI, 1913/1914/, p. 146 ● **Baronesa Jeanne Duka de Kádár** - XXVI, 1913/1914/, p. 114 ● **Biserica catedrală din Caransebeș** - XVII, 1904/1905/, p. 111 ● **Biserica / ort. rom. / din Ciacova** - XX, 1907/1908/, p. 114 ● **Biserica gr. or. română din Băile Herculane** - XXIII, 1910/1911/, p. 147 ● **Biserica gr. or. română din Cacova** - XXII, 1909/1910/, p. 103 ● **Biserica ortodoxă română din Vârșeț** - XXV, 1912/1913/, p. 78 ● **Biserica Sf. Ioan din Caransebeș** - XIX, 1906/1907/, p. 123 ● **Capela română gr. or. din Viena / interior /** - XXVII, 1914/1915/, p. 112, 114 ● **Carol Francisc Iosif / moștenitorul tronului imp. austro-ungar /** - XXIX, 1916/1917/, p. 77 ●

Casa diecezană / din Caransebeș / - XXIV, 1911/1912/, p. 135 ● Casa orașului / din Caransebeș /, inaugurată la 20 sept. 1903/ - XVII, 1904/1905/, p. 148 ● Câmpul Libertății de la Lugoj - XXIII, 1910/1911/, p. 100 ● Cerimea Sf. Biserici gr. or. române din Ciacova - XX, 1907/1908/, p. 116 ● Coriolan Brediceanu, avocat în Lugoj - XVII, 1904/1905/, p. 101 ● Cripa fericitului Episcop Nicolae Popea, în cimitirul bisericii Sf. Ioan / din Caransebeș / - XXVI, 1913/1914/, p. 160 ● Crucea din piața dinaintea bisericii gr. or. române din Lugoj - XXIV, 1911/1912/, p. 124 ● Crucea din piața mare a Caransebeșului - XIX, 1906/1907/, p. 126 ● Dimitrie Brumariu, ofițer - XVII, 1904/1905/, p. 113 ● Ecaterina de Mocioni / fiica lui Eugeniu / - XXVII, 1914/1915/, p. 116 ● Emanoil Ungureanu - XXVI, 1913/1914/, p. 108 ● Eugeniu de Mocioni - XIV, 1901/1902/, p. 102 ● Eugenia de Mocioni / fiica lui Eugeniu / - XXVII, 1914/1915/, p. 116 ● Filaret Musta, arhimandrit, vicariu episcopesc - XV, 1902/1903/, p. 76 ● Francisc Ferdinand / arhiduce / și familia sa - XXVII, 1914/1915/, p. 80 ● Francisc Iosef I - XXIX, 1916/1917/, p. 69 ● Gimnaziul / din Caransebeș / - XXXI, 1918/1919/, p. 104 ● Grigorie Trailovici, locot. colonel - XXVIII, 1915/1916/, p. 107 ● Iconostasul Sf. biserici gr. or. române - XX, 1907/1908/, p. 115 ● Ilie Curescu - XVI, 1903/1904/, p. 108 ● Internatul pedagogic diecezan - XV, 1902/1903/, p. 129 ● Ioan Petroviciu, paroh în Ciclova Română - XXIII, 1910/1911/, p. 115 ● Ioan Popasu, episcop al Caransebeșului, - 1808 - 1889 - XII, 1899/1900/, p. 58 ● Ionel de Mocioni / fiul lui Eugeniu / - XXVII, 1914/1915/, p. 117 ● Librăria diecezană din Caransebeș / interior / - XXIV, 1911/1912/, p. 139 ● Liviu Marcu, dr. - XV, 1902/1903/, p. 122 ● Mackensen / general german / - XXIX, 1916/1917/, p. 90 ● Mănăstirea izvor - XVIII, 1905/1906/, p. 120 ● Miron Elie Cristea - XXIII, 1910/1911/, p. 66; XXV, 1912/1913/, p. 66; XXIV - 1911/1912/, p. 66 ● Mitră arhierască - XXIV, 1911/1912/, p. 143 ● Monumentul eroilor gimnaziului / din Caransebeș / - XXXI, 1918/1919/, p. 96 ● Monumentul împ. Francisc Iosif I / în Caransebeș / - XIX, 1906/1907/, p. 104 ● Nicolae Popea, episcop al Caransebeșului - XX, 1907/1908/, p. 45 ● Nicolae Tincu Velia - XXII, 1909/1910/, p. 144 ● Palatul Comunității de avere din Caransebeș - XVI, 1903/1904/, p. 106 ● Patriciu Drăgălina - XXXI, 1918/1919/, p. 112 ● Pavel Boldea, protopresbiter campestu - XXVIII, 1915/1916/, p. 88 ● Petru Borlovan, dr. / 1855 - 1915 / - XXX, 1917/1918/, p. 77 ● Petru de Mocioni - XXVIII, 1915/1916/, p. 104 ● Potopul de la Lugoj - XXV, 1912/1913/, p. 115 - 117 ● Reședința episcopală din Caransebeș - XIV, 1901/1902/, p. 78 ● Reședința episcopilor sârbi - XVI, 1903/1904/, p. 76 ● Statuia reginei Elisabeta / în Caransebeș / - XXXI, 1918/1919/, p.

84 ● **Strâmtoarea Dunării** - XXVI, 1913/1914/, p. 78 ● **Școala gr. or. română din Lugoj** - XXIV, 1911/1912/, p. 120 ● **Tabla / masa / lui Traian** - XXVI, 1913/1914/, p. 74 ● **Teodor cav. de Seracin** - XIV, 1901/1902/, p. 100 ● **Tipografia diecezană din Caransebeș / interior /** - XXIV, 1912/1913/, p. 137 ● **Tipografia și Librăria diecezană din Caransebeș / salariații în anul 1911 /** - XXIV, 1911/1912/, p. 141 ● **Traian Doda**- VIII, 1895/1896/, p. 84; XVI, 1903/1904/, p. 103 ● **Traian, împăratul romanilor** - XXVI, 1913/1914/, p. 69 ● **Trăilă Stroiescu, ofițer** - XVII, 1904/1905/, p. 123 ● **Vasile Stroescu** - XXIII, 1910/1911/, p. 130 ● **Vasile Mangra** - XXII, 1909/1910/, p. 117 ● **Vila Dănilă Valușescu din Băile Herculane** - XIX, 1906/1907/ coperta doi ● **Wilhelm II, împărat german** - XXIX, 1916/1917/, p. 70 ● **Zeno Mocioni de Foen** - XVI, 1903/1904/, p. 85 ●

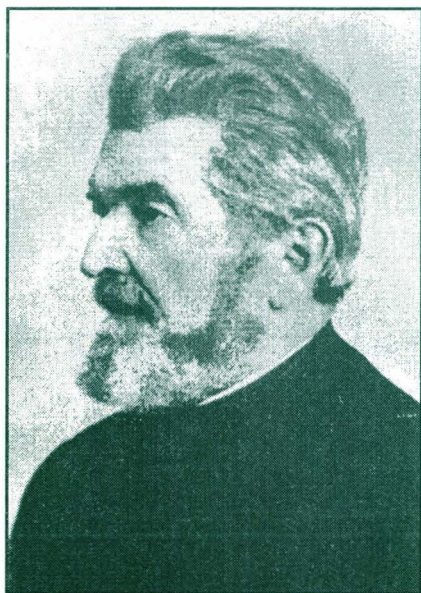

FILARET MUSTA

IOSIF/ IULIU / OLARIU

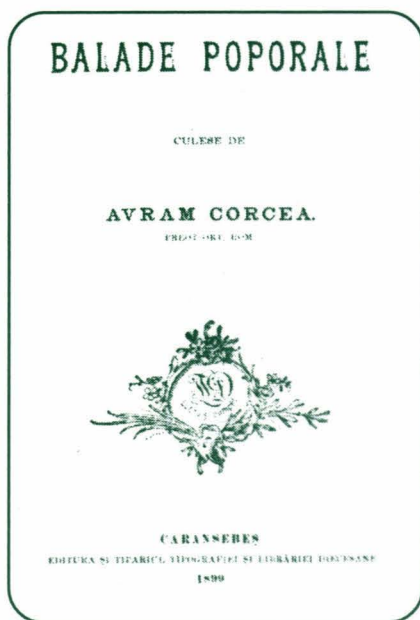
PETRU BARBU

ANIMATORI AI TIPARULUI DIECEZAN

Pagina 69, poziția 105

Pagina 63, poziția 84

Nr. 29.

Biblioteca Noastră

Alexandri

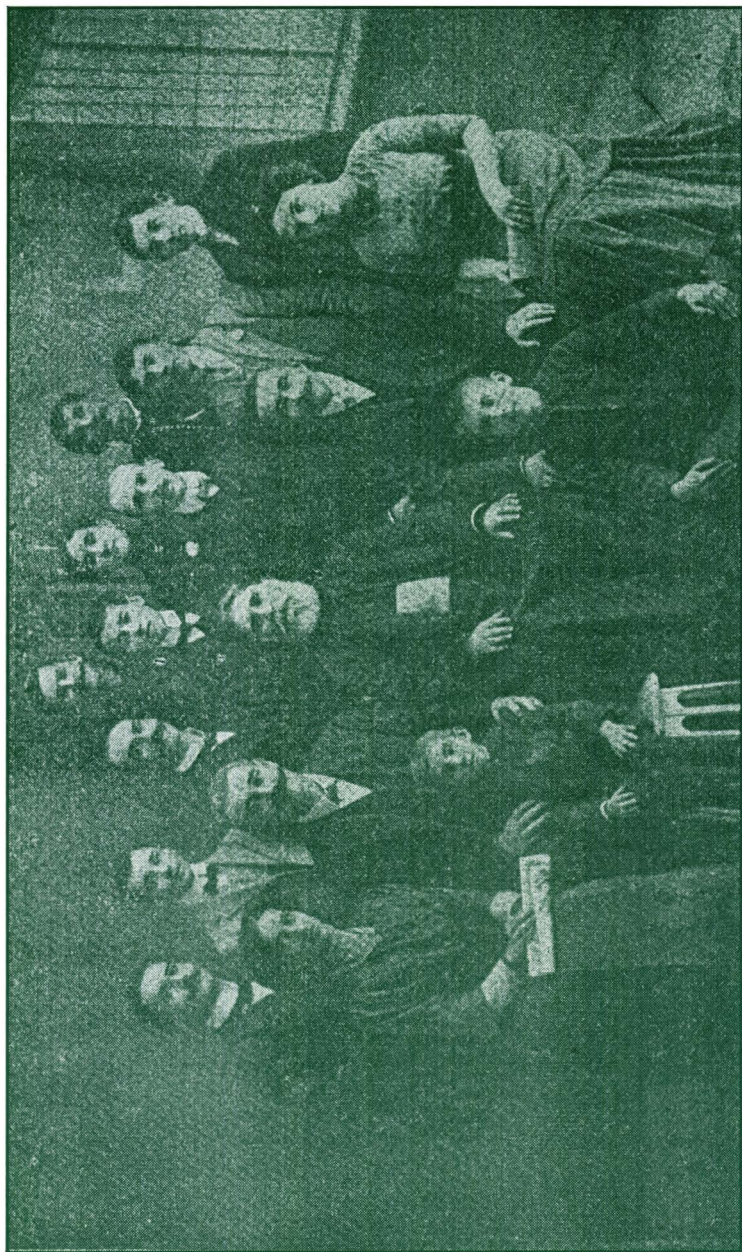
BALADE POPORALE

CARANSEBES

28 fl.=14 cr, (35 bani).

Pagina 50, poziția 1

Preotul Spiridon Șandru (central) avându-l în dreapta pe George Imbronovici
și în stânga pe Petru Valușescu, în mijlocul salariaților stabilimentului diecezan (foto 1911)

C. PROTOCOALELE SINOADELOR EPARHIALE

Reflectând desfășurarea (pe perioade și sesiuni) a ședințelor sinoadelor eparhiale, îndeobște anuale, protocoalele de acest tip sunt clasificate în rândul periodicelor cu apariție anuală.

De amintit că, deși desprinderea Mitropoliei Ardealului de administrația sârbească s-a obținut la finele anului 1864, iar autonomia episcopiei Caransebeșului a devenit efectivă în iulie 1865, autoritatea dualistă a autorizat organizarea, cu periodicitate, a congreselor și sinoadelor pentru Biserica ortodoxă română numai începând cu anul 1868. Astfel că, după congresul național bisericesc de la Sibiu, din anul 1868, are loc, în 1870, primul sinod al eparhiei Caransebeșului, după care, acesta va fi convocat anual pe duminică Tomei (și mai des, dacă împrejurările au impus-o). De atunci se redactează și se tipăresc, în același an, protocoalele aferente (la tipografiile menționate în cap. II/A).

Considerate îndeobște ca aparținând unui gen publicistic minor, astfel de periodice, în cazul de față, dobândesc o importanță aparte. Se cunoaște că sinoadele eparhiale concentrau, prin votul electoratului, cele mai reprezentative personalități (preoți și mireni) ale societății românești din cuprinsul diecezei, având misiunea de a analiza și delibera asupra celor mai importante deziderate în buna funcționare a organismului bisericesc eparhial cu instituțiile aparținătoare - în toate domeniile de activitate. Cum întregul derulaj este consemnat, în protocoale, sub formă de proces-verbal, vizând componența adunării, participările la dezbateri, propunerea, întocmirea și adoptarea deciziilor, regulamentelor, statutelor, instrucțiunilor și a altor acte cu caracter juridic, o astfel de tipăritură periodică poate fi echivalată, pentru cercetător, cu un document de preț. Aceasta cu atât mai mult cu cât sinodul eparhial a constituit, în perioada de referință, forul cardinal propriu al organizării economice, culturale, spirituale a societății românești din acest areal. Pentru a avea o imagine cât de cât convingătoare asupra acestui adevăr, iată mai

jos catalogul protocoalelor tipărite de stabilimentul diecezan în perioada 1886 - 1918, cu menționarea cuprinsului de bază:

1 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul al VI. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1886. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1886. (21x14,5). 42 p. (BEC 13853)

Conține: Ședințele (4) sinodului eparchial ținute între 20 și 22 aprilie (v.) 1886. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pe anul 1885. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1885. raportul general al senatului școlar pro 1884/5 către Sinodul eparchial. Preliminariul realităților, fondurilor și fundațiunelor foste mai nainte comune pentru dicesa gr. or. română a Caransebeșului pe 1887.

2 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române din Caransebeș. Periodul VI. Sesiunea III. Ținut la Dumineca Tomei 1887. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1887. 30 cr. (F.D., II (1887), nr. 44, p. 7).

3 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or, române a Caransebeșului. Periodul al VII. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1888. Caransebeș (tipografia diecezană), 1888. (22,5 15). 68 p. (BEC 6970).

Conține: Ședințele (4) sinodului eparchial. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pro 1887. Instrucțiune pentru adminstrarea și manipularea sesiunilor parohiale reduse și secestrate ale diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Preliminariul cheltuielilor administrative și culturale ale diecesei gr.or. române a Caransebeșului pro 1889. Preliminariul fondurilor și fundațiunilor diecesei gr. or. române a Caransebeșului pro 1889. Destinațiunea fondurilor și fundațiunilor diecesane. Regulamentul fundației stipendiale a în Domnul fericitului Constantin Nicolaevici fost căpitan ces. reg. în pensiuine din Băile Herculane. Regulamentul fundației stipendiare a în Domnul fericitului Dimitrie Peța din Caransebeș. Regulamentul fundațiunei pentru susținerea unui gimnasiu român confesional gr. or pe teritoriul Comitatului Caraș-Severin testate de d-l Dimitrie Hațegan, fost avocat în Oravița. Fondul Tipografiei și Librăriei diecesane.

4 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul VI. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1889. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1889. (22,5x15). 70 p. (BEC 7383).

5 ● Protocolul sinodului eparchial al dicesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul al VII. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1890. Caransebeș (Tipariul Tipografiei diecesane), 1890.

(1x14,5), 64 p. + 1 tab. (BEC 7466).

Conține: Ședințele (6) sinodului eparchial ținute între 20 și 23 apr. v. 1890. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1891.

6 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul al VIII. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1891. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1891. (21x14,5). 75 p. + 1 tab. (BEC 7320).

Conține: Consemnarea desfășurării ședințelor ținute între 28 apr. și 1 mai (v.) 1891. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar. Normativ pentru instituirea de profesori la Institutul teologic și pedagogic diecesan. Inventariu despre starea fondurilor și fundațiilor diecesei gr. or. române a Caransebeșului la 31 decembrie 1890.

7 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul VIII. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1892. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1892. (23x15), 64 p. + 7 p. (cu numerotare greșită: 17 - 23) + 1 tab. (BJT D III 41860).

8 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul VIII. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1893. Caransebeș /Tiparul Tipografiei diecesane), 1893. (32x15). 64 p. + 1 tab. (CAVR-R II 382).

9 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul IX. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1894. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1894. (23x15), 84 p. + 1 tab. (BEC 7460)

Conține: Consemnarea ședințelor (7) sinodului eparchial ținute între 24 și 27 apr. v. 1894. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1895. Reprezențațiunea către Dietă în obiectul salarisării învățătorilor (semnat de Nicolae Popea). Cuvânarea P. S. S. Episcop diecesan Nicolae Popea rostită în Casa Magnaților în ședința din 29 mai n. 1893, cu ocasiunea debaterilor asupra proiectului de lege referitoriu la salarisarea învățătorilor. Statutele fondului pentru acoperirea șidoxiei episcopesci.

10 ● Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul IX. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1895. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1895. (23x15).

76 p. + 1 tab. (BEC 13853).

Conține: Consemnarea desfășurării ședințelor (5) sinodului eparhial ținute între 9 și 11 apr. (v.) 1895. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. N. Popea. Cuvânt de compasiune al sinodului diecesan la decesul mitropolitului Bucovinei Silvestru Morariu Anreeviciu. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1894. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1896. Statutele fondului diecesei gr. or. române a Caransebeșului pentru perfecționarea funcționarilor de la Consistoriu și de la Institutul teologic și pedagogic diecesan și pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor. Cuvântarea rostită de PSS Domn episcop diecesan Nicolae Popea în Casa magnaților în ședința din 3 oct. 1894 asupra proiectelor de legi politico-bisericești.

11 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul al IX. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1896. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1896. (23x15). 85 p. + 1 tab. (BEC 13853)

Conține: Consemnarea ședințelor (5) sinodului diecesan ținute între 31 mart. și 3 apr. 1896. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1895. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1895. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1897. Instrucțiunea P. V. Consistoriu metropolitan din incidentul introducerii art. de lege XXXI, XXXII, XXXIII din 1894 (în privința căsătoriei).

12 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul X. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1897. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1897. (23x15). 86 p. + 1 tab. (BEC 6978).

Conține: Consemnarea desfășurării ședințelor (6) sinodului diecesan ținute între 20 și 22 apr. (v.) 1897. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1896. Raportul general al Consistoriului ca senat școlar. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc. Cuvântarea PS Domn episcop diecesan Nicolae Popea rostită către M. S. regele la Orșova la 26 sept. 1896. Răspunsul M. S. la cuvântarea omagială a PSS ep. Nicolae Popea. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1898. Statutul fondului pentru acoperirea speșelor deputaților sinodali și

congresuali.

13 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul X. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1898. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1898. (23x15). 75 p. + 1 tab. (BJT D III 11475).

Conține: Ședințele (5) sinodului eparhial între 26 - 29 apr. v. 1898. Circulara de convocarea sinodului eparhial. Cuvântarea rostită de episcopul Nicolae Popea în deschiderea sinodului. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat bisericesc pe anul 1897. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat școlar pe anul 1896/7. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat epitropesc pe anul 1897. Proiectul de preliminarium al diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1899. Literile fundaționale ale Fundațiunii stipendiarie Dimitrie Peția și a fiului său Ioan din Caransebeș. Sumariu din inventarele despre starea fondurilor și fundațiilor diecesei Caransebeșului la 31 decembrie 1897.

14 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul X. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1899. Caransebeș (Tipografia diecezană), 1899. (23x15). 68 p. + 1 tab. (BEC 13853).

Conține: Consemnarea desfășurării ședințelor (5) sinodului eparhial ținute între 8 și 11 mai (v.) 1899. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea Sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1898. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc. Preliminariumul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1900. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1898.

15 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XI. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1900. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1900. (23x11). (BEC 7054)

Conține: Consemnarea desfășurării ședințelor (5) sinodului ținute între 16 și 18 apr. (v.) 1900 (sub președenția arhim. Filaret Musta). Circulara de convocare a sinodului (semnată de ep. N. Popea). Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de arhim. F. Musta (ep. N. Popea "*se află fisice indispus*"). Raportul general al Consistoriului diecesan bisericesc pe anul 1899. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1899. Raportul general al Consistoriului ca senat epitropesc pe anul 1899. Proiect de preliminarium al diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1901.

16 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XI. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1901. Caransebeș (Tipografia diecesană), 1901. (22, 5x15).

66 p. + 1 tab. (BEC 3905).

Conține: Consemnarea ședințelor (3) sinodului eparhial ținute între 8 și 10 apr. (v.) 1901. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raport general al Consistoriului diecesan ca senat episcopesc pe anul 1900. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1900. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1902. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1900. Statutele fondului preoțesc pentru ajutorarea văduvelor și a orfanilor rămași după preoții repotați din diecesa gr. or. română a Caransebeșului.

17 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XI. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1902. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1902. (22,5x15) 97 p. + 1 tab. (BEC 13853)

Conține: Consemnarea ședințelor (4) sinodului eparhial ținute între 21 și 23 apr. (v.) 1902. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1901. Statutele fondului diecesei gr. or. române a Caransebeșului pentru pensionarea funcționarilor de la Consistoriu, a profesorilor de la Institutul teologic și pedagogic diecesan și a protopresbiterilor tractuali și pentru ajutorarea văduvelor și a orfanilor. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat episcopesc pe anul 1901. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1901. Memorandul în cestiunea mănăstirilor (în l. română și maghiară).

18 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XII. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei. 1903. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1903. (22,5x15) 77 p. + 1 tab. (BEC 6905).

Conține: Consemnarea ședințelor (5) sinodului eparhial ținute între 13 și 16 apr. (v.) 1903. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1902. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat episcopesc pe anul 1902. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1904. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1902.

19 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XII. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1904. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecesane), 1904. (22x14). 72 p. + 1 tab. (BEC 3905).

20 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a

Caransebeșului. Periodul XIII. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe
Dumineca Tomei 1905. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezan), 1905.
(22x14,5). 87 p. + 1 tab. (BEC 3905).

Conține: Consemnarea ședințelor (4) sinodului eparhial ținute între 24 și 26 apr. (v.) 1905. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1904. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar, pe anul 1904. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pe anul 1904. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1906. Reprezențațiunea episcopatului bisericeii gr. or. române din Ungaria și Transilvania, înaintată domnului ministru de culte și instrucțiunea publică în obiectul proiectului de modificare a legilor referitoare la școalele populare.

21 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a
Caransebeșului. Periodul XIII. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe
Dumineca Tomei 1906. Caransebeș (Tiparul Tip. diecesane), 1906. (22x14,5).
81 p. + 1 tab. (BEC 6991).

Corect în succesiune normală, este periodul XIV, nu XIII cum apare pe pag. de titlu. Conține: Consemnarea ședințelor (6) sinodului eparhial ținute între 26 și 29 apr. (v.) 1906. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1905. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pe anul 1905. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1907. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1905.

22 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a
Caransebeșului. Periodul XIII. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe
Dumineca Tomei 1907. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezan), 1907.
(22,5x15). 69 p. + 1 tab. (BEC 3905).

Se menține eroarea de notare a periodului XIII în loc de XIV, provocând, în continuare, decalajul. Conține: Consemnarea ședințelor (4) sinodului eparhial ținute între 29 apr. și 1 mai (v.) 1907. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1906. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat epitropesc pe anul 1906. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1908.

23 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a
Caransebeșului. Periodul XIII. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe

Dumineca Tomei 1908. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1908. (22x14,5). 72 p. + 1 tab. (BEC 3905).

Conține: Consemnarea ședințelor sinodului eparhial ținute între 20 și 22 apr. (v.) 1908. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Nicolae Popea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1907. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1907. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat episcopesc pe anul 1907. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1909.

24 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIV. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1909. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1909. (23x15). 93 p. + 1 tab. (BEC 6969).

Conține: Consemnarea ședințelor sinodului ținute între 5 și 10 apr. (v.) 1909. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de Filaret Musta. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1908. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat episcopesc pe anul 1908. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1910. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat școlar pe anul 1908. Raportul diecesan referitor la finanțarea fondului de pensiune preoțesc.

25 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIV. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1910. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1910. (22x15). 70 p. + 1 tab. (BEC 3905).

Conține: Consemnarea ședințelor (69) sinodului eparhial ținute între 25 și 29 apr. (v.) 1910. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de episcopul Dr. E. Miron Cristea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1909. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat episcopesc pe anul 1909. Preliminariul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1911. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat pe anul 1909.

26 ● Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIV. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1911. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1911. (22,5x15) 18 p. + 1 tab. (BEC 7178)

Conține: Consemnarea ședințelor (5) sinodului eparhial ținute între 17 și 19 apr. (v.) 1911. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Dr. E. Miron Cristea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1910 (semnat de ep. Miron Cristea). Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat episcopesc pe anul 1910. Raportul despre proiectul de organizație a

Consistoriului diecezan. Preliminariul diecezei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1912. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat școlar pe anul 1910.

27 ● Protocolul sinodului eparhial al diecezei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XV. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1912. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1912. (23x15). 121 p. + 1 tab. (BEC 7465).

Conține: Consemnarea ședințelor (6) sinodului eparhial ținute între 1 și 4 apr. (v.) 1912. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Miron Cristea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1911. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat epitropesc pe anul 1911. Raportul despre vizitațiunea canonică arhierească din protopopiatul Făgetului. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat școlar pe anul 1911. Documentele fundamentale ca regulament pentru fundațiunea episcopului Nicolae Popea.

28 ● Protocolul sinodului eparhial al diecezei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XVI. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1913. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1913. (22,5x15). 142 p. + 1 tab. (BEC 13853).

Se corectează decalajul la numerotarea Periodurilor prin eroarea semnalată la poziția 21. Conține: Consemnarea ședințelor (7) sinodului eparhial ținute între 21 și 25 apr. (v.) 1913. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Miron Cristea. Raportul despre vizitațiunea canonică arhierească în protopopiatul Vârșețului. Raportul general al Consistoriului ca senat bisericesc. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat școlar pe anul 1912. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat epitropesc pe anul 1912. Preliminariul diecezei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1914. Regulamentul pentru Cassa și contabilitatea diecezană. Regulamentul pentru afacerile interne ale tipografiei și librăriei diecezane.

29 ● Protocolul sinodului eparhial al diecezei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XVI. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1914. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezane), 1914. (22,5x15). 100 p. + 1 tab. (BEC 13853).

Conține: Consemnarea ședințelor (5) sinodului eparhial ținute între 26 și 29 apr. (v.) 1914. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Miron Cristea. Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1913. Raportul despre vizitațiunea canonică arhierească din protopopiatul Vârșețului. Raportul general al senatului școlar pe anul 1913. Raportul general al Consistoriului diecezan ca senat epitropesc pe anul 1913. Preliminariul

diecezei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1915.

30 ● Protocoloalele sinoadelor eparchiale ale diecezei ortodoxe-române a Caransebeșului, întrunite la Caransebeș în 21 septembrie 1908, în 29 iunie 1909 și în 21-lea noiembrie 1909 pentru alegerea de episcop. Caransebeș (Tiparul Tip. diecezan), 1915. (22,5x15). 68 p. (BEC 7456).

Conține: (între p. 1 - 32) Protocolul sinodului eparchial din 21 sept./ 4 oct. 1908, cu următorul cuprins: Procesul verbal luat în ședința sinodului. Circulara de convocare a sinodului (semnată de arhim. Filaret Musta). Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de ep. Ioan I. Papp al Aradului. Vorbirea deputatului Coriolan Brediceanu. Raportul Consistoriului diecesan (semnat Filaret Musta). Ferparul dat la moartea episcopului Nicolae Popea (semnat Consistoriu diecesan). Programul înmormântării PSS a Domnului Episcop Nicolae Popea în ziua de 29 iulie 1908 s.v. (semnat Consistoriu eparchial). Circulara Consistoriului diecesan privind decesul ep. Nicolae Popea.

Între pp. 33 și 51, **Protocolul** ... întrunit luni în 29 iunie/ 12 iuliu 1909. Conține: Procesul verbal luat în ședința sinodului în care se alege ca episcop I. Tr. Badescu. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de arhim. Filaret Musta. Autorizarea mandatarului metropolitan (pentru Filaret Musta). Raportul Consiliului diecesan.

Între p. 53 și 68, **Protocolul** ... din 21 noiemb./ 4 dec. 1909. Conține: Procesul verbal luat în ședința sinodului în care se alege ca episcop al Caransebeșului Dr. E. Miron Cristea. Circulara de convocare a sinodului (semnată de arhim. Filaret Musta). Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de arhim. Filaret Musta. Autorizarea mandatarului metropolitan de a conduce sinodul (pentru Filaret Musta). Raportul Consistoriului diecesan.

31 ● Protocolul sinodului eparchial al diecezei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul al XVII. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1916. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1916. (23,5x15). 64 p. + 1 tab. (BEC 7465)

32 ● Protocolul sinodului eparchial al diecezei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XVII. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1917. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezane), 1917. (23x15). 114 p. + 1 tab. (BEC 7059)

Conține: Consemnarea ședințelor (5) sinodului eparchial ținute între 22 și 24 apr. 1917. Circulara de convocare a sinodului. Cuvântarea rostită în deschiderea sinodului de episcopul Dr. E. Miron Cristea. Raportul Consistoriului diecesan ca senat bisericesc pe anul 1916. Raportul senatului școlar pe anul 1916. Telegrama omagială (trimisă regelui Carol al IV lea). Raportul general al Consistoriului diecesan ca senat episcopesc

pe anul 1916. Preliminarul diecesei gr. or. române a Caransebeșului pe anul 1918. Prevederile și reglementările fundațiunii parohului Ioanichie Neagoe și a soției sale Anastasia. Prevederile și reglementările fundațiunii învățătorului Iosif Novac din Oravița Montană. Prevederile și reglementările fundațiunii Mihail Popovici, fost protopresbiter al Mehadiei.

33 ● Protocolul eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XVII. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1918. Caransebeș (Tiparul Tipografiei diecezan), 1918. (23x14). 84 p. + 1 tab. (BEC 3905).

Din cuprinsul protoalelor consemnând ședințele sinoadelor eparhiale ca și documentele aferente acestora, bogat și divers (menționat, în principal, în desfășurarea bibliografică de mai sus), am considerat de primă importanță și am extras componența generală a **corpului de deputați** (preoți și mireni) din perioada 1870 - 1918, și respectiv **cuvântările episcopilor** (și împuterniciților) rostite în deschiderea lucrărilor unui astfel de for diecezan.

Corelația permanentă dintre Biserică și popor s-a concretizat, pe de o parte, prin acțiunea propagatoare a învățaturii creștine în rândul credincioșilor spre înnobilarea lor spirituală, iar pe de altă, prin gravitatea acestora spre altarul credinței străbune, ambele tendințe vizând comunicarea între fizic și metafizic, între immanent și transcendent în scopul împlinirii unui continuu echilibru moral al comunității. Cele două componente convergente întru credință au avut, de-a lungul timpului, o necesară legătură organică, o parte deci presupunând-o cu necesitate pe cealaltă, ambele susținându-se cu reciprocitate. Aceste adevăruri sunt evidente și în cazul raportului Biserică - societate din istoria românilor bănățeni în epoca de referință. În virtutea acestor adevăruri, Biserica, prin organismul său diecezan, a concentrat (mai ales în sinoade) cele mai de seamă capacități umane (din arealul respectiv), chemându-le spre a-și aduce contribuția la împlinirea misionarismului său bivalent: de natură spirituală și respectiv de destin național. Cei aleși în înaltul for diecezan (sinoade) trebuiau să întrunească un fascicol de virtuți intelectuale și morale (enumerate uneori de arhieriei în cuvântările lor la sinoade - vezi mai jos), ca *"bărbați cu conștiința dreaptă și priceperea luminată, însuflețiți de voință și năzuință nobilă, înzestrați cu experiență și înțelepciune"* (zicea Popasu), *"vrednici apostoli ai adevărului și binelui, liberi de interese particulare, liberi de patimi, de ură și vrăjmășie"* (considera Popea), căci rolul lor era de *"a mulțami trebuințele și cerințele drepte și echitabile ale poporului"* și să decidă *"în înțelesul statutului nostru organic"*

asupra afacerilor administrative, economice, bisericesci, școlare și fundaționale ale diecezei” (Popasu). De aceea, “inteligenta noastră clericală și mireană trebuie să premeargă exemple bune poporului (...), să stimuleze cu temei starea credincioșilor, să le cunoască nevoile, să stăruie a găsi mijloace ducătoare la scop”, și chiar “să jertfim din al nostru muncă și bani pentru înaintarea lor” (îndemna E. Miron Cristea).

Luând ca reper fișierul de nume de mai jos și alte izvoare documentare adiacente, se poate schița (deci fără a intra în ample analize) configurația structurală a corpului de deputați sinodali (respectiv congresuali) la nivelul diecezei (între 1870 - 1918) și se pot formula câteva considerații privitoare la rolul avut de acesta în îndeplinirea amintitei duble meniri.

De menționat, în primul rând, că în componența sinoadelor diecezane, au fost încorporate (prin sistemul electoral precizat de constituționalismul bisericesc) personalități dintr-un variat spectru profesional, deputații mireni aflându-se, de la un period la altul, de la o sesiune la alta, în raportul de 2 / 1 față de deputații preoțești, expresie a unei atente și adecvate reprezentări populare.

Dacă ne oprim mai întâi la prezența exponențială a **clericilor** în structura sinoadelor, se poate lesne observa că, în catalogul respectiv, se află nume cu rezonanță în epocă (și mai apoi), personalități cu înalte studii în teologie, perfecționate în vestite universități europene (Viena, Lipsca, Graz, München, Erlanger, Berlin, Cernăuți s.a.), cu titluri științifice-academice, mulți dintre clerici depășind specialitatea teologică, urmând, bunăoară, și cursuri de filosofie (I. Popasu, N. Popea, E. Miron Cristea, Filip Adam, Andrei Ghidui, Vasile Loichița, Petru Ionescu ș.a.), ori de drept (N. Popea, I. Tr. Badescu, Filaret Musta, Iosif Tempea, Cornel Corneanu - acesta și de sociologie, Nicolae Ionescu, ș. a.).

Dacă ne referim la segmentul de reprezentare a **mirenilor**, se poate detecta cu ușurință prezența masivă a magistraților (dominanți, de altminteri, în structura de ansamblu a elitei naționale din acest perimetru românesc sub ideea apărării competente, prin lege, a ființei noastre etnice), aceștia ocupând funcții dintre cele mai variate de la notari publici și avocați, până la funcționari în organismele statului, mai toți cu examene de doctorat. S-au aflat în rândul deputaților mireni apărători de răsunet ai cauzei românești, atât de la bară în procese, cât și în presă, cu verbul lor de rară incisivitate și argumentație juridică (dar fără stridente rasiste sau șovine), între nenumăratele exemple situându-se celebrii Coriolan Brediceanu, George Dobrin, Constantin Rădulescu, Titu Hațeg, Aureliu Maniu, Leontin Simonescu. Urmează, la o anumită distanță, elita didactică (învățători și profesori, între care nume de

prestigiu în învățământul românesc: Ioan Marcu, Iuliu Vuia, Ștefan Velovan, Iosif Bălan, Patriciu Drăgălina, Ioan Ionașiu, Ioan Paul, la care se cuvin alăturati cu mențiune specială numele unor profesori teologi de elită precum: Petru Barbu, Iosif Iuliu Olariu, George Dragomir, Filip Adam, Iosif Tempea). Destul de aproape vine elita militară, de la grade inferioare, la cele superioare, precum: Nicolae Cena, Alexandru Lupu, Teodor cav. de Seracin, Mihail cav. de Iacobici. Enumerarea poate continua cu elita medicală, între nume: Victor Babeș, Constantin Popasu, Virgil Budințean, Leo Mureșean, Virgil Nemoian, și alți exponenți de profesii: politehniști (ca Adrian Diaconovici, Traian Barzu, George Crenian), silvanali (Petru Borțun, Iosif Brebenar, Constantin Pepa). La aceștia se alătură, nu fără importanță, vestiți comercianți (I.E. Tieranu, Nicolae Vasileviciu, Ioan Brancoviciu, Ioan Poștia, Simeon Vitian), sau mari proprietari (mai toți bărbații din familia Mocioni, Ioan Cimponeriu, George Ioanoviciu, Gheza Duca Baron de Cadar ș.a.), toți fiind generoși susținători ai nevoilor financiare ale diecezei.

În configurația generală se disting personalități cu adevărat celebre în cultura noastră națională, alături de statura monumentală a episcopilor Ioan Popasu, Nicolae Popea și Miron Cristea, aflându-se membri ai Academiei Române, ca: At. M. Marienescu, A. Mocioni, Vincențiu Babeș, Victor Babeș, Petru Broștean, Simeon Manguica, George Popovici, Iuliu cav. de Pușcariu, ca și Duca Gheza Baron de Cadar (Acad. Viena), ori universitarul Iosif Popovici.

În acest context, se cuvine menționată distinct contribuția semnificativă a unor reprezentanți de elită de sorginte ardeleană, cu o remarcabilă și polivalentă activitate în spațiul bănățean. Între ei se află cei trei episcopi: Popasu (Brașov), Popea (Săcele), E. Miron Cristea (Toplița), secondați de vrednicii protopresbiteri: Andrei Ghidiu (Deda - Mureș), Ioan Pinciu (Rășinari), Sebastian Olariu (Tătărești - Hunedoara), ori slujitori de frunte în conducerea diecezei: Traian Barzu (Bacamezeu), Ioan Bartolomeiu (Simon-Bran); apoi o meritoasă elită didactică: Vasile Mândreanu (Turcheș - Brașov), George Mărginean (Blăjel), Gherasim Sârbu (Cerbăl - Orăștie), Vasile Goldiș (Seleuș - Ineu), Ioan Paul (Hidișiu), Nicolae Regman (Sibiu), Gheorghe Noaghea (Bran), Enea Hodoș (Roșia Montană), la care se adaugă Valeriu Braniște (Cincu Mare - Brașov), ori medicii: Constantin Popasu (Brașov), Leo Mureșean (Sângiorzu Român), E. Elefterescu (Sibiu). Tot în treacăt, amintim că, din aceeași configurație a elitei diecezane, au fost atrași de autoritățile din Țară, unde s-au evidențiat prin alese virtuți: Ștefan Velovan (din 1896, valoros organizator al școlilor normale din București, Câmpulung și Craiova), Vasile Mândrean (din 1884, prof. Focșani, apoi

București la lic. Sf. Sava, după specializare la Halle revenind ca director general al școlilor normale din România), Ioan Paul (din 1886, prof. Slatina, Iași, Cluj), apoi Victor Babeș (din 1886, uimește lumea medicală din Regat). Firește, în aceeași categorie se află și alte exemple, dar se situează în afara componenței sinoadelor eparhiale.

Această foarte sumară incursiune asupra elitei românești alăturată Bisericii și întocmirea fișierului de personalități de mai jos intenționează să redea o imagine valorică de sinteză privitoare la acei care, în deceniile anterioare Marii Uniri, au contribuit decisiv la organizarea existenței românești de aici, întreținând o elevată viață culturală - spirituală, inclusiv prin intermediul cuvântului tipărit.

Iată, mai jos, un fișier alfabetic referitor la o bună parte a **personalităților din elita românească din Banat**, integrate, între 1870 și 1918, în activitatea sinoadelor eparhiale (respectiv a congreselor naționale bisericești) în calitate de episcopi, și respectiv deputați (preoțești și mireni), menționându-se, la fiecare nume, succesiv, următoarele elemente informaționale (în măsura cunoașterii lor): anii de viață; studii (respectiv titluri științifice, academice); profesia; ocupația în timpul mandatului; perioada ca deputat (sinodal ori congresual):

● EPISCOPII ●

● Ioan Popasu ● (1808 - 1889)

- Studii: la gimnaziul săsesc din Brașov și la cel romano-catolic din Sibiu; studii de filosofie la Cluj, apoi (cu bursă acordată de ep. Vasile Moga); studii teologice la Univ. din Viena.

- Protopop al Brașovului din 1837. În 1864, membru în Dieta Transilvaniei, apoi deputat în senatul imperial. Episcop al Caransebeșului, prin Diploma imperială din 6 iulie v. 1865, până la moarte (5 febr. 1889).

● Nicolae / Neagoe / Popea ● (1826 - 1908)

- Studii: filosofie la Blaj și Cluj (unde urmează și dreptul), apoi facultatea de teologie de la Univ. din Viena (bursier al episcopiei Ardealului).

- Vicar arhiepiscopesc (1870), arhimandrit (1871); deputat în Dieta Transilvaniei (1863 - 1865), apoi deputat în senatul imperial de la Viena; membru corespondent al Academiei Române (București) din 1877 și membru titular al acestui for științific din 1899 (solemnitatea de recepție în primăvara

anului 1900, sub președenția regelui Carol I).

- Episcop al Caransebeșului - ales în Sinodul eparhial din 26 martie v. 1889, cu 52 voturi din 58 votanți, alegere întărită prin Diploma regală din 1 iunie n. 1889 (arhiereu până la moarte - 26 iulie v. 1908).

● **Elie Miron Cristea** ● (1868 - 1939)

- Studii: gimnaziale și teologice la Sibiu; filosofie la Univ. din Budapesta, unde obține titlul de doctor în filosofie (cu o teză despre Eminescu), în 1895.

- Secretar consistorial la arhidieceza Sibiu; redactor la "*Telegraful Român*" (1898 - 1900), apoi asesor consistorial pe viață la arhidieceza Sibiului.

- Episcop al Caransebeșului, ales în Sinodul eparhial din 15 noiembrie v. 1909, cu 31 voturi din 58 votanți.

- Vicepreședinte al marelui Sfat român de la Alba Iulia (1918); decorat de regele Ferdinand I cu cordonul ordinului "*Coroana României*"; membru onorific al Academiei Române; mitropolit-primat al României (din 31 dec. n. 1919); primul patriarh al Bisericii autocefale române (din 1925); membru al Înaltei Regențe (1926 - 1930)

● DEPUTAȚI SINODALI ●

● **Deputați preoțești** ●

- **Adam, Filip** (n. 1846 - m. 1909); teologie Lipsca, filosofie; prof. Inst. diec. 1874 - 1880, referent senat bis. 1880 - 1885, protop. Biserica Albă 1885 - 1909; dep. sinodal 1879 - 1908; dep. congr. 1879 - 1881, 1891 - 1908.

- **Alexiu, Atanasiu**, studii teologice; paroh; dep. sinod 1873 - 1875.

- **Anghel, Antoniu**, studii teologice; paroh Coșava; dep. sinod 1906 - 1908.

- **Alexiu, Moise**, studii teologice; capelan Sacoșul Turcesc; dep. sinod 1909 - 1911.

- **Andreescu, Ioan**, studii teologice; paroh Voivodinți; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Andreevici, George**, studii teologice; paroh Teregova; dep. sinodal 1870 - 1872.

- **Andreevici, Nicolae**, (n. 1827 - m. 1886), studii teologice; protop. Caransebeș; dep. sinod 1870 - 1884; dep. congr. 1868 - 1881.

- **Avramescu, Sofronie** (m. 1911); studii teologice; paroh Nicolint; dep. sinod 1903 - 1911.

- **Badescu, Iosif Traian** (n. 1858 - m. 1933); teologie Cernăuți, drept Budapesta, doctor teologie (Cernăuți, 1889); secretar consistorial; dep. sinod 1894 - 1920. (Episcop al Caransebeșului 1920 - 1933).

- **Barboni, Nicolae**, studii teologice; paroh Tomești; dep. sinod 1888 - 1890.

- **Barbu, Petru** (n. 1864 - m. 1941); studii teologice Cernăuți, Graz, Berlin, doctor teologie Cernăuți (1891); prof. Inst. diec. (1892- 1908, 1919 - 1937); dep. sinod 1906 - 1917.

- **Bartolomeiu, Aron** (n. 1846 - m. 1906); studii teologice; paroh Doloave, protop. Panceva; dep. sinod 1879 - 1881; 1885 - 1887; dep. congr. 1879 - 1881, 1885 - 1887.

- **Becineagă, Ioan**, studii teologice (?); dep. sinod 1873 - 1875.

- **Bistriean, Ioan**, studii teologice (?); dep. sinod 1873 - 1875.

- **Blajovan, Dimitrie**, studii teologice; paroh Sacu; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Blidariu, Mihai**, (n. 1836 - m. 1900); studii teologice; paroh Prilipeț; dep. sinod 1876 - 1878; dep. congr. 1876 - 1878.

- **Bogoeviciu, Dimitrie** (n. 1852 - m. 1915); studii teologice; paroh Bănia; dep. sinod 1906 - 1908.

- **Bolocan, Nicolae**, studii teologice; paroh Sculea; dep. sinod 1870 - 1872, 1876 - 1878.

- **Brânzei, Nicolae** (n. 1835 - m. 1900); studii teologice; paroh Bozovici; dep. sinod 1891 - 1893; dep. congr. 1870 - 1872.

- **Bugarin, Alexandru**, studii teologice; paroh Cebza; dep. sinod 1870 - 1871; dep. congr. 1876 - 1878.

- **Câmpeanu, Ilie**, studii teologice; paroh Bozovici, (apoi protop. Mehadia); dep. sinod 1870 - 1872.

- **Cimponeriu, Pavel**, studii teologice; paroh Cebza; dep. sinod 1882 - 1890.

- **Cioloca, Teodor** (m. 1917); studii teologice; paroh Șipet; dep. sinod 1879 - 1899, 1903 - 1905.

- **Cocora, Ioan** (n. 1838 - m. 1902); studii teologice; paroh Solcița; dep. sinod 1873 - 1875, 1885 - 1890.

- **Corcea, Avram** (n. 1868 - m. 1951); studii teologice; paroh Coșteiu; dep. sinod 1909 - 1911.

- **Cornean, Cornel** (n. 1884 - m. 1960); teologie Cernăuți, drept Budapesta și Viena, sociologie München și Berlin, doctor în teologie; secretar

consistorial 1909 - 1921; dep. sinod 1912 - 1920; dep. congr. 1912 - 1920.

- **Cornean, Nicolae**, studii teologice; paroh Apadea; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Damaschin, Aron** (n. 1835 - m. 1886); școala militară de administr.; asesor episcopesc ordinar; dep. sinod 1873 - 1878, 1882-1884; dep. congr. 1873 - 1878.

- **Dimitrieviciu, Simeon**, studii de teologie; protop. Panceva; dep. sinod 1870 - 1881; dep. congr. 1868 - 1872.

- **Drăgan, Aureliu** (m. 1902); studii teologice; protop. Ciacova; dep. sin. 1882 - 1884, 1888 - 1893, 1897 - 1902; dep. congr. 1891 - 1893.

- **Dragomir, George** (n. 1870 - m. 1918); studii teologice, doctor în teologie Crenăuți (1896); prof. la Inst. diec., apoi protop. Biserica Albă, deportat la Șopron în 1916 - 1918; dep. sinod 1915 - 1916; dep. congr. 1915 - 1916.

- **Dure, Constantin**, studii teologice; paroh Lugoj, adm. protop. Mehadia; dep. sinod 1900 - 1902.

- **Gașpar, George** (1833 - 1900); studii teologice; paroh Criciova; dep. sinod 1891 - 1893.

- **Gașpar, Mihail** (1881 - 1929); studii teologice; protop. Bocșa Montană (din motive politice, înțemnițat la Seghedin în 1907); dep. sinod 1912 - 1920.

- **Ghidiu, Andrei** (1849 - 1937); studii filosofie Univ. Viena, teologie Univ. Lipsca; prof. Inst. diec. 1880 - 1883; protop. Oravița 1883 - 1888, protop. Caransebeș 1888 - 1937; dep. sinod 1885 - 1920; dep. congr. 1885 - 1887; 1891-1914.

- **Ghilezan, Augustin**, studii teologice; protop. Ciacova din 1912; dep. sinod 1912 - 1920; dep. congr. 1912 - 1920.

- **Iacobescu, Dimitrie**, (m. 1871); studii teologice; protop. Mehadia; dep. sinod 1870 - 1871; dep. congr. 1868 - 1871.

- **Iana, Aureliu** (1867 - 1948); studii teologice; paroh Măidan/Brădișorul de Jos; dep. sinod 1915 - 1917.

- **Iancu, Pavel** (m. 1910); studii teologice; paroh Obad; dep. sinod 1879 - 1886; dep. congr. 1879 - 1881.

- **Ieremia, Petru**, studii teologice; admin. protop. Bocșa Montană; dep. sinod 1909 - 1914.

- **Iovanoviciu, Alexandru** (m. 1892); studii teologice; protop. Jebel; dep. sinod 1870 - 1884, 1888 - 1892; dep. congr. 1868 - 1881, 1888 - 1892

- **Iovanoviciu, Athanasie** (1822 - 1888); studii teologice; protop. Făget; dep. sinod 1870 - 1887; dep. congr. 1868 - 1887.

- **Ionescu, Nicolae**, studii drept, teologice; avocat Caransebeș; dep. sinod 1915 - 1920.

- **Ionescu, Petru** (1867 - 1938); studii pedagogice, filosofie, teologie, doctor în teologie Cernăuți (1893); prof. Inst. diec.; dep. sinod 1903 - 1905, 1909 - 1920; dep. congr. 1918 - 1920.

- **Juica, Mihai**, studii teologice; paroh Srediștea Mică, adm. protop. Vârșeț; dep. sinod 1891 - 1896, 1900 - 1902.

- **Lăzărescu, Luca**, studii teologice; paroh Ferendia; dep. sinod 1897 - 1908.

- **Liuba, M. Gruia** (1845 - 1877); studii pedagogice, teologice; învățător, pr. Măidan; dep. sinod 1876 - 1877.

- **Luca, Simeon**, studii teologice; paroh Ilidia; dep. sinod 1909 - 1911.

- **Lupșa, George**, studii teologice; paroh Blajova; dep. sinod 1894-1896, 1912 - 1914.

- **Magdescu, Pavel**, studii teologice; paroh Jupalnic; dep. sinod 1915 - 1920; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Măran, Ioan**, studii teologice; preot Ciclova Română; dep. sinod 1888 - 1890.

- **Miclea, Trifon** (m. 1918); studii teologice; protop. Panceva respectiv Satu Nou; dep. sinod 1885 - 1917; dep. congr. 1888 - 1908.

- **Miescu, Teodor** (m. 1872); studii teologice; paroh Buziaș; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Miulescu, Paul**, studii teologice; protop. Ciacova; dep. sinod 1883 - 1890; dep. congr. 1885 - 1890.

- **Murgu, Ioan** (n. 1867 - m. 1942); școala de cadeți Sibiu, studii teologice Cernăuți; paroh Sasca M, protop. Panceva; dep. sinod 1915 - 1917.

- **Musta, Ferdinand** (m. 1886); studii teologice; paroh Valea Boului / Păltiniș; dep. sinod 1879 - 1886).

- **Musta, Filaret** (1839 - 1930); studii drept Debrețin, teologice Caransebeș, Lipsca, doctor honoris causa al Univ. Cernăuți în grad mare de ofițer; profesor și director al Inst. diec. (1870 - 1888), arhimandrit vicar episcopesc; dep. sinod 1873 - 1920; dep. congr. 1885 - 1920.

- **Musta, Virgil**, studii teologice; paroh Marghita Mare; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Nediciu, Sofronie**, studii teologice; adm. protop. Biserica Albă; dep. sinod 1909 - 1914; dep. congr. 1909 - 1914.

- **Nemoianu, Vasile**, studii teologice; paroh Bocșa Montană; dep.

sinod 1876 - 1878, 1882 - 1887.

- **Novacoviciu, Nicolae**, studii teologice; paroh Gârbovăț; dep. sinod 1912 - 1914.

- **Olariu / Iuliu / Iosif** (n. 1859 - m. 1920); studii teologice Univ. Crenăuți, Lipsca, Erlanger, primul doctor în teologie din Banat și Transilvania (Cernăuți 1885); dep. sinod 1884 - 1917; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Olariu, Sebastian** (1859 - 1939); studii teologice; protop. Făget; dep. sinod 1891 - 1920; dep. congr. 1891 - 1920.

- **Oprea, Traian** (1866 - 1947); studii teologice; paroh Boșneag, protop. Vârșeț; dep. sinod 1903 - 1920; dep. congr. 1918 - 1920.

- **Panciovan, Iosif**, studii teologice; preot Iertof; dep. sinod 1912 - 1914.

- **Pavloviciu, Ioan**, studii teologice; paroh Răcășdia; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Pepa, Ioan** (n. 1862 - m. 1927); studii teologice; protop. Buziaș, Mehadia; dep. sinod 1885 - 1887, 1897 - 1920; dep. congr. 1903 - 1920.

- **Peștean, George** (n. 1822 - m. 1886); studii teologice Vârșeț; protop. Lugoj (fost paroh Ghilad, prof. Inst. teol. Vârșeț, prof. Inst. diec. Cs. b.); dep. sinod 1870 - 1886; dep. congr. 1868 - 1881.

- **Petroviciu, Ioan**, studii teologice; paroh Ciclova Română; dep. sinod 1870 - 1872, 1891 - 1893.

- **Petroviciu-Șeiman, Ioan**, studii teologice; paroh Voiteni, protop. Ciacova; dep. sinod 1870 - 1878; dep. congr. 1868 - 1872.

- **Pinciu, Ioan** (n. 1860 - m. 1909); studii teologice Lipsca (bursă Popasu); protop. Ciacova din 1892 (fost prof. Inst. diec. 1884 - 1889); dep. sinod 1894 - 1908.

- **Pocrean, George** (n. 1818 - m. 1889); studii teologice; paroh Reșița; dep. sinod 1870 - 1878.

- **Pocreanu, Mihai**, studii teologice; paroh Lugoj, asesor consistorial; dep. sinod 1870 - 1872, 1876 - 1878, 1882 - 1884.

- **Popa, Ștefan**, studii teologice; paroh Seleuș; dep. sinod 1909 - 1914, 1918 - 1920; dep. congr. 1909 - 1914, 1918 - 1920.

- **Popescu, Alexiu**, studii teologice; paroh Bocșa Montană; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Popoviciu, P. Alexandru** (m. 1915); studii teologice; protop. Oravița Montană; dep. sinod 1891 - 1908; dep. congr. 1894 - 1902.

- **Popoviciu, Alexandru**, studii teologice; paroh Ritișor; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Popoviciu, Dionisie**, studii teologice; adm. paroh. Mehadia; dep.

sinod 1888 - 1890.

- **Popoviciu, George**, studii teologice; paroh Cliciova; dep. sinod 1888 - 1905.

- **Popoviciu, George** (1862 - 1927); studii teologice, doctor teologie Cernăuți 1886; protop. Lugoj (fost prof. Inst. diec. 1886 - 1887) membru corespondent al Academiei Române (1909); dep. sinod 1888 - 1920; dep. congr. 1888 - 1920 (fost dep. dietal 1906).

- **Popoviciu, Iacob** (m. 1881); studii teologice; protop. Oravița; dep. sinod 1870 - 1881; dep. congr. 1868 - 1875.

- **Popoviciu, Ioachim**, studii teologice; dep. sinod 1876 - 1878; 1882 - 1884.

- **Popoviciu, Ioan** (1828 - 1893); studii teologice; protop. Vârșeț; dep. sinod 1870 - 1893; dep. congr. 1869 - 1893.

- **Popoviciu, Iosif**, studii teologice; protop. Biserica Albă; dep. sinod 1870 - 1883; dep. congr. 1868 - 1875.

- **Popoviciu, Ivasicu**, studii teologice; paroh Reșița; dep. sinod 1879 - 1881.

- **Popoviciu, Maxim** (m. 1908); studii teologice; protop. Bocșa Mont.; dep. sinod 1882 - 1887, 1891 - 1902, 1906 - 1908.

- **Popoviciu, Mihai** (n. 1837), studii teologice; protop. Mehadiei; dep. sinod 1870 - 1911; dep. congr. 1879 - 1881, 1885 - 1911.

- **Popoviciu, Nicolae** (m. 1818); studii teologice; pr. Coșiava; dep. sinod 1870 - 1872; 1876 - 1884.

- **Popoviciu, Simeon**, studii teologice (?); dep. sinod 1870 - 1872.

- **Popoviciu, Ștefan**, studii teologice; paroh Goruia; dep. sinod 1888 - 1890.

- **Popoviciu, Vasile** (1862 - 1929); studii teologice; paroh Pătaș; dep. sinod 1915 - 1917.

- **Sârbu, Gherasim** (1856 - 1932); studii teologice Sibiu, drept Pesta; prof. Inst. diecezan; dep. sinod 1894 - 1896 (devine protop. Belint).

- **Sârbu, Ilie**, studii teologice; paroh Armeniș; dep. sinod 1888 - 1903.

- **Stoia, Nicolae**, studii teologice; paroh Șipet; dep. sinod 1906 - 1908.

- **Șandru, Pavel**, studii teologice; paroh Teregoava; dep. sinod 1909 - 1917.

- **Șandru, Spiridon**, studii teologice; asesor consist.; dep. sinod 1903 - 1905.

- **Ștefan, Cornel** (m. 1922); studii teologice; paroh, protop. Oravița; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Ștefanoviciu, Ioan**, studii teologice; paroh Prisaca; apoi Mătnicu Mare; dep. sinod 1870 - 1872, 1876 - 1878, 1888 - 1890; dep. congr. 1876 - 1878.

- **Știopone, Nicolae** (m. 1917); studii teologice; paroh Remetea Pogănici; dep. sinod 1879 - 1887, 1891 - 1899.

- **Tămășel, Iosif** (n. 1847 - m. 1903); studii teologice; paroh Vrani; dep. sinod 1876 - 1878, 1894 - 1902.

- **Terfăloaga, David** (1861 - 1903); studii de drept și teologice; paroh Reșița, protop. Vârșeț; dep. sinod 1891 - 1902.

- **Tempea, Iosif** (1836 - 1927); teologie, drept; prof. și preot în Lugoj; dep. sinod 1873 - 1878.

- **Țepeneag, Constantin**, studii teologice; paroh Mehadia; dep. sinod 1879 - 1884.

- **Țiapu, Lazăr**, studii teologice; paroh Zorlențu Mare; dep. sinod 1870 - 1872.

● Deputați mireni ●

- **Antonescu, Ștefan** (1828 - 1901); studii de drept; pretopretor Făget, protojude cercual Bocșa Montană, președ. Sedriei orf. comit. Lugoj; deputat sinod 1870 - 1893; dep. congr. 1870 - 1878.

- **Avramescu, Pachomie**, studii de drept (cu doctorat 1887); notar public și avocat Lugoj, fost pretor Teregova, apoi Moldova Nouă, deputat dietal; dep. sinod 1900 - 1905.

- **Babeș, Aurel**, studii drept; notar public; dep. sinod 1879 - 1881.

- **Babeș, Emil**, studii drept (cu doctorat Budapesta); avocat Ghilad, apoi Budapesta; dep. sinod 1888 - 1893; dep. congr. 1888 - 1890; (era fiul lui Vinčențiu Babeș).

- **Babeș, Victor** (1854 - 1926); studii medicină; medic (cu doctorat); membru al Academiei Române (1895); dep. sinodal 1876 - 1878 ales în circa Oravița; (era fiul lui Vinčențiu Babeș, pleacă la București în 1886).

- **Babeș, Vinčențiu** (1821 - 1907); studii teologice, drept; publicist privat Budapesta, deputat dietal, membru al Academiei Române - secția Istorie (1866); dep. sinod 1870 - 1893.

- **Baica, Ioan**, studii pedagogice; învățător Retișor; dep. sinod 1876-1884.

- **Balnoșianu, Ioan**, Academia Militară; ofițer Panceva; dep. sinod 1870 - 1872, 1879 - 1881; dep. congr. 1868 - 1872.

- **Bălan, Iosif** (1861 - 1912); studii economice rurale la Altenburg (bursă Popasu); prof. Inst. diecezan Caransebeș; dep. sinod 1894 - 1896; dep. congr. 1894 - 1896.

- **Bartolomeiu, Ioan** (1835 - 1908); studii drept Sibiu și Viena; secretar eparhial Caransebeș; dep. sinod 1870 - 1890; dep. congr. 1879 - 1881, 1885 - 1890.

- **Barzu, Traian** (n. 1857); studii politehnice (bursă Mocioni); referent ases. consist. (din 1884); dep. sinod 1885 - 1887, 1891 - 1905; dep. congr. 1894 - 1905.

- **Becineagă, Ioan**, studii de drept; notar public; dep. sinod 1873 - 1875.

- **Betia, Ioan**, funcționar public Bozovici; dep. sinod 1879 - 1881.

- **Bireescu, Alexandru**, studii de drept (bursă Gojdu); avocat Panceva; dep. sinod 1894 - 1899, 1909 - 1914; dep. congr. 1894 - 1899.

- **Bocșanu, Alexandru**, notar Delinești; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Bogoeviciu, George** (1860 - 1924); studii teologice, drept; esactor Fundația Gojdu; dep. sinod 1897 - 1899.

- **Borșun, Petru** (1871 - 1920); studii silvice; prim forestier comitantes Caransebeș; dep. sinod 1909 - 1914.

- **Brădean, Athanasie**, studii medicină; medic; dep. sinod 1900 - 1902; dep. congr. 1900 - 1902.

- **Brancoviciu, Ioan** (1826 - 1881); negustor Caransebeș; dep. sinod 1870-1875.

- **Braniște, Valeriu** (1869 - 1928); studii litere și filosofie (cu doctorat); publicist Lugoj; dep. sinod 1909 - 1914, 1918 - 1920; dep. congr. 1909 - 1914, 1918 - 1920.

- **Brânzei, George**, studii Academia militară; ofițer Reg. 43 Csb; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Breban, George**, studii de drept; consilier regesc, propr. Ghilad; dep. sinod 1903 - 1914; dep. congr. 1906 - 1914.

- **Brebenar, Vasile**, conducătorul morii Oravița Montană; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Brediceanu, Caius** (1879 - 1953); studii de drept (doctorat Viena, 1902); avocat Lugoj; dep. sinod 1912 - 1914.

- **Brediceanu, Mihail**, studii de drept (cu doctorat); avocat Caransebeș; dep. sinod 1906 - 1908.

- **Brebenar, Iosif**, studii silvice; inginer silvanal Reșița Montană;

dep. sinod 1915 - 1920; dep. congr. 1915 - 1920.

- **Brediceanu, Coriolan** (1850 - 1909); studii de drept Pojon, Budapesta; avocat Lugoj, deputat dietal; dep. sinod 1876 - 1878, 1885 - 1908; dep. congr. 1885 - 1890, 1894 - 1899, 1906 - 1908.

- **Broșteanu, Petru** (1838 - 1920); studii militare superioare; membru corespondent al Academiei Române din 1889 (secția Istorie); dep. sinod 1882 - 1893.

- **Budințean, Ioan** (m. 1910); studii de drept; avocat Bocșa Montană; dep. 1876 - 1902; dep. congr. 1894 - 1902.

- **Budințian, Virgil**, studii medicină, cu doctorat (Budapesta, 1907); medic Caransebeș, Cavaler al Ordinului Francisc Iosif (1917); dep. sinod 1903 - 1908, 1912 - 1920; dep. congr. 1903 - 1908, 1918 - 1920.

- **Burdia, Constantin** (1861 - 1924); studii de drept; consilier aulic, primar, presed. Comunității de avere; dep. sinod 1897 - 1911, 1915 - 1917; dep. congr. 1897 - 1911, 1915 - 1917.

- **Bușia, Mihai**, studii militare; sergent ștabal Mehadia; dep. sinod 1868 - 1872; dep. congr. 1868 - 1872.

- **Caba, Ioan**, studii pedagogice; învățător Curtea; dep. 1912 - 1914.

- **Cena, Nicolae** (1844 - 1922); Academia Militară Viena; ofițer - general pens. Mehadia; dep. sinod 1909 - 1914; dep. congr. 1909 - 1911.

- **Chirilă, Iustin**, studii de administrație; notar public Sasca Montană; dep. sinod 1912 - 1917; dep. congr. 1912 - 1917.

- **Chiriță, (Isidor) Victor** (n. 1887); studii de drept cu doctorat (Budapesta, 1912); senator orășenesc Lugoj; dep. sinod 1915 - 1920.

- **Cimponeriu, Athanasie**, studii de drept; jude regesc; dep. sinod 1871 - 1890; dep. congr. 1871 - 1875, 1885 - 1890.

- **Cimponeriu, Ioan**, studii de drept, doctor în științe politice (1902); propr. lam, protopretor Făget; dep. sinod 1915 - 1920; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Cioloa, Cusman**, studii de drept; notar public Biserica Albă; dep. sinod 1870 - 1872; dep. congr. 1870 - 1872.

- **Cioloa, Dimitrie** (1874 - 1963); studii filosofie, teologie Cernăuți cu doctorat (1905); profesor Inst. diecezan; dep. sinod 1906 - 1914.

- **Corcan, Petru**, studii de drept; dep. sinod 1885 - 1915; dep. congr. 1894 - 1917.

- **Cornean, Petru** (n. 1864 - 1954); studii de drept Budapesta, cu doctorat (1891); avocat Oravița Montană din 1892; dep. sinod 1894 - 1920; dep. congr. 1900 - 1914.

- **Coste, Iuliu**, studii de drept; avocat Cacova; dep. sinod

1920; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Crăciunel, Ioan** (1863 - 1912); studii de drept; oficiant superior de poștă Budapesta; dep. sinod 1900 - 1908.

- **Crenian, Alexandru**, studii de drept; director Casa de păstrare Reșița; dep. sinod 1900 - 1905.

- **Crenian, Antoniu**, studii de drept; avocat Vârșet; dep. sinod 1879 - 1896.

- **Crenian, George**, studii politehnice; inginer super. Bocșa Montană; dep. 1915 - 1920.

- **Curescu, Ilie** (1838 - 1904); studii Academia militară; ofițer, președ. Comunit. de avere; dep. sinod 1879 - 1905; dep. congr. 1885 - 1905.

- **Damaschin, Aron**, (1835 - 1886); studii militare și de drept; notar public, referent senat episcopesc; dep. sinod 1870 - 1878, 1885 - 1887; dep. congr. 1876 - 1881.

- **Dan, Erimie**, studii administrație; notar public Berliște; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Demetru, Ioan**, studii drept; notar public Jebel; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Diaconu / Diaconovici, Adrian** (n. 1852); studii politehnice; inginer Bocșa Montană; dep. sinod 1885 - 1887, 1897 - 1899.

- **Didraga, Sofronie**, studii de drept; dep. sinod 1879 - 1884.

- **Diminescu, Constantin**, proprietar Ciacova; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Dimitrievici, Pavel** (n. 1832 - 1903); studii militare; controlor diecezan; dep. sinod 1876 - 1878.

- **Doboșan, Aurel**, studii de drept; senator orășenesc Caransebeș; dep. sinod 1915 - 1920; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Dobren, I.**, magistrul silvanal Ohababistra; dep. sinod 1915 - 1917; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Dobrin, George** (1862 - 1952); studii de drept cu doctorat (1888), bursă Gojdu; avocat Lugoj; dep. sinod 1900 - 1914; dep. congr. 1909 - 1914.

- **Drăgălina, Patriciu** (1849 - 1917); studii filosofie Viena, pedagogice Gotha; profesor de pedagogie, geografie, director la Inst. diecezan (până în 1908); dep. sinod 1888 - 1917; dep. congr. 1888 - 1890, 1894 - 1917.

- **Dragomir, Teodor**, studii de drept; protonotar Caransebeș; dep. sinod 1918 - 1920; dep. congr. 1918 - 1920.

- **Dragomir, Toma**, studii de drept; jude tabla reg.; dep. sinod 1894 - 1899.

- **Dragonescu, Damian**, studii de drept; secretar în Minist. Finanțe; dep. sinod 1876 - 1878.

- **Dragonescu, Titu**, studii juridice (cu doctorat); secretar ministerial; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Duca, Geza Baron de Cadar** (1866 - 1913); studii de drept (Academia Orientală Viena); deputat dietal, diplomat guvernamental; dep. sinod 1906 - 1914; dep. congr. 1909 - 1914.

- **Faur, Ioan**, studii de drept; comite suprem Lugoj; dep. sinod 1870 - 1875; dep. congr. 1868 - 1875.

- **Floca, Ilie**, propr. Prigor; dep. sinod 1873 - 1875; dep. congr. 1873 - 1875.

- **Fogorași, Vasile**, studii de drept; județul Lugoj, dep. sinod 1882 - 1884.

- **Gaiță, Trifon** (m. 1887); studii de drept; notar Ghilad; dep. sinod 1876 - 1884.

- **Gall, Iosif** (1839 - 1912); studii de drept (cu doctorat); membru al Casei magnaților, titular al unei fundații; dep. sinod 1912 - 1914; dep. congr. 1912 - 1914.

- **Gârda, George** (1879 - 1948); studii de drept (cu doctorat), avocat Făget; dep. sinod 1909 - 1920; dep. congr. 1912 - 1920.

- **Georgeviciu, Isidor**, studii de drept; notar public Fizeș; dep. sinod 1918 - 1920.

- **Ghilezan, Liviu**, studii de drept (cu doctorat); avocat Deta; dep. sinod 1915 - 1917.

- **Grama, Nicolae**, studii pedagogice; învățător Mehadia; dep. sinod 1879 - 1887.

- **Gropșian, Mihai** (1869 - 1948); studii de drept (cu doctorat); avocat Oravița; dep. sinod 1912 - 1914, 1918 - 1920.

- **Grozavu - Lazăr** (m. 1875); negustor Mehadia; dep. sinod 1873 - 1875.

- **Gruescu, Ioan**, studii pedagogice; învățător Cebza; dep. sinod 1903 - 1917.

- **Haneșiu, Toma**, studii de administrație; contabil comunal Făget; dep. sinod 1903 - 1905.

- **Hațeg, Titu**, studii de drept (cu doctorat); avocat Lugoj; dep. sinod 1882 - 1884, 1888 - 1920; dep. congr. 1894 - 1917.

- **Hațieganu, Demetriu** (n. 1823 - m. 1871); studii de drept (cu doctorat); avocat Oravița; dep. sinod 1870 - 1871 (titular al unei fundații).

- **Iacobici, Mihail cav. de** (1822 - 1881?); studii militare; ofițer

super.; dep. sinod 1870 - 1872, 1876 - 1881; dep. congr. 1876 - 1878.

- **Ianculescu, Iulian**, studii de drept; perceptoriu general comitantes Jebel, director al Băncii Cărașana; dep. sinod 1870 - 1878, 1885 - 1887; dep. congr. 1868 - 1870, 1873 - 1878.

- **Ioaniviciu, Constantin**, proprietar Solcița; dep. 1891 - 1893.

- **Ioanoviciu, George**, studii de drept; secretar de stat, Oravița; dep. sinod 1870 - 1872, 1882 - 1887; dep. congr. 1868 - 1870, 1885 - 1887.

- **Ioanoviciu, George** (1821 - 1909); studii filologice, membru al Academiei maghiare Budapesta; propr. Duleu; dep. sinod 1879 - 1881, 1885 - 1896.

- **Ioanoviciu, Nicolae**, studii militare; ofițer super. proprietar; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Ioanoviciu, Ștefan** (m. 1884); studii de drept (cu doctorat); avocat Budapesta; dep. sinod 1870 - 1884.

- **Ionașiu, Iuon**, (1836 - m. 1899); studii de filosofie Viena, bursă Mocioni; asesor consist.; dep. sinod 1870 - 1899; dep. congr. 1873 - 1875, 1894 - 1899.

- **Ionescu, Nicolae**, studii de filosofie, drept (cu doctorat 1890); avocat Caransebeș; dep. sinod 1906 - 1911; dep. congr. 1906 - 1911.

- **Ionescu, Petru** (1867 - m. 1938); studii filosofie-pedagogie la Eisenach și Jena, teologie Cernăuți (cu doctorat, 1896); prof. Inst. diecezan; dep. sinod 1897 - 1899; dep. congr. 1897 - 1899.

- **Iova, George** (n. 1881); studii de teologie și drept (doctor în drept și șt. politice, 1912); dep. sinod. 1915 - 1917.

- **Iovescu, Păun**, studii militare; sergent de administr. Bozovici; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Iovescu, Paul**, studii militare; sergent Mehadia; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Jianu, Ștefan** (1882 - 1918); studii teologice Cernăuți, drept Bratislava; asesor Caransebeș; dep. sinod 1906 - 1918; dep. congr 1918 - 1920.

- **Lengeru, Ioan**, studii de drept; notar public Ghilad; dep. sinod 1870 - 1872; dep. congr. 1870 - 1872.

- **Lepa, Ioan**, studii de drept; avocat Oravița; dep. sinod 1888 - 1890.

- **Lința, Dimitrie**, studii pedagogice; învățător Ilidia; dep. sinod 1876 - 1884, 1891 - 1893.

- **Lința, Liviu**, studii de drept; avocat Budapesta; dep. sinod. 1915 - 1917; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Lința, Traian**, studii pedagogice; învățător Ciacova; dep. sinod 1900 - 1902.
- **Loichița, Vasile** (1881 - 1958); studii teologice (cu doctorat), filosofie Cernăuți; profesor la Inst. diecezan; dep. sinod 1915 - 1920.
- **Lupu Alexandru** (1838 - 1925); studii militare; ofițer superior Viena; dep. sinod 1897 - 1905.
- **Mangiuca, Simeon** (n. 1831 - m. 1890); studii de drept (cu doctorat, 1855 Budapesta), teologie Vârșeț, 1858; jude reg. Biserica Alba, avoc. Oravița, membru coresp. Academia Română 1890; dep. sinod 1870 - 1878; dep. congr. 1868 - 1875.
- **Mangiuca, Alexie**, studii juridice; avocat Oravița; dep. sinod 1894 - 1899.
- **Mangiuca, Ioan**, studii de medicină; medic Oravița; dep. sinod 1894 - 1896, 1903 - 1908, 1912-1917; dep. congr. 1894 - 1896.
- **Maniu, Aureliu** (1833 - 1894); studii juridice (cu doctorat); notar public, apoi avocat Oravița; dep. sinod 1891 - 1893; dep. congr. 1868 - 1870.
- **Marcu, Ioan** (1848 - 1932); studii pedagogice; învățător Bocșa Montană; dep. sinod 1876 - 1878, 1882 - 1887, 1891 - 1893, 1903 - 1908, 1914 - 1920.
- **Marcu, Pompeiu**, studii de drept (cu doctorat); avocat Lugoj; dep. sinod 1903 - 1908.
- **Marienescu, Athanasie Marian**, (1830 - 1915); studii de drept Budapesta, Viena (cu doctorat 1861), membru al Academiei Române (corespondent - 1877, titular - 1881); jud. reg. Budapesta; dep. sinod 1870 - 1875.
- **Marin, Nicolae**, studii militare; ofițer Caransebeș; dep. sinod 1906 - 1908.
- **Martinescu, George**, studii de drept; avocat Lugoj; dep. sinod 1882 - 1884, 1888 - 1896.
- **Mărgineanțu, Titu**, studii de drept; consilier finanțe; dep. sinod 1915 - 1920; dep. congr. 1915 - 1918.
- **Mercea, Victor**, studii de drept (cu doctorat); avocat Buziaș; dep. sinod 1915 - 1918.
- **Miclea, George**, studii de drept (cu doctorat, 1896); avocat Alibunar; dep. sinod 1900 - 1908, 1912 - 1914; dep. congr. 1900 - 1908.
- **Miclea, Timotei** (1833 - 1890); studii de drept; avocat, notar public Ciacova; dep. sinod 1876 - 1881; dep. congr. 1876 - 1881.
- **Miescu, Iosif** (m. 1884); studii de medicină; medic Buziaș; dep. sinod 1873 - 1881.

- **Miescu, Traian**, studii de drept; notar public Lugoj; dep. sinod 1873 - 1878; dep. congr. 1873 - 1875.

- **Mihailoviciu, Adam**, studii de drept; protojude; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Miloia, Ioachim** (1862 - 1917); studii pedagogice; învățător Ferendia; dep. sinod 1897 - 1905.

- **Miulescu, Zaharia**, propr. Pârvova; dep. sinod 1915 - 1918; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Moaca, Aurel** (1874 - 1957); studii de drept Graz, Budapesta; aseosr senat episcopesc din 1904; dep. sinod 1912 - 1918; dep. congr. 1915 - 1918.

- **Mocioni, Alexandru** (1841 - 1909); studii de drept (cu doctorat în șt. politice); dep. sinod 1870 - 1908; dep. congr. 1870 - 1878, 1885 - 1890, 1894 - 1908.

- **Mocioni, Antoniu** (1816 - 1890); studii de drept; mare propr.; dep. sinod 1870 - 1890; dep. congr. 1868 - 1878; 1885 - 1890.

- **Mocioni, Eugeniu** (1844 - 1901); studii de drept; mare propr.; dep. sinod 1876 - 1878.

- **Mocioni, George** (1823 - 1887); studii de drept; mare propr.; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Mocioni, Ionel** (1893 - 1930); studii de drept; mare propr. Birchiș; dep. sinod 1915 - 1918; dep. congr. 1918.

- **Mocioni, Victor** (m. 1904); dep. sinod 1870 - 1872, 1888 - 1890; dep. congr. 1870 - 1872.

- **Mocioni, Zeno** (1842 - 1905); studii de drept; mare propr. Bulci; dep. sinod 1888 - 1893, 1902 - 1905.

- **Moldovan, Simeon**, studii de drept; jude reg. Karlsdorf, avocat Vârșeț; dep. sinod 1885 - 1896; dep. congr. 1885 - 1890.

- **Molin, Romul** (1886-1946); studii militare; ofițer Vârșeț; dep. sinod 1918.

- **Morariu, Alexandru**, studii de drept (cu doctorat); avocat Caransebeș; dep. sinod 1912 - 1914; dep. congr. 1912 - 1914.

- **Mladin, Petru**, studii de medicină; medic Brebu; dep. sinod 1897 - 1908.

- **Munteanu, Baltazar**, studii de drept; avocat Oravița; dep. sinod 1870 - 1881.

- **Mustețiu, Antoniu** (1833 - 1887); studii pedagogice; învățător Făget; dep. sinod 1876 - 1878, 1882 - 1884.

- **Nediciu, George**, studii de drept (cu doctorat); fiscal erarial

Budapesta; dep. sinod 1915 - 1917; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Nedelcu, Ioan**, studii de drept (cu doctorat); avocat Oravița; dep. sinod 1900 - 1908, 1912 - 1914; dep. congr. 1912 - 1914.

- **Nemoianu, Ioan** (1847 - 1905); studii de drept Debrețin, teologie Lipsca și Geneva (bursă Popasu); profesor Inst. diec. (apoi avocat, primar Caransebeș între 1886 - 1891); dep. sinod 1876 - 1878.

- **Nemoian, Virgil** (n. 1874); studii de medicină (cu doctorat Budapesta, 1905); medic Mehadia; dep. sinod 1906 - 1911, 1915 - 1917; dep. congr. 1909 - 1911, 1915 - 1917.

- **Novac, Aurel**, studii de drept (cu doctorat); avocat Biserica Albă, deputat dietal (1906); dep. sinod 1891 - 1914, 1918; dep. congr. 1894 - 1914, 1918.

- **Novac, Iosif** (n. 1819 - 1898); studii pedagogice; învățător Oravița Montană; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Novac, Iuliu** (m. 1912); studii de drept; avocat Bozovici; dep. sinod 1879 - 1893, 1900 - 1911; dep. congr. 1903 - 1905.

- **Olariu, Valeriu**, studii de medicină (cu doctorat, 1886); medic Vărădia, Brebu, Teregova; dep. sinod 1906 - 1911, 1915 - 1917; dep. congr. 1906 - 1911, 1915 - 1917 (frate al Dr. Iosif Olariu, căsăt. cu fiica dr. C. Popasu).

- **Onețiu, Alexiu**, studii de drept; jude trib.; dep. sinod 1873 - 1875, 1891 - 1908; dep. congr. 1873 - 1875, 1900 - 1902.

- **Oprea, Aurel**, studii de drept (cu doctorat, 1887); avocat Bocșa; dep. sinod 1891 - 1896, 1900 - 1902, 1906 - 1914; dep. congr. 1894 - 1896.

- **Oprea, Ioan**, studii pedagogice; învățător Ezeriș; dep. sinod 1882 - 1884.

- **Orzescu, Ilie**, studii pedagogice; prof. Inst. diecezan; dep. sinod 1912 - 1914, 1918; dep. congr. 1918.

- **Panaiot, Mihai**, studii de drept; director Casa de păstrare Bocșa Montană; dep. sinod 1882 - 1884, 1894 - 1896.

- **Paul, Ioan** (1857 - 1926); studii politehnice (și literare parțiale) Viena, filosofie și pedagogie Budapesta (cu doctorat, 1883), bursă Popasu; profesor la Inst. diecezan (până în 1886 când trece la Slatina-Olt, apoi la Iași și Cluj); dep. sinod 1885 - 1886.

- **Pauloviciu, Paul**, studii de drept; jude Teregova; dep. sinod 1873 - 1875; dep. congr. 1873 - 1875.

- **Pârvu, George**, studii pedagogice; învățător Chevereșul Mare; dep. sinod 1918.

- **Pența, Petru**, studii de drept (cu doctorat); av. Panceva; dep.

sinod 1903 - 1908, 1918.

- **Perianu, Ștefan**, studii pedagogice; învățător Jam; dep. sinod 1879 - 1881.

- **Pepa, Constantin**, studii silvice; magistrul silvanal Caransebeș; dep. sinod 1912 - 1914; dep. congr. 1912 - 1914.

- **Petcu, Valeriu**, studii pedagogice; învățător Doloave; dep. sinod 1915 - 1917; dep. congr. 1915 - 1917.

- **Petric, Cornel**, studii de drept (cu doctorat); dep. sinod 1891 - 1896, 1903 - 1908, 1912 - 1918.

- **Petric, Iuliu** (m. 1896); studii de drept; jude reg. Bocșa Montană; dep. sinod 1876 - 1890; dep. congr. 1876 - 1878, 1885 - 1887.

- **Petroviciu, Ioan**, studii de drept; jurat comitantes Lugoj; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Petroviciu, Nicolae**, studii de drept (cu doctorat); avocat Lugoj; dep. sinod 1894 - 1896, 1915 - 1917; dep. congr. 1894 - 1896, 1915 - 1917.

- **Petrovici, Ștefan** (1859 - 1922); studii de drept Budapesta și Viena, doctorat Viena; deputat dietal (1906), notar public Caransebeș; dep. sinod 1891 - 1914; dep. congr. 1909 - 1914.

- **Pirtea, Ioan**, studii militare; ofițer Bozovici; dep. sinod 1876 - 1881.

- **Popasu, Constantin**, (1855 - 1933); studii de medicină Viena (cu doctorat); medic la Inst. diec. din 1895; dep. sinod 1903 - 1908; dep. congr. 1903 - 1905.

- **Popescu, Octavian**, studii de drept (cu doctorat); avocat Făget; dep. sinod 1906 - 1908.

- **Popeș, Simeon**, studii de drept; senator orășenesc Lugoj; dep. sinod 1891 - 1893.

- **Popoviciu, Constantin**, studii pedagogice; învățător Jdioara; dep. sinod 1876 - 1878.

- **Popoviciu, Ioan** (1823 - 1895); studii militare; ofițer Mehadia; dep. sinod 1870 - 1887, 1894 - 1896; dep. congr. 1868 - 1875, 1894 - 1896.

- **Popoviciu, Ioan**, studii de drept (cu doctorat); avocat Orșova; dep. sinod 1873 - 1875, 1882 - 1887, 1894 - 1896, 1900 - 1905; dep. congr. 1885 - 1887, 1894 - 1896, 1905.

- **Popovici, Ioan**, studii de drept; controlor diecezan; 1891 - 1893.

- **Popoviciu, Iosif** (1876 - 1928); studii filologice Graz, Leipzig, doctor filosofie Viena, 1900; prof. univ.; dep. sinod 1906 - 1908, 1912 - 1918.

- **Popoviciu, Simeon**, septemvir în pensie Ghilad; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Popoviciu, Vasile**, studii de drept; antistele comit. Orșova; dep. sinod 1870 - 1878; dep. congr. 1868 - 1875.
- **Popu, Vincențiu**, studii de drept; avocat Jebel; dep. sinod 1870 - 1872.
- **Poștia, Ioan**, negustor Caransebeș; dep. congr. 1868 - 1870.
- **Proștean, Nicolae**, studii de drept; avocat Lugoj, președ. Sedriei orfanale Lugoj; dep. sinod 1873 - 1875; dep. congr. 1873 - 1875.
- **Poștean, Octavian**, studii medicină (cu doctorat); medic Vârșeț; dep. sinod 1906 - 1918.
- **Pușcariu, Iuliu cav. de** (1824 - 1912); studii de drept (cu doctorat); jude reg. Budapesta; membru al Academiei Române; dep. sinod 1891 - 1893.
- **Radi, Timotei**, studii de drept (cu doctorat); jude reg. Bocșa Montană; dep. sinod 1915 - 1918; dep. congr. 1915 - 1917.
- **Raichiciu, Nicolae**, studii militare; ofițer superior Panceva; dep. congr. 1868 - 1870.
- **Rădulescu, Constantin** (1822 - 1895); studii politehnice, de drept; avocat Lugoj; dep. sinod 1870 - 1873, 1876 - 1893; dep. congr. 1876 - 1878, 1885 - 1890.
- **Raduloviciu, Vasile**, studii de drept; avocat Biserica Albă; dep. sinod 1873 - 1875; dep. congr. 1873 - 1875.
- **Rațiu, Dominic**, studii de drept, director Banca Albina Lugoj; dep. sinod 1912 - 1917.
- **Roșiu, M. Ioan** (n. 1848); studii de drept; avocat Lugoj; dep. sinod 1876 - 1896, 1900 - 1914; dep. congr. 1885 - 1890, 1903 - 1914.
- **Rusu, Spiridon**, studii militare; ofițer (Armeniș); dep. sinod 1870 - 1872; dep. congr. 1870 - 1872.
- **Săbăilă, Petru**, studii militare; căpitan reg. Bozovici; dep. sinod 1870 - 1872.
- **Sârb, George** (1850 - 1914); studii de drept; consilier aulic Budapesta; dep. sinod 1879 - 1893, 1900 - 1914; dep. congr. 1885 - 1890, 1903 - 1914.
- **Sârbu, Ioan** (1865 - 1922); studii istorie-filosofie Jena, istorie Viena (doctorat 1899), teologie, premiul "Năsturel" al Academiei Române (1905); prof. și preot la Rudăria, adm. protop. Mehadia; dep. sinod 1897 - 1908, 1912 - 1918; dep. congr. 1897 - 1908.
- **Sârbu, Teodor** (m. 1886); studii de drept; adm. comitat Caraș; dep. 1870 - 1881, 1885 - 1887; dep. congr. 1870 - 1881.
- **Sciopone, Petru** (m. 1904); studii de drept; notar Zgribești; dep. 1879 - 1890.

- **Sciopon, Cornel**, studii de drept; notar Zervești; dep. sinod 1918.
- **Seracin, Iosif** (1824 - 1887); studii militare; ofițer super. Caransebeș; dep. sinod 1870 - 1872, 1876 - 1887; dep. congr. 1870 - 1872, 1876 - 1878, 1885 - 1887.
- **Seracin, Teodor cav. de** (1836 - 1901); studii militare; locotenent mareșal campestru; dep. sinod 1897 - 1899; dep. congr. 1897 - 1899.
- **Simian, Procopiu**, studii pedagogice; învățător Foeni; dep. sinod 1918; dep. congr. 1918.
- **Simon, Lazăr** (1857 - 1903); studii de drept (cu doctorat); avocat Ciacova; dep. 1891 - 1902.
- **Simonescu, Leontin** (1840 - 1915); studii de drept; vicecomite de Caraș-Severin, deputat dietal; dep. sinod 1885 - 1893; dep. congr. 1885 - 1893.
- **Spătaru, Vladimir** (m. 1912); studii de drept; avocat Vârșeț; dep. sinod 1888 - 1890, 1894 - 1899; dep. congr. 1897 - 1899.
- **Stoica, Isaia** (de Hațeg), (1830 - 1908); studii militare; funcționar la Comunitatea de avere, primar Mehadia; dep. sinod 1876 - 1881; dep. congres. 1876 - 1881.
- **Stoica, Petru**, director Banca de depunere Satu Nou; dep. sinod 1909 - 1911, 1918; dep. congr. 1918.
- **Stanu, George** (m. 1892); studii militare; ofițer superior Caransebeș; dep. congr. 1868 - 1870.
- **Stoianel, Iosif** (m. 1918); studii militare; ofițer; dep. sinod 1903 - 1905, 1912 - 1914.
- **Stoianoviciu, Simeon**, studii de drept; mare propr. Zorlențu Mare; dep. sinod 1870 - 1872.
- **Stolojanu, Andrei**, studii de drept; protojude Bocșa Montană; dep. sinod 1870 - 1872.
- **Sucaci, Nicolae**, studii pedagogice; învățător Naidăș; dep. sinod 1912 - 1914.
- **Șepețeanu, Ioan**, studii de drept; dep. sinod 1870 - 1872.
- **Tămășel, Iuliu**, studii de drept; avocat Sasca Montană; dep. sinod 1900 - 1908; dep. congr. 1900 - 1908.
- **Tisu, Petru** (1846 - 1905); studii de drept; avocat Panceva, apoi la Brad; dep. sinod 1885 - 1893, 1897 - 1903; dep. congr. 1885 - 1890, 1897 - 1903.
- **Tomiciu, Virgil**, propr. Lugoj; dep. sinod 1894 - 1896.
- **Trapșa, George** (m. 1875); studii militare; ofițer; dep. sinod 1870 - 1875.

- **Trăilă, Ilie** (1845 - 1924); studii de drept Oradea; avocat Oravița Montană; dep. sinod 1873 - 1878, 1894 - 1914; dep. congr. 1876 - 1878, 1894 - 1911.

- **Trifunescu, Simeon**, studii de drept; notar public Rotișor; dep. sinod 1879 - 1881.

- **Tieranu, E. Ioan** (1841 - 1923); comerciant (librar, editor, tipograf) Oravița; dep. sinod 1876 - 1896; dep. congr. 1894 - 1896.

- **Țapu, Martin**, studii pedagogice; învățător Fizeș; dep. sinod 1873 - 1896; dep. congr. 1888 - 1890.

- **Vasilieviciu, Nicolae**, negustor Mehadia; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Velovan, Ștefan** (1852 - 1932); studii filosofie / matematică-fizică / Viena (bursă Gojdu); studii pedagogice Gotha (bursă Popasu); director Inst. pedagogic; dep. sinod 1879 - 1893; dep. congr. 1885 - 1890.

- **Vlădoane, Solomon**, studii de drept (cu doctorat); avocat Bozovici; dep. sinod 1912 - 1914.

- **Vitian, Simeon**, comerciant Slatina T.; dep. sinod 1911 - 1917.

- **Vuia, Iuliu** (1865 - 1933); studii pedagogice Arad, istorie-geografie Cluj; învățător-prof. Inst. pedagog.; dep. sinod 1918; dep. congr. 1918.

- **Vuia, Petru**, studii de drept; jude cercual Jam; dep. sinod 1870 - 1872.

- **Zepeneag, Petru**, studii de drept (cu doctorat); avocat Vârșeț; dep. sinod 1900 - 1908, 1912 - 1917.

CUVÂNTĂRILE EPISCOPILOR CARANSEBEȘENI ROSTITE ÎN DESCHIDEREA SINOADELOR EPARHIALE (1870 - 1918).

Potrivit uzanțelor firești, precizate de altfel în statute ori regulamente, fiecare întrunire sinodală (anuală-ordinară, ori extraordinară) a fost precedată (după Sf. Liturghie) de un cuvânt introductiv rostit de ierarhul episcop (sau de un împuternicit), cuvântări ce se constituie (prin însumare) într-o substanțială culegere documentară, aflată la îndemâna cercetătorului. În perioada de referință (1870 - 1918), au rostit cuvântări introductive, la sinoadele ordinare, episcopii: Ioan Popasu (între 1870 și 1888), Nicolae Popea (1889 - 1908), E. Miron Cristea (1910 - 1918), iar sinoadele extraordinare au fost deschise și prezidate de Mitropolitul Miron Romanul (1889 - alegerea ca episcop a lui Nicolae Popea), episcopul Aradului Ioan I. Papp (1908 - alegerea ca episcop a lui Filaret Musta, nevalidată de guvern), Filaret Musta (1909, iunie - alegerea ca episcop a lui Iosif Traian Badescu, neacceptată de guvern), Filaret Musta (1909, noiembrie - alegerea ca episcop a lui E. Miron Cristea).

Importanța și semnificațiile cuvântărilor episcopilor caransebeșeni amintiți sunt multiple și pot fi abordate din variate unghiuri, de această dată, însă, ne limităm la câteva notații, care desigur nu pot epuiza nici pe departe bogăția de idei a respectivului material documentar.

La o privire de ansamblu, înțelegem că, prin întregul lor conținut, cuvântările în discuție înfățișează, într-o formă condensată, coordonatele de bază ale vieții românești din cuprinsul diecezei în perioada de referință, știut fiind faptul că biserica strămoșească, prin întreaga sa structură organizatorică, și-a asumat menirea de apărare, afirmare și propășire a ființei noastre naționale în condițiile istorice îndeobște cunoscute. Coordonatele sunt configurate mai ales prin ipostazele relaționale pe care le-a avut organismul diecezan,

rezultate din analize, din bilanțurile (pe unul sau mai mulți ani) făcute de episcopi la sinoade, în acest sens distingându-se, pe de o parte, starea și relația internă dintre diverși factori și componente structurale ale eparhiei, iar pe de altă parte, starea și raporturile dintre organismul diecezan și factorii externi acestuia. Ambele ipostaze relaționale sunt tratate cu multă atenție, realitatea, constatată la momentul dat, conducând la formularea concluziilor din care izvorăsc principiile și mijloacele de acțiune ale întregului potențial românesc în orizontul anilor următori.

Preocuparea pentru starea internă a organismului eparhial în întreaga sa imagine este evidentă la fiecare episcop și în conținutul fiecărui cuvânt introductiv, fie prin referire contextuală, fie prin analiza detaliată, extinsă, cuprinzătoare. Din acest ultim punct de vedere atrag atenția îndeosebi bilanțurile comunicate la un număr rotund de ani din viața și activitatea arhierilor caransebeșeni, precum trecerea în revistă a realzărilor diecezei făcută de Ioan Popasu la sinodul din 1870 și la cel din 1888 (adică de la instalare, în 1865, și până la primul sinod eparhial, și respectiv până la momentul aniversar al episcopului - 80 de ani de viață și 50 de ani de păstorire); sau de Nicolae Popea la sinodul din 1899 (la zece ani de episcopat); ori de E. Miron Cristea în al treilea an de la alegere. Astfel de bilanțuri constau, de regulă, în enumerarea mai ales a înfăptuirilor (evocare învăluită mai totdeauna într-o aură de firească satisfacție), în acest fel, ca și prin cumularea altor referiri din șirul cuvântărilor, constituindu-se o bancă de date privitoare la momentele de evoluție a diecezei caransebeșene. Aflăm, bunăoară, o multitudine de aspecte, evenimente, modalități de direcționare a potențialului diecezan, toate cu remarcabile semnificații istorice, între care: rolul bisericii și felul cum a acționat ea, împreună cu școala, în reconfortarea, din interior, în plan moral și spiritual, a poporului român în păstrarea identității sale naționale în condițiile asupririi străine; elaborarea și aplicarea, potrivit cerințelor, a statutelor, regulamentelor, a normativelor privind funcționarea diferitelor compartimente: administrativ, economic, financiar (fonduri, fundațiuni); constituirea și funcționarea reuniunilor, asociațiilor, societăților cu scop cultural și profesional; starea materială și financiară a diecezei și sporurile înregistrate prin contribuții, donații, cumpărări; formarea, treptat, a unui potențial intelectual pus în slujba bisericii, a școlii, a progresului cultural general; preocuparea pentru luminarea poporului, pentru educarea lui morală și religioasă prin mijloace diversificate, de la amvon, catedră, scenă, ori oferind lecturi adecvate de cărți și periodice (prin intermediul librăriei diecezane și bibliotecilor școlare și publice).

Uneori, cu glas blajin de duhovnic, dar fără ezitare, li se cere tuturor

coreligionarilor eparhiei să respecte întru totul constituționalismul bisericesc, statutele și întregul sistem de disciplină, așa cum acestea au fost stabilite democratic în organisme ierarhice de decizie. O astfel de cerință este adresată mai ales factorilor responsabili din rețeaua bisericii și a școlii, în mod direct deputaților (al căror statut de exponenți ai bisericii și poporului este adesea reamintit) pe care îi îndeamnă frecvent la unitate, înțelegere și conlucrare armonică, recomandându-le să elimine disensiunile, disputele păgubitoare. Nicolae Popea își consacră două cuvântări (din 1904 și 1905) chiar acestei problematice, ele fiind autentice prelegeri despre ce este și ce trebuie să fie un ales al obștei și cum să-și împlinească menirea de reprezentant, oratorul alternând elocința (în fundamentarea preceptelor și formularea sfaturilor), cu tonul sentențios și imperative fără menajamente, precum acesta (atât de valabil pentru toate timpurile): *“Să nu ne lăsăm abătuți prin veleități personale, prin discordii, prin interese particulare. Fiecare când a luat asupra-și misiunea onorifică de reprezentant al clerului și poporului trebuie să fie convins a lucra cu însuflețire numai pentru promovarea binelui comun!”*. Este interesant de urmărit unele teme recurente, precum: raporturile dintre biserică și școală (aceasta ca **fiică a bisericii**), relația dintre prosperitatea materială și întărirea eficienței multiple a instituțiilor culturale s.a.

Al doilea fascicol tematic al cuvântărilor, vizând starea și raporturile dintre organismul diecezan și factorii externi acestuia, aduce permanent în prim plan necesitatea apărării drepturilor câștigate (mai ales privind autonomia bisericii confesionale) și intensificarea demersurilor pentru dobândirea altor drepturi cuvenite. Astfel, se menționează aproape permanent tendința statului dualist de a emite legi care să știrbească din autoritatea bisericească, să destrame confesionalitatea școlii, să lovească în datinelor și obiceiurile ancestrale românești, atacând astfel ființa națională. În acest sens, arhieriei informează sinoadele despre demersurile lor către organele statului (în dietă și în casa magnaților), solicitând deputaților să sprijine ideile lor, însă cu prudență, cu moderație, spre a nu fi stârnite reacții violente din partea autorităților de stat. În abordarea acestor idei este mereu reamintită relația strânsă dintre biserică și națiune (cu efecte benefice în păstrarea identității noastre etnice). Reamintirea se face fie prin mențiune contextuală, fie prin scurte expozeuri cu incursiune în istorie. Deși frecvent se menționează că timpurile sunt grele, neprielnice, ostile pentru viața românilor, dar afirmațiile au ca suport argumentări moderate, întemeiate, iar rostirea își păstrează cumpătul, și niciodată nu se alunecă în atacuri naționaliste răutăcioase ori șovine.

Din aceeași perspectivă a întăririi organismului diecezan și pentru prevenirea unor posibile imprecății directe ori indirecte, după încetarea acțiunii de atac deschis dinspre biserica greco-catolică, cuvântările episcopilor atrag atenția asupra pericolelor provenitoare, pe de o parte, din direcția prozelitismului, sectelor de tot felul ce acționează să atragă în rândul lor credincioși ortodocși, iar pe de alta, este menționată influența unor curente cu pretenții civilizatoare, care determină o anumită îndepărtare a credincioșilor de biserică, îndeosebi în rândul tineretului. Legat de acest aspect, în unele cuvântări, mai ales ale episcopului E. Miron Cristea, este abordată relația cultură - biserică, ideea de bază fiind aceea a unei coabitări armonice în sensul că nu se recomandă biserică fără cultură autentică și nici cultură fără biserică. În acest sens, este elocventă apropierea și chiar asimilarea, într-o oarecare măsură, a unor curente culturale dominante în spațiul românesc - junimism la Ioan Popasu, tradiționalism și sămănătorism la Nicolae Popea, parțial, și pronunțat la E. Miron Cristea. Pe această ideologie, E. Miron Cristea propune realizarea unei publicații la nivelul mitropoliei (v. ● Protocolul sinodului eparhial pe 1917), dorință realizată doar în eparhia sa cu săptămânalul **Lumina** (apărut la Caransebeș, în 1918).

Parcursul integrală a cuvântărilor rostite de amintitele înalte personalități ale spiritualității românești (Ioan Popasu - cu alesele lui calități arhieresti și culturale, Nicolae Popea - membru al Academiei de la București, E. Miron Cristea - devenit primul patriarh al României după Marea Unire), privirea lor și sub alte unghiuri în afara celor de mai sus, dă posibilitatea descifrării unor virtuți ce confirmă darul, arta întocmirii unei alocuțiuni ori discurs în toată regula, capacitatea autorilor de a atrage și convinge auditoriul (alcătuit, la rândul-i, din personalități de elită), prin variate mijloace oratorice, de la formulări de bun găsit, apelativele protocolare reverențioase, la cele de fundamentare teologico-filosofică a afirmațiilor, argumentelor și îndemnurilor (cu texte biblice, cu panseuri ale marilor gânditori, ori extrase din înțelepciunea populară), de încorporare a unor mijloace stilistice (enumerarea, exclamația, interogația retorică) și până la rugăciunea din final - pioasă și emoționantă invocare, într-un ajutor, a forțelor divine.

Se poate constata o modificare progresivă de timbru de la un episcop la altul, în sensul modernizării discursului, făcându-se, prin E. Miron Cristea, chiar o schimbare de registru, atât în structura cuvântării, în acuratețea rostirii literare, cât și în diversificarea modalităților specifice artei oratoriei, mai ales prin intersectarea și articularea mai armonioasă ori mai energică a instrumentarului teologic cu cel filosofic, etnologic, sociologic (v. sinod 1912), ca și printr-o mai bogată introducere, ca suport argumentativ, a citatelor, a

maximelor, a paralelei cu legile naturii. Adesea, alături de tonul paternal și intențiile didactice (vizibile la fiecare vorbitor), demersul analitic este înviorat prin neașteptate asocieri de imagini, metaforizări, chiar portretizări, cu o riguroasă claritate și proprietate a stilului, confirmându-se stăpânirea unui amplu instrumentar oratoric pus în slujba unui bogat conținut de idei. Astfel Miron Cristea plasticizează, conturând imagini de rafinată sugestie, când se referă la atmosfera de lumini și umbre constatată în dieceză: *“Peste plaiurile întinse ale eparhiei noastre, văd cu ochii sufletului meu deoparte câmpuri de mătase și holde care surâd de departe și a /le/ căror produse bine cultivate și îngrijite de muncitori harnici promit roade frumoase; de altă parte /,/ multe locuri părăsite, părăginite, pline de scai și polomidă strică armonia întregului și așteaptă brațe puternice de numeroși plugari, care să tragă brazde lungi în terenul înțelenit”* (Sinod 1910). Sau referindu-se la cauzele care alterează tradiția românească, același viguros ierarh exprimă în termeni aspri, chiar incisivi: *“Semidoctismul unilateral, miop și periculos își exercită influința sa distrugătoare în toate direcțiunile și își face mendrele pe toate terenele, corcind toate în jurul său. Casa țărănească își pierde formele, vechi, originale; internul ei primește caracter de mahala; portul dansurile și limba se împistrițează cu elemente străine, de nu le mai cunoști originalitatea”*. Și mai departe, pentru a fi și mai convingător, eruditul arhiepiscop conturează un portret grotesc decupat din peisajul străzii: *“Zilnic avem ocasiunea a vedea simbolul tipic al acestui semidoctism. Eu am văzut nu demult un exemplar clasic al unui asemenea top în persoana unui țăran venit la Caransebeș. Avea în picioare ghete domnești, ciorapi până peste genunchi de o culoare imposibilă, cioareci, cămașa scoasă, în loc de peptar o vestă nemțească, orologiu cu lanț gros, masiv, la grumaz cu cravată și deasupra un prea frumos cojoc țărănesc cu croi și cusături originale”* (Sinod, 1912).

Cuvântările episcopilor caransebeșeni se constituie, prin antologare, într-o valoroasă mărturie a luptei organismului bisericesc diecezan, a instituțiilor sale de cultură în frunte cu arhieriei episcopi din această parte a pământului românesc, de apărare și afirmare a ființei noastre naționale în deceniile ce au premers Marea Unire din Decembrie 1918. De aceea, restituirea lor într-o desfășurare cronologică apare ca o datorie.

**●Cuvântarea episcopului Ioan Popasu rostită în
deschiderea primului Sinod eparhial, la 19 aprilie
c. v. 1870**

“Venerabile Sinodu eparchialu,

Stimați domni deputați!

Aceasta este ziua care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-ânsa. Cu aceste cuvinte întâmpina sânta biserică credincioșii săi la ziua cea mare a învierii ce am serbat noi în săptămâna trecută. Tot cu aceste cuvinte vă salut și eu pre D-voastre stimaților DD deputați ai venerabilului Sinodu, pentru că dacă vom arunca o privire în trecut și vom gândi cum această episcopie drept măritoare română a Caransebeșului, veche de seculi, fu smulsă din brațele dulcii sale mame, Mitropoliei Transilvaniei, și contra apriatului înțeles al s.s. canoane bisericești, fu încorporată, ca să nu zic aservită, la o altă Mitropolie deși de aceeași dogmă, dar de alt neam; dacă cugetăm mai departe cum fu Episcopia aceasta despoiată de toată averea ei mișcătoare și nemișcătoare, cum umbla clerul și poporul român deprimat, părăsit și înapoiat în propria sa moștenire, cum ajunsă ea după strămutarea reședinței din Caransebeș la Vârșeț, înainte de 80 de ani, de-și pierdu chiar și numele, numindu-se de atunci încoace episcopia Vârșețului; apoi dacă gândim și altă parte cum desus amintita episcopie fu din marea bunătate a D-zeilor părinților noștri la neobosita întrepunere a marilor bărbați providențiali ai bisericei și națiunii noastre, fu restituită la an 1864 prin grija Majestății Sale, adoratului nostru împăratu și rege Francisc Iosif I, iar la an 1868, fu garantată esistența ei prin înaltul corp legislativ al țării petrecându-se în condiția legilor patriei, dacă ne gândim zic, cum episcopia noastră a Caransebeșului pierdută fiind s-a aflat, moartă fiind a înviat, care dintre D-Voastre și întregul cler și popor diecesan nu-și va simți azi anima mișcată de bucurie și de veselie? Și această bucurie va crește și mai mult dacă vom lua în socotință că astăzi episcopia noastră se înfățișează înfrumusețată în vesmântul ce l-au ținut însuși SS. apostoli și SS. părinți ai bisericei noastre ortodoxe primitive, înfrumusețată zic în vesmântul sinodalității, astăzi reprezentanții clerului și poporului din această eparhie se văd adunați în această catedrală a iubitului nostru oraș Caransebeș, locul cel istoric al reședinței episcopoești, pentru ca ei cu ajutorul lui D-zeu să se sfătuiască, să ia la pertractare și să decidă cât se poate de curând și de bine toate ce se țin de organizarea eparhiei în afacerile ei; toate cele ce sunt de lipsă pentru creșterea, înaintarea și înflorirea bisericei și a școalei, toate ce privesc la îmbunătățirea stării morale, intelectuale și materiale a clerului și poporului pe care-l reprezintă.

Dar dacă ziua de astăzi este o zi de mare bucurie pentru D-Voastre, Stimați Domni deputați, și pentru întregul cler și popor diecesan, ea este nu mai puțin o zi de bucurie și pentru mine arhiereul acestei episcopii, pentru că dacă gândesc la timpul cel greu în care a candidat oficiul meu

arhipăstoresc, dacă-mi rechem în memorie cum sosind eu aici în locul reședinței /, / afară de o casă numită reședință veche, devenită ruină, afară de o moară decăzută și aflătoare în proces cu arendașul ce o ținea și afară de 21 de lanție de pământ părăginit, n-am găsit altă nimica, n-am avut nici măcar unde să-mi plec capul; dacă mi /-/ aduc aminte cum am aflat în multe părți ale episcopiei toate pline de ură și dușmănie, legăturile ascultării și autorității destrămate, ca să nu zic disolvate; cum am găsit episcopia fără institut teologic, școalele în diecesa călcate la pământ, ortodoxia sfâșiată, mai multe comune pornite pe calea de a-și părăsi religiunea lor străbună și peste toate acestea, ca să nu umple măsura, cum am dat peste neașteptate pedeci și lupte pe față și pe ascuns, peste influențe neamice, ce se întindeau și se întind încă și az în drumul oricărei dezvoltări și preocupări ale acestei episcopii, dacă mă gândesc la toate acestea, cum nu mă voi bucura și eu, arhierul acestei episcopii din adâncul sufletului, văzând pe reprezentanții iubitului meu cler și popor, bărbați eminenți, luminați, devotați bisericei, adunându-se împregiu/ru/ meu ca să mă ajute și să mă întărească, ca să pună viguroasele lor mâni lângă ale mele la cârmă, că așa naia bisericei să se poată strecura mai cu securitate printre stâncile cele multe și periculoase și să ajungă cu norocire la limanul cel dorit. Într-adevăr, DD. deputați, cu nespusă bucurie și mângâiere caut eu astăzi în fața D-Voastre fiind că sunt convins deplin că On. D-Voastre priviți lucrările sinodului eparchial ca o datorie sfântă către biserica și așezămintele ei, ca o datorie ce avem a împlini toți deputații mireni și bisericesci, sinodul și consistoriul cu puteri împreunate știind că nimic nu folosește bisericii mai mult decât buna înțelegere, că concordia este izvorul din care fântânește puterea cea minunată a bisericei, că numai dacă vom fi una în cugetările, simțămintele și faptele noastre vom putea trece peste legionul de greutate, lupte și lipse ce ne stau în cale la tot pasul, știind că antagonismul nu stă cu mâinile în sân, ci lucrează neobosit și atunci își sporește lucrul mai mult când poate sămăna zăzani între noi. Așa este, preasfinția Mult Stim. D-Voastre îmi umple inima de bucurie, deoarece nu mă îndoiesc că D-Voastre ca bărbați cu cunoscința dreaptă și pricepere luminată, ca bărbați însuflețiți de voință și nisuință nobilă, înzestrați cu experiență și înțelepciune, D-Voastre în toate decisiunile și punerile la cale ce le veți afla de lipsă și de folos, nu veți pierde niciodată din vedere întrebarea: dacă ele sunt realizabile? nu mă îndoiesc că la lucrările ce vă stau înaintea veți pleca din punctul cel înalt bisericesc, veți ști să fiți drepti către autonomia statorită a comunelor parohiale și protopresbiterale și veți mulțumi trebuințele și cerințele drepte și echitabile al clerului și poporului, pe cât vă va sta în putință. De aceea /, /

în prisosința acestor prețioase simțiminte de bucurie și mângâiere vin cu toată încrederea și cu deplina liniște sufletească a depune de astăzi încolo toată competența legislativă și administrativă a bisericei din eparhia noastră, împreună cu responsabilitatea pentru soarta ei viitoare, care singure sunt corpul respectiv legal și canonic al întregii noastre eparhii și prin urmare sunt competente de a aduce și conduce în înțelesul Statutului nostru organic afacerile administrative, economice, bisericesci, școlare și fundamentale ale diecesei noastre.

Și așa închei această salutare ce a ieșit din adâncul inimii mele îndreptând fierbinte rugăciuni către Prea Sântul Duh, izvorul luminei celei adevărate și al înțelepciunii celei d-zeești să verse lumina darurilor sale asupra minților noastre, ca să vedem cele drepte, cele mântuitoare și cele bune și ca lucrările acestui sinod și ale tuturor sinoadelor viitoare să se înceapă cu bine, să meargă înainte cu norocire și să se termine aducând roduri îmbelșugate și fierbinte dorite spre mai mare lauda lui D-zeu și spre înflorirea biserice și a națiunii noastre, amin”.

Reproducere din "Protocoloalele ședințelor celui d'anteiu sinodu eparchialu alu diecesei române dreptmăritorie din Caransebeșiu convocat pe 19 apr./ 1 maiu 1870". Pesta, 1870, p. 3/

●Cuvântarea episcopului Ioan Popasu rostită în deschiderea Sinodului eparchial, la 4 apr. c.v. 1871.

*“Venerabilu Sinodu eparchialu,
Stimaților Domni deputați!*

După ce cu ajutorul lui D-zeu s-a reintrodusu în biserica noastră ortodossa română din Ungaria și Transilvania sinodalitatea, precum s-a așezat ea de SS. părinți, iată-ne de nou adunați la al doilea sinodu anualu alu eparchiei noastre totu în această frumoasă biserică catedrală pentru ca să continuăm desvoltarea și punerea în lucrare a organizării eparchiei în afacerile ei administrative, economice, bisericesci, școlari și funcționali, apoi ca să ne sfātuimu asupra mijloacelor celor mai nimerite ce se ceru spre îmbunătățirea stărei materiale a biserice și a școalei, precum și a servitorilor lor; și în fine ca să îngrijimu de înaintarea și înflorirea clerului și a poporului nostru în cultura întielesuală, morală și religioasă, și astfelu să conlucrămu pentru binele loru celu adevăratu.

Dar ca să putem lucra cu doritul sporu la deslegarea problemei noastre acesteia, pe câtu de importante, pe atâtu de grele, cugetu că avemu într-altele lipsă și de mesura mai mare de însuflețire și încurajare se vede a fi cuprinsă în mersul lucrurilor diecesa noastră a Caransebeșului și în

cuprinsulu proiectorului și dispozițiilor înaltului Congresu bis. naționalu din anulu trecutu, cari se vor împărtași astăzi Venerabilulu nostru sinodu, fiindu că acestea toate vădesc o propășire, unu sboru spre mai bine. Așia dacă vom arunca o privire mai adâncă și nepreocupată asupra afacerilor școlare ale diecesei noastre, vom afla că ele mergu nainte. Profesorii cei noi de teologie după sporiulu ce l-au arătat la essamenulu semestrulu I alu anulu curgetoriu, dau cea mai viuă speranția că ei vor produce unu neamu mai bunu de teologi. Conferințele învețiatoresci ce au eșitu de totu corespunditoare și folositoare pentru naintarea învețiatorilor în sciinția și în arta propunerii, s-au introdusu și ținutu cu sporu bunu și în confiniulu militariu, cu care ocasiune toți învețiatorii din protopresbiteratulu Panciovei - s-au înscrisu ca membri ai reuniunii învețiatorilor ortodossi români din diecesa Caransebeșulu, o reuniune ce formează unu institutu foarte folositoriu și necesariu pentru formarea familiilor rămase orfane de învețiatori. Numerulu pruncilor și pruncelor cari au cercetat școala de la Sinodulu eparchialu din anulu trecutu încoaci, a întrecut cu mai multe mii pe cela din anii trecuți. Cărțile școlare, la întrepunerea Prea onor. dd. protopresbiteri ca inspectori districtuali, s-au cumperatu cu a treia parte mai multu decâtu în anii trecuți. Unele din comunele noastre bisericesci au ridicatu salariile cele mici ale învețietorilor la suma de 300 fl. v. a. Demnă de laudă în privinția aceasta suntu: comuna Bocșia din teritoriulu montanisticu, care a măritu salariu învețiatoriulu de la 160 la 420 fl.; comunele din cercurile Remetea și Saculu ingremiate maritulu comitatu alu Carașulu, cari mai toate au ridicatu salariulu învețiatorilor la 300 fl. v. a. Alte comune și-au ziditu case de școale nouă după cerințele legei. Aici s-a destinsu iubita noastră comună din orașulu Lugosiu. Iară mai multe alte comune au înființatu o a doua clasă de școală populară, sistemisandu leafa învețiatorilor secundari la 300 și mai bine fl. v.a. În respectulu acesta merită laudă comunele Fizeșiu, Retișioru și Bocșa Română. Către acestea măsurile ce au lătu senatulu scolasticu pentru o supravăsiune a școalelor prin înșși senatorii școlari de pe alocurea, încă promitu rezultate îmbucurătoare. În fine /, / nu se pot trece cu vederea dispozițiunile senatulu școlariu, ce le-a lătu în privinția așezării de catechieți în Panceva și în Verșiețiu pentru tinerimea noastră română ce cercetează institute streine de învețământu. În ambele orașe tinerimea noastră română nu mai e contrânsă a înveția cuventulu lui D-zeu în limba streină, neînțeliasă de ea, ci va învăția în limba cea dulce a maicei sale. Asemenea s-a regulatu propunerea studiulu religiunei și pentru tinerimea de la gimnasiulu inferioru ungurescu din Lugoșiu, apoi de la școalele capitale din Oravița și Biserica-Albă. Mai departe, dacă

vom lua în considerațiune afacerile finanțiale ale diecesei, foră a ne lasa în specialități, ci vorbindu preste totu, vom găsi că senatu epitropescu își administrează afacerile sale finanțiale cu o deosebită punctualitate și conștiințiositate; elu a regulatu și așezatu fondurile diecesane astfelu, încātu, deși ele acum la începutu sunt numai nesce semințe mici, totuși ele vor deveni, totuși semințe de muștariu, despre ceea ce veți binevoi On. D-Voastre a Vă convinge din bugetulu și în inventariu ce vi se va împărtăși spre pertractare aulterioară. Totu aceeași punctualitate, regularitate și conștiințiositate se nisuieste acestu senatu epitropescu a introduce și la epitropiile parohiale și protopresbiterale din această diecesă. În cele din urmă, dacă vom cerceta mai de aproape și starea afacerilor strânsu bisericesci ale eparhiei, vom afla că și aci se arată un spiritu adevăratu creștinescu, un spiritu ce nisuieste a nainta câtu se poate de multu binele bisericei noastre și alu poporului nostru, un spiritu carele îndrăgește cu o silinția neobosită cele ce adeseori se înmulțescu așa de tare, încât de abia se pot suporta, un spiritu carele speră drepturile bisericei, drepturile sinoadeloru parochiali și protopresbiterali, drepturile preoților și a celorlalți credincioși; un spiritu carele judecă cu maturitate și otărăsce alegerile candidaților de preoția, după prescisele legei și cu conștiinția respective a treburilor comunelor. Preste totu vorbindu, acestu senatu bis. își poartă oficiulu seu astfelu, încât să poată fi răspunzătoru naintea lui D-zeu și a oamenilor. Acum Ve întreb, Stimați domni deputați, nu este aceasta o stare a lucrurilor ce vădesc o propășire, un sboru spre mai bine? Nu se va sinți fiecare om cu inima curată, insuflețitu și îmbărbătatu privind mersulu ce au luat-o afacerile bisericesci, școlare și fundaționale ale acestei diecese?

Dar să trecem acum la proiectele și dispozițiunile naltulu Congres bis. naționalu din anulu trecut, ce astăzi le voi împărtăși Ven. Sinodu. Și aceste proiecte sunt semnele cele mai învederate de propășire și ameliorare, și ele sunt de natură de a face asupra noastră lucrarea cea mai insuflețitoare și încuragiatoaria. Pentru că dacă vom lua în vedere aceste statoriri și dispozițiuni, vom afla că ele se ocupă cu regularea Parochieloru, protopresbiteroru și a însăși diecesei; cu punerea fundamentulu la îmbunătățirea stărei materiale a preoților, protopresbiteroru și mai departe învețiatorilor; ele se ocupă cu ridicarea creșterei și învățământulu școlariu înfățișând unu regulamentu provisoriu pentru școalele noastre populare confesionale din întreaga provincia metropolitană. Aceste proiecte asemenea îngrigescu pentru aflarea mijloacelor prin care să se poată stârpi în cleru și în poporu scăderile morale, și nainta viața lor cea religioasă și morală,

precum se vede din intențiunea instrucțiunei provisorie pentru judecătoriale bisericesci în cauzele disciplinare, și ceea ce este foarte îmbucurătoriu, printre aceste proiecte, că unu firu roșiu se strecoară principiulu: Nimica fără poporu, toate cu buna învoire și buna înțelegere a poporului, ceace este signatura autonomiei noastre bisericesci, autonomiei noastre ortodosse resăritiene române din Ungaria și Transilvania.

Deci, On. Domni Deputați, dacă este ca acest sinodu eparchialu și toate sinodele viitoare să susțină principiulu propășirei, alu desvoltărei și consolidărei; dacă noi membrii sinodului voim să confăptuim, ca toate părțile organismului bisericei, începând de la comitetulu parochialu până la Consistoriu să desvolte o activitate totu mai mare, totu mai îmbunătățitoare și mai îmbucurătoare: atunci noi avem mai nainte de toate să îmbrățisiamu unitatea spiritului și a inimei, să fim un sufletu și unu trupu, să păstrăm cu scumpătate buna înțelegere, concordia prin care am inauguratu celu dintâiu sinodu din anulu trecutu.

*Această sântă datorință a concordiei o esprima s. apostol Pavel prin cuvintele îndreptate către iubiții săi filipeni, astfeliu: **Pliniți -mi bucuria mea ca una să gândiți, o dragoste să aveți, cu o voie să fiți, o înțelegere să aveți; nimica cu ceartă și mărire deșartă să nu faceți, ci cu umilință să vă cinstiți între voi, socotindu unulu pre altulu mai susu decâtu pre sine însuși.** Așa multu Stim. Domni deputați, să ne nisuiam a fi una și pentru ca să putem mai lesne delătura și înfrânge greutățile cele mari și hulile cele răutăcioase ale cumplitilor antagoniști de care e impresurată diecesa noastră, să fim una pentru că această bucurie o cere de la noi clerulu și poporulu, pe care-lu reprezentămu.*

Iar tu Doamne D-zeulu nostru celu atotlăudatu și vecinicu, binecuvântă și sfințesce Sinodulu nostru, întru numele teu, spre crescerea împărăției tale, spre mântuirea și fericirea bisericei noastre și a poporului nostru. Dă-ne dreapta măsura de credință și dragoste, de putere și blândețe, de umilință și îmbărbătare, de înțelepciune și simplitate, de zelu și linisce! Ajută-ne ca să lucrăm împreună în cea mai bună înțelegere și în duchul adevăratu crescinescu, depărtează de la noi toată neîcrederea, neînțelegerea și desbinarea! Așia Doamne D-zeulu părinților noștri, binecuvântă svaturile, statoririle și toate lucrările noastre, făcând ca ele să fie plăcute și drepte naintea ta! Încununează ostenelele noastre cu doritulul resultatu și fă ca toate să reisă bine. Fie darulu și adevărulu teu lumina și mântuirea noastră acum și totdeauna, - Amin!"

/Reproducere din "Protocolalele sedințieloru Sinodului alu II-lea eparchialu alu diecesei române dreptmăritorie din Caransebesiu

**●Cuvântarea episcopului Ioan Popasu rostită în
deschiderea Sinodului eparhial extraordinar din 29
iulie / 10 august 1871.**

"Delegațiunea română a Congresului nostru naționalu bisericescu însărcinată de a încerca o împăciuire amicală cu ierarhia serbească în privința controverselor noastre bisericesci, fiindu-și activitatea în Carlovețu, iară delegațiunea serbească cu consensulu congresului serbescu de astutimpu statorindu, ca ofertulu ei făcutu ierarhiei române în privința fondurilor din Carlovețu să aibă pentru ea valoare obligativă până la 18/30 septembrie a.c., precum și ca statoririle în privința comunelor mestecate să se pună în lucrare cu prima septembrie a.c. pentru ca V. Sinodu alu Eparchiei noastre să aibă ocasiune de a veni la cunoștința învoeilor din cestiune și să-și poată da eventualmintre și aprobarea sa acelor învoiele, Înaltulu Presidiu conformu art. 89 din Stat. Organ. precum și la propunerea delegațiunei noastre române a aflatu cu cale a conchiema acestu sinodu estraordinariu"

/Reproducere din "Protocolu sinodului alu III-le eparhialu alu diecesei române greco-orientale din Caransebeșu convocatu la sesinea estra-ordinaria pe 29 iuliu / 10 augustu 1871", p. 3

**●Cuvântarea episcopului Ioan Popasu rostită în
deschiderea sinodului eparhial din 23 apr.v. 1872**

"Venerabile Sinodu eparhialu

Stimaților domni deputați preoți și mireni!

Ajungând cu ajutorulu lui D-zeu de nou domenica Tomei, ziua menită pentru ținerea Sinoadelor eparhiale anuale în toate diecesele ale de D-zeu scutitei Metropoliei noastre drept măritoriă române din Ungaria și Transilvania și aducându-ne la al III-lea sinodu anualu alu eparchiei noastre a Caransebeșului: vinu a vă saluta din adânculu animei rugându pre prea sântulu dachu ca să reverse asupra St. D-Voastre nestematele sale daruri, darulu bunei credințe, darulu bunei înțelepciuni, darulu înțelegerei și alu dragostei, pentru ca așa să se poată în sinodulu nostru delibera, desbata și decide cele ce sunt spre binele și propășirea bisericei și școalei, spre înaintarea și înflorirea multu dorită a clerului și poporulu nostru: Amin!"

/Reproducere din Protocolulu Sinodului alu III-le eparhialu alu diecesei române greco-orientale din Caransebeșu convocatu în Caransebeșu pe 23 apr./ 5 maiu 1872". Caransebeș 1872, p. 4/

Cuvântările episcopului la sinoadele anuale pe 1873, 1874, 1875 nu sunt publicate în Protocoalele aferente.

●Cuvântarea episcopului Ioan Popasu rostită în deschiderea sinodului eparchial din 11 apr. v. 1876

"Veneratu Sinodu eparchialu!

Domnilor deputați preoți și mireni!

*Adunându-ne astăzi la Sinodulu eparchialu alu bisericei dreptmăritoare române din diecesa Caransebeșului, și anume în sesiunea primă a periodului alu treilea, Vă salutu din inimă cu **bine ați venit** și Vi descoperu bucuria ce simtu totdeauna, cându mă vădu în mijlocu Domnieivoastre, fiind că noi adunăm / adunăm / în acestu sântu locu în totu anulu, pentru ca cu poteri unite și în înțelegerea frățiască să conlucrăm la desvoltarea și prosperarea sântei noastre biserici în ceea ce privesce administrarea afacerilor ei bisericesci, școlare și fundationale, și credeți-mă, Domniloru, că în timpul de față, aceasta este singura basă pre carea potemu lucra pentru adevăratulu și bineînțelesulu progresu alu scumpului nostru poporu.*

Domnilor deputați! Consistoriulu diecesanu, pre lângă reporturile usitate Vi vă pune în vedere în sesiunea presentă câteva obiecte, care merită în gradu mare, ca să ne ocupăm de dânsle cu toată serioșitatea și scumpetatea. Între acestea este propunerea pentru înființarea unei pedagogii lângă institutul nostru teologicu, ce se reclamă în modu imperativu de împrejurările noastre culturale și formează condițiunea sine qua non de a susține confesiionalitatea școalelor noastre diecesane.

Domnulu Isusu Christosu, în alu cărui nume suntem adunați, să Vă lumineze și binecuvânte lucrările D-Voastre, ca să fie încoronate cu succesulu celu bunu și mai folositoriu pentru sânta noastră biserică.

Prin aceasta dechiar de deschisu sinodulu eparchialu alu diecesei dreptmăritoare a Caransebeșului, sesiunea primă a periodului alu treilea"

/Reproducere din "Protocolulu Sinodului eparchialu al diecesei rom. gr. or. a Caransebeșului convocat în Caransebeșu pe 11 apr.v. 1876". Caransebeș, 1876, p. 4/

Cuvântările episcopului la sinoadele anuale pe 1877 - 1883 nu sunt publicate

●Cuvântarea episcopului Ioan Popasu rostită în deschiderea Sinodului eparhial din 15 apr.v. 1884.

"Christos a înviat!

Văzându-vă adunați la sesiunea ultimă a periodului al V-lea privitor la sinoadele noastre eparchiale, Vă salut din inimă cu bine ați venit!

Mult stimaților domni deputați!

Dorințele pie, ce le-am hrănit de 14 ani încoace în cauza fondurilor comune ale dieceselor Arad și Caransebeș, astăzi au devenit faptă complinită; prezisele fonduri s-au împărțit, delegațiunea aleasă de D-Voastră a adus partea ce compete diecesei noastre în sumă de 261.000 fl. și a predat-o Consistoriului; ea se află astăzi în posesiunea diecesei, despre ce vă veți informa și lumina mai de aproape din două rapoarte ce se vor așterne de delegațiunea emisă de Ven. Sinod despre întreaga decurgerea a actului împărțirii fondurilor, foste comune iar altul din partea Consistoriului despre primirea acestei averi și despre administrarea ei până astăzi. Acum a secat izvorul neînțelegerilor și bănuielelor, ce existau între sinoadele celor două diecese surori; acum au încetat animositățile și conflictele ce se escau în sânul fiecărui sinod în parte, de câte ori venea vorba despre administrarea comuă a acestor fonduri; acum a scăpat diecesa noastră a Caransebeșului de rușinătatea poziției la care a fost condamnată fără vina ei de a se privi de nematură, de nehamică spre a-și administra ea de sine averea. Să mulțumim dar Dumnezeuului părinților noștri pentru ajutorul ce ni l-a dat la deslegarea acestei probleme grele.

Vă mulțumesc eu arhiereul diecesan în numele clerului și poporului, D-Voastră stimați domni deputați! pentru înțeleptele și practicele ce le-ați luat spre executarea mult doritei împărțiri, dispozițiuni cărora este în mare parte a se atribui îmbucurătorul rezultat; mulțumesc anume onoraților membri ai delegațiunii și comisiunei pentru tactul cel fin, răbdarea și perseverența ce ați arătat-o în misiunea D-Voastră.

De aici înainte se ține strâns de dorința noastră ca să organizăm administrațiunea și manipulațiunea averii diecesei astfel ca capitalul ei să fie cât mai lucrative, iar spesele să se conducă de spiritul păstrării despre care zice proverbul: păstrarea este mai bună decât averea, deoarece numai așa vom putea, pe rând, încetul cu încetul, împlini trebuințele diecesei reclamate în mod poruncitor de constituția bisericeii noastre dreptmăritoare

răsăritene române și de spiritul timpului de astăzi cel mult impresurător, numai așa va putea înainta și prospera preoțimea, învățătorimea și poporul diecesan atât pe câmpul culturei, cât și pe terenul religios moral și material. Pentru aceea, Consistoriul Vă va prezenta două proiecte de regulamente: unul pentru administrarea și controlarea averii diecesane preste tot, iar altul despre manipularea și contabilitatea internă a acestei averi.

Ce se atinge de starea diecesei preste tot ea cu toate greutățile și strâmțorile, ce i se pun în cale, se poate lua de mulțumitoare, crescerea, instrucțiunea, moralitatea și disciplina cuprind teren tot mai larg în diecesă; mișcarea poporului, deși nu corespunde firii celei productive a românilor, totuși populațiunea merge crescând.

Încheind cu repetirea salutării crescinesci "Cristos a înviat", declar de deschisă sesiunea a 3-a a periodului al V-lea al sinodului nostru eparchial".

/Reproducere din "Protocolul sedințelor sinodului eparchial al diecesei rom. gr. or. a Caransebeșului ținut în Caransebeș pe 15-20 aprilie 1884". Lugoj, 1884, p. 4/

Cuvântarea episcopului la sinodul anual pe 1885 nu s-a publicat în Protocolul aferent.

●Cuvântarea episcopului Ioan Popasu rostită în deschiderea sinodului eparchial din 20 apr.v. 1886.

"Christos a înviat!

*Mult stimaților domnilor deputați! Văzându-vă întruniți de nou la sesiunea a 2-a a periodului al 6-lea, vin a vă saluta din inimă cu **bine ați venit!***

Am avut fericirea în sesiunea trecută a vedea reîntorcându-se pacea, dragostea și bunaînțelegere între D-Voastră. Pre aceste alese și mari virtuți se reazemă fericirea omului și a societății întregi. Aceste virtuți sum convins că vă vor conduce și în sesiunea aceasta, ele vor face ca prin deliberarea și hotărârile D-Voastră să contribuiți cu toată inima la înaintarea și bunăstarea bisericei și neamului nostru mult încercat. În dorința și convingerea aceasta dechiar Sinodul eparchial sesiunea a II, periodul al 6/-lea /, de deschis".

/Reproducere din "Protocolul Sinodului eparchial al diecesei Caransebeșului, sesiunea II, periodul VI, convocat în Caransebeș pe 20 apr.v. 1886". Caransebeș, 1886, p. 4/

Cuvântarea episcopului la sinodul anual pe anul 1887 nu este publicată în Protocolul aferent.

●Cuvântarea episcopului Ioan Popasu rostită în deschiderea sinodului din 1 mai v. 1888

"Domnilor deputați!

Christos a înviat!

Când intrăm în al șaptelea period al vieții noastre constituționale, constatez că fără desvoltare nu e nimic în lumea aceasta; așa și afacerile diecesei noastre s-au desvoltat și am bucuria a vă arăta că în acest șir de ani se bucură și diecesa noastră de înaintare. Ating numai câteva exemple. Aduc mai întâi pre profesorii de la institutele diecesane și vă asecur, că cualificațiunea lor are așa grad, încât se poate asemăna cu profesorii de pedagogie și teologie ai altor națiuni mai înaintate. Dacă căutăm la elevii ce es din mâinile acestor prea demni profesori - pentru că trebuie să știți, că pregătirea lor e cu prea multe scăderi, căci venind cineva la teologie și pedagogie, nu scie limba maicii, apoi nu sciu scrie, ce să învețe mai întâiu, limba maicii ori celelalte - și cu toate acestea se arată sporiu. Preoții tineri și învățătorii sunt la locul lor. Școalele noastre sunt cruțate de închideri, nu avem multe școale prefăcute în școale comunale și aici meritul cel mai mare este al învățătorilor celor vrednici. Dacă luăm religiozitatea, apoi găsim o înaintare mare, fiind că la începutul diecesei acesteia, era o pomire foarte greșită în privința ortodoxiei, credinței și legii strămoșesci și de aci se trag mai multe comune amestecate cu uniți, mai cu seamă în tractul Oraviții. Astăzi, Domnilor! din darul lui D-zeu putem zice, că a încetat pomirea aceea, a încetat propaganda aceea și avem linisce în privința ortodoxiei și în 18 ani mai multe mii dintre creștinii noștri s-au întors la mama lor cea adevărată. Acum venim la moralitate. Și aci, domnilor, nu stăm chiar așa de rău cum vorbește lumea. Românii își țin datinile lor cele străbune, care nu sunt alta decât fapte ale dragostei crescinesci; apoi nu poate omul toate să le vorbească; sunt multe cause care împedecă pre omul nostru, ca să se desvolte în cele morale. Aduc de exemplu desele noastre gravamini în cauza concubinatelor. Acest rău își are isvorul lui în unile dispozițiuni ale legii pentru apărare și cerându-se modificarea acestor dispozițiuni, firesce, modificarea nu s-a putut încuviința.

Ce se atinge din finanțe, noi am fost săraci la început, dar cu ajutorul lui D-zeu am venit că astăzi ne putem lăuda cu capitalele noastre. Avem isvoare de venit, tipografia și librăria diecesană, s-a luat o casă în Băile

Erculane, s-a / u / făcut protocoalele noii de socoteli, ca să nu se facă pagubă pentru biserici și să se poată ține bine în seamă restanțele bisericilor și cu mijloacele acestea s-ar fi îmbunătățit și starea financiară.

Acestea toate le-am atins numai, Dnilor!, ca să vă convingeți că sinoadele diecesane își au încă partea lor cea mare la toate progresele; dacă n-ar fi fost sinoadele și ar fi rămas doi, trei ori patru inși, eu cred că nu ar fi acestea astfel și eu am să mulțămesc lui Dumnezeu și aceluia care a pus în biserica noastră viața sinodală.

Domnilor! eu nu mă îndoiesc, că veți înainta pe acea cale, pre care au înaintat predecesorii mai cu seamă, că unii dinte D-Voastră sunteți de la început membri ai sinodului, cărora le doresc ca încă 18 ani să fie deputați cu iubirea și cu durerea de inimă ce o ați avut până acum, cu răbdarea și cu osteneala aceeași să fiți și în periodul acesta.

De aceea vă zic tuturor "Christos a înviat!" și bine ați venit, declarând sinodul eparhiei Caransebeșului de deschis în sesiunea I, periodul al VII-lea.

/Reproducere din "Protocolul Sinodului eparchialu al diecesei gr. or. române a Caransebeșului, periodul VII, sesiunea I, convocat în Caransebeș pe Dumineca Tomei 1/13 maiu 1888". Caransebeș, 1888, p. 3/

●Cuvântarea mitropolitului Miron Romanul rostită în deschiderea sinodului extraordinar din 26 martie v. 1889.

"Venerabile sinod diecesan!

Bărbatul acela care a fost chemat de providență să conducă destinele diecesei noastre caransebeșene încă de la începutul ei, carele a adunat aicia puterile morale și materiale, ce erau de trebuință pentru o dezvoltare salutară a vieții bisericești în această tânără diecesă, carele a pus în lucrare în această parte a metropoliei noastre instituțiile bisericesci regulate prin statutul organic al bisericii noastre naționale, carele a presidat și condus toate sinoadele acestei diecese de la inaugurarea vieții noastre constituționale bisericesci, carele a participat la toate acțiunile de importanță ale metropolei noastre și carele până la răsuflarea sa cea de pe urmă, a rămas devotat binelui comun și în special al diecesei sale: bunul, înțeleptul și energiosul episcop al bisericii noastre de aicea Ioan Popasu, nu se mai află între noi; el astăzi șapte săptămâni la 5/17 ale lunii trecute februarie în urma unui morb scurt a încetat din viață și rămășițele lui s-au dat odihnei eterne.

Ca metropolitul provinciei noastre bisericesci, căruia instituțiile bisericesci mai vechi și mai nouae îi impune pentru astfel de cazuri anumite sarcini, anunț Venerabilul sinod, în mod oficial, decedarea primului său episcop diecesan /, / fiind convins că fiecare membru al acestei corporațiuni bisericesci se va întruni cu mine în sincera condoleanță, ce o exprim din incidentul pierderii acestui eminent și prea bine meritat ierarh al bisericii și redicându-și cugetele sale la cele înalte, mă va însoți în exclamațiunea: Eternă amintire, eternă fericire bunului Arhiepiscop Ioan Popasu (Toți deputații repetă aceste cuvinte).

Anunț astfel cazul acesta ca totodată ca punctul de mănecare al măsurilor ce s-au luat în conformitate cu dispozițiunile canonice și statutare ale bisericii noastre pentru întrunirea acestui sinod diecesan estraordinariu în scopul de a-și alege episcop, crezând ca în considerarea terminului canonic de trei în care se cade să se îndeplinească scaunul episcopesc vacant, apoi în considerarea agendelor care pentru astfel de cazuri sunt puse în sarcina metropolitului și în fine în considerarea împrejurărilor în care ne aflăm cu iminentele mari sărbători ale bisericii noastre și cer sinoadele ordinari eparchiale de asemenea iminente, terminul fixat pe ziua de astăzi pentru întrunirea noastră aicea vă întâmpină aprobare din partea venerabilului sinod.

Iată am indicat incidentul care ne-a întrunit aicea în ziua de astăzi și scopul pentru care ne-am întrunit. Esperiențele bogate din trecut cu care mai ales acum are să-și facă seama fiecare membru al acestui venerabil sinod și vederile luminate pentru asigurarea unui viitoriu care să corespundă justelor noastre aspirațiuni creștinesci, vor afla modul cel mai bun pentru îndeplinirea misiunii importante ce o are venerabilul sinod la această ocasiune.

Am avut fericirea nu numai de a constata și totodată de a admira la mai multe ocațiuni devotamentul și prudența cu care corporațiunile noastre bisericesci au rezolvit în modul cel mai binecuvântat multe dintre cele mai grele probleme din viața noastră bisericească. Eu sper, aș putea zice, sum sigur că și la această ocasiune /, / Venerabilul Sinod în devotamentul său pentru a asigura văduvitei diecese dezvoltarea ulterioară în interesul binelui comun și în special al bisericii noastre naționale, misiunea sa și-o va împlini așa ca rezultatul ei să întâmpine aprobare atât din partea sinodului episcopesc, cât și la preînaltul Tron al Majestății Sale preagrațiosul nostru Monarch, pe carele ca pe prea bunul părinte al tuturor popoarelor sale, D-zeu să-l conserve încă de aci înainte mulți ani fericiți.

Premiând acestea și reînviindu-mi rugăciunile evlavioase către a tot-puternicul D-zeu pentru ca cu preînalta sa înțelepciune să ne lumineze

și conducă în agendele noastre, declar sinodul extraordinar electoral al diecesei Caransebeșului de deschis”.

/Reproducere din "Protocolul sinodului extraordinar al eparhiei Caransebeșului pentru alegere de episcop diecezan convocat pe 26 martie /7 aprilie 1889 la biserica catedrală din Caransebeș".
Caransebeș, 1889, p. 1/

Cuvântarea introductivă / rostită de Filaret Musta / la sinodul ordinar din 16 aprilie v. 1889, nu s-a publicat în protocolul aferent.

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 8 apr. v. 1890

"Prea stimaților deputați!

Prea iubiților fii spirituali!

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns la primul sinod diecesan, care în înțelesul statului organic urmează a se continua sub arhipăstoria noastră, ca episcopul canonic și legal al Eparhiei de Dumenzeu scutite a Caransebeșului.

Mă bucur, prea stimaților domni că în calitatea D-Voastre de reprezentanți ai clerului și poporului diecesan, se văd azi adunați aici la Episcopia noastră pentru un scop înalt și sfânt: pentru ca împreună să consultăm asupra afacerilor noastre diecesane bisericesci, școlare și economice,- și că în bucuria aceasta vă pot saluta de bună venire după vechiul și frumosul obicei al părinților noștri, cu: Christos a înviat!

În scurt timp, domnilor deputați, de când am onoare a ocupa scaunul nostru episcopesc și a conduce afacerile noastre diecesane, și tocmai pentru aceea în scurtul acest timp și în împrejurările grele ale începutului activității noastre arhipăstoresci, de sine se înțelege că privirile noastre în linia primă au trebuit să fie îndreptate asupra afacerilor celor mai urgente și mai înțeptoare care nu sufer amânare. A trebuit deci mai târziu ca agendele oficiale generale ale diecesei, care în urma evenimentelor din anul trecut s-au putut jigni în oarecât, să se aducă în curent și să-și iee iarăși cursul lor natural, liber și neîmpedecat de o parte, eară de alta ca neînțelegerile și conflictele dăunoase, care, durere, în multe părți ale eparhiei se iviră, să se conplaneze și reguleze după putință, restituindu-se astfel pacea și ordinea bună în biserică.

Până încât s-a putut ajunge scopul acesta în ambele direcțiuni, mulțumită domnilor asesori consistoriali, care n-au pregetat a-și da toate silințele și tot concursul posibil - Veneratul Sinod va binevoi a se convinge din rapoartele și actele oficiale consistoriale.

Dar pe lângă acestea, și cu alte obiecte destul de grave și afund tăietoare care de altmintrelea cer timp și studiu mai îndelungat, încă s-a ocupat consistoriul nostru în răstimpul acesta, dintre care unele, și în special proiectul de statute pentru pensionarea preoților și profesorilor, încă acum se vor supune apreiției Veneratului Sinod, și pot zice că a lor dreaptă și nimerită rezolvare va trage după sine îmbucurătoare consecințe pentru o parte însemnată, ba pentru întreaga diecesa noastră. Aici dar la aceste cestuini importante se cere cu deosebire binevoitoriul concurs, matura judecată și experiență, și tocmai întru aceasta, cred eu că se cuprinde puterea vitală și însemnătatea cea mare a sinodalității noastre bisericesci, care nu se poate îndestul accentua.

Prea stimaiilor domni! Încă multe și grele avem de făcut în diecesă. Biserica noastră în buna ei organizațiune, de care ne bucurăm, ne oferă în mare măsură mijloacele morale pentru a promova mijloacele noastre bisericesci, școlare și economice în toate direcțiunile. De la înțeleapta întrebuințare a mijloacelor atărnă buna stare religioasă-morală, intelectuală și materială a clerului și poporului, prin urmare prosperarea și înflorirea bisericii noastre diecesane. Să ne folosim deci, domnilor deputați de aceste mijloace salutare în propriul nostru interes cu cuget curat, va să zică fără a confunda interesele particulare cu interesul general bisericesc. Să fim mai încolo activi, să punem umăr la umăr și să facem ca să domnească între fiii/ bisericii pacea, concordia și buna înțelegere frățească, și atunci, dar numai atunci, biserica noastră nu numai va prospera și va înflori, ci ea totodată va deveni o fortăreață tare, mai tare decât fortărețele de tunuri, pentru noi și drepturile noastre.

Pe lângă aceste vederi ale noastre și pe lângă dorința, ca lucrările noastre sinodale să aibă un rezultat bun, am onoare a declara sesiunea ordinară a sinodului diecesan din anul acesta de deschisă”.

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul VII. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1890". Caransebeș, 1890, p. 3/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 28 apr. v. 1891

"Prea Stimatilor Domni deputati!

O bucurie mare pentru un arhieru conșcui de chemarea sa arhieriască, mai ales în zilele aceste grele, nu poate să fie decât când se vede încungiurat de fiii săi spirituali desbătând asupra căilor și mijloacelor corespunzătoare pentru îmbunătățirea și prosperarea eparchiei sale. O astfel de bucurie simt și eu în sufletul meu azi, când am norocirea de a vedea pre reprezentanții legali ai clerului și poporului nostru diecesan, adunați aici la episcopie la pertractările noastre sinodale din anul acesta. Vă salut deci, domnilor deputați, de bunavensire și vă salut din inimă, de unde isvorăște iubirea cea adevărată, fundamentul tuturor lucrurilor bune și folositoare, precum și bunaînțelegere frățească, condițiunea esențială și a lucrărilor noastre sinodale.

Cu ziua de azi, domnilor deputați, pășim într-un period nou de trei ani, în periodul al optulea al vieții și activității noastre sinodale; timp destul de lung pentru ca să putem, că deja am eșit din așa numitele greutăți ale începutului, că ne-am dedat și ne-am împrietenit mai deaproape cu viața și formele constituționale bisericesci, și ca în sfârșit am ajuns în pozițiunea de a ne putea da seama despre valoarea și rezultatele lucrărilor noastre pe terenul bisericesc național în forma sinodală.

Ce urmează în mod mai firesc și mai logic de aici decât ca să ne încordăm puerile la o activitate nouă, la o activitate care să aducă roade îmbelșugate pentru eparchia noastră în toate direcțiunile și în toate păturile reslățite ale ei ceea ce mai lesne se va putea ajunge dacă vom avea bunăvoință și ne vom interesa cu tot dinadinsul de afacerile comune, și dacă vom face să domnească necurmat buna înțelegere între toți fiii credincioși ai eparchiei noastre.

Încă la sinodul trecut am zis că multe și grele avem de făcut, pe care numai punându-le umăr la umăr le vom putea învinge. Mulțămesc lui Dumnezeu că unele din aceste multe și grele obiecte deja s-au adus la îndeplinire, după cum mai îndeaproape vor arăta actele și rapoartele respective consistoriale. Eu amintesc dintre acestea numai următoarele: Regulamentul fondului de pensiuene pentru preoți, care, conform concludului sinodal din anul trecut /,/ cu 1 ianuarie a. c. a și pășit în viață. Un eveniment e acesta /,/ domnilor deputați /,/ după care de ani cu sete au așteptat preoții noștri și care promite cele mai îmbucurătoare rezultate pentru ei și familiile lor dacă, despre ce nu mă îndoesc, cei îndreptății își vor împlini regulat obligațiunile lor.

Cumpărarea unui complex de pământuri în Mărghita Mare, în mărime

de 836 jugere, pe seama diecesei, care complex din toamna anului trecut se află în folosința noastră. Ce poate fi mai sigur și mai avantajos pentru averea diecesană decât pământul?

Edificiul cel nou care deja se află sub acoperiș și e situat în strada principală aproape de reședința episcopală, unul din cele mai frumoase edificii ale orașului acestuia. În acest edificiu se va putea strămuta institutul nostru diecesan teologic și pedagogic din cel de astăzi vechi și ruinabil, care nu se mai poate folosi fără periclitarea sănătății și a vieții profesorilor și elevilor.

Încorporarea la eparhia noastră a credincioșilor români din comunele mixte Mărghita Mare și Deliblat. În scurt timp, sperăm că va urma și cea din Pojejena Română. Mare însuflețire a manifestat poporul din comunele pentru încorporarea lor la eparhia noastră română.

Proiectul de regulament pentru administrarea averilor parohiale. Scim cu toții că de la regulata și conștiințioasă administrare a averii atârână crescerea și sporirea ei, și de la înlesnirea acoperirii lipselor și trebuințelor parohiale.

Și în sfârșit, complanarea unor diferențe mai grele în diecesă, dintre care una a fost obiect de pertractare chiar și în sinodul anului trecut, încredințându-se finalizarea aceleia îngrijirii noastre arhieresci.

Vor fi mici, domnilor deputați, rezultatele acestea la aparență, dar ele sunt mari în consecințele lor, mai ales pentru eparhia noastră tânără și cu mijloace cam modeste. Căci să nu uităm, domnilor, că din nimic se face mare, și din puțin mult, din picături se fac pâraiele, din aceste râurile și așa mai departe. Astfel de exemple avem destule în trecut, ca și în prezent, nu ne rămâne decât să le urmăm și noi.

Dacă soarta a fost atât de vitregă, încât pe cele ce le-am avut să le pierdem, acum trebuie, deși cu mari greutate și jertfe, să ne îngrijim. ca să ne câștigăm altele în loc, dacă voim să ne asigurăm existența și viitorul nostru. Ceea ce să sperăm că /, / cu timpul și pe lângă o procedură înțeleaptă /, / ne va și succeda, așa voind D-zeu!

Implorând binecuvântarea cerului asupra lucrărilor noastre, am onoarea a declara sesiunea sinodului nostru din anul acesta de deschisă".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul VIII. Sesiunea I. Convocat pe Dumineca Tomei 1891". Caransebeș, 1891, p. 4/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparchial din 12 apr. v. 1892.

"Prea stimaților domni deputați!

Prea iubiților frați și fii spirituali!

Cu multă plăcere și bucurie văd și acum, ca totdeauna, pe fiii bisericei, ca reprezentanți ai clerului și poporului diecesan, întruniți în sinod la desbaterea și pertractarea obiectelor, ce ne sunt designate prin organismul bisericei noastre naționale.

Se zice, domnilor, că patru ochi văd mai bine decât doi, opt mai bine decât patru, și așa mai departe, de sine înțelegându-se însă, dacă acei ochi vor fi sănătoși, limpezi și curați, și vor voi să vadă lucrurile așa cum sunt ele în realitate, va să zică prin prisma adevărului și a binelui comun, iar nu prin aceea a feluritelor patimi și interese particulare. Se scrie mai încolo că părerile oamenilor sunt diferite, fiecare judecă lucrurile în felul său, după vederile sale individuale. Întâlnindu-se însă părerile mai multora la un loc, și ciocnindu-se între sine unele cu altele, ele se purifică și se lămuresc, precum se lămuesc aurul în cuptorul maestrului, ieșind adevărul la lumină. În sfârșit // așa e și omul din firea lui, că nu lesne se încrede în cele spuse și auzite, ci cuprins de bănuieli varii, caută să-și câștige însuși, de se poate, convingere proprie despre starea cea adevărată a lucrurilor, mai mult: caută să participe și însuși la întocmirea treburilor ce îl privesc și pe el, să conlucre și însuși la soarta ce i se croiesce și lui în toate afacerile comune, prin umare și în cele bisericesci. Iată, d-lor, în puține cuvinte tot atâtea motive și considerente, ce cred eu să le fi avut în vedere biserica noastră când s-a văzut îndemnată a-și croi organismul său de care ne bucurăm astăzi, un organism care, în forma sa reprezentativă, și în condițiile amintite mai sus, deși mai greu, și mai sumptuos, își are valoarea sa nedisputabilă, fiind menit a satisface așteptările și dorințele generale, a împăca conștiințele credincioșilor și a fi un razim puternic al vieții noastre bisericesci naționale. Pentru aceea, eu iarăși zic că mă bucur și cred că cu toții ne bucurăm dând laudă lui Dumnezeu, că ne putem aduna în sinoadele noastre regulate, pentru că frățesce să ne sfătuim și înțelege în afacerile noastre bisericesci, școlare și economice.

Împrejurările, domnilor, devin din ce în ce mai serioase; lipsele și trebuințele cresc din zi în zi; greutățile și necazurile ni se înmulțesc cu grosul și în privința tuturor acestora suntem avisați numai la noi înșine, la mijloacele adecă și puterile noastre proprii morale și materiale. Prin umare, dacă cândva, apoi acum chiar că avem neapărat tebuință de consultări frățesci, de capete luminate, de caractere firme, de inimi binevoitoare și gata spre jertfire în interesul cel adevărat al mult cercatei noastre biserici, care cu toate acestea a fost unicul adăpost în vijeliile veacurilor, trecute, unicul balsam alinător în durerile și suferințele, prin care a trecut neamul

românesc de la început până în prezent.

Da, domnilor, când e vorba de biserică eu înțeleg totodată și școala, fiica bisericii, sau lumina care luminează întru întuneric și pe care de o aveam noi în trecut desigur nu ne perdeam rostul aproape de tot. Și chiar asupra acestei lumini sau a școlii apasă azi, cum știți, pretențiunile cele mai grele și mai nejustificabile. Înțeleg mai încolo și religiozitatea, și moralitatea, care sunt baza tuturor lucrurilor omenesci, și fără de care însăși societatea ar deveni un caot al sălbaticilor; înțeleg mai departe chiar și averea materială sau **nervus rerum** cum se zice, fără de care nici biserica nu poate prospera; înțeleg în sfârșit toate instituțiunile noastre religioase și culturale pe care biserica, ca o mamă bună, are să le înființeze, să le crească și să le adăpostească sub aripile sale binefăcătoare.

Acestea ar fi după momentele principale pe care cu deosebire în sinoadele noastre să le avem cu tot adinsul în vedere, momente care traduse în fapte vor da cele mai sigure dovezi că suntem pătrunși de însemnătatea cea mare a sinodalității noastre, că suntem însuflețiți chiar de greaua, dar frumoasa și nobila chemare ce o avem: de a asigura existența și viitorul neajignit al bisericii noastre în toate direcțiunile.

Pătrunși de aceste vederi și convingeri, salutându-vă, d-lor, de buna venire și implorând și aici darul de sus asupra lucrărilor noastre, declar sesiunea sinodului diecesn din anul acesta deschisă”.

/Reproducere din "Protocolul Sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul VIII. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1892", p. 4/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 4 apr. v. 1893.

“Prea stimaților Domni deputați!

Apostolul Pavel zice: **Și tot ce faceți cu cuvântul ori cu lucrul, întru numele lui Isus Christos să faceți mulțumind lui Dumnezeu și tatăl printrânsul.** Acestei sante învățători urmând și noi, domnilor, să mulțumim mai întâiu lui Dumnezeu și aici, pentru că din nemărginita sa îndurare, ne-a învrednicit a ne aduna iară la sinodul nostru diecesan, spre a pertracta obiectele normate în legile noastre organice, și spre a ne consulta asupra lipselor, tebuințelor și necasurilor noastre bisericesci, școlare și economice, care mai ales în aceste zile grele cresc și se sporesc din ce în ce tot mai mult.

Tot credeam, domnilor deputați, că doară, vremile se vor scimba mai spre bine, și astfelu ne vom permite a ne mișca liber și independent în

toate direcțiunile vieții noastre bisericesci, aducând roduri bune și folositoare, pentru toți, cum le doresce inima fiecărui credincios binesimțitoriu și binevoitoriu al bisericei noastre. Dar, durere, vedem că vremile nu se fac mai bune, ci din contră, pare că merg pas de pas tot mai spre rău. Și nu la noi se produc cauzele care produc răul, piedecile care se pun sincerelor și dreptelor noastre năsuințe, ci afară de noi, cu totul independente de voință și dorințele noastre de a se delătura. Și cât de greu îi cade omului, când și cele mai salutare năsuințe ale sale le vede împedecate de multe ori chiar de aceia care mai vârtos ar fi chemați a la sprijini în interesul cel adevărat al binelui de obște. Nu se poate tăgădui, domnilor, că de un timp încoaci mereu se ivesc nesce porniri neobicinuite și nejustificabile, care continuu țin lumea în mișcare și umplu inimile de cele mai serioase îngrijiri. A nesocoti aceste porniri și a nu ținea cont de aceste mișcări generale, ar însemna a avea ochi și a nu vedea, a avea urechi și a nu auzi, a avea minte și a nu pricepe cele ce se petrec jur împrejurul nostru, mai ales atunci când acelea se văd a fi îndreptate și în contra bisericii noastre și autonomiei ei, câștigate cu multe osteneli și sacrificii.

O astfel de pornire dureroasă și de tot asupritoare pentru noi este și proiectul regimului pentru îmbunătățirea salariilor învățătoresci, care proiect, cum se scie, în anul trecut a format obiect de pertractare aici în sinodul nostru diecesan, aducându-se concludul, ca în contra lui să se aștearnă o reprezentațiune la dieta țarei pentru reieptare. Această reprezentațiune încă de mult s-a făcut și înaintat în numele sinodului la Casa ablegaților, dar fără folos, căci aceia, cum se aude, nu s-a aflat vrednică a se afla în considerațiune din partea comisiunei dietale respective. Mâne, poimâne, domnilor, proiectul din cestiune se va pertracta în plenul dietei, și fiind el, cum se zice deja întreg primit în comisiune, primit va fi de sigur și în plen, și astfelu devenind lege, fără îndoială ne va nimici autonomia noastră școlară, pentru care atât am luptat și asudat. Dar încă și alte pericole ne amenință, domnilor deputați, poate și mai dureroase în consecințele lor, fiind că privesc credințele, datinile și obiceiurile noastre strămoșesci. Acestea deocamdată nu ne sunt cunoscute în detail, dar se afirmă cu toată pozitivitatea în princip, apoi se scie că principiul este isvorul de detailelor.

Față cu aceste împrejurări grele, și pline de îngrijiri fundate pentru viitorul nostru nu ne rămâne, domnilor deputați, decât că încordându-ne de nou puterile, să stăruim cu totadinsul și să nu încetăm niciodată a ne apăra drepturile erezite de la părinții noștri cu toate mijloacele legale, care ne vor sta la dispozițiune, bine sciind că drepturile apărate niciodată nu se pot pierde. Ele se pot împedeca pe un timp, mai lung ori mai scurt, după

împrejurări, dar schimbându-se acestea și încetând pedecela, ele iar ies la iveală în deplina lor valoare. Dovadă despre acestea e venerabila noastră Metropolie, dovadă venerabila noastră episcopie a Caransebeșului, amândouă restaurate. Cine mai credea că acestea vor mai învia vreodată? Au nu toată lumea le socotea a fi moarte și îngropate pentru toți vecii? Dar furtunile trecură, timpurile se schimbă, și astăzi, iată-le, amândouă vii și pline de viață, pe lângă toate cursele care li s-au pus, pe lângă toate pedecela și greutățile, pe care îndeobște biserica noastră le poartă. Și oare pentru ce acestea? Pentru că drepturile dumnezeiești, înăscute omului nu înceată, nu pier niciodată. Ele sunt vecinice ca și Acela care ni le-a dat!

De altă parte, de sine se înțelege, domnilor deputați, că tot cu asemenea puteri ne vom nezui a ne împlini dorințele noastre, față cu afacerile diecesane, pe toate terenele și cu deosebire pe cel școlar. Pe acest din urmă teren vom avea de îngrijit ca școalele noastre confesionale și salarii/le învățătorilor să se aducă la o stare cât mai satisfăcătoare recerînțelor legii, scutindu-/le astfel după puțința de ajutoare și ingerințe streine. Poporul nostru este bun și darnic, domnilor, trebuie numai capacitat și luminat deajuns ca să-și cunoască interesele sale de viață, și atunci, pe lângă toate greutățile ce îl ,apasă, el nu se va retrage nici de la sarcinile ce se vor cere spre scopul indicat. În sfârșit, referitor la activitatea Consistoriului nostru diecesan din anul trecut vă veți putea, domnilor deputați, câștiga convingere din rapoartele oficiale respective.

Aceste fiind vederile mele, domnilor deputați, salutându-vă de bunăvenire și implorând darul și binecuvântarea cerească asupra lucrărilor noastre sinodale, declar sesiunea a 3-a a periodului al 8-lea al sinodului nostru eparchial de deschis".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or, române a Caransebeșului. Periodul VIII. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1893" Caransebeș, 1893, p. 4/

(La sinodul ordinar din anul 1894, episcopul Nicolae Popea lipsește, fiind plecat la B-Pesta și este suplinat de Filaret Musta, al cărui cuvânt introductiv nu a fost publicat).

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită la deschiderea sinodului eparchial din 9 apr. v. 1895.

"Prea stimați Domni deputați!

Cu vie plăcere și bucurie vă salut astăzi din locul acesta ca pre reprezentanții clerului și poporului nostru eparchial, întruniți în sinodul anual la episcopia noastră pentru ca împreună să pertractăm agendele sinodale în înțelesul statutului organic, va să zică, pentru ca împreună să dezvoltăm o activitate rodnică și folositoare promovând interesele cele adevărate ale diecesei noastre. Și mă bucur, domnilor, pentru prezența D'Voastre cu atât mai vârtos, că la sinodul anului trecut eu nu am putut lua parte și conduce în persoană pertractările sinodale, fiind cum se scie, tocmai atunci dus la Budapesta pentru a lua parte la pertractările din casa magnaților asupra proiectelor politico-bisericesci, de o parte, iară de altă parte, pentru că grelele împrejurări, critica situațiune, în care /,/ fără vina noastră /,/ ne vedem aruncați, pretind o precumpănire serioasă, matură și temeinică a lucrurilor.

Scim noi, domnilor deputați, că fără dureri și necazuri, fără lupte grele nu putem trăi în lumea aceasta și că chiar viața noastră întreagă e o luptă continuă. Scim mai încolo că omul tebuie să lupte ca să învingă greutățile și pedecile care-i stau în cale întru asigurarea existenței sale, stării sale spirituale și materiale, și viitorului său întreg în marginile posibilității. Dar cu toate, când el vede că greutățile și necazurile îl copleșesc din toate părțile; când el luptă tot lupte grele numai singur, fără nici un ajutoriu din vreo parte, avisat numai la puterile sale proprii: atunci trebuie să-l doară. Și apoi când mai vede că chiar aceia care ar fi chemați să-l ajute și să-l sprijinească în nesuințele sale drepte și leale, mai vârtos îl împedecă și îl zădărnicesc: atunci trebuie să-l doară și mai mult. Dar el tot nu despersează, ci punându-și încrederea în Domnul puterilor, luptă mai departe. Astfel, domnilor, a luptat biserica noastră ortodoxă română ca și nația la care aparține de la începutul existenței sale pe acest pământ; astfel a petrecut ea în lungul șir de veacuri mai tot zile negre, zile de suferință, iară zilele de bucurie, dacă s-au ivit din când în când, au fost de tot rari, rari ca corbii cei albi și iute trecătoare ca o clipită. Și ea tot n-a perit; ea stă și astăzi cu capul ridicat, gata de a înfrunta orice vijelie s-ar mai descărca asupra ei, cu nădejdea în Dumnezeuul părinților noștri și în puterea și vitalitatea sa proprie! Tot astfel luptă ea și astăzi și tebuie să lupte din toate puterile, căci cei reuvoitori nu ne dau pace.

Vă aduceți aminte, domnilor deputați, că încă la sinoadele noastre eparhiale din anii 1892 și 1893 se făcuse amintire despre unele proiecte de legi ale regimului foarte vătămătoare pentru autonomia noastră bisericească, ba chiar și pentru credința, datinile și obiceiurile noastre strămoșești; că în privința aceasta s-au făcut propuneri, s-au ținut desbateri formale și s-au

adus concluse în regulă, prin care concluse se invitase arhiereul ca, prin conțelegere cu ceilalți preasfințiți arhieri ai noștri să apere la locurile competente drepturile bisericei noastre. Noi arhieriei conștii de chiamarea noastră arhieriească, am și stăruit cu tot adinsul a ne împlini această misiune scumpă, prin o reprezentațiune comună la dietă, cât și prin vorbirile noastre singuratică în casa magnaților. Dar durere! Toate năsuințele noastre în direcțiunea aceasta au rămas zadarnice, toate argumentele noastre temeinice neconsiderate, toate temerile noastre împlinite căci aproape toate proiectele acelea, așa numite de reformă politică-bisericească, cu deosebire pentru căsătoria civilă, dreptul matrimonial civil și matriculele civile, cari mai mult ne apasă pe noi, deja au devenit legi sancționate așteptându-ne punerea lor în aplicare.

Nu se poate nega că legile acestea conțin germenul destrăbălării și al înstrăinării poporului nostru de la credințele sale, de la biserica sa și de la datinile și obiceiurile sale strămoșești, cu un cuvânt de la ce are el mai sfânt și mai venerabil pe acest pământ și că urmările aceloră pot avea urmările cele mai funeste pentru noi dacă nu vom fi la locul nostru, nu ne vom cunoaște poziția noastră și nu ne vom afirma de aceia ce suntem și trebuie să fim. Și noi ne vom putea afirma astfel numai atunci dacă vom sci feri poporul de urmările stricătioase amintite; dacă îl vom putea susține în iubirea și în alipirea lui probată cătră biserica, datinile și obiceiurile sale strămoșești; dacă îl vom sci feri de spiritul modern al corupțiunii; care cu durere vedem că tot mai tare se lățește în lumea zisă civilisată, în locul spiritului luminei și al adevărului, care ar trebui să fie devisa veacului al 19-lea!

Și eu cred că îl vom și feri, răzimându-mă pe simțul cel bun, religios și moral recunoscut al poporului nostru, precum și pe interesul cel viu și bunăvoința factorilor noștri principali inteligenți.

Ce privesce cursul regulat și momentele mai însemnate ale administrației noastre diecesane, veți avea ocaziune, Domnilor deputați, să vă convingeți din rapoartele speciale ale Consistoriului nostru diecesan.

Pre lângă care implorând binecuvântarea de sus asupra lucrărilor noastre sinodale, declar sesiunea a doua a periodului nostru sinodal al 9-lea de deschisă”.

/Reproducere din “Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul IX. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1895”. Caransebeș, 1895, p. 28/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 31 martie 1896.

“Christos a înviat!

Domnilor deputați!

Cu această salutare frumoasă și înălțătoare de inimi a bisericei noastre Vă salut și eu azi, domnilor, de bunăvenire la episcopia noastră și mă bucur din inimă că am fericirea a vă vedea iară întruniți în sinod pentru ca împreună, în dragoste și bunăînțelegere frățească să pertractăm afacerile noastre eparhiale, împreună să ne sfătuim asupra lipselor și trebuințelor ce ne împresoară, asupra durerilor și necasurilor ce ne apasă în aceste timpuri grele și de tot serioase.

Se zice, domnilor deputați, că mai mulți ochi mai bine și mai multe văd decât numai doi, că mai multe capete mai bine pot judeca lucrurile decât numai unul, că mai multe inimi mai curând se pot însufleți și îndemna la săvârșirea lucrurilor bune și folositoare decât numai una. Poate că au dreptate cei ce zic așa, dar numai dacă ochii aceia vor fi limpezi și curați, dacă capetele acelea vor fi sănătoase și luminate, apte de a judeca și dacă inimele acelea vor fi curate și libere de prejudețe, de patimi și interese particulare egoistice. De altminterlea știut este că faptele omenesci de sunt bune ori rele ne arată trăinicia lor și rezultatele ce se trag după sine.

Aceste vederi cred eu, mai vârtos au fost luate în considerațiune la introducerea organismului religios constituțional în provincia noastră mitropolitană. Vor fi socotit poate pururea vecinicii de pomenire, autorii acestui organism, că prin participarea tuturor credincioșilor în mod constituțional la afacerile comune bisericesci, încă și mai strânse se vor lega și lipi ei de biserica lor, încă și cu mai mare zel și căldură se vor interesa ei de binele și fericirea aceleia, formând astfel cu toții împreună un trup și un suflet, adevă o făcăreață tare ca stânca și durabilă pe vecie, față cu toate eventualitățile și furtunile ce s-ar descărca asupra bisericei noastre.

Până încât scim noi să prețuim și să ne folosim de acest organism frumos și în adevăr constituțional în interesul nostru bine înțeles, în parte ne-a arătat trecutul, iar mai învedereat ne va arăta viitorul bisericei noastre naționale dacă și încât îl vom sci noi asigura.

Vremile sunt grele, domnilor, și pline de serioșitate pentru noi. Greutățile și necasurile urmează repede unul după altul, fără încetare. Anul

trecut cu deosebire a fost plin cu evenimente nefavorabile pentru biserica noastră. Cele mai simțitoare dintre aceste greutăți și necazuri sunt fără îndoială acelea care în mod cu totul îngrijitoriu ne ating libertatea conștiinței noastre religioase, viața noastră bisericească și datinile și obiceiurile noastre strămoșești, adică așanumitele reforme politice bisericesci, despre care a mai fost amintire în sinoadele noastre anterioare și care pe lângă toate stăruințele și luptele noastre în contra vedem că au devenit legi în patria noastră ale căror urmări pot fi cele mai triste pentru biserica noastră dacă nu ne vom sci afla apăra pe toate căile și cu toate mijloacele posibile legale.

Dar e un rău și mai mare, domnilor, care e izvorul tuturor relelor /, / prin urmare și al greutăților și necazurilor noastre amintite. Un rău zic, care într-un mod îngrijitoriu a început a neliniști și nepăciui lumea creștină dând navală cu toată furia asupra învățăturilor sante dumnezeiești, și răul acesta este: curentul cel păcătos al unei culturi și civilizațiuni false și lipsite de religiozitate și moralitate. Acest dușman de moarte al bisericei lui Christos are menirea, cum se vede, a abate pe credincioși de la calea cea adevărată a religiunei creștine, a-i înstrăina de biserică, a-i face indiferenți ba chiar necredincioși în cele religioase, demoralisându-i astfel și sălbăticiindu-i mai pe urmă cu totul.

Asupra acestui dușman periculos să ne îndreptăm privirile, domnilor, și să luptăm cu toții, mic și mare, inteligența în frunte, cu toate puterile cuvântului și cu tăria armelor celor sante ale religiunei și moralității, întărind și apărând pe credincioșii bisericei noastre de momelele cele înșelătoare și de cursele cele viclene, dacă ne zace la inimă credința părinților noștri, așezămintele și instituțiunile bisericei noastre și datinile noastre strămoșești, care întotdeauna a fost fala și razimul cel mai puternic al neamului nostru românesc.

În credința, domnilor deputați, că încă D-voastră veți fi pătrunși de asemenea cugetări și simțeminte, față cu organismul nostru bisericesc și cu greutățile de tot felul ce ne supără și ne apasă și, ca fii credincioși ai bisericei noastre dreptmăritoare veți fi rezoluți a apăra interesele ei cele vitale pe toate terenele și cu toate mijloacele morale și legale implorând și aici din locul acesta ajutorul de sus asupra lucrărilor noastre sinodale, declar sesiunea sinodului nostru eparhial pentru anul acesta deschisă”.

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or.române a Caransebeșului. Perioada IX. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1896": Caransebeș, 1896, p. 27/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 20 apr. v.1897.

"Christos a înviat!

Domnilor deputați!

Mă bucur, domnilor deputați, și mulțumesc bunului Tată ceresc că ne-a învrednicit a ne vedea în aceste grele și critice timpuri iarăși întruniți, Arhiepiscop și reprezentanți ai clerului și poporului, în sinodul nostru diecesan.

Așa e, domnilor deputați, grele și critice sunt împrejurările timpului de față, nespun de mari și amenințătoare sunt furtunile ce se ivesc din toate părțile dușmane nouă, astfel că vom fi nevoiți a ne lupta cu încordate puteri, dacă dorim să ne conservăm și să ne înmulțim, să sporim tezaurul nostru cel mai scump ce l-am moștenit de la părinții noștri de veacuri în întregitatea lui. Înțeleg credința noastră strămoșească; înțeleg instituțiile noastre religioase, datinile și obiceiurile noastre sfinte, cu cari ne-am pomenit din moși, din strămoși; înțeleg biserica noastră dreptcredincioasă răsăriteană, care de veacuri ca o fortăreață tare, întrepid și într-un mod admirabil ne-a conservat sub scutul ei naționalitatea noastră făcând front la toate vijeliile timpurilor, la toate loviturile grele, ce fără milă erau îndreptate asupra-amenințând a o cutropi cu desăvârșire.

Nu-i vorba, domnilor deputați, avut-a biserica noastră și în trecut să treacă prin vijelii și mai mari, astfel că trebuie să ne mirăm cum și-a putut ea păstra existența sa până astăzi, toți fiindu-ne contrari și neavând nici un ajutoriu, nici un sprijin, lăsați fiind numai puterilor noastre proprii.

Și dacă din toate acele grele și nefaste ispitiri și aspre lovituri ale sorții, fiii bisericii noastre în trecut au ieșit teafări, cui avem de a mulțami, decât numai unui singur Dumnezeu, care cu brațul său a totputernic ne-a cârmuit barca bisericii noastre printre furtunile și vijeliile vremilor; iar în a doua linie avem a mulțami tenacității poporului nostru, care cu trup și suflet s-a alipit de credința și biserica sa strămoșească dreptcredincioasă răsăriteană, încât putem zice că aplicarea aceasta i s-a prefăcut în a doua natură.

Așa este, domnilor deputați, Dumnezeu ne-a ajutat pentru că poporul nostru a fost alipit cu trup și suflet și s-a încheștat de biserică și credința sa strămoșească, prețuind-o ca pe cel mai scump odor al vieții sale. Dar e întrebarea, fi-va tot așa și în viitor? Dacă privim la tot ce se întâmplă împregiurul nostru, și anume de căutăm la curentul materialistic, cel anticreștinesc, ireligios și imoral, ce vedem că bântuie astăzi societatea omenească și amenință a se întinde ca o pecingine în toate sferile de viață publică și privată, trebuie să mărturisim că în fața acestor rele /,/ sufletul nostru se umple de îngrijire pentru viitorul bisericii noastre, căci acest spirit

negativ, ireligios și anticreștinesc prea ușor poate să se întindă și să se încuibe și la noi și să învenineze inimele cele curate ale fiilor bisericii noastre.

Și ce e de făcut, domnilor deputați, în fața acestor porniri dușmănoase și primejdioase pentru biserica noastră? Cine și cum să ne apere acest tezaur sfânt de la părinții noștri? Eu cred că nimeni nu e chemat și datoriu a o face aceasta decât însăși biserica noastră viuă reprezentată în sinoadele noastre eparchiale. Nimeni decât inteligența noastră preotească și mirenească reprezentată în sinodul nostru diecesan, care este chemată a priveghea neadormit, ca nu cumva fortăreața bisericii noastre să sufere vreo spărtură din partea dușmanilor, care zilnic dau năvală asupra ei. Acesta este, domnilor deputați, scopul cel adevărat al constituționalismului nostru bisericesc. Spre acest sfârșit se întrunesc clerul și poporul mirean inteligent în adunările noastre sinodale, pentru ca în solidaritate, cu toții împreună, cu puteri întrunite, să luptăm, să întâmpinăm atacurile amenințătoare și astfel să ne asigurăm viitorul și existența bisericească națională, fiecare căutând a fi nesmintit la postul datoriei sale, ca adevărați soldați plini de jertfire ai bisericii noastre sfinte dreptcredincioase reseritene.

Eu cred, domnilor deputați, că numai astfel ne vom sci validita, arătându-ne demni de poziția noastră de reprezentanți ai bisericii noastre, demni participatori la agendele organismului nostru bisericesc constituțional. Da, numai astfel vom da probe invederate că suntem adevărați mandatarai ai eparhiei noastre, vrednici apostoli ai adevărului și binelui, ce biserica noastră are în vedere a-l realiza, punând umăr la umăr, ca cu puteri întrunite să realizăm ceea ce cu puterile noastre singuratice nu putem. Când fiecare dintre noi, liber de interese particulare, liber de patimi, de ură și vrajmășie, - străbătut în adâncul său de suflarea duhului sfânt, a dragostei deapropelui în adevăratul înțeles evanghelic, unul căutând a purta sarcina celui alt, și toți împreună purtând cu plăcere sarcina sfintei noastre biserici, având în vedere binele și avutul ei material, spiritual și moral, - toți, toți împreună lucrând, toți împreună luptându-ne pentru sporirea și înflorirea instituțiilor noastre bisericesci, școlare și fundamentale, toți căutând binele și fericirea noastră în aceste ideale ale bisericii noastre dreptcredincioase reseritene, atunci, iubiții mei, fiți siguri, n-are să ne fie teamă că va fi putere care să poată sparge fortăreața puternică a bisericii noastre.

Dorind din inimă ca graiul meu arhieresc să fie împărtășit cu căldură de D-niile Voastre, fiii mei sufletești, și crezând că lucrările noastre vor ținti toate la binele de obște, abstracție făcând de interese și veleități particulare și convins fiind că actele noastre administrative oficiale se află în bună ordine și regulă, după cum veți vedea din rapoartele ce se vor așterne,

implorând și aici darul și binecuvântarea cerească asupra lucrărilor noastre sinodale, declar sinodul periodului al X, sesiunea I, în care deja am intrat, de deschis”.

/Reproducere din “Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Perioidul X, Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1897”. Caransebeș, 1897, p. 49/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 12 apr. v. 1898.

“Prea stimați domni deputați!

Să mulțumim mai întâi lui Dumnezeu că ne-a învrednicit a ne întruni iarăși în sinodul ordinariu al eparhiei noastre, pentru de a pertracta obiectele prescise în regulamente.

Să mulțămim mai încolo și acelor bărbați vrednici ai noștri, cari devotați bisericei și instituțiunilor ei salutare și îngrijați de viitoriul, de soarta, de existența chiar a ei prin agerimea spiritului lor prevăzătoriu și prin stăruințele lor neadormite izbutiră în sfârșit a ne crea această posibilitate de întrunire regulată și periodică la episcopia noastră, va să zică: autonomia și organizațiunea canonică sinodală a bisericei noastre.

Da, domnilor deputați, să mulțămim acelor bărbați binemeritați pentru biserica și neamul nostru la toate ocașiunile de felul acesta, căci ce ar fi dacă azi în timpurile acestea de ispită nu am avea asigurate aceste garanții legale?

Și mulțumirea noastră cea mai frumoasă, mai roditoare și mai bine primită va fi dacă noi, cei de acum și cei viitori, ne vom arăta vrednici următori ai acelor înaintași ai noștri, călcând în urmele lor, părând cu bărbăție și susținând cu sfințenie acest tezaur de mare prețiu, și această nu numai cu vorbe și numai cu vorbe și numai aici între marginile acestor păreți, ci și cu fapte din afară de câte ori va cere trebuința, cu fapte zic învederate, izvorâte din adâncul inimilor noastre: deșteptând, luminând și premergând în toate cele bune și folositoare, cu exemplu viu înaintea clerului și poporului eparhial.

Aceasta, domnilor deputați, cred eu că e chemarea noastră ca fii credincioși și reprezentanți adevărați ai bisericei noastre! Fiind convins că și D-voastre încă sunteți pătrunși de asemenea convingeri, de asemenea sentimente religioase morale, vă salut, domnilor deputați de bunăvenire la episcopia noastră! Mă bucur din inimă că D-voastră dând ascultare glasului oficiului mai înalt, v-ați lăsat pe un moment la o parte ocupațiunile private și ați grăbit de a veni la sinod, pentru că aici în pace, în liniște și în dragoste

frățească cu delăturarea oricăror interese particulare, împreună să consultăm, să desbatem și să decidem afacerile noastre diecesane, bisericesci, școlare și fundaționale, bine știind că numai astfel procedând, Dumnezeu ne va ajuta și mai încolo, și lucrările noastre sinodale vor avea un rezultat bun, satisfăcătoriu și salutar pentru biserică.

Încât prevesce rapoartele religioase, am firma convinge că consistoriul nostru diecesan a făcut tot ce s-a putut în împregiurările critice de astăzi, ca să corespundă datorințelor sale grele în ceea ce privește administrațiune eparhială în toate direcțiunile, cum rapoartele mai apriat vor arăta. Pre lângă aceste convingeri și dorințe ale mele, implorând și aici ajutoriul de Sus asupra lucrărilor noastre sinodale, declar sesiunea a 2-a a periodului al X-lea de deschisă”.

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul X. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Duminica Tomei 1898". Caransebeș, 1898, p. 36/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 25 aprilie v. 1899.

*“Christos a înviat!
Domnilor deputați!*

Mare bucurie simt în sufletul meu totdeauna când am norocirea a vedea adunați la Episcopia noastră pe iubiții mei fii suflatești, pe reprezentanții diecesei din toate părțile pentru ca împreună să chibzuim cele mai bune și folositoare pentru prosperarea și înflorirea bisericei noastre eparhiale.

Zece ani sunt, domnilor deputați de când ne adunăm astfel în sinoadele noastre diecesane, de când am onoarea a ocupa acest scaun presidial și a conduce pertractările diverselor obiecte bisericesci, școlare și economice-finanțiale în înțelesul legii noastre fundamentale, a statutului organic. Da, domnilor deputați, zece ani sunt împliniți de când biserica cea vie a eparhiei de Dumnezeu scutite a Caransebeșului după încetarea din viață a fericitului meu antecesor, a vrednicului episcop Ioan Popasu, prin votul sinodului său electoral, onorându-mă cu încrederea, m-a ales ca episcop în scaunul vacant episcopesc al acestei dieceese.

Cu plăcere îmi aduc aminte de acel însemnat act electoral, săvârșit, cum știți, fără patimi, fără scopuri speculative și fără agitațiuni, - în dragoste și bună înțelegere frățească, cum o cere adevărata morală, spiritul canoanelor și al statutului organic, va să zică: având în vedere curat numai interesele cele mari obstesci, binele și fericirea bisericei. Votul unui astfel de sinod

electoral, exemplar, firesce, trebuia să-mi plec și eu capul, să dau ascultare eparhiei care mă chema la sine; deși de altă parte, trebuie să mărturisesc, hotărât eram, domnilor, cum mulți o știu, să nu mai părăsesc locul unde timp îndelungat îmi petrecusem cea mai mare parte și nu neînsemnată parte a vieții mele, unde hirotonit, am și fost trecut prin toate gradurile ierarhice și administrative bisericesci, până la arhimandritie și vicariat arhiepiscopesc, de însuși metropolitul Andreiu baron de Șaguna, și unde prin umare aveam o pozițiune destul de frumoasă, o viață plăcută și liniștită, încât mă puteam ocupa și cu alte afaceri private științifice și literare.

Dar, domnilor deputați, am dat ascultare bisericei, am venit aici cu deplină încredere și am fost primit cu asemenea încredere și cu însuflețire în diecesă. Și tocmai pentru aceea, acum, după un period de zece ani, ținând cont de activitatea noastră și de rezultatele ei, să nu ne întrebăm oare de am satisfăcut noi așteptările și dorințele generale ale bisericei noastre eparhiale? de am fost noi la înălțimea chemării noastre? de am fost noi de folos bisericei, în fruntea căreia suntem puși, ale cărei afaceri le pertractăm din an în an de-a rândul?

Eu cred, domnilor deputați, că față cu întrebările acestea, noi totdeauna putem sta în fața lui Dumnezeu și a bisericei cu inima liniștită și cu fruntea ridicată. Căci, de vom arunca o privire cât de repede asupra periodului acestuia, ne vom întâlni desigur cu o mulțime de lucruri însemnate, bune și folositoare, săvârșite de noi înșine, pe toate terenele vieții noastre bisericesci, școlare și economice-finanțiale.

Știți, domnilor, ce soarte tristă a avut vechia noastră episcopie a Caransebeșului, împreună cu aceea a venerabilei noastre metropolii de Alba Iulia, în urma tulburărilor și a desbinării confesionale din veacul trecut. Știți prea bine că după o desperată luptă cu toate ispitele acestui timp funest, mai pe urmă, către sfârșitul aceluia veac, ea a trebuit să cedeze și să se anexeze la episcopia Vârșeșului, de naționalitate streină pirzându-și astfel independența și toate averile sale, încât la reactivarea ei, fericitul episcop Popasu venind în eparhie n-a avut să-și plece capul. S-a acvirit la început, cu mare greutate, residența episcopoească și mai târziu s-a clădit și casa de pe strada unde astăzi se află inlocuite cancelaria și birourile asesorilor referenți consistoriali, precum și librăria și tipografia diecesană.

Dar câte nu mai erau îndărăt de făcut?

Institutul diecesan teologic și pedagogic era, cum știți, la venirea mea în diecesă, înlocuit în residența cea veche episcopoească, aproape ruinabilă. Cea dintâi grijă a noastră a trebuit deci să fie, clădirea edificiului celui nou tot în vecinătatea residenței episcopoesci de astăzi, cu sale spațioase

atât în etagiu, cât și în parter giur împrejur, și translocarea aceluia în acest edificiu nou și corespunzătoriu unde se află și astăzi. Această dispozițiune a fost foarte necesară din toate punctele de vedere și nu putem din destul mulțami lui Dumnezeu că ideea aceasta salutară s-a putut realiza încă atunci, îndată la început. Mai rămânând încă jos în parter încăperi destule, cari deja închiriate aduc un venit frumos diecesei.

Iar din punct de vedere didactic, tot la acest institut /, / despărțământul pedagogic a trebuit mai târziu să se adauge la cei trei ani de mai înainte, încă unul, al patrulea, precum și școala de aplicație deosebit, mai sporindu-se astfel și personalul didactic cu un învățătoriu.

Dar, domnilor deputați, cu atâta nu poate fi lucrul complet la un institut diecesan teologic și pedagogic. Ca să se ajungă scopul pe deplin, avem neîncungiurata trebuință de un internat pentru moralisarea, disciplinarea și crescerea elevilor în spiritul bisericei noastre naționale. Neputându-se deocamdată crea un astfel de internat în mod definitiv, din lipsa mijloacelor s-a făcut totuși ce s-a putut în mod preparativ. S-a cumpărat adecă mai întâiu un teren intravilan, aici în oraș, la un loc foarte potrivit, cu scop ca la timpul său, pe aici, pe acest teren să se zidească edificiul corespunzătoriu pentru internat. Dar în anul acesta oferindu-se un loc și mai bun și mai avantajos, fiind prevăzut cu patru clădiri în curte, l-am cumpărat și pe acesta. Despre cel dintâi amintit, Veneratul sinod are deja cunoștință din anul trecut; iar despre al doilea, actele respective împreună cu contractul încheiat se vor supune spre apreciere și aprobare cu raport special. Aici pe acest loc din urmă, domnilor deputați, avem de gând să începem la toamnă viitoare un internat provisoriu, dacă contractul respectiv de cumpărare se va aproba de veneratul sinod. Amintesc și aceea că un început mic de colectă pentru adunarea capitalului necesar, deja s-a făcut, cum știți, din partea domnilor deputați sinodali, rămânând ca o colectă mai mare spre acest sfârșit să se pună la cale în timpuri mai favorabile.

Notez mai încolo că residența episcopescă cea veche, fiind ruinabilă, de tot neaptă spre folosire, a trebuit să se dărâme și în locul aceleia s-a zidit deja anul trecut un edificiu nou, solid și s-a închiriat destul de bine societăței comerciale "Severineana".

Nu pot lăsa neamintită nici residența episcopescă de azi, care încă a trebuit să se repareze, ajusteze și înfrumusețeze în mod mai potrivit, ceea ce succesiv s-a și făcut cu spese nu neînsemnate, partea cea mai mare din modestele venitite episcopesci.

Pe lângă aceste realități diecesane, mai vin a se adăuga încă două case tot aici în oraș, lăsate diecesei prin testamente, una de fericitul general

Mihail Trapșa și alții de fericitul căpitan Iancu Temeș.

Dar cele mai însemnate și de valoare mai mare între realitățile diecesane sunt fără îndoială cele trei domenii, la Mărghița Mare, la Visag și Dezești, cumpărate în diferite timpuri din acest period. Nu mă îndoiesc, domnilor, că și D-Voastră încă veți recunoaște că averea diecesei nu se poate asigura mai bine decât în pământuri, făcându-se astfel totodată și credincioșilor noștri din acele locuri un bun ajutoriu, prin esarendarea acelor pământuri.

Mai încolo, tot în acest period de 10 ani, s-au înființat mai multe fonduri la episcopia noastră. Așa mai târziu, avându-se în vedere asigurarea preoților bătrâni și neputincioși, încă de timpuriu s-a înființat fondul de pensiune pentru preoțimea eparhială; iară mai târziu, tot din aceste motive, fondul de pensiune pentru funcționarii consistoriali și profesorii institutului diecesan teologic și pedagogic. Apoi, dorind din inimă ca poporul să se ușureze cât s-ar putea mai mult în privința contribuțiilor pentru cult, s-au mai înființat încă fondul pentru acoperirea sidoxiei episcopesci, fondul pentru acoperirea cheltuielilor deputaților sinodali și congresuali și fondul internatului. De asemenea, /, / și fundațiuni din partea unor credincioși de ai noștri pentru scopuri filantropice și culturale diecesane încă s-au înființat mai multe dându-se în administrațiunea Consistoriului nostru. Aceste sunt fundațiunile: Ioan Peța, Elisabeta Peța, Tismănariu, Bösz, Baronul Heidte, Trapșa și Temeș.

Despre luptele cele multe mai ales pe terenul bisericesc și școlar, cu ocaziunea introducerii legilor așa numite politice-bisericesci a limbei maghiare în școale, sporirea salariilor învățătoresci, - lupte destul de grele până și prin Casa magnaților, nu mai amintesc mai deaproape, fiind prea bine cunoscute din cele scrise de până acum. Chiar și în present avem un obiect destul de greu de pertractat, completarea venitelor preoțesci, la a cărei bună și temeinică rezolvare nu se poate din destul recomanda o serioșitate cât mai matură.

Și în urma tuturor acestora, ca un corolar la cele expuse până aici, notez spre bucuria generală, ca pe lângă toate cheltuielile cele mari, ajungând deja bugetul anual cifra de 35.000 fl., averea întreagă a diecesei în acești 10 ani deja s-a duplicat.

Iată, domnilor deputați, în liniamente mai generali, rezultatele activității noastre oficiale de 10 ani. Ele nu se pot ascunde, căci stau negru pe alb, se văd cu ochii în toate direcțiunile lor. Prin urmare, se poate zice că nici noi nu am dormit, ci am muncit cât s-a putut și cât ne-au iertat împrejurările cele grele și critice în cari trăim și în cari s-a aflat și se află biserica noastră. Și eu, domnilor deputați, nu zic că eu le-am făcut acestea,

ci noi, noi cu toții împreună, în dragoste și bunăînțelegere frățească, fiecare în poziția și sfera sa de activitate, sub conducerea episcopului, căci acesta este caracterul constituționalismului celui adevărat, de care ne bucurăm azi în biserica noastră.

Bine să ne însemnăm deci, domnilor deputați, că condițiunea esențială a tuturor lucrurilor bune e dragostea și buna înțelegere, fără de care chiar și constituționalismul cel mai bun nu folosesc nimic, ci mai mult strică. Numai în chipul acesta ni-a fost și nouă cu puțință, a produce cele ce vedem în ființă în diecesa noastră. Și tocmai pentru aceea, pentru ca să arăt adecă puterea covârșitoare a dragostei și bune înțelegeri, m-am văzut îndemnat a mă lăsa mai pe larg în expunerea rezultatelor activității noastre din periodul acesta de 10 ani.

Să sperăm dar, domnilor, că și în viitoriu vom urma cu ajutorul lui Dumnezeu tot astfel, fiind călăuziți de steaua dragostei și bune înțelegeri în acțiunile noastre; că va domni pacea între noi și că va contribui fiecare dintre noi în felul său și după puterile lui la prosperarea bisericii noastre naționale, spre mirarea lui Dumnezeu și fericirea clerului și bisericii noastre diecesane, ceea ce doresc din adâncul inimei mele. Pe lângă care declar sesiunea presentă a sinodului nostru diecesan deschisă”.

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul X. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1899". Caransebeș, 1899, p. 37/

●Cuvântarea arhimandritului Filaret Musta rostită în deschiderea sinodului eparchial din 16 apr. v. 1900.

"Christos a înviat!

Domnilor deputați!

După cum fără îndoială veți fi putut înțelege, Prea Sântitul Domn Episcop diecesan se află fisice indispus și astfel a trebuit să abzică de plăcerea de a conduce pertractările sinodului nostru eparchial ordinariu convocat pe astăzi. Prea Sântia Sa a binevoit să concredă neînsemnatei mele persoane presidiul pentru întreaga durată a sesiunei prezente și astfel am onoarea a mă presenta înaintea D-voastre la scaunul presidial.

Domnilor deputați! Pe baza statutului nostru organic eluptat de vrednicii bărbați devotați sântei noastre biserici sub înțeleapta și bărbăteasca conducere a fericitului și marelui nostru arhiepiscop și metropolit Andrei baron de Șaguna, ne-am adunat astăzi în sinodul nostru eparchial ordinariu pentru ca să ne convingem despre mersul afacerilor noastre bisericesti diecesane de o parte, iară pe de altă parte de a chibzui asupra celor ce sunt

de făcut ca să se asigure diecesei noastre prosperitatea de noi toți dorită și pentru ca să se evite greutățile, care în timpurile grele de astăzi se ivesc în calea progresului nostru bisericesc.

Sum pe deplin convins, domnilor deputați, că noi toți fără excepțiune suntem pătrunși de dorința legată cu chemarea de deputat sinodal și că toți fără excepțiune ne-am adunat cu intențiunea curată și nobilă, ca să lucrăm numai în interesul bine priceput al bisericei și în special al diecesei noastre, precum cu deplină satisfacțiune pot afirma s-a dovedit aceasta și în trecut. Ocup domnilor deputați, scaunul presidial cu rugarea ca să binevoiți a mă sprijini în onorificarea mea chemare și cu sincera dorință ca lucrările noastre să decurgă în frățească bună înțelegere, bineplăcută înaintea oamenilor și a lui Dumnezeu, fiind răbdători și indulgenți unul față de altul.

Implorând de la bunul Dumnezeu darul și binecuvântarea sa asupra lucrărilor noastre, declar sesiunea presentă a sinodului eparchial deschisă".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XI. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1900". Caransebeș, 1900, p. 4/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 8 apr. v. 1901.

"Christos a înviat!

Domnilor deputați!

Mare plăcere și bucurie simt în sufletu meu totdeauna când am norocirea de a mă afla în mijlocul fiilor mei sufletești, când vă văd, domnilor, adunați la episcopia noastră în Sinod, pentru ca împreună să desbatem și să chibzuim cele bune și folositoare pentru diecesă.

Și cum să nu mă bucur, cum să nu ne bucurăm cu toții împreună, domnilor deputați, când, mulțumită vrednicilor noștri înaintași, a căror amintire vecinic va rămâne cu pietate întipărită în mințile și inimile noastre și ale următorilor noștri,- când, zic, față cu trecutul nostru trist și posomorât, ne vedem acum de un șir de zeci de ani, puși în posibilitatea, mult dorită de părinții și străbunii nostri, de a ne regula, administra și conduce înșine liber și independent toate afacerile noastre eparhiale.

Da, domnilor deputați, dată ne este demult această posibilitate, acest tezaur de mare preț, adică autonomia, atârnă de la noi, ca să ne știm folosi de ea, în interesul cel adevărat al bisericei. Și ne vom folosi de ea astfel, domnilor, dacă vom da dovezi faptice: că suntem la înălțimea chemării noastre, că suntem destoinici și vrednici de un constituționalism admirabil, cum este al nostru; că prin urmare ne năsuim cu statornicie, ca

lucrările noastre să fie rodnice, să producă rezultate salutare pentru biserică, pentru prosperitatea și înflorirea așezămintelor noastre diecesane în toate direcțiunile.

Grea e și această problemă, domnilor deputați, de rezolvit. Greu e, cum se zice, a ajunge la ceva, a câștiga ceva, vreun bine; dar tot așa de greu e și a ști păstra și susținea și folosi în mod satisfăcătoriu binele câștigat. Aceasta se poate aplica și la noi. Greu ne-a fost, adevărat înaintașilor noștri, până ce prin lupte și greutăți mari au putut elibera biserica din cătușele sclăviei, procurându-i autonomia și independența legală; dar ne este și nouă, mai ales în împrejurările critice de astăzi, a susținea toate aceste așezăminte și drepturi câștigate în integritatea lor și a ne folosi de ele, în mod drept și cuviincios pentru promovarea și consolidarea afacerilor noastre eparhiale bisericești, școlare și economice.

Dar greutățile acestea, fie cât de multe și de mari, fie din lăuntru ori din afară, să nu se supere, domnilor deputați. Știm că nici un lucru bun nu se poate face fără greutate, că lucrările sunt strâns legate cu greutățile, și că cine voiește scopul trebuie să voiască și mijloacele. Dacă înaintașii noștri nu s-au dat îndărăt, ci au luptat pe moarte și pe viață pentru existența noastră; pentru emanciparea bisericii: nu ne vom retrage nici noi, ci vom lupta cu puteri încordate pentru asigurarea unui viitor strălucit al aceleiași biserici.

Una se cere, domnilor deputați, de la noi toți: ca desbrăcându-ne de interesele particulari, personali, de patimi preste tot, să lucrăm solitari în bună înțelegere frățească, având în vedere binele obștesc, binele bisericii și Dumnezeuul părinților noștri ne va ajuta să ieșim învingători din toate luptele și necazurile, câte le vom întâmpina în calea noastră spre scopul cel sfânt: de a forma din biserica noastră o fortăreață tare și neexpugnabilă, cum a intenționat însuși Marele Andreiu, plămuitorul constituționalismului bisericesc.

Ceea ce dorind și salutându-vă, domnilor deputați, de bună venire, am onoarea a declara sinodul nostru din anul acesta, periodul XI, sesiunea 2-a, deschis".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XI. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe duminica Tomei 1901". Caransebeș, 1901, p. 3/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 21 apr. v. 1902

"Christos a înviat!"

Domnilor deputați!

Cu bucurie vă salut, domnilor deputați, și acum, ca totdeauna, de bunăvenire la episcopia noastră, ca reprezentanți ai clerului și poporului, întruniți în sinodul nostru ordinar din anul acesta. Duhul sfânt, a cărui chemare s-a săvârșit deja în sfânta biserică, să ne lumineze mințile și să ne încălzească inimile, ca în dragoste și bună înțelegere frățească să putem pertracta obiectele ce ne stau înaintea, spre mărirea lui Dumnezeu și binele și fericirea bisericii noastre eparhiale în toate direcțiunile. Anume accentuez, domnilor, dragostea și buna înțelegere, ca fundamentul tuturor lucrurilor bune și folositoare. Prin dragoste și bună înțelegere, lucrurile dau înaintea și sporesc, cele mici devin mari, uneori admirabile, precum dincontră, prin ură și neînțelegere, și cele mari devin mici, ba adeseori se dărâmă și se nimicesc cu totul. O dovadă despre aceasta ne poate da chiar și starea lucrurilor din diecesa noastră și în special episcopia noastră a Caransebeșului. Căci ce a avut vechia noastră episcopie la restaurarea ei, al său propriu? Absolut nimic, afară de reședința cea veche ruinată și vreo câteva pământioare. Va fi avut și ea ca una din cele mai vechi episcopii române în părțile acestea, - va fi avut și ea, zic, averile și așezămintele sale obicinuite pe acele timpuri, căci darnici au fost totdeauna credincioșii bisericii noastre, cum sunt și astăzi, pentru episcopii, mănăstiri și alte așezăminte culturale, pentru biserică preste tot, jertfindu-și avutul lor și înzestrându-le cu îmbelșugare oriunde acelea au existat. Dar în urma împregiurărilor fatale, apăsată și prigonită fiind de veacuri, cu durere trebuie să mărturisim, că le-a pierdut pe toate, chiar și existența și numele său, anexându-se mai pe urmă la o episcopie străină. Știm, domnilor, că fericitul meu antecesor, episcopul Popasu, de pie memorie, n-a avut nici unde să-și plece capul, la venirea lui în eparchie.

Iară astăzi, domnilor deputați, cum stăm oare în privința aceasta? Astăzi să mulțumim lui Dumnezeu că le vedem în ființă! Astăzi să ne bucurăm din inimă că vedem împregiurul nostru: o reședință episcopescă potrivită și corespunzătoare; un institut frumos teologic și pedagogic; două internate, unul teologic, altul pedagogic, modeste dar satisfăcătoare; o tipografie și librărie diecezană în propriul nostru edificiu diecezan; o altă zidire în locul reședinței celei vechi, mai alte realități, vreo doi, trei domenii de mare preț, apoi fundațiuni și fonduri diverse, în sfârșit averea diecesană adusă la o valoare considerabilă.

Și toate acestea, domnilor, oare cum s-au putut produce și aduce la iveală? Eu zic, prin dragoste și bună înțelegere frățească, ca fundamentul tuturor lucrurilor bune și folositoare!

Dee Dumnezeu ca și de aci înainte să domnească dragostea și

buna înțelegere între noi, și atunci, în ciuda tuturor greutăților, ispitelor și suferințelor, vom înainta și spori și mai mult în afacerile diecesei, vom împlini lipsele și trebuințele generale și biserica va prospera în toate spre binele și fericirea credincioșilor noștri eparchiali. Încât pentru mersul afacerilor oficiale și activitatea Consistoriului nostru diecesan, se vor vedea mai deaproape din rapoartele respective ce se vor așterne.

Pre lângă toate acestea, implorând și aici darul de Sus asupra lucrărilor noastre, declar sinodul diecesan ordinar din anul acesta, sesiunea 3, periodul XI, de deschis"

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului, periodul XI, sesiunea III, convocat la Caransebeș pe duminica Tomei 1902". Caransebeș, 1902, p. 24/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparchial din 12 apr. v. 1903

"Christos a înviat!

Domnilor deputați!

Cu aceste cuvinte triumfătoare cari astăzi răsună în întraga noastră biserică dreptmăritoare, Vă salut, domnilor deputați, exprimându-mi bucuria sufletească că Vă văd întruniți aici, ca să conlucrați la promovarea intereselor noastre bisericesci.

Conlucrarea armonică a tuturor factorilor chemați prin instituțiunile noastre bisericești și în special prin statutul organic e o necesitate, Domnilor, căci numai prin conlucrare armonică putem ajunge la întărirea așezămintelor noastre bisericesci și culturale. Iară ca să lucrăm pentru întărirea acestor așezăminte, avem sfânta datoriță, pentru că acestea sunt chemate ca să sporească religiozitatea și moralitatea, cari predicate fiind de sânta noastră biserică strămoșească au condus poporul nostru prin toate greutățile timpului trecut. Religiozitatea și moralitatea, se poate zice, sunt acele arme puternice cari și pe viitoriu vor scuti poporul nostru în timpul tuturor pericolelor ce se ivesc. Sfinte sunt deci așezămintele noastre bisericesci și datorință avem cu toții, ca cu tărie să ținem la ele arătând viu interes ca astfel prin ținuta noastră să insuflăm și străinilor respect față de ele. Căci cum putem aștepta ca străinii să respecte așezămintele noastre dacă noi înșine nu le cinștim, ci le desconsiderăm?

Și dacă vreodată, apoi astăzi în mult mai mare măsură suntem datori să ne alipim de instituțiunile și așezămintele noastre bisericești, căci așa se pare că grele timpuri se apropie. Se ivesc adecă presemnele unui timp contrar bisericeii creștine în general, iară bisericeii neamului nostru,

fiilor credincioși ai bisericii noastre străbune, în special. Cu durere și multă îngrijire vedem, domnilor deputați, că se ivesc pe alocurea proroci mincinoși cari tind a slăbi legătura caldă dintre biserica noastră străbună și fiii ei credincioși, parte prin vânzare de suflete, proselitism, parte prin introducerea unei secte religionare, parte prin a dărâma ordinea morală creștină și în general ordinea socială. Încât pentru proselitism, apoi cu una trebuie să fim în curat, că între împrejurările de astăzi, nu convingerea religioasă este motorul trecerilor religioase, ci interese personale, materiale, și vânzătorii după prozești greu păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu și a neamului nostru, căci activitatea lor produce numai slăbirea sentimentului religios și moral, ne mai vorbind de slăbirea ce produce desbinarea dintre frați. Religiunea nu e marfă de târg, prin proselitism însă numai târg se face cu ea. Secta ivită ici coala este invențiune răsărită în pământ străin și din nenorocire se molipsesc și credincioși de ai noștri de ea, iară pe cei care tind la dărâmarea ordinii morale creștine, a ordinii sociale, D-Voastre îi cunoașteți prea bine.

Văzând acestea, trebuie să exclam cu sântul apostol Petru: **Fiți treji și privegheați; căci dușmanul vostru deavolul, ca un leu răcnind, umblă căutând pe cine să înghită, căruia opuneți-vă, tari fiind în credință.** Dacă deci cândva, apoi cu deosebire astăzi se cere trezvie și privegherea și tăria credinței. Trezvie și priveghere pentru ca să nu fim ademeniți prin cuvinte dulci și înșelătoare, perzătoare de suflet; trezvie și priveghere pentru ca să nu cădem în cursa ce ni se pune de către mincinoși; tăria credinței ca nici pe un moment să nu ne clătinăm în dreapta noastră credință și să nu dăm auz învățăturilor unor rătăciți, cari numai după interesele lor personale umblă; tăria credinței zic, ca astfel să ne asigurăm existența noastră pe o parte, iară fericirea sufletească pe altă parte.

Treji fiind și priveghind, tari fiind în credință, să lucrăm domnilor deputați, între marginile legii noastre bisericesci, ca să asigurăm și să desvoltăm tot mai mult instituțiunile noastre culturale. Adevărat este că năsuințele noastre sunt mult mai împedecate prin faptul că nu dispunem de mijloacele materiale sufuciente, dară și greutățile materiale se vor învinge dacă avem dragostea cuvenită față de biserică în genere și față de instituțiunile ei culturale în special, căci dragostea mult poate, ea toate le învinge.

Datorințele mele archieresci urmez, domnilor deputați, când și din acest loc Vă pun la inimă, ca reprezentanții clerului și poporului nostru, ca la toate ocașiunile - venind în coatingere cu poporul - să-l sfătuiți și să-l feriți de ispitele vrăjmașului, să-l însuflețiți pentru dragostea către biserica noastră străbună, să-l întăriți în alipirea cătră venerabilele noastre așezăminte bisericești. Căci, domnilor deputați, timpurile grele sunt și numai o fortăreață

avem, și aceasta este sfânta noastră biserică.

Domniile voastre, domnilor deputați, veți avea acum ocasiunea ca să luați privirea în mersul afacerilor noastre eparchiale; veți avea ocasiunea a vă convinge despre activitatea consistoriului nostru diecesan, și apoi, în cunoștință de cauză, veți concurge cu sfatul D-voastră probat și cu hotărârile sinodale ale D-voastră la resolvirea norocoasă a cestiunilor respective. Ating aici numai două cestiuni de o mare importanță și cari reclamă o scrupuloasă chibsuință. Și acestea sunt: cestiunea mănăstirilor și cea a școalelor așanumite montane. Ambele aceste sunt de o importanță deosebită, despre care cu toții suntem convinși astfel, încât este superfluu ca să mă estind mai în special asupra importanțelor lor. În firma convingere, că precum în trecut, așa și acuma toate obiectele se vor pertracta cu deplină obiectivitate, în armonie și în frățească bună înțelegere, și implorând binecuvântarea lui Dumnezeu asupra lucrărilor noastre sinodale, declar sesiunea primă, periodul XII, al sinodului nostru eparchial de deschisă”.

/Reproducere din "Protocolul Sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XII. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Duminica Tomei 1903". Caransebeș, 1903, p. 34/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 4 apr. v. 1904

"Christos a înviat!

Domnilor deputați!

Scim, domnilor deputați, cât de grele și asupritoare au fost timpurile și ispitele, prin care au trecut națiunea și biserica noastră dreptcredincioasă. Zic anume națiunea și biserica noastră dreptcredincioasă, căci aceste două atât de strâns erau legate între sine, încât una fără de alta nu se putea cugeta. Soarta lor a fost aceeași: și una și alta era desprețuită, nesocotită, batjocorită, erau numai tolerate de pe o zi pe alta, în țara noastră. Astfel fiind multă umilire a trebuit să sufere biserica noastră, arhieriei noastre și credincioșii ei. Și între astfel de împrejurări, se înțelege, nici vorbă nu putea fi de drepturi și de recunoașterea lor din partea lumii de afară.

Dară, domnilor deputați, și suferințele ca tot în lume, ce nu e basat pe adevăr și dreptate, încă își au sfârșitul lor. Drept aceea, domnilor deputați, Domnul puterilor din nemărginita sa bunătate a hotărât să pună sfârșit timpului de suferință și de umilire a bisericei Christosului Său, a bisericei noastre dreptcredincioase. El a trimis deci bărbați luminați, bărbați care și-au pus toate puterile lor în serviciul bisericii, în frunte cu providențialul marele nostru Arhiepiscop Andreiu, carele împreună cu însufleții săi conducători, după multe

lupte și ostenele, izbutiră să rădăce biserica la poziția și demnitatea ce i se cuvenia ca unei instituțiuni divine, dându-i o organizațiune escelentă, care cuprinde în sine drepturi pentru toți fiii bisericeii, în toate afacerile bisericesci. O organizațiune, depusă în statutul organic, pentru carea ni-am atras admirațiunea conlocuitorilor noștri. Da, am fost și suntem admirați, dar totodată, să o spunem drept, și invidiați pentru această organizațiune a noastră bisericească de popoare aflătoare pe o treaptă mai înaltă de cultură, cari s-au mișcat liber și ale căror biserici au fost respectate. O dovadă a acestei organizațiuni bune și frumoase este și întrunirea noastră de astăzi în sinodul eparchial. Avem deci tot dreptul să ne bucurăm și să ne mândrim și noi cu această organizațiune frumoasă, admirată și invidiată de alții.

Dară, domnilor deputați, nu este destul ca să avem o organizațiune bisericească, o constituțiune bună, frumoasă și admirabilă, pentru carea să ne invidieze alții. Ci se cere imperativ ca noi să ne arătăm vrednici de ea; și vrednici ne vom arăta, dacă o vom ști respecta, și ne vom ști folosi de ea spre binele și prosperarea bisericeii noastre și implicit a neamului nostru românesc.

Constituționalismul nostru bisericesc, statutul organic, domnilor, dă fiecărui fiu al bisericeii dreptul de a se îngera în afacerile bisericesci; acest drept însă impune totodată și datorințe, parte în caracter moral, parte de caracter material. Și pe când cu drept cuvânt se așteaptă ca fiecărui fiu al bisericeii să i se lase libertate deplină de a-și exercita dreptul său între marginile legii și în special ale statutului organic, pe atunci se recere totodată de altă parte, ca fiecare fiu al bisericeii să-și îplinească datorințele sale de ambele categorii ce i se impun față de biserică.

Dintre datorințele de caracter material înțeleg cu deosebire concurgerea cu jertfe materiale la susținerea organismului bisericesc, la susținerea, înmulțirea și desvoltarea instituțiunilor noastre bisericesci de cultură, ca astfel prin mijlocirea lor să ne ridicăm pe o treaptă mai înaltă de cultură în mijlocul popoarelor conlocuitoare.

Dară, dacă este de lipsă împlinirea datorințelor materiale, apoi este de prima ordine, de imperativă necesitate și împlinirea datorințelor de caracter moral; căci fără acesta este imposibilă viața noastră bisericească constituțională și organismul nostru frumos nu ne-ar aduce nici un folos, ci din contră ne-ar aduce biserica la desastre și în cele din urmă, de ce Dumnezeu să ne ferească - la încătușarea bisericeii. Dintre aceste datorințe morale voiesc să ating mai întâi datorința de a ne exercita drepturile noastre numai cu respectarea scrupuloasă a învățăturilor și așezămintelor bisericeii noastre dreptcredincioase; iară în a doua linie datorința de a ne exercita

drepturile noastre numai având înaintea ochilor exclusiv binele și folosul cel adevărat al bisericei. Spre acest sfârșit se cere: desbărarea de interese personale și abandonarea nefericitului egoism. Cultivarea intereselor personale, egoismul, constituiesc în viața noastră bisericească, ca și în orice societate de viață, icul care este capabil de a răsturna întregul edificiu frumos al organismului nostru bisericesc.

În laturi, dar cu interese personale, în laturi cu egoismul, căci acestea sunt crime strigătoare la ceriu, când e vorba de cultivarea intereselor bisericesci. Interesele personale și egoismul, domnilor, sunt sămânțele din care încolțesc și apoi cresc în abundență buruienile care sugrumă viața plantelor nobile, dând și adăpost diferitelor vietăți urâcioase și periculoase. Nu voesc să mă estind mai departe în această direcțiune a datorințelor morale, ci îmi reamintesc o vorbă înțeleaptă, că adevă, mai ușor este a câștiga o avere, decât a o păstra. Și aceasta e perfect adevărat mai ales având în vedere împrejurările critice de astăzi.

Domnilor deputați, autonomia în genere, ca și autonomia bisericească, este un cuțit cu două tăișuri. Cel înțelept se poate folosi de el, iar cel neînțelept își poate produce sieși rane. Noi, domnilor deputați, să fim înțelepți, să ne folosim de autonomia noastră, de organismul nostru bisericesc numai având interesul cel adevărat al bisericei înaintea ochilor, eserciindu-ne atât drepturile, cât împlinindu-ne și datorințele noastre ce le avem ca fii ai bisericei, în înțelesul celor ce le-am atins mai sus, precum și așteaptă aceasta sânta noastră biserică de la noi; căci, domnilor, trebuințele noastre multe sunt, împrejurările sunt grele, și acestea cer de la noi înțelepciune, abnegațiune și jertfe. Nu mă îndoiesc, domnilor deputați, că D-voastră sunteți pe deplin convinși de misiunea ce o avem; că înțelepciunea, abnegațiunile și jertfele nu vă sunt străine; și astfel Dumnezeu va binecuvânta lucrările noastre, ceea ce dorind și cerând de la Dumnezeu pre lângă salutările mele de bunăvenire a D-Voastre la Episcopia noastră, declar sesiunea a doua a periodului al XII-lea al sinodului nostru eparhial, de deschis”.

/Reproducere din “Protocolul Sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului, periodul XII, sesiunea II, convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1904”. Caransebeș, 1904, p. 32/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 24 apr. v. 1905.

*“Christos a înviat!
Domnilor deputați!*

*Cu adevărată bucurie sufletească Vă salut /,/ Domnilor deputați, cu salutarea noastră străbună **Christos a înviat!**, când vă văd astăzi adunați aici la Episcopia noastră, pentru că întrunindu-ne în Sinodul eparhial pe baza legii noastre fundamentale, Statutul organic, să lucrăm împreună la promovarea intereselor noastre bisericesci, întru mărirea lui Dumnezeu și fericirea poporului nostru credincios.*

După întristătoarele zile ale Patimilor Mântuitorului Isus Christos, ce le-am sărbătorit zilele trecute, a urmat bucuria triumfului adevărului asupra neadevărului, asupra întunecului; a urmat luminata sărbătoare a Învierii Domnului, și sântele noastre biserici au răsunat de bucurie prin care s-a serbat Învierea Domnului. Sufletele noastre s-au rădăcit deasupra mizeriei de toate zilele, s-au umplut de evlavie adevărată creștinească și de nădejde neclintită în ajutorul Mântuitorului nostru Isus Christos, carele a biruit moartea și întunerecul, și așa cu puteri înalte și cu cugete curate vom lucra în Sinodul nostru eparhial la lucrarea, care are să asigure trăinicia mărețului edificiu al bisericii noastre naționale.

Cu drept cuvânt ne putem simți deci fericiți, Domnilor deputați, că din grația lui Dumnezeu și în urma luptelor statornice și mult obositoare ale înaintașilor noștri, am ajuns să trăim viața constituțională bisericească, am ajuns la organizațiune bisericească frumoasă, admirată și invidiată și de alte popoare conlocuitoare, după cum am atins aceasta în o altă vorbire precedentă a mea. Această organizațiune frumoasă dă puțința ca fiecare membru al bisericii, și îndeosebi reprezentanții clerului și poporului să concurgă cu sfaturile lor înțelepte, cu părerile lor obiective, cu iubirea lor desinteresată față de biserică, pentru de a întări biserica noastră vie națională, a-i asigura trăinicia ei și a da directivă pentru buna și înțeleaptă ei conducere în cele ce privesc sfera ei de activitate ce cade afară de cadrul învățăturilor și adevărilor religioase, pentru a căror intactă păzire și păstrare sunt chemați arhierii.

Domnilor deputați, ca unul carele însumi am fost însuflețit pentru viața constituțională și am lucrat după puterile mele pentru introducerea acestei vieți constituționale bisericesci, sunt convins și acum că viața bisericească constituțională numai folositoare poate să ne fie, dacă vom avea înțelepciunea recerută ca să nu deviem de la ținta cea adevărată a lucrărilor noastre, care nu poate să fie alta, decât interesul general, binele comun; dacă vom avea înțelepciunea și puterea sufletească, ca să nu ne lăsăm abătută prin veleități personale, prin discordii, prin interese particulare. Și eu sum convins, Domnilor deputați, că fiecare dintre Domniile Voastre, când a luat asupra-și misiunea onorifică de reprezentant al clerului și poporului

în Sinodul nostru eparchial și când s-a prezentat aici, pentru a lua parte la lucrările sinodale este însuflețit de dorul de a lucra, de a concurge cu sfatul și înțelepciunea sa numai pentru promovarea binelui comun, pentru promovarea intereselor generale ale bisericii noastre eparchiale în special și a bisericii noastre naționale în general.

Sunt multe de lucrat, sunt multe de perfecționat, sunt multe de dezvoltat în cadrul organizației noastre bisericesci, dară, Domnilor deputați, în năsuința noastră de a perfecționa cele neperfecte, în năsuința noastră de a dezvolta cele ce sunt de dezvoltat, să nu ne precipităm, să nu lăsăm din vedere mersul prevăzător și sigur, să nu ne lăsăm răpiți de dorul nostru de a ajunge deodată și fără trecere la ținta la care nisui, pentru că în afacerile vitale ale bisericii /,/ orice precipitare, orice săritură forțată poate aduce numai pagube. Să nu lăsăm deci din vedere precauțiunea obligată, mijloacele de care dispunem pe care le putem numi modeste, căci mai ușor se poate ajunge la țintă dacă vom fi conduși de principiul "mereu tot înainte", fără nici o săritură directă, căci după cum se zice, mai curând ajungi la țintă dacă în calea ta încunjuri obstacolele ce îți stau înainte, decât dacă fără considerare la aceste obstacole voiesci să treci peste ele. Și este știut, Domnilor deputați, că mai mult se ajunge cu prudență și precauțiune.

Din însăși împrejurarea că biserica noastră națională se bucură de organizațiunea ei frumoasă, rezultă că se află mulți cari nu văd cu ochi buni această organizațiune. Timpurile sunt critice, neajunsurile sunt multe și astfel ușor putem fi expuși la tentațiuni, la cercări, cari pot să ne aducă pedici pentru înaintarea noastră cea adevărată; pot să producă lupte pe cari noi nu le putem dori, ci să fie încunjurate. De aceea este de neapărată trebuință ca noi, respectând organizațiunea noastră bisericească eluptată de înaintașii noștri, în activitatea noastră să o păzim cu sântenie, ca astfel să se poată vedea alipirea noastră nestrămutată față de această organizațiune și în consecvență, să respectăm drepturile și datorințele, ce în cadrul acestei organizațiuni compet și respective incumb unuia sau altuia.

Domniile voastre în decursul lucrărilor Sinodului veți avea ocasiunea a cunoaște atât mersul afacerilor noastre eparhiale, cât și unele acțiuni general de caracter îngrijorător și de aceea asupra acestora nu este de lipsă să mă estind acum în detail. Aflu numai de lipsă ca /,/ semnalând unele simptoame bolnăvicioase ce se ivesc pe alocurea,- deși sporadic între credincioșii noștri, înțeleg mișcările cu caracter ostil bisericii și instituțiilor ei /,/ precum și organizațiunei sociale de astăzi,- să-mi exprim speranța că acestea vor trece fără să aducă daună sufletească poporului nostru în urma simțului religios și moral al aceastuia, simțului de jertfire pentru instituțiile

noastre bisericești, care simțăminte nobile se vor păstra și mai încolo în poporul nostru în urma zelului și activității conducătorilor lui firești. În această privință așteptăm rezultatele favorabile și de la înființarea bisericii lângă Vasiova în așa numita Valea Godinova, care are mențiunea a se desvolta în mănăstire.

Simțul religios și moral al poporului întărit la sânul bisericii ortodoxe strămoșești a asigurat existența de până astăzi a poporului nostru și tot acest simț religios și moral, nutrit la sânul bisericii noastre strămoșești va asigura poporului nostru existența sa și pentru viitoriu.

După acestea, Domnilor deputați, fiind convins că cuvintele mele arhieresci vor fi bine primite din partea Domniilor Voastre și apăsându-le veți contribui în concordie cu înțelepciunea și bunăvoința Domniilor Voastre la rezolvarea favorabilă a chestiunilor ce-și așteaptă rezolvarea în sesiunea noastră sinodală actuală, cerând de la Dumnezeu binecuvântarea sa și salutându-vă din nou la episcopia noastră, declar sesiunea 3-a a periodului 12 al Sinodului nostru eparhial de deschisă”.

/Reproducere din “Protocolul Sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIII. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1905”. Caransebeș, 1905, p. 29/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 9 apr. 1906.

“Christos a înviat!

Domnilor deputați!

***Unde sunt doi sau trei adunați în numele meu, acolo sunt și eu în mijlocul lor,** a zis Mântuitorul Christos. Și aceasta este nota caracteristică a adunărilor noastre bisericesci, aceasta deosebește adunările noastre, de adunările de altă natură, să zicem lumesci. Noi /, / în sinoadele noastre eparhiale, ne adunăm în numele Domnului, ca să consultăm asupra celor ce sunt de lipsă pentru buna administrare esternală a bisericii pe bazele doctrinei Mântuitorului, să consultăm asupra mijloacelor prin care să înainteze, să prospereze și să se consolideze tot mai mult biserica cea viuă a Domnului, în diecesa noastră de Dumnezeu scutită a Caransebeșului.*

Mulțumită baselor constituționale, pe care se razimă organizarea bisericii noastre, este dată posibilitatea ca în sinoadele noastre eparhiale să intre bărbați din cei mai de frunte ai diecesei, cari cu cunoscințele și sfatul lor pot contribui la promovarea intereselor bine pricepute ale bisericii, bărbați care cu inima lor caldă pentru biserică au avut în vedere numai interesele generale ale bisericii, iară nu interesele personale. Numai cu

astfeliu de bărbați se ridică nimbul: corporațiunile noastre și numai astfel vor avea ele în afară ponderositărea recerută. Și dacă cu toate acestea nu s-ar întâmpla astfel, apoi nu constituționalismul larg bisericesc, ci noi înșine suntem de vină, respective aceia care abuzează de libertatea constituțională și vâra în corporațiunile noastre bisericesci interesele personale, egoistice. Am atins acestea, Domnilor deputați, din considerare că astăzi sinodul nostru eparchial se întrunește pe un nou period de trei ani, pe baza unei alegeri noi; apoi pentru că trăim în împrejurările grele, care împrejurări cer multă prudență de la cei chemați să dea directivele afacerilor noastre bisericesci și să apere interesele bisericești față de tentațiunile esterne.

Da, Domnilor deputați, cu durere, și acum trebuie să accentuez de la acest loc, că împrejurările timpului de astăzi sunt grele peste măsură și ne putem aștepta tot mai mult la agravarea lor. Pentru paralisarea greutăților acestora se cere, Domnilor deputați, cunoașterea limpede a situației în care ne aflăm, prudență în căutarea, aflarea și punerea în aplicare a mijloacelor celor mai corespunzătoare pentru asigurarea intereselor noastre bisericesci religios-culturale, și în prima linie, armonica conlucrare desinteresată a tuturor factorilor chemați ca să apere interesele bine pricepute ale bisericești noastre și să dea sprijinul desinteresat și înțelept Episcopului și Consistoriului diecesan. Biserica, Domnilor deputați, ca instituțiune dumnezească, este espusă multor atacuri lumesci, contra cărora are să lupte ca să asigure fericirea timpurală și vecinică a membrilor ei; de aceea se și numesce ea aici pe pământ, biserica luptătoare. Mulți dușmani se ridică împotriva ei, care cu arme ademenitoare pentru mulțime, sub masca progresului și culturai, se încearcă a o slăbi, căci a o nimici este imposibil.

Am avut ocaziune în vorbirea mea din anul trecut să fac amintire, Domnilor deputați, de unele semne bolnăvicioase, înțelegând mișcările sociale cu caracter ostil bisericești și organizațiunei noastre sociale, iară acum trebuie să dau espresiune îngrijirii mele pentru dificultățile ce se ivesc pe terenul instituțiunei, care dificultăți ating deaproape și organizațiunea noastră autonomă bisericească. Dificultățile acestea care se ivesc din năsuința cătră o țintă, care este nerealizabilă, și de dragul căreia se scapă din vedere adevăratul scop al instrucțiunei. Biserica noastră mult a jertfit și mult jertfește pentru instrucțiune și este și natural aceasta, căci școala este fiica bisericești. Jertfele mari aduse de biserica pentru școală și interesul cel mare al bisericești ca ea însăși să-și crească și instrueze membrii săi, reclamă libertatea acțiunei pe seama bisericești, carea cu atât mai vârtos i se poate acorda bisericești noastre cu cât ea, în sensul învățaturii Mântuitorului nostru Christos:

“Dați lui Dumnezeu ce e al lui Dumnezeu și Cezarului ce e al Cezarului”, pururea a fost credincioasă potestații lumesci și respective patriei comune, de unde urmează ca ea, biserica noastră, niciodată n-a avut tendința de a supremațiza potestatea lumească, sau alte confesiuni. De aceea, o restricțiune a acestei libertăți sau chiar o atingere vătămătoare a autonomiei bisericesci nu s-ar putea considera ca justificată.

Sunt precum am fost totdeauna de la începutul activității mele pe terenul public bisericesc, prieten din convingere al autonomiei bisericesci și al libertăților constituționale, pentru care am lucrat în cercul meu de activitate și de aceea mă atinge dureros orice încercare de restricțiune și orice abus cu libertatea constituțională bisericească. Și astăzi, durere, pe când de o parte văd curente esterne contrare autonomiei noastre, văd pe de altă parte că ies la iveală între membrii bisericei ici-colo încercări de abus cu libertatea constituțională bisericească. Fiecare are dreptul ca membru al bisericei să se valideze între marginile organismului nostru constituțional, dar are și datoria să respecte acest organism, astfel ca validitatea sa să edifice, iară să nu dărâme. Numai astfel va fi și capul bisericei, Domnul nostru Isus Christos, în mijlocul nostru, și prin urmare, numai astfel vom putea prospera. De altcun eu mă razim pe înțelepciunea Domniilor voastre, Domnilor deputați, așteptând ca lucrările noastre sinodale să decurgă în bună înțelegere spre binele bisericei noastre, și în această așteptare implorând și aici binecuvântarea lui Dumnezeu asupra sinodului nostru eparhial, declar sesiunea primă a periodului al XIII -lea al sinodului nostru eparchial deschisă”.

/Reproducere din “Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIII. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumnineca Tomei 1906”. Caransebeș, 1906, p. 31/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 29 apr. v. 1907.

**“Christos a înviat!
Domnilor deputați!**

Biserica noastră /,/ scăpând din legăturile ierarhiei sârbești și organizându-se pe baza constituțională, a pășit ușurată spre dezvoltarea ei, năsuidu-se a se consolida tot mai mult și în legătură consolidată a conduce pe credincioși pe calea religiosității și moralității la lumina culturii adevărate, prin care să li se asigure existența pe acest pământ, între națiunile conlocuitoare și apoi fericirea eternă. Nu putem nega că deși am avut de luptat cu multe greutăți, totuși am înaintat, date fiind considerațiunile păcii.

O înaintare modestă aceasta, dar totuși înaintare, pentru care avem să mulțumim prea bunului dumnezeu.

Biserica noastră în activitatea ei, pururea a avut înaintea ochilor cuvintele Întemeietorului ei, a Mântuitorului nostru Isus Christos: **Dați Cesarului ce sunt ale Cesarului și lui Dumnezeu ce sunt ale lui Dumnezeu.** De unde urmează că biserica noastră precum înainte așa și de la începutul erei ei constituționale, totdeauna a fost credincioasă tronului și statului, ceea ce este indentic cu patria noastră; ea totdeauna a iubit patria credincioșilor ei, că fiind ea biserică națională, este cea mai patriotică în sensul cel mai adevărat al cuvântului. Ea, biserica noastră, în activitatea ei, niciodată nu a deviat de la preceptele Mântuitorului; nu a abusat de drepturile ei constituționale, de legea ei constituțională fundamentală, ea a avut în vedere numai binele și fericirea credincioșilor ei, pe lângă fidelitatea și stima față de patria noastră.

Cu toate acestea, cu durere trebuie să observ că, în timpul mai recent, s-au auzit voci, care nu a imputat bisericii noastre activitatea contrară cu datorita fidelitate față de patria noastră iubită, al cărei pământ este pentru noi sfânt, căci este udat de sângele părinților noștri, vărsat întru apărarea lui, cu lacrimile de durere în timpurile de nefericire și cu sudorile muncii lor laborioase în timp de pace. De aceea îmi țin de sfântă a mea dorință arhierească ca astăzi la acest loc, să declar cu toată solemnitatea că sunt lipsite de adevăr insinuațiunile condamnabile ce se fac cu atâta ușurință bisericii noastre.

Domnilor deputați! În decursul timpului de la intrarea bisericii noastre în era constituțională s-au ivit de multe ori nori grei pe orizontul bisericii noastre, dară ca în zilele de acum, niciodată. Și eu sum mult îngrijat căci de teamă că autonomia noastră bisericească va suferi jignire foarte simțitoare, îndeosebire în ce privește cestiunile școlare. Este sciut că stăm față cu un nou proiect de lege școlar, carele, dacă va deveni lege, ne va restrânge mult autonomia noastră bisericească, câștigată cu multe ostenele. Este teamă că biserica să-și peardă fiica sa, școala, la care a ținut cu atâta căldură, jertfind credincioșii noștri pentru școală, aproape preste puterile lor, în a cărei urmare, biserica va fi împedecată întru împlinirea datorinței ei cardinale, de a cultiva tinerimea școlară în spiritul religios și moral de o parte, iar pe de altă parte de a ușura progresarea ei culturală.

Vor obveni multe dificultăți care își au izvorul după cum am accentuat și cu altă ocaziune, în năsuința cătră o țintă care este nerealisabilă și de dragul căreia se scapă din vedere adevăratul scop al instrucțiunei. Noi, arhiereii bisericii noastre, ne-am ridicat glasul nostru, după cum este bine cunoscut,

în interiorul autonomiei noastre bisericesci, în interesul bisericii noastre confesionale și ar fi fost de dorit ca glasul nostru să fie fost ascultat.

Sum sigur, domnilor, că cu toții simțim greutatea situațiunei și de aceea îmi iau voie să apelez la prudența și înțelepciunea D-voastră, la dragostea D-voastre față de biserică și de afacerile ei, ca să chibzuiți și să aflați mijloacele cele mai sigure pentru apărarea intereselor binepricepute ale sfintei noastre biserici mult cercate. Nădăjduiesc în Domnul care a condus naia bisericii noastre prin toate vijeliile timpului, că nu va lăsa să răcească dragostea din inimile D-voastră către biserică și această dragoste condusă de înțelepciunea și prudența D-voastră luminată de sus va sci să afle căile și mijloacele cele mai bune ca biserica și credincioșii ei să fie apărate de evenimentele desastre.

În această nădejde implorând binecuvântarea lui Dumnezeu asupra D-voastră și a lucrărilor D-voastră, declar sesiunea a 2 -a a sinodului nostru eparhial din periodul al XIII -lea deschis".

(Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIII. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1907": Caransebeș, 1907, p. 33/

●Cuvântarea episcopului Nicolae Popea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 20 aprilie v. 1908

"Christos a înviat!

Domnilor deputați!

Vă salut din toată inima astăzi când pe baza legii noastre fundamentale bisericesci, care este statutul organic, v-ați prezentat aici ca să luați parte la lucrările sinodale. D-Voastră sunteți acei membri valoroși ai bisericii vii a lui Christos, care sunteți trimiși pe baza legii noastre fundamentale amintite, ca să lucrați în sinodul eparhial pentru prosperitatea bisericii.

Aceasta este, domnilor deputați, o chemare frumoasă, dar totodată și grea. Frumoasă pentru că ea exprimă încrederea credincioșilor pusă în D-Voastră /,/ arată că sunteți aleși membri ai bisericii. Dară e și grea, pentru că această chemare cere o cumpănire prudentă a tuturor afacerilor bisericesci; și ea se îngreunează cu atât mai înalt cu cât naia bisericii este încunjurată de valuri multe, dintre care nu unul nu este primejdios. În astfelii de cazuri grele /,/ se arată cu deosebire înțelepciunea depusă în organismul nostru constituțional. Acest organism chiamă pe toți fiii credincioși ai bisericii la împreună lucrare; escită interesul fiilor credincioși ai bisericii pentru interesele ei și cere ca toți umăr la umăr să scutim și păzim biserica,

să o rădicăm și păstrăm pe pedestalul înalt pe care, ca biserică, trebuie să fie așezată. Căci știut este că unde e unul nu e putere, dară unde sunt mulți puterea crește. De aceea, marii noștri înaintași și legistori prin statutul organic au voit să asigure sprijinul totalității credincioșilor, au voit să sporească puterea bisericii.

Astăzi împreună lucrarea se întrupează în lucrările D-Voastre sinodale și eu, domnilor deputați, nu mă îndoiesc nici un moment, ci sum sigur că D-Voastră puteți să purtați sarcina grea ce vi s-a pus pe umeri din partea credincioșilor noștri, așteptându-se naia bisericii în orice împrejurare. Biserica, domnilor deputați, e biserică luptătoare aici pe pământ și de aceea trebuie să fie pregătită să dea față cu greutățile. E instituțiune dumnezească, nu e din lume, și ca atare și aici au loc cuvintele Mântuitorului Isus adresate învățăceilor săi: "De ați fi din lume, lumea ar iubi pe al său, deoarece nu sunteți din lume, lumea vă urăște pre voi".

Istoria ne arată că biserica totdeauna a avut greutăți și deci va și avea în viitoriu precum are și acum în prezent. Biserica luptă pentru idealuri creștine, iar lumea pentru idealurile ei proprii, de aici urmează că căile puțin merg paralel, ci mai mult se încrucișează, căci încrucișările produc apoi lupte care se poartă, firesc, cu arme neegale, căci armele bisericii nu pot fi arme de forță, ci strict morale, între care locul principal îl ocupă convingerea religioasă morală, iubirea de biserică și spiritul de jertfă. De aceea și năzuința noastră trebuie să fie îndreptată într-acolo ca să întărim aceste arme morale, ca orice împrejurare să ne afle pregătiți ca astfel să putem da față tuturor neajunsurilor și instituțiunilor noastre bisericesci să stea intacte.

Astăzi, întreaga noastră biserică o preocupă o cestiune extrem de importantă, ba chiar vitală. Aceasta este cestiunea școalelor. Prin noua lege școlară ni se crează mari greutăți, pe care ca să le învingem se cer jertfe materiale. Poporul nostru spre lauda lui fie zis și până acum a contribuit din greu pentru susținerea școalelor noastre confesionale din iubire către ele. Această iubire speriez că nu va răci și astfel poporul nostru își va încorda toate puterile pentru susținerea școalelor.

Domnilor deputați ! În decursul lucrărilor sinodale / , / Dumneavoastră veți avea ocaziunea a lua cunoștință despre afacerile noastre diecesane și veți avea puțința a afla unele cestiuni de însemnătate mai mare care reclamă toată atențiunea D-Voastră. Nu mă îndoiesc că domniilor voastre vă va succeda a afla soluțiunea cea mai norocoasă și a acestora.

Dorind aceasta și cerând binecuvântarea lui D-zeu asupra Domniilor voastre, declar sesiunea a treia a periodului al XIII-lea a sinodului nostru eparhial deschisă".

**●Cuvântarea episcopului Ioan I. Papp al Aradului
rostită în deschiderea sinodului eparhial extraordinar
din 21 sept. v. 1908.**

*"Venerabile sinod eparhial !
Domnilor deputați !*

Prin literele sale ddto Sibiu la 23 august a.c. nr. 279 Metr., Excelența Sa Înaltpreasfințitul nostru mitropolit Ioan Metianu m-a onorat cu încrederea de a-l suplini în conducerea Veneratului Sinod, convocat pe ziua de astăzi la ședința extraordinară în scopul alegerii de episcop pentru scaunul acum vacant al acestei dieceze.

Când în calitatea mea de mandataru mitropolitan ocup acest scaun prezidial, o datorință mi se impune înainte de toate, o datorință pe cât de tristă pe atât de dureroasă: de a anunța Venerabilul Sinod în mod oficial trecerea la cele eterne a meritosului episcop al acestei dieceze, acum de pie memorie Nicolae Popea, carele atât în viața sa, prin activitatea sa rodnică și bine aprețiată de toți, cât și prin testamentul ce a lăsat la îndepărtarea sa dintre noi, ne-a dat probe vorbitoare despre aceea că a fost pururea conștiu de datorința poziției sale de arhiereu, deci vrednic următoriu al apostolilor Domnului, care n-a iubit pre tată și pre mamă, nici pre frați și pre surori mai mult ce și-a iubit neamul și biserica sa națională, care la vremea potrivită i-a și făcut loc între ierarhii săi.

De aceste sentimente condus, am convingerea firmă că Veneratul Sinod va veni cu mine de acord, ca la acest loc să dăm expresiune condoleanței noastre profunde pentru pierderea acestui distins bărbat al bisericei și neamului nostru și deodată cu aceasta să ne înălțăm cugetele la Dumnezeu, vistierul bunătății și să-i cerem ca meritosului și de toți Veneratului ierarh Nicolae Popea să-i dea odihnă și fericire eternă. În veci amintirea lui.

Am atins acest moment, Venerabile Sinod! nu numai pentru a da tributul venerațiunii noastre memoriei în Domnul fericitul arhiereu, dar și pentru a înlesni generațiunilor viitoare cunoașterea incidentului care a provocat luarea demersurilor din partea factorilor competenți pentru convocarea ședinței extraordinare de astăzi.

Întruiniți acum, precum am accentuat la început, pentru alegerea de episcop în scaunul vacant al acestei dieceze trebuie să ne dăm sama că

ne-am întrunit pentru exercitarea unuia dintre cele mai frumoase și mai cardinale drepturi ale bisericii noastre garante prin ss coroane și prin legea ei fundamentală, iar cât de însemnat este acest drept autonom pentru viața și dezvoltarea noastră ca și biserică creștină, vom înțelege și aștepta după cuviință numai așa dacă vom face asemănare între prezent și trecutul nu tocmai îndepărtat, trecut de îndelungate restriște, când credincioșii bisericii noastre, lipsiți de drepturile bisericii apostolice sinodale, erau reduși numai la datorințe, fără să li se recunoască nici cel mai mic drept de conlucrare în administrarea și conducerea afacerilor lor bisericești.

Dându-ne însă sama de deosebirea dintre timpul de restriște și dintre dreptul autonom de acum al bisericii noastre, care admit și asigură tuturor elementelor ei constitutive dreptul de conlucrare în toate afacerile bisericești începând de la parohie până sus la mitropolie; dându-ne samă de aceea că pe baza acestui drept ne-am întrunit și stăm și acum în acest sinod, - nu numai nu putem nesocoti greutățile cu care ni s-au recâștigat acest drept de viață constituțională, ci și din contră cugetându-ne la ele, ni se impune datorința de a fi totdeauna și astfel și acum mulțumitori către toți factorii care au sprijinit biserica noastră vie întru recâștigarea moștenirii sale drepte. **Aduceți-vă aminte de mai marii voștri care v-am grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu**, scrie apostolul neamurilor către Evrei, cap. 13, v. 7, și aceste cuvinte să ne servească și nouă de îndemn pentru a ne aduce totdeauna și și acum aminte de marele Andreiu, metropolitul de odinioară al bisericii din provincia noastră mitropolitană, carele cu mână tare și cu braț înalt a lucrat cu zel apostolesc pentru desrobirea drepturilor bisericii noastre și ne-a esoperat constituțiunea, care ca un far luminos ne arată calea spre năntare și întărire, care nu mai admite, dar ne și impune exercitarea drepturilor constituționale, care este și alegerea de episcop în cadrul legii pozitive.

De asemenea / / să ne aducem aminte cu respectul cuvenit și să exprimăm mulțumita noastră și înaltului guvern al iubitei noastre patrii care, cu bunăvoința ce caracterizează guvernul unui stat constituțional, a sprijinit biserica noastră în recâștigarea drepturilor ei de biserică autonomă. Dar mai presus de toate să ne aducem aminte cu supunere omagială și să exprimăm profunda și călduroasa noastră mulțumită Majestății Sale cesaree și apostolice regești, preagrațiosului nostru domnitoriu Francisc Iosif I, care în nemărginita sa bunătate față de poporul ortodox român, pururea credincios tronului, patriei și legilor țării, s-au îndurat preagrațios a lua biserica noastră ortodoxă română sub înaltul și părintescul său scut și prin preînalta și preagrațioasa întărire a Statutului nostru organic i-a asigurat existența și dezvoltarea liberă spre ajungerea scopurilor ei divine în cadrul autonomiei

sale și a legilor Statului. Să-i cerem deci de la Domnul încă mulți ani de guvernare pacinică spre fericirea popoarelor sale (Vii aplauze).

Am atins și repetez că este frumos și plin de mângâiere dreptul autonom al bisericii noastre, dar oricât de frumos și esențial, oricât de cardinal este acest drept, un lucru să nu-l perdem din vedere, că acest drept în sine nu este și însuși scopul, ci el este numai un mijloc la ajungerea scopului, care este desvoltarea și întărirea bisericii noastre naționale pe bazele canonice. Dar tocmai că acesta este scopul, astăzi ni se impune mai mult ca oricând, că întru exercitarea acestui drept să fim cu multă înțelepciune și serioasă cumpănire și aceasta nu numai pentru ca să ne putem folosi de el neconturbați, dar și pentru a-l lăsa moștenire dreaptă, întreg și neștirbit urmașilor noștri spre binele și fericirea bisericii vii, a clerului și poporului pe care-l reprezentăm și de asemenea și binele și fericirea iubitei noastre patrii, ai cărei credincioși suntem cu toții.

Ca să putem păzi acest așezământ de lege, datori suntem să ne dăm sama, că tăria și puterea noastră de viață n-a stat și nu stă nici în numărul nostru mare ori mic și nici în bogăția ori sărăcia noastră schimbătoare și trecătoare, ci a stat și stă în păzirea și observarea legii prin care ne-am afirmat în tot trecutul nostru de un popor de ordine. De asemenea / , / trebuie să ne dăm sama că puterea și tăria noastră de viață și desvoltarea a stat și stă în conlucrarea noastră harmonică spre ajungerea scopului măreț: de a păzi unitatea credinții întru legătura păcii și a dragostei creștine. Asemenea conlucrare se așteaptă de la noi în toate zilele vieții, dar deosebit acum când privirile dinlăuntru și din afară sunt ațintite asupra noastră, așteptând cu nerăbdare fiecare după inima sa să vadă și să auză cum se folosește Veneratul Sinod de dreptul său autonom, și cum folosește unul fieștecare dintre membrii lui talantul ce i s-a încredințat, adică mandatul ce a primit de la biserica vie, clerul și poporul, pe care este chemat a-l reprezenta în această venerabilă adunare.

Venerabile Sinod !

Deși am convingerea că Veneratul Sinod în genere și fiește care deputat în special este conștiu de drepturile și datorințele sale, precum și răspunderea ce are fiecare naintea lui Dumnezeu, a prezentului și posterității despre cum își va valora votul său, totuși în vederea că în tot trecutul nostru numai în biserică și prin biserică ne-am susținut și desvoltat; - după ce am și acea convingere că fieștecare deputat știe stările actuale și trebuințele diecesei; - pe lângă asigurarea din parte-mi de a lăsa fieștecăruia libera manifestare a convingerii sale, îndemnat mă aflu a da expresiune dorinței mele și a ruga pe toți și pe fiecare domn deputat în special, ca la actul

important pentru a cărui împlinire ne-am întrunit în acest Sinod, să aibă în vedere special numele și numai binele bisericii, pentru că biserica ne este tăriă și mângăierea noastră și alegerea ce ne stă înaintea să o săvârșim în dragoste frățască bunăînțelegere și întru frica lui Dumnezeu și aceasta nu numai pentru a feri diecesa de zguduire prin valuri de luptă electorală, ci și pentru a avea cât mai curând pe capul încoronat al acestei dieceze a cărui necesitate au constatat-o factorii competenți prin însăși convocarea grabnică a acestui sinod electoral.

După toate acestea înălțând din nou ochii cugetului meu la D-zeu Tatăl îndurărilor și rugându-l să ne trimită întru ajutor duhul înțelepciunii, al înțelegerii și al sfatului său celui mare, ca astfel rezultatul alegerii să fie după voia lui și să afle bună primire și la factorii legalmente chemați a se pronunța în cauză, - declar ședința acestui sinod extraordinar, convocată pe ziua de astăzi în scopul alegerii de episcop, de deschisă”.

*/Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial extraordinar de alegere de episcop, în Caransebeș convocat pe 21 sept./4 octombrie 1908".
Caransebeș, 1909, p. 43/*

●Cuvântarea arhimandritului Filaret Musta rostită în deschiderea Sinodului eparhial din 5 apr. v. 1909.

“Christos a înviat !

Domnilor deputați !

*Am fost dedați de un lung șir de ani ca să vedem în fruntea noastră - deschizând sinodul eparhial - venerabila, patriarhala figură a arhiereului nostru Nicolae Popea. Iată, a sosit timpul că dânsul nu mai este printre noi, a trecut la cele vecinice și astfel îmi este dat mie, ca să mă înfățișez în puterea poziției mele de președinte al sinodului eparhial să deschid sesiunea presintă sinodală. Și mă prezentez, domnilor deputați, cu durere sufletească pentru pierderea Venerabilului nostru Nicolae Popea, dară și cu îngrijorare, căci, vremile grele sunt. Când deci ocup astăzi aici scaunul prezidial cugetul meu este îndreptat în prima linie la Dumnezeu, căci a zis Mântuitorul: **Unde sunt doi sau trei adunați în numele meu, acolo și eu sunt în mijlocul lor**, și noi ne-am adunat aici întru numele lui de a chibzui cele de folos sănții lui biserici. Dară cugetul meu este îndreptat și spre trecutul bisericii noastre, precum și spre viitorul ei.*

Dacă privesc spre trecut, văd, domnilor deputați, că biserica noastră națională din starea ei umilită de odinioară s-a ridicat prin hărnicia și înțelepciunea marelui Arhiereu Andreiu și a inimoșilor fii credicioși ai ei, în splendoarea constituționalismului adevărat, constituționalism invidiat de

neamurile conlocuitoare. Puterea izvorâtă din constituționalism i-a deschis bisericii calea spre progres, spre lumină și credința credincioșilor. După splendoarea de odinioară, zic de odinioară, pare-mi-se a se întuneca, pentru că, da, pentru că, durere, nu mai sunt Andrei.

Dacă privesc în viitor, puțină îndestulare sufletească pot să am pentru că astăzi nu văd condițiunile priincioase unei desvoltări neconturbate, unei întăriri și înviorări a bazelor constituționale depuse de fericirii înaintași ai noștri. Mă mângâie însă făgăduința Mântuitorului că biserica fiind zidită pe peatră, nici porțile iadului nu o vor sfărâma. Mă mângâie speranța că reprezentanții clerului și ai poporului își vor da seama de datoria lor și în bună înțelegere vor lucra la delăturarea tuturor obstacolelor ce obvin.

Le zic acestea, domnilor deputați, pentru că, dați-mi voie, mă simțesc în drept ca unul carele mă află în serviciul bisericii noastre diecezane de la începutul erei constituționale, ca unul carele în acest timp am avut ocaziunea să văd și bune și rele. Dar, domnilor deputați, sunt dator să le zic acestea, ca să trag luarea aminte a tuturor domnilor asupra intereselor binepricepute ale bisericii.

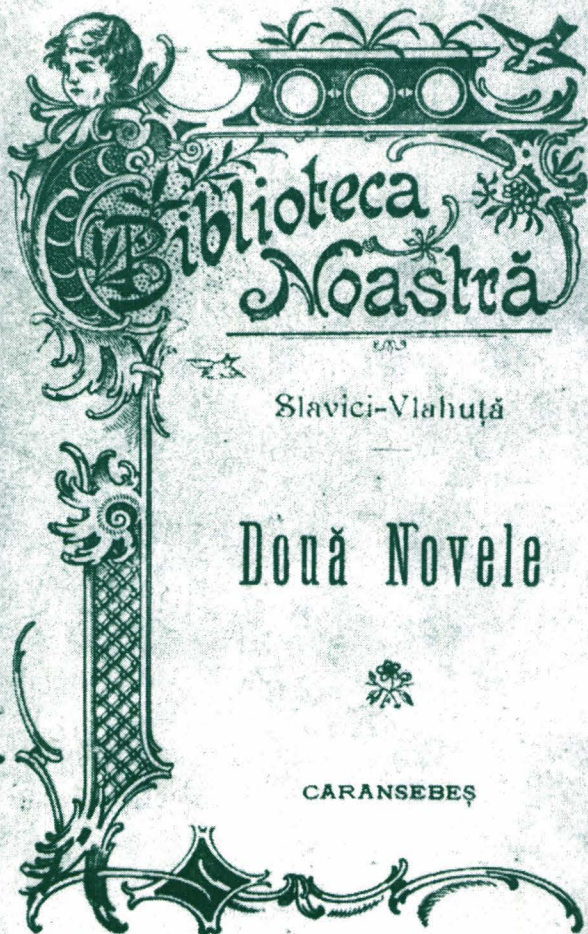
Ne aflăm între înmrejurări grele ale timpului nepriincios intereselor mari bisericești. Vedem aceasta cu toții. Căci, ori încotro ne îndreptăm privirile, numai de greutăți dăm. Dară domnilor, dacă greutățile ne întâmpină, atunci să ne aducem aminte de timpurile grele ale trecutului nostru bisericesc și să luăm pilda de la fericirii noștri antecesori cari nu s-au tupilat înaintea diferitelor greutăți, ci ca niște vrednici bărbați, ca niște fii devotați binelui public bisericesc, subliniez binele public bisericesc, au pus umăr la umăr, până ce au ajuns la izbândă. Nu mă îndoesc de bunele intențiuni, de zelul D-voastre, domnilor deputați, pentru biserica noastră strămoșească. Și de aceea am speranța conlucrării armonioase în toate direcțiunile în ce privește agende de cad în competența sinodului.

În această speranță, cerând de la bunul D-zeu binecuvântarea sa asupra D-voastră, sprijinul Său la lucrările sinodale ale D-voastră declar sesiunea primă sinodală din periodul 14-lea deschisă.

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparchial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIV. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1909". Caransebeș, 1909, p. 43/

(La sinodul extraordinar din 21 sept. v. 1908, a fost ales episcop Filaret Musta - cu 41 voturi din 57 votanți -, dar nu este confirmat de guvern. Aceeași soartă are și Iosif Traian Badescu, ales episcop în sinodul eparchial extraordinar din 29 iun. v. 1909).

Nr. 31.

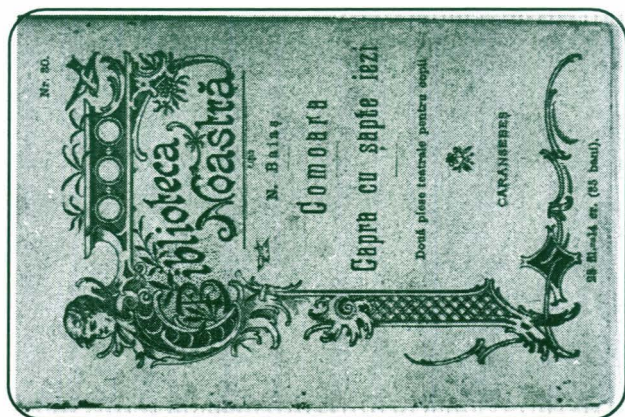

28 fl.=14 cr. (35 bani).

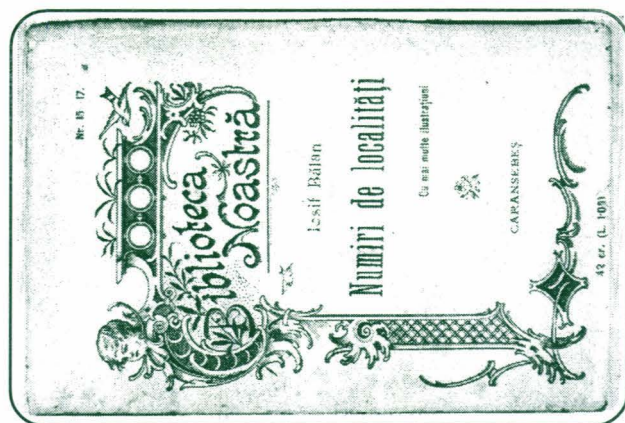
Pagina 83, poziția 190

Pagina 64, poziția 86

Pagina 51, poziția 5

Pagina 58, poziția 63

Din
Istoria Banatului Severin

de
P. Drăgălina

Partea II

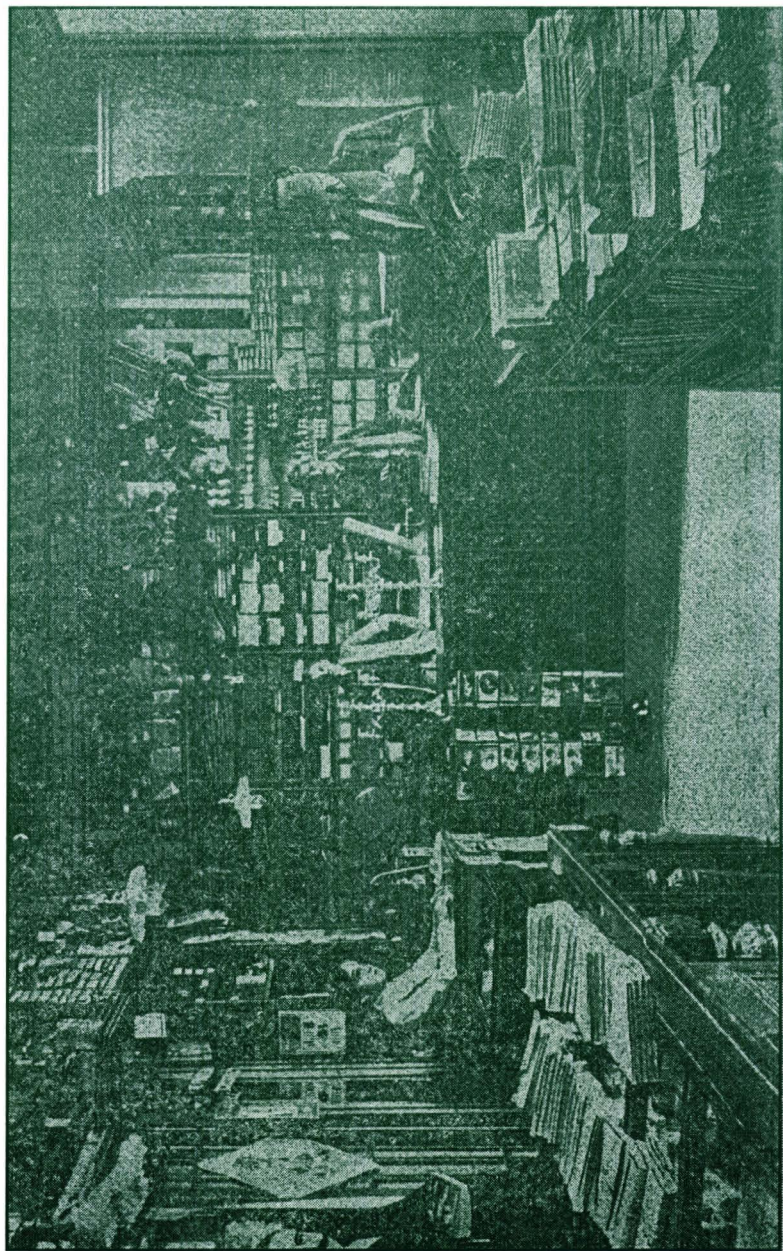
**Severinul sub stăpânirea principilor ardeleni
până la predarea cetăților Caransebes și Logoj
în mâinile Turcilor. 1526-1658.**

CARANSEBES

Pagina 65, poziția 89

Pagina 50, poziția 2

Interiorul librăriei diecezeane (foto 1911)

●Cuvântarea arhimandritului Filaret Musta rostită în deschiderea sinodului eparhial extraordinar din 15 noiembrie v. 1909.

“Venerabile sinod !

Mult stimaților domni deputați !

Ne întrunim astăzi din nou pentru a ne exercita un drept cardinal, alegerea de episcop, garantat prin legea noastră fundamentală, prin statutul nostru organic.

Este, Domnilor deputați, primul caz în biserica noastră, că votul Sinodului eparhial în două rânduri după o altă n-a obținut sancționarea prea înaltă a Majestății Sale. Cazul acesta ne însuflă îngrijire. Istoria este chemată să delucidaze starea lucrurilor, să se restabilească responsabilitățile pentru înfrângerea voturilor, prin care s-a exprimat dorința bisericii pe lângă asistența Sfântului Duh. Noi, Domnilor deputați, în fața situațiunii ce ni s-a creat, nu putem să facem altceva decât să luăm cu omagială supunere la cunoștință hotărîrea prea înaltă a Majestății sale, cu care nici alegerea de episcop efeptuită în al doilea sinod eparhial electoral celebrat în 29 iunie a.c. n-a binevoit a confirma și să procedăm la o nouă alegere de episcop, acum a treia, pentru această mult cercată diecesă a Caransebeșului. Hotărîrea prea înaltă veți binevoi a o afla din raportul ce se va prezenta din partea Consistoriului diecezan.

Mie mi-a revenit onoarea să conduc și acest sinod eparhial electoral în calitate de mandatar mitropolitan și, deși aș dori să mă estind mai pe larg asupra situațiunii, împrejurările nu-mi permit, căci fără îndoială aș trebui să ating corzi, care ar da sunet poate neplăcut pentru unele urechi, și așa s-ar putea presupune că din mine nu vorbește omul neinteresat, ci cel ce se simte vătămat, și aceasta este departe de mine.

Totuși trebuie să mai ating un moment, și anume, dacă am zis mai sus că acesta este primul caz în biserica noastră, când votul Sinodului eparhial în două rânduri după o altă n-a obținut sancționarea prea înaltă trebuie să accentuez cu multă mâhnire sufletească că tot primul caz în biserica noastră când sedisvacanța durează peste normele canonice. Înțeleg, domnilor deputați, primul caz după încheierea periodului întunecos de suferințe grele ale bisericii și respective după răsărirea luminoasă a vieții constituționale a bisericii noastre greco-orientale române. Credem, Domnilor deputați, că astăzi ar fi imposibil așa ceva, dară durere, iată că s-a întâmplat, căci contrar normelor canonice și a Statutului nostru organic, sunt trecute 15 luni de la răposarea fericitului în Domnul episcop Nicolae Popea și noi tot în sbuciumări sufletești ne aflăm, spre nespusa daună a vieții noastre

bisericești și a moralului public. Mi se pare, Domnilor deputați, că suntem aruncați iarăși în era înainte de 1848. Și în această privință, istoria nepărtinitoare este chemată de a stăveri responsabilitățile și am convingerea că le și va stăveri.

Pe lângă aceasta, implorând binecuvântarea lui Dumnezeu asupra D-voastră, Domnilor deputați, declar deschis al treilea sinod eparhial".

/Reproducere din "Protocolul Sinodului eparhial extraordinar pentru alegere de episcop convocat la Caransebeș pe 15 noiembrie v. 1909". Caransebeș, 1910, p. 47/

(La acest sinod eparhial a fost ales (în absență) episcop dr. E. Miron Cristea cu 31 voturi din 58 membri votanți, contracandidatul său Iosif Olariu obținând 24 voturi, iar trei bile au fost albe)

●Cuvântarea episcopului E. Miron Cristea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 25 apr. v. 1910.

"Cristos a înviat !

Onorați domni deputați ai Sinodului eparhial !

Încă nu s-au împlinit 24 de ceasuri de la intrarea mea în acest oraș al reședinței mele episcopoești. Astfel nu pot cunoaște amănunte și din intuiție nemijlocită eparhia, ce sunt chemat a o conduce. Deci vă poftesc să aveți fireasca răbdare în rezolvarea mai ales a afacerilor mai importante până când succesiv voi avea puțința a le cunoaște și eu în amănunte.

Privind totuși cu experiențele ce le am despre starea metropoliei noastre întregi, din înălțimea scaunului arhieresc - ca pe o colină - peste plaiurile întinse ale eparhiei noastre, văd cu ochii sufletului meu deoparte câmpuri de mătase și holde care, surâd de departe și a căror produse bine cultivate și îngrijite de muncitori harnici și conștiencioși, promet roade frumoase; de altă parte multe locuri părăsite, părăginite, pline de scai și polomidă strică armonia întregului și așteaptă brațele puternice de numeroși plugari, cari să tragă brazde lungi în terenul înțelenit. Ne așteaptă pe toți muncă încordată, dar aceasta n-are să ne descurajeze, din contră să ne întărească dorul de muncă izvorât și din conștiința ca noua, generația de azi și de mâine, ne-a rezervat Dumnezeu acest teren de muncă, ca să putem cu toții validă mai ușor și să ne putem câștiga merite pentru biserică, popor și patrie și nume în fața celor de azi și a celor din viitor. Ba mi deșteaptă

în suflet nădejdea de succese multămitoare, când privesc asupra membrilor acestui sinod, căci văd în sânul lui bătrâni venerabili, încărunțiți în munca cinstită pentru biserică și așezămintele ei cu bogate experiențe, pe care cu plăcere le vom pune la dispoziția celor mai tineri, călăuziți de dorul de a le călca în urmă; văd bărbați în puterea vieții, înțelepți și luminați, cari sunt stâlpi și sfinți probați, nu numai ai acestei corporațiuni, ci și podoabe ale bisericii din metropolia întreagă; precum și o mulțime de tineri, cu dor de muncă, gata de a păși pe urmele celor binemeritați și a-și lua și ei partea lor din lucrările pentru progresul bisericii și al credincioșilor ei.

Dacă simțesc în suflet oarecare îngrijorare, aceasta mi-o provoacă numai împerecherile cu manifestațiuni uneori chiar vehemente ce s-au ivit anii premergători în acest venerabil Sinod și în această eparhie peste tot. Acestea și la popoară cu mai multe mijloace și cu mai mari puteri strică și împiedică mersul normal al afacerilor obștești, dară la un popor ca noi, cari suntem avisați la ajutorul și conlucrarea fiecărui om capabil de muncă!

Nu voi să scrutez acum cauzele acestor împărecheri, ci vă rog numai pe toți să lăsați să pătrundă în inima D-voastră glasul mamei noastre, a bisericii, care deopotrivă iubește pe toți fii săi, care ne roagă să uităm neplăcerile din trecut, să uităm toate pentru înviere și în armonie să contribuim fiecare cu ce putem la îndulcirea raporturilor și prin aceasta la progresul obștesc, căci dacă toți vom trage în aceeași direcțiune - atunci și puteri mai slabe pot obține rezultate multumitoare.

Vă sfătuiesc îndeosebi pe toți, muncitori în câmpul vast al eparhiei, ca în toate afacerile activității publice, ce vi s-a încredințat în organismul bisericii, să căutați a fi drepti față de oricine, căci o purcedere dreaptă trebuie să mulțumească și pe cei eventual loviți cu stricteță meritată: Isus fiul lui Sirah ne îndeamnă că **până la moarte să ne luptăm pentru dreptate și Dumnezeu va birui în locul nostru contrari** (14, 17). Psalmistul zice: **Dreptatea și pacea se sărută împreună** (Ps. 84, 11), iar Solomon în pildele sale constată un mare adevăr când zice: **Dreptatea ridică neamul, iar greșeala sărăcește popoarele** (Pild. 14, 34).

On. Domni deputați !

În natura fizică încă obvin furtuni. În decursul lor aveam adeseori simțul ca să apropie sfârșitul lumii. După scurte minute urmează senin. Se ivește curcubeul armoniei și al păcii, și aerul curat îți dă parca viață nouă. Asemenea furtuni sunt necesare pentru curățirea atmosferei. Așa și în viața socială. Furtuna ivită în diecesa Caransebeșului, deși va fi stricat mult în calea ei, în efectul final poate să aibă urmări bune - dacă va înceta la timp.

Doresc ca ivirea mea între D-voastră să fie ivirea curcubeului păcii și

al frățeștei împreună lucrări. Cu acestea vă zic Domnilor deputați, Cristos a înviat și deschid sesiunea sinodului eparhial din anul 1910".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIV. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Duminica Tomei 1910". Caransebeș, 1910, p. 45/

●Cuvântarea episcopului E. Miron Cristea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 17 apr. v. 1911.

"Onorați domni deputați !

Cristos a înviat !

Simțesc în sufletul meu o deosebită bucurie, văzându-vă din nou întruniți în sesiunea ordinară a sinodului eparhial, căci în aceste zile grele - când întâmpinăm pretutindenea piedici mari la promovarea intereselor bisericești, culturale și economice ale eparhiei noastre - însăși prezența D-voastră ne este o încurajare; iară sfaturile D-voastră o bună călăuză în drumul ce ne stă înaintea.

Munca cârmuirii bisericești, a Consistoriului diecezan din un nou period expirat, Vi se va prezenta spre bunăvoință examinare. Și fiindcă o mare parte a acestui period s-a dezvoltat sub conducerea noastră, și deci o cunoaștem, cu deplină liniște putem accentua că în multe direcțiuni s-a dezvoltat o activitate multumitoare, mai ales dacă suntem cu considerare la măsura puterilor de care dispunem și la împrejurările grele în cari trăim. Ici-colea au și început încolți rezultatele acestei munci și avem nădejdea că aceste rezultate se vor dezvolta tot mai mult. Cu toate acestea, mai există terene și afaceri care reclamă o muncă încordată, pentru de-a le aduce în cursul deplin normal; dară-considerând prea modeste mijloace ce ne stau la dispoziție și numărul relativ mic al muncitorilor ce-i avem, în proporție cu alte biserici și alte corporațiuni, - îmbunătățirile așteptate numai succesive și cu încetul le vom putea introduce, nu precum am voi, ci precum vom putea. Dreptaceea nu mă îndoiesc că apreciind și D-voastră acest fapt - veți fi totdeauna cu bunăvoință și obiectivitate la cernerea lucrărilor și la darea îndigitărilor de lipsă pentru viitor.

Îndeosebi ținem să scoatem la iveală din șirul lucrărilor îndeplinite că am preferit a da specială atențiune cauzelor școlare, nu numai că erau cele mai neglijate, ci și pentru că cu începutul anului școlar curent a intrat în vigoare noua lege școlară; și deci - spre a nu expune pericolului de a fi închise multe din școalele noastre confesionale - a trebuit să ne întărim toate puterile posibile, pentru a aduce cât mai multe școale în stare de funcționare, atât în ce privește clădirile și înzestrarea lor, cât și învățământul.

Am dat un șir întreg de circulare, de instrucțiuni și ordine; am emis comisari la fața locului, ori am citat aici organele parohiale spre a le îndemna și încuraja întru susținerea școlalelor bisericeii noastre.

Astfel /, / în timp relativ destul de scurt am inițiat facerea preparațiilor pentru adaptarea radicală sau zidirea din nou a școalelor în preste 60 comune bisericești. În unele locuri clădirile s-au terminat și predat destinațiunii, în altele lucrările sunt acum în curgere. Spre a ușura sarcina poporului, am votat și noi din noul fond până acuma câteva zeci de mii ajutoare comunelor mai sărace și - dacă în unele parohii începerea zidirilor întârzie - cauza este că de-o parte unele organe parohiale nu desvoltă destul zel întru salvarea așezămintelor bisericeii de la care trăesc; iară de altă parte în unele parohii, din sărăcie încă nu s-au putut asigura spesele recerute. Lipsa mare de învățători cualificați de asemenea este o piedică însemnată în mersul normal al învățământului din eparhie.

De asemenea /, / vă atrag luarea aminte asupra raportului pentru înființarea unui fond de pensiune al eparhiei care de o parte să satisfacă cerințele umanitare reclamate de clerul nostru pastoral, iar pe de altă parte să nu lipsească de minimul existenței nici pe membrii Consistoriului și pe oficialii așezămintelor bisericești ajunși la neputință. Cauza a fost cu temei studiată de o anchetă specială și de plenul Consistoriului și dezbătută în trei ședințe lungi. Acceptând și Ven. Sinod principiile statorite pentru crearea unui fond unitar și momentele principale din proiectul de statute elaborat de noi, avem nădejdea întemeiată pe experiențele noastre de fost referent al fondului de pensiune din arhidieceasa transilvană, că facem un lucru bun și mulțumitor pentru toți; iară-purcezând cu energie la exploatarea tuturor izvoarelor de venit - instituțiunea proiectată poate deveni una din cele mai puternice din eparhia întreagă.

Multe griji ne cauzează deficitul însemnat de la fondul general care se susține statornic cu toate restricțiunile ce ni le impunem. Cu izvoarele din centru nu vom putea restabili echilibrul dorit; de aceea emit ideea de care vă rog a vă ocupa ca temeinici cunoscători ai tuturor ținuturilor episcopiei noastre: Nu cumva s-ar putea crea mijloacele de lipsă din o mică dare eparhială după numărul familiilor ce aparțin bisericeii noastre, care să ne acopere necazurile și până ar veni și guvernul țării noastre în ajutor cu o sumă corespunzătoare trebuințelor, cum ajută și alte confesiuni din patrie.

Nu va fi de prisos să amintesc de la acest loc că și câțiva preoți ai eparhiei noastre au crezut a face un serviciu bisericeii noastre ierarhice și lor, când se întâlnesc în așa numite colegii preoțești fără știrea și încuviințarea prealabilă a arhierului și a superiorității bisericești, spre a face preparativele

pentru o organizare încă nelămurită a întregului cler din mitropolie.

Fără a prejudeca hotărârile forurilor metropolitane competente în asemenea chestiuni, trebuie să precizăm din bună vreme părerea noastră în această privință. Anume: ca orice organizație omenească, așa și organizația de azi a bisericii noastre ortodoxe române din provincia metropolitană nu poate avea pretenția a fi pentru toate timpurile o organizație desăvârșită, care să nu mai aibă lipsă de vreo amplificare. Deci poate veni vremea când împrejurările să ceară și totodată să și admită dezvoltarea unor noi ramuri în arborele organismului de azi al bisericii noastre.

Dară o organizare exclusiv clericală cu atribuțiuni administrative cum transpiră din unii articoli scriși de clerici, care agită organizarea preoților - după părerea noastră - o ținem absolut deschisă, întrucât biserica noastră se poate conduce și administra numai în cadrele legale ale organizației marelui Andrei, căreia nu se poate pune altă temelie, decât peatra cea din capul unghiului, pusă de Șaguna cu Statutul organic. În cadrele acestei organizări, fiecare element ce constituie biserica cea vie, fie cleric, fie mirean, poate lua parte la conducerea afacerilor, la îndreptarea scăderilor inerente oricărei lucrări și organizații omenești și la promovarea intereselor obștești în măsura în care își știe desvolta și validita adevărata valoare sufletească de care dispune.

Colecta pentru întemeierea unui nou fond eparhial și îndeosebi pentru zidirea unui seminar episcopesc s-a inițiat prin pastorală-apel, emisă sub numărul 1263/1911. Începutul contribuțiilor e mult promițător și dacă organele bisericești își vor face toate datorința și astfel însuflețirea se va generaliza-rezultatul va trebui să fie frumos. Cu acestea deschid sinodul".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XIV. Sesiunea III. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei, 1911". Caransebeș, 1911, p. 31/

●Cuvântarea episcopului Dr. E. Miron Cristea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 1 apr.v. 1912.

"Venerabil sinod eparhial !

Poporul românesc din patrie, din care o însemnată parte formează credincioșii eparhiei noastre, a Caransebeșului, a fost până bine de curând ușor de condus. Era blând, răbdător, cuviincios și ascultător de conducătorii săi firești. Fără de sfatul lor nu făcea nici un pas mai însemnat. Întreg sufletul poporului era format sub influința binefăcătoare a unei vieți casnice proprii, , deși patriarhale, dară totuși frumoase și originale și sub înrăurirea puternică a bisericii, care în curs de veacuri i-a fost aproape singurul izvor

de hrană sufletească, tocmai de aceea din toate manifestațiunile vieții sale sufletești transpiră același duh sănătos din jurul vetrei strămoșești, precum și mirosul sărbătoresc al fumului de tămâie, care străbătând printre bârnele altcum simplei bisericuțe de lemn - umplea întreaga atmosferă idilică a satelor noastre.

Preoții acestor biserici - ieșiți din elita țăranilor noștri de la sate - se deosebeau de ceilalți credincioși numai prin o cunoaștere mai temeinică a cărților sfinte, a tipicului și a cântărilor bisericesti. Nu aveau oarecare înaltă cultură lumească, dară - în schimb - erau cu atât mai evlavioși, mai buni bisericieni și de-o cinste ireproșabilă. Totdeauna erau strâns legați de toate interesele poporului lor și tocmai de aceea în nici o împrejurare nu se despărteau de el. Între asemenea împrejurări /, / raportul dintre preoți și credincioși era intim, familiar, întemeiat pe încrederea dintre un părinte și fiii săi. Era o legătură indisolubilă. Casa preotului era deschisă tuturor poporenilor, cari ieșeau mângâiați de bunăvoința cu care au fost împărțâșiți de mângâierea sufletească și li s-/ / au dat cuvenitele sfaturi și îndurările lor de toate zilele. Acest fapt întărea mult puterea bisericii noastre ca instituțiune socială.

Dar vremurile nouă au schimbat multe din fața acestei icoane. De o parte preoții s-au ridicat în cultură, fără ca prin aceasta să câștige religiozitatea și evlavia lor, ba dimpotrivă, creșterea lor în institute străine, neținând cont de trebuințele credincioșilor și ale bisericii căreia vor avea să-i slujească, i-a mai îndepărtat de vechile tradiții ale vieții noastre religioase. Acest fapt i-a îndepărtat pe mulți și de poporeni. Relația între preot și fiii săi s-a mai răcit. Casa preotului nostru din multe sate nu mai are aceeași intrare largă și deschisă pentru toți sătenii și pentru toate femeile fruntașilor, care vin ca nașe cu finuții lor în brațe ca să poștească pe **părintele** la botez. Ușa caselor preotești s-a mai închis, căci chiar dacă preoții i-ar vedea pe poporeni săi în casele sale, n-o permite asta "doamna preoteasă", căci mobilele și covoarele aduse ca zestre nu sunt pentru opincile poporenilor, față de care creșterea ei, primită în institute străine de noi și cultura noastră, nu are nici un interes deosebit.

De altă parte /, / mijloacele de comunicațiune atât de ușoare și o mulțime de alți factori au produs oarecare conturbare sau chiar desechilibru în evoluția succesivă și naturală a dezvoltării popoarelor. Curente extreme s-au ciocnit și bătut în capete, producând ca efecte niște extreme, adeseori chiar ridicule. Poporul nostru încă a fost atins de sufletul acestor curente și mișcări sociale și rezultatul este că o foarte mare parte a credincioșilor noștri a ajuns într-o stare de semidoctism care e încă tare departe de nivelul unei culturi adevărate și în conformitate cu firea noastră etnică. În această

stare culturală, poporul este foarte greu de condus; și ușor o poate apuca în o direcție direct primejdioasă.

Acest semidoctism unilateral, miop și periculos își exercită apoi influința sa distrugătoare în toate direcțiunile și își face mendrele pe toate terenurile, corcind toate în jurul său. Casa țărănească își pierde formele vechi originale; internul ei primește caracter de mahala; portul, dansurile, limba se împistrițează cu elemente străine, de nu le mai cunoști originalitatea. Biserica - ca instituțiunea cea mai de frunte a poporului nostru - încă nu-i scutită de acest curent greșit. Arhitectura ei nu mai are nimic artistic în sine; pictura a pierdut orice legătură cu trecutul; podobeile ei interne înfățișează o caricatură a tuturor stilurilor. Până și băieții cei cu ripizile de la slujbele religioase primesc peste stihar gulerul "administraților" papistași.

De la cele externe primejdia trece la convingerile religioase interne, pe cari cearcă a le zgudui și slăbi.

Zilnic avem ocasiunea a vedea simbolul tipic al acestui semidoctism. Eu am văzut nu demult un exemplar clasic al unui asemenea top în persoana unui țăran venit pe la Caransebeș. Avea în picioare ghete domnești, ciorapi până peste genunchi de-o culoare imposibilă, cioareci, cămașă scoasă, în loc de peptar o vestă nemțească, orologiu cu lanț gros, masiv, la grumaz cravată și deasupra un preafrumos cojoc țărănesc cu croi și cusături originale.

V-am atras anume luarea aminte asupra acestei apariții, ca să vedeți amintitul semidoctism personificat într-un tip concret și caracteristic și ca să vă conving că, progresând în asemenea direcții, acuși nu ne vom mai cunoaște. Și cum obștea noastră are influința largă și pe terenul bisericesc, duhul greșit - care a produs asemenea caricaturi - va pătrunde tot mai tare pe terenul și în instituțiunile ce le avem mai scumpe și vom pierde orice legătură cu tradițiile trecutului.

Semne îngrijitoare se ivesc destule. Diferite secte își culeg și dintre ai noștri prada lor, slăbindu-ne și destrămandu-ne rândurile. Se ivesc și în parohiile noastre nazarineni, pocăiți, sămbătari și alți rățăciți, cari ne strică credința ce ne-a susținut, și ne profanează tainele, tradițiile și obiceiurile bisericești care ne-au întărit și binecuvântat. Ba unii, de exemplu, ignorând orice rugăciune și binecuvântare a bisericei, - țin că e de ajuns ca o nuntă să fie validă dacă mirii și nuntașii au fost fixați la un moment potrivit de un aparat fotografic. Precum țăranul de mai sus și-a schimonosit prin înfățișarea sa esteroară originalul port al părinților săi, așa aceștia din urmă își batjocoresc convingerile interne religioase ale bisericei strămoșești. Și cum am ajuns la o asemenea decadență ? Cauzele pot fi multe; dară desigur una principală este neglijarea din partea noastră a poporului și a tendințelor

lui de dezvoltare continuă și într-o direcție sănătoasă. Conducătorii ieșiți din sânul lui l-au lăsat de sine; nu i-au dat îndrumările sănătoase de care avea lipsă ca să nu rățăcească pe căi greșite. Cu destul de puține excepțiuni, cei mai mulți s-au interesat de popor, numai atunci când au avut lipsă de sprijinul lui, sau au avut vreun câștig în urma slujbei ce o au.

Răul e constant. Deci ce-i de făcut pentru a împedeca lățirea lui? Să ne întoarcem la viața patriarhală din trecut e cu neputință. Lumea ne împinge înaintea vrând-nevrând. Poporul e ca o apă vie, ce mereu vrea să curgă, să se miște, să se desvolte. Trebuie deci să reluăm firul unei dezvoltări normale încopciate de tradițiile trecutului. Aceasta se poate numai prin mijloacele unei culturi adevărate și temeinice, izvorâte din trebuințele proprii și scutite de curențele cari nu se potrivesc cu noi și cu țara noastră. Clericilor și învățătorilor noștri trebuie să le dăm o cultură temeinică, din care să transpire ca un fir roșu duhul unei creșteri religioase, bisericești, conștie de toate tradițiile trecutului și aspirațiile viitorului, care să deștepte în sufletul lor simțul misiunii apostolești ce o au; altcum vom privi în oficiul lor o slujbă ca toate slujbele, a /le / căror îndeplinire le îndeplinește de dragul unei plăți mai bune sau mai rele.

De altă parte și catiheții noștri trebuie să-și dea silința a sufla și în inima elevilor lor un puternic duh bisericesc, ca nici inteligența mireană să nu iasă din ogașul tradițiilor bisericeii părinților noștri de care se țin și care de multe ori îi ușurează creșterea prin ajutoarele ei însemnate ce le primește de la ea. Este generală plângerea împotriva domnilor mireni că nu se interesează desinteresat de biserică și că s-au înstrăinat de duhul bisericeii strămoșești, care stăpânea atmosfera din casa părinților lor. De acest duh bisericesc au cu atât mai mare lipsă, cu cât în urma principiilor constituționale, pe care stă viața internă a bisericeii noastre, fruntașii mireni - ajungând în corporațiunile bisericești, atât inferioare, cât și superioare - sunt chemați a fi un stâlp puternic al clerului arhierelui întru conducerea bisericeii noastre naționale și mai ales a instituțiunilor ei de tot soiul. Iată de altă parte inteligența trebuie să premeargă de exemple bune poporului pe care voim a-/l ține cât mai alipit de biserică și instituțiunile ei. Având inteligența noastră clericală și mireană în totalitatea ei o asemenea adevărată creștere, vor înțelege toți - și nu numai un număr retras din ei - că datorința sfântă au de a-și rupe o parte din timpul de muncă și pentru cauzele obștești și îndeosebi pentru întărirea și ridicarea în cele bisericești și culturale a credincioșilor eparhiei noastre. Pilda celor zeloși în această privință trebuie să se generalizeze.

Vă invit deci pe toți fruntașii eparhiei prezenți aici și pe cei de

acasă - clerici și mireni - să stimuleze cu temei starea credincioșilor bisericii noastre, să le cunoască nevoile și aprofundeze trebuințele. Să stărue a găsi și mijloacele ducătoare la scop spre o îndrumare sănătoasă a dezvoltării lor ulterioare. Bine pregătiți să caute vreme cu privilegiu de a descăleca cât mai des în masele largi ale poporului, spre a le da - fiecare în sfera sa de competență - îndrumări în cele bisericesti și culturale, curățind holda de buruieni și neghină, ca astfel floarea unei înaintări sănatoase să se poată desvolta neînduplecată.

Și fiind că sărăcia cu cultura formează doi poli opuși - care se resping unul pe altul - în interesul asigurării unui progres cultural vădit, trebuie să-i dăm poporului și îndrumări în cele economice sprijinind unde nu ne pricepem înșine, cel puțin pe acei factori care lucră pentru progresul economic al cetățenilor.

Când poporenii eparhiei se vor convinge că noi, fruntașii lor, ostenim și ne apropiem desinteresat de ei, spre a-i lumina, spre a-i întări și a le arăta căile ce duc la binele lor, și că îi cercetăm nu numai când avem lipsă de ei sau așteptăm de la ei un câștig, ba dincontra, chiar să jertfim din al nostru muncă și bani - pentru înaintarea lor: atunci cu încredere se vor apropia și lipi de noi, de biserică și de așezămintele ei. Sfătuitori și îndrumători de încredere vom fi noi; iar dacă nu, vom fi capabili de a fi lăsat credincioșii pe mâna unor proroci mincinoși sau sectari primejdioși deopotrivă pentru biserică și pentru stat. Cu aceste vă zic: **Hristos a înviat!**

Să ne nizuim toți a reînvia la o nouă activitate, toate forțele de muncă din episcopia noastră, spre sporirea și întărirea bisericii și instituțiilor ei, spre înaintarea în toate privințele a credincioșilor ei și prin aceasta și spre binele iubitei noastre patrii, a cărei înălțare o dorim și o urmărim prin munca noastră".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XV. Sesiunea I. Convocat la Caransebeș pe Duminică Tomei 1912". Caransebeș, 1912, p.44/

●Cuvântarea episcopului Dr. E. Miron Cristea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 21 apr. v. 1913.

"Domnilor deputați !
Cristos a înviat !

Anul trecut a fost un rău an economic. Calamitățile provocate de slaba recoltă le-au mai mărit nemaipomenita criză financiară care s-a înstăpânit peste întreaga țară de atâta timp. Această situație a influențat

mult și asupra stării sufletești a poporului - precum din toate părțile - așa și asupra credincioșilor din eparhia noastră, punându-ne o puternică stavilă în calea spre progres; ba în multe părți mai ales susținerea școalelor confesionale a întâmpinat mari greutăți, neputându-se încasa regulat contribuțiunile ce comunele bisericești au fost luat asupra-le. Iară dacă mai luăm în considerare că noua lege școlară care ridică în măsură însemnată salariile învățătorilor stă la pragul sancționării preaînalte, trebuie să fim cuprinși de cea mai mare îngrijorare față de soarta și viitorul școalelor noastre.

Credincioșii eparhiei Caransebeșului, însuflețiți de dorința de a/-și susține școalele lor proprii și cu limba de propunere românească, a adus din 1907 până acum mari jertfe, impunându -/și o dare de cult de 30-40-60-80-100, ba și mai mult de 100% exclusiv pentru acoperirea trebuințelor școlare. Astfel visteria țării a fost cruțată și avem abea vreo 26 parohii care beneficiază de întregire de la stat de salariu învățătoresc și și acelea au sume mai mult mici și neînsemnate. Acestor frumoase jertfe este a se atribui îmbucurătorul fapt că eparhia noastră n-a pierdut de la 1907 decât câteva din școalele sale, pe lângă că unele au stat închise din lipsa de puteri didactice. Acum însă pentru multe din parohiile care susțin școale sarcinile noi, fără ajutor din visteria țării, ni se par insuportabile.

Drept aceea atrag atențiunea Ve. Sinod asupra acestui îngrijorător fapt, rugând pe domnii deputați ca temeinici cunoscători ai referințelor din parohiile noastre, ca să ne indice căile și mijloacele de lipsă pentru salvarea școalelor spre a preîntâmpina grava lovitură, ce ar simți-o biserica întreagă dacă am perde așezămintele noastre școlare, atât de scumpe nouă tuturor.

Pe lângă starea financiară precară cu care am avut de luptat, ni-a succes a obține și-n anul expirat câteva rezultate frumoase. Așa de ex. fondul pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor de preoți a capitalizat 51.615 cor., din colecta pentru zidirea seminarului am încasat 33.837 cor. iar fondul bisericesc clerical a crescut cu aproape 30.000 cor. (în 1911 cu 7741). Asemenea rezultate am putut ajunge mulțumită zelului și constientiozității organelor noastre centrale, a membrilor și oficialilor konzistoriali, precum și energiei cu care s-au regulat unele izvoare de venit.

De altă parte ni-a succes a aduce și institutul seminarului care a cauzat în trecut bisericei atâtea greutăți, în stare normală, instituind și un corp profesoral tânăr și deplin calificat, care sub controlul statornic ce-l exercităm, este îndreptat spre o îndeplinire tot mai succeasă a chemării sale.

Dacă pentru a susține atât la Konzistoriul, cât și la seminar o

îmbunătățire continuă în mersul afacerilor, biserica este datoră a se îngriji acum fără amânare nu numai pentru asigurarea existenței tuturor muncitorilor ei din centru, amenințate prin deficitul ce de un șir de ani se menține la fondul general administrativ, ba chiar crește, ci și de o posibilă ameliorare și regulare a plăților lor. Aceasta prin colecte ocazionale și incidentale nu se poate ajunge, ci trebuie căutate și aflate izvoare sigure și permanente, a căror munificență să îngăduie acoperirea anuală a trebuințelor curente și urcate, mai ales că instituirea de câteva noi puteri de muncă (referent la epitropie, exactor și casar speciali etc.), încă este reclamată de mari și simțite interese ale bisericei.

Onorații membri ai Ven. Sinod sunt deci poftiți a supune mai amănunțit studiu propunerea pentru o nouă regulare a competențelor diecezane conform referințelor și a necesităților urcate de azi, ce am înaintat în această privință, cumpănind bine și temeinic tot ce poate fi în interesul realizării acestei regulări, căci izvorul, calea indicată în acea propunere ne pare cea mai favorabilă pentru viitorul bisericei noastre. Asemenea să dați spețială atenție proiectului de statut pentru fondul de penziuni și ajutoare, despre care sperăm că va deveni un așezământ nu numai de umanitate, ci și de mare folos pentru creșterea fiilor preoțimii noastre pastorale; precum și cu elaboratul konzistorial privitor la introducerea unei contabilități moderne, duple, la Konzistoriul eparhial.

În sfârșit, nu-i permis să ne scape din vedere - ca corporațiune bisericească - mai ales nici îngrijirea de a întări sufletește poporul din eparhie, care în multe părți continuă a slăbi în dragoste către credința strămoșească, către biserică și așezămintele ei. Întru stavilirea acestui rău și întărirea credinței strămoșești, apelăm la sprijinul și conlucrarea tuturor, cerându-vă îndeosebi ca prin toate mijloacele posibile să ne ușurați astfel sarcinile, încât să ne fie cu puțință a face nu numai cât mai dese vizitațiuni arhieresti, ci și ca ceilalți dignitari bisericești să ne putem cabori cu cât mai multe ocaziuni la poporul din parohii; iară protopopii și preoții dimpreună cu toți, căror ne zace la inimă viitorul bisericei și poporului precum și binele patriei, trebuie să desvolte mai mult zel și mai întezită activitate pastorală întru apărarea celor mai scumpe comori ale sufletului nostru și întru readucerea celor porniți pe căi greșite iară la staulul bisericii strămoșești și a tradițiilor ei. În același scop este de mare trebuință să ne permiteți și până când vom dispune de mijloace mai însemnate, ca barem din unele cruțări bugetare să folosim ceva sume de bani pentru procurarea și lățirea în popor și mai ales în tinerime a unor broșuri de cuprins religios moral și patriotic, căci și pe această cale s-ar putea încâtva suplini lipsa de până acum a unei catehizări

sistematice a tinerimei, ceea ce e o principală cauză a slăbirii sentimentului religios și bisericesc în multe comune din eparhie.

Întrucât ne va succeda a rezolvi în mod favorabil aceste chestiuni importante, vizate în cuvântul nostru prezidial precum și celelalte cauze transpuse în competența Ven. Sinod, vom avea mulțumirea a fi făcut un deosebit bine scumpei noastre biserici, a credincioșilor ei și a patriei. În această nădejde deschid sinodul".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial al diecezei Caransebeșului. Periodul XVI. Sesiunea II. Convocat la Caransebeș pe Dumineca Tomei 1913". Caransebeș, 1913, p.47/

**●Cuvântarea episcopului Dr. E. Miron
Cristea rostită în deschiderea sinodului eparhial din
13 apr. v. 1914.**

"Domnilor deputați !

Precum în viața celorlalte popoare, așa și-n viața poporului nostru românesc din patrie, biserica noastră ortodoxă română după organizația ei nu este exclusiv o instituțiune religioasă, ci și propeveduitoare culturii românești în masele largi ale credincioșilor ei.

Considerând starea credincioșilor, a poporului nostru, misiunea culturală a bisericii a devenit de-a dreptul o necesitate vitală, căci știut este căci popoare mari cu multă forță fizică și-au pierdut existența, fiind prefăcute de popoare mult mai mici dară superioare în cultură. Multe popoare de acest fel, inculte, au dispărut din lume cu toată comoara sufletului lor specific; ba uneori, între alți factori, poate și însăși credința comună cu a popoarelor conlocuitoare să contribue la asimilarea unui popor, ce nu se știe ridica la un nivel cultural care să-i asigure individualitatea etnică.

Deci, în interesul asigurării credinței noastre strămoșești și a bisericeii sale și în interesul viitorului credincioșilor noștri și prin aceasta și în interesul iubitei noastre patrii, trebuie să facem tot ce ne stă în putință pentru întărirea nu numai a ortodoxismului credinței noastre, ci și pentru promovarea culturii noastre românești, infiltrate de duhul învățăturilor bisericești.

Cultura, în înțelesul modern al cuvântului, nu constă numai dintr-o sumă de cunoștințe, de lipsă pentru instruirea noastră individuală, ci cu adevărat cult se poate numi azi acel individ și acel popor care are și o largă pricepere și un viu interes nu numai pentru trebuințele sale individuale și familiale - fie acelea de orce soiu - ci și pentru afacerile obștești ale bisericeii, neamului, patriei și omenimei în toate ramificațiunile lor multiple. Iară acest

interes nu-i iertat să rămâie platonice, ci să se manifesteze într-o muncă stăruitoare pentru progresul obștesc și într-un spirit de bogate jertfe pentru instituțiunile care mijlocesc acel progres în toate direcțiunile.

Aplicând acest culturo-metru la organismul eparhiei noastre, constatăm că poporul sau credincioșii eparhiei sunt, în general luat, încă departe de nivelul unei gradații mai însemnate. În unele locuri, ce-i drept, se fac frumoși pași înainte sub conducerea unor fruntași pricepuți, muncitori și desinteresăți, dară ne lipsește organizația conștientă a unei activități cu sistem și ramificațiuni productive în toate satele și cătunele locuite de credincioși de-ai noștri. Cauza principală este de a se căuta în faptul că ne sunt prea slabe instituțiunile din centru.

Un pas înainte putem face în această privință în prima linie, dacă de o parte vom salva și asigura așezămintele de cultură centrale ce le avem, căci din ele trebuie să mănecă curentul dătător de viață care să învieze parahiile noastre și scoalele lor confesionale; apoi dacă ne vom da silința a crea și alte instituțiuni culturale, a căror trebuință o simțim de mai arzătoare.

Mărit sinod ! Din rapoartele ce vi le-a prezentat Conzistorul eparhial an de an v-ați putut convinge că instituțiunile noastre centrale, atât Conzistorul, dar mai ales seminarul cu ambele sale secțiuni - teologică și pedagogică - au să lupte cu multe greutăți și mizerii care le stingheresc activitatea și cari nu mai sufăr amânare.

În privința învățământului din ele s-au creat, ce-i drept, stări mai normale, dară acele nu se pot susține și desvolta, dacă nu vom regula cât mai curând într-un mod mai corespunzător și trebuințele urcate ale traiului de astăzi.

Oricât de frumoase vorbele cu cari cu anii din urmă cei mai hotărâtori și valoroși factori din înaltul guvern al țării noastre au recunoscut îndreptățirea poporului român din Ungaria la o cultură națională română cu toate fireștile ei condiții și urmări: - acelea nu ne vor aduce nici un folos real dacă nu ne vom însufleți înșine - nu cu cuvinte ci cu fapte - pentru cultura noastră națională.

Toți conducătorii cuminți ai țărilor și neamurilor susțin că viitorul unui popor zace în rădăcinile sale, adică în puterile sale proprii. Aceste rădăcini trebuie să le cultivăm și întărim, iară cu o cale puterile răzlețe trebuie să le închegăm spre scopul unitar al cultivării maselor poporului, prin directiva apostolilor ieșiți din instituțiunile centrale și prin munca neobosită a așezămintelor din parohii, îndeplinind astfel și o însemnată muncă patriotică pentru o parte foarte considerabilă a cetățenilor patriei comune.

Cine cunoaște puterile parohiilor noastre la cari am putea reflecta pentru echilibrarea finanțelor eparhiei și pentru sporirea resurselor, de cari iminent avem trebuință, acela trebuie să constate că, deși unele parohii cu școale primare confesionale solvesc o dare de cult în procente, încât acelea fără nici un preț nu se mai pot urca, mai ales că pentru zidiri de școale noi încă mai au și azi de achitat câteva sute de mii de coroane luate ca împrumut: - totuși alte comune, care nu susțin școale proprii, au o dare culturală neînsemnată, minimală. O parte din aceste comune bisericești este în stare bună materială, sau chiar foarte bună, încât o contribuie la fondul general al Conzistoriului o pot suporta chiar fără să simtă. Ba avem chiar și parohii unde credincioșii nu plătesc nici un soi de dare bisericească. Deci cu cruțarea celor însărcinați mai există izvoare care pot augmenta fondul nostru general fără nici o greutate.

Îndeosebi mă simt însă dator să atrag atențiunea intelectualilor poporului nostru asupra unei datorințe a cărei împlinire biserică o așteaptă de la ei. Se știe că strămoșii în care au ajuns așezămintele noastre culturale-școalele confesionale - în deceniul ultim n-au avut de urmare descurajarea credincioșilor noștri din mitropolie, din contră le-a mărit dragostea lor pentru ele, iară însuflețirea a produs fapte și jertfe ca nicicând mai-nainte în întreaga lor viață bisericească aproape bimilenară, încât nu la sute de mii, ci la milioane de coroane se evaluează jertfele ce și le-au impus poporul nostru din patrie în timpul din urmă.

În arhidieceasa Transilvaniei și în eparhia Aradului intelectualii merg, precum li se cuvine, în fruntea poporului și în privința jertfelor pentru biserică și instituțiunile ei. De ani de zile și-au impus o specială dare de cult, care produce în bugetul consistoriilor un spor anual de multe zeci de mii. În eparhia noastră, pătura de sus a intelectualilor nu are vreo specială sarcină culturală, afară de câteva parohii centrale și mai ales de Lugoj, unde aduce jertfe foarte lăudabile, solvin o familie chiar peste 600 cor. și alta aproape trei mii de cor. anual, iar în comparație cu contribuția culturală ce o plătește inteligența altor confesiuni din patrie, contribuiriile noastre sunt de tot minime.

Deci a sosit timpul să aplicăm față de toți cărturarii noștri cari s-au ridicat din popor și trăesc de la el, cuvântul liturgic "ale tale dintru ale tale", adică să decretăm după exemplul celorlalte eparhii surori ale mitropoliei noastre, pe bărbații din clasa intelectualilor noștri o dare culturală pentru eparhie și instituțiunile ei centrale.

Vă atrag deci în special luarea aminte asupra proiectului ce-l va prezenta în această privință V. Conzistor. Acceptarea lui devine cu atât mai

ușoară, cu cât abia se putea combina o dare mai modestă, încât o mică cruțare a cheltuielilor de prisos, cu toți adeseori le facem, ne dă puțința a o achita; iară de altă parte spre lauda intelectualilor noștri fie zis, mulți membri din sânul lor ne-au cerut ei înșiși cu insistență, ca să fie înrolați și ei toți în șirul celor cu drag voesc să jertfească pentru biserică și cultura națională a poporului ei.

Domnilor deputați !

În așteptările și prin nădejdea că prin conclusele aduse în sesiunea aceasta, nu numai veți pune capăt deficitului din bugetul Consistorului, ci veți și spori venitele lui, spre a putea face îmbunătățirile juste, fie exclusiv din puterile proprii, fie și prin solicitarea înaltului guvern de a urca dotația eparhiei - deschid sinodul, dorindu-vă muncă rodnică și binecuvântându-vă cu Cristos a învia !".

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial al diecezei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XVI. Sesiunea III. Convocat pe Dumineca Tomei 1914". Caransebeș, 1914, p. 36/

●Cuvântarea episcopului Dr. E. Miron Cristea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 17 apr. v. 1916

"Cristos a învia, Domnilor Deputați !

Această sesiune a sinodului nostru eparhial trebuia să se întrunească în anul trecut - 1915 - ceea ce nu s-a putut face, după ce consistorul nostru, din cauza situațiunii excepționale în care atunci se afla o mare parte a eparhiei, a decis a se amâna termenul alegerilor de deputați pentru sinod pe mai târziu. Trupul de sud al eparhiei făcea adecă parte din însuși teritoriul de războiu sudic, iară altă parte era declarată ca teritor de război, unde orice mișcare e supusă măsurilor militare excepționale. De altă parte /, / marea majoritate a bărbaților membri în sinoadele parohiale și cu dreptul de alegători în biserica noastră era și este și acum concentrată la oaste și pe toate fronturile de război, își face datoria nu numai spre mulțumirea superiorilor comandanți, ci adeseori spre admirația lor, dovedind pretutindenea prin noi fapte, atât tradiționala alipire și fidelitate a poporului românesc cătră tron și patrie cât și un eroism, eroism recunoscut de factorii competenți și de mulțimea medaliilor și decorațiunilor împărțite la ordinul preînalt al însuși Majestății Sale Regele.

Venerat sinod !

Bucurându-mă de reîntrarea în cadrele constituționale a vieții noastre

bisericești, am să vă atrag luarea aminte asupra faptului că deși în multe privințe am fost stingheriți de stările excepționale ce domnesc pretutindenea, totuși, pe lângă toate piedecile și greutățile elementare ce se ivesc mereu, afacerile eparhiei au fost în cei mai muți rami de activitate pași spre progres. Îndeosebi după ce ne-au succes a salva școalele noastre populare, regulând tocmai în timpul acesta al crizelor financiare al potopurilor și al războiului mondial, salariile învățătorilor și zidind edificii corespunzătoare legii și cerințelor pedagogice, cum altădată în decenii întregi nu s-au făcut, am început cu insistență mai mare controlul socoților bisericești din parohii, ceea ce a dat mult de lucru, mai ales că în unele părți erau de zeci de ani neglijat acest teren. Dar bunul început va trebui continuat cu toată energia în interesul administrării corecte a averilor din parohii (...)

Amintire merită mersul normal și îmbunătățit al afacerilor de la tipografia diecezană, unde pe lângă că am cumpărat litere noi și o presă și cele aparținătoare cu 17.000 coroane plătite, am ajuns în situația mulțumitoare de a achita anul acesta toată datoria la Consistoriul eparhial, șolvind în anii din urmă în capital și în interese aproape 28.000 cor.

În toiul multelor supărări și cazuri de jale câte le resimt în anii din urmă toți cetățenii țării și cu ei fiii bisericii noastre, ne-a ajuns la începutul anului acesta și moartea IPS nostru arhiepiscop și mitropolit Ioan (...). În asemenea timp de generale necazuri, și de sufltească dogoreală, au simțit desigur toți credincioșii eparhiei noastre o răcoare și binefăcătoare rourare, când au aflat de fapta plină de dragoste față de biserica noastră și de poporul ei acum fericitului nostru fondator Dr. Petre Borlovan de la Bocșa Montană, carele a testat din întreaga sa avere de peste 195.000 cor. și din o frumoasă casă din Bocșa Montană spre scopuri bisericești și umanitare aproape tot, afară de 17.000 cor. date fratelui său Dumitru, un țăran frunțași din Sălbăgel (...). Cel mai îmbucurător însă din toate momentele vieții noastre obștești a ultimilor ani este că acest lung și crâncen război a reînviat cu elementară forță viața bisericească în sufletul poporenilor noștri. În ziua necazului s-au întors mulți cu fața spre calea lui Dumnezeu pe carele în zilele bune îl uitaseră (...). Decenii întregi ne-am năzuit și căznit a cultiva în poporenii noștri simțul de cetit și a le deștepta dragostea după lectura religioasă. Progresul era încetinel. Deodată războiul însă ne-a întrecut pe toți. Dar ce s-a făcut în scopul acesta e mult prea puțin de uriașele trebuințe ce se tot ivesc (...). Rugându-vă să ne indicați și eventuale căi și mijloace de a înainta și în direcțiunile în care, fie din lipsă de putere, fie din cauza împrejurărilor încă n-am putut progresa deajuns, declar sesiunea prezentă a Sinodului eparhial deschisă".

●Cuvântarea episcopului Dr. E. Miron Cristea rostită în deschiderea sinodului eparhial din 9 apr. v. 1917.

Domnilor deputați !

*Cristos a înviat ! (Deputații răspund: **Adevărat c-a înviat**)*

*Da, aveți dreptate. Cristos a înviat. Ba de la eruperea acestui războiu, care s-a estins acuma și asupra continentului al cincilea, chiar de trei ori am prăznuit învierea lui Cristos; dar cu toate acestea sublimile lui învățături despre iubirea deaproapelui sunt cuprinse încă de o puternică elipsă încât pacea lui Cristos, sau după cuvântul apostolilor neamurilor, **pacea lui Dumnezeu care covăsește toată mintea**, încă nu are destulă lumină și căldură prielnică pentru de a putea prinde rădăcini statornice în inimile celor ce conduc destinele tuturor popoarelor, ce se războiesc.*

Glasul preabunului și bătrânului nostru împărat și rege Francisc Iosif I a trebuit să se despartă /, / către finele anului trecut /, / pe vecie de țările sale în toiul celei mai crâncene războiri, ce-i drept mulțumit de succesul armelor sale și de vitejia popoarelor sale, dară totuși amărît în suflet că nu s-a putut despărți de popoarele sale în mijlocul binecuvântărilor păcii pe care totdeauna a dorit-o. Moartea lui a stărnit în inima fiilor bisericii noastre ortodoxe române sentimentele celei mai adânci recunoștințe pentru toate binefacerile de câte a împărtășit și pe credinciosul său popor român din patrie în cursul atât de îndelungatei sale domnii. Căci nu numai dobândirea frumoasei autonomii, pe temeiul căreia s-a făcut organizarea bisericii noastre din mitropolie, ci afară de câteva instituțiuni culturale cu activitate mai restrânsă, întreg progresul ce l-au făcut românii din patrie - ca biserică și neam - atât pe terenul bisericesc, cât și cultural, social artistic și economic câte în timpul glorioasei domnii a acestui rege. Avem deci motive puternice de a regreta, nu din dorința oficială, ci din recunoștință fiască moartea lui întâmplată la adânci bătrânețe.

*Mângâiere ne oferă faptul că urmașul său în tronul glorioșilor Habsburgi, Majestatea Sa Carol IV - deși tânăr - se arată a fi împodobit cu alese virtuți de înțelept domnitor, carele vrea mulțumirea tuturor popoarelor sale și a tuturor claselor de cetățeni și carele a anunțat la urcarea Sa pe tron că vrea să domnească în sânul păcii. Astfel putem avea nădejdea că va conlucra ca să se îplinească cât mai curând cuvintele apostolului Pavel, când zice: **Și Dumnezeul păcii va fi cu noi** (Filip. IV, 4). Când se va*

împlini acest cuvânt, bucuria va fi mare, căci ea se va resimți pe toate continentele lumii; iară poporul nostru alături de celelalte popoare - va ajunge a fi părtași la răsplata, promisă prin rostul unuia dintre întâii săi sfinți, pentru ținuta loială, pentru jertfele mari și vitejia cu care am contribuit la apărarea țării și a tronului; iară sub aripile ocrotitoare ale păcii și liniștei - biserica și așezămintele ei are să înceapă o eră de nouă activitate, de întărire și progres.

Îndeosebi așteptăm noi, cei de la cârma eparhiei, aceste zile, nu numai spre a vedea reîntorși la vetrele lor multele zeci de mii dintre iubiții fii suflați, ci și pentru ca atât munca noastră de la Conzistoriu, cât și activitatea instituțiilor noastre de învățământ să poată reveni la cursul deplin normal, din care multe piedici și mizerii provocate de războiu, le-a scos binișor, mai ales că din 272 învățători, 148 sunt înrolați. Multe greutăți am simțit de exemplu la oficiul cassei conzistoriale, unde continu /u/ a trebuit să facem supliniri iară încheierea socoților fondurilor și fundațiilor lor centrale pe 1916, și așa cum este, s-a putut face cu extreme încordări ale unor oficiali. Asemenea a suferit și suferă seminarul nostru în ambele secțiuni, căci abstrăgând de la durerile și jalea generală din aproape toate familiile, de care nici familiile elevilor noștri seminariați n-au rămas cruțate - referințele lor de trai și locuințe, lipsele de tot felul provocate de scumpetea nemaipomenită, multele îmbolnăviri și mai ales necorespunzătoarele sale de învățământ în cari au fost nevoiți să se îndesuiască, recvirate fiind salele de prelegere pentru tebuințele militare, au influențat în mod simțitor mersul învățământului, silind pe elevi ca să lupte cu greutatea multă întru satisfacerea îndatoririlor lor de școlari.

Secția pedagogică a fost și la noi, ca și în alte părți, de-a dreptul deranjată de războiu. Elevii cursurilor III și IV rând pe rând au fost înrolați aproape toți. Astfel silințele noastre și ale Conzistoriului nostru, de a impopula mai bine secția pedagogică au fost din nou zădărnice, fără vina noastră. De altcum, în comparație cu seminarele din alte părți, pare că totuși la noi, cu toate greutățile, au decurs învățământul relativ mai normal.

Cu revenirea păcii, Conzistorul eparhial va continua silințele sale de a suplini lipsele ce se vor constata. În privința impopulării pedagogiei noastre confesional însă cerem de pe acum și sprijinul d-voastră și al tuturor factorilor noștri bisericești îndemnând și sprijinind tinerii din partea locului ca să se înscrie la cursurile lui, căci sporirea numărului elevilor și a învățătorilor este o chestiune de existență a acestui institut și o tebuință, care mai ales după războiu, va fi tot mai simțită.

De asemenea /,/ se impune de a da și clerului parstoral, ca și

învățătorilor confesionali, mai multă ocazie într-o a-și continua și după intrarea în viața oficială, câștigarea de cunoștințe teoretice și practice din domeniul bisericesc și cultural, astfel toți preoții să înainteze cu timpul și să stea la înălțimea culturală a timpului; altcum, spre dauna activității pastorale, trebuie să vedem cum după un șir de ani, pe foarte mulți preoți îi absorb exclusiv preocupățiunile de ordin economic.

În scopul acesta /,/ organizarea preoților într-o asociație a clerului cu ramificațiuni de conferințe preoțești după protopresbiterate, cum sunt și azi, ar face bune servicii și ar împlini și o veche și îndreptățită dorință a preoților care în alte bisericii demult s-a întrupat. Iară cel mai neglijat teren din câmpul vast al misiunii bisericești este, fără îndoială, educația religioasă a păturilor largi ale credincioșilor noștri. Până acum /,/ în întreaga mitropolie nu s-a făcut destul în această direcțiune care nu mai poate fi mult timp amânată, mai ales că cea mai mare parte a poporului nostru se învârtă și azi în cadrele visului Maicii Preceste: Poporul de la țară a început să cetească; mai ales s-au dedat cu cetitul țăranii concentrați în cursul războiului de acum. Acest dor după lectură instructivă nu va înceta nici după războiu. Deci trebuie oferită țăranimei noastre lectură aleasă și de cuprins religios, căci nu ne poate fi indiferent din ce izvor își stâmpără credincioșii bisericii noastre setea sufletului lor.

În această direcțiune va fi de folos predica. Amvoanele bisericilor noastre în multe locuri au început a învia. Mulți preoți predică destul de des. Pilda acestora trebuie să îndemne pe toți ca să-i urmeze. Deși nu aștept ca în biserica noastră cu rit plin de atâta sublimă, instructivă și edificatoare poezie religioasă, predica să devie ceea ce este de exemplu la confesiunile reformate, fără rit, totuși apelez de astădată de la acest loc la preoțimea noastră ca, întru educarea religioasă a credincioșilor, să cultive toți, barem în anumită măsură, și predica, căci biserica noastră, tocmai pentru a fi mântuitoare, este și trebuie să fie învățătoare, adică după cuvântul evanghelistului Matei /,/ lumina bisericii nu-i iertat a se pune sub obroc, ci trebuie să lumineze tuturor și cel ce vă învață se va chema mare întru împărăția cerurilor. Și fiind că nu fiecărui preot i s-a dat darul a fi și orator, să reînvie unii vechiul Chiriacodromion și alte asemenea colecții bune de predici de autori mai noi, alese și trimise de superioritățile noastre bisericești, încă vor fi de folos.

Un puternic mijloc de educație religioasă, pe care îl dorește și așteaptă credincioșii noștri, este a Foaie de cuprins religios, bisericesc și cultural, cu ceva instrucții de economie și cu spicuri din întâmplările zilei, scrisă anume pe sama țăranilor noștri de cei mai buni educatori, scriitori populari și folkloriști. O asemenea foaie ar reclama desigur cheltuieli, la

început chiar însămnate; dar acelea trebuiesc căutate, căci ea ar da cel puțin săptămânal poporului un echivalent mult mai de preț, anume hrana sufletească, care în înțelesul învățăturilor bisericii dreptmăritoare să-l crească și cultive, ferindu-l de veninul ce îl îmbie adeseori niște iresponsabile secte. Probabil că în eparhia noastră s-ar găsi oameni de ajuns, cari să redacteze singuri o asemenea foaie; ori spre a purcede - poate că ar fi conzult a conveni toate eparhiile surori întru realizarea acestei idei, în care caz succesul ar fi pe deplin asigurat; ba pentru mitropolie există chiar fundațiunea de circa 400.000 cor. a valorosului și distinsului fiu al bisericii noastre Emanuil Ungureanu de la Timișoara, care - așa știu - admite și sprijinirea unor asemenea scopuri, cum e cel indicat mai sus.

În ideea că ideea aseasta se va dezvoltă, se va coace și-și va deschide calea spre realizare - spre binele și folosul credincioșilor noștri - deschid această sesiune sinodală”.

/Reproducere din "Protocolul sinodului eparhial al diecesei gr. or. române a Caransebeșului. Periodul XVII. Sesiunea II. Convocat pe Duminica Tomei 1917". Caransebeș, 1917, p. 40/

2. PERIODICE LUNARE / BILUNARE

1 ● **"ECONOMIA"** (BAcR P. II 2013)

Foaie economică ilustrată. Anul I, 1905, nr. 1, 1 martie c. n. Apare la data de 1 a fiecărei luni, până la 1 ianuarie 1908, apoi devine bilunară - la 1 și 15 ale lunii - până la 1 iunie 1909, când ultimele 13 numere de apariție se comprimă în patru date: 1 iulie (nr. 12, 13), 1 octombrie (nr. 14 - 18), 15 noiembrie (nr. 19 - 21), 31 ianuarie 1910 (nr. 22 - 24). Redactori și editori: Iosif Bălan și Alexandru Diaconovici. De la 1 noiembrie 1905, Iosif Bălan se retrage. Paginația variază între 8 și 24 pagini pe număr de apariție. Abonamentul anual 4 cor. (5 lei pentru România), un nr. 40 fil. Publicitate - 10 fil. pe cm. p. Format: 26x18.

Publicația *"Economia"* face parte din seria importantelor periodice cu profil de educație economică de la începutul acestui secol, situată, în publicistica românească, printre cele demne de atenție. Editorii au ca model alte apariții anterioare ieșite în unele centre tipografice de această parte a Carpaților, precum: *"Economulu"*, Blasiu, 1873 - 1880; *"Revista Economică"*, Sibiu, 1899 - 1918, sau din cele editate în Țară - *"Economia Națională"*, București, 1873 - 1876, 1889 - 1918. Concepută inițial de Iosif Bălan - profesor specialist în economia rurală și de magistrul silvanal Alexandru Diaconoviciu, realizată de la un moment dat (1 noiembrie 1905) de acesta din urmă (Iosif Bălan se retrage pentru a întemeia singur publicația *"Lucrul"*), cu contribuția redacțională a unor colaboratori locali, această revistă economică se prezintă (prin însumarea întregului conținut pe durata a aproape cinci ani de apariție) cu un mozaic tematic de real interes nu numai pentru cititorul de acum nouă decenii, ci s-ar putea spune că stărnește curiozitatea (nu fără folos) și a cititorului zilelor noastre. Realizatorii, pricepuți publiciști și competenți profesioniști, precizează încă în primul număr coordonatele programatice: *"Foaia va aduce articli de pe toate terenele economiei rurale și din domeniul silviculturii /.../ publicând din când în când și câte un articlu din economia*

națională". Sunt enumerate segmentele economiei rurale ce vor sta în atenție, cu scopul de "a se da celor interesați îndeosebi", povește pe înțelesul tuturor, concomitent oferindu-se cititorului informații "de interes general pentru populațiunea noastră de la sat, îndeosebi invențiunile noi pe terenul economiei /,./ precum și schimbările ce se vor face în legile referitoare la economia rurală și la veterinărie". Pentru a cunoaște realitatea rurală a zilei, redacția își mai propune formarea unei rețele de colaboratori: "Ne vom pune în conțelegere cu fruntașii, îndeosebi cu preoții și învățătorii din diferite ținuturi, ca să ne facă împărțășiri despre experiențele lor economice din ținutul respectiv, ca astfel să fim totdeauna bine informați". Totodată, referitor la relația cu prezumtivii cititori, aflăm din același articol program că primul număr a fost difuzat gratuit, cu rugămintea ca cei vizați "a abona foaia și a o lăși în cercul cunoștințelor lor", iar pe parcurs, într-o manșetă din josul paginii, se adresează uneori îndemnuri pentru abonare, ca și asigurări ca abonații care nu și-au primit încă revista, prin sesizare, o vor primi în termen scurt.

Așa cum rezultă din desfășurarea bibliografică a conținutului periodicului (dată mai jos), paleta tematică este bogată și diversificată, articolele tratând aspecte dintre cele mai variate, de la detalii ale economiei de casă, la abordarea pe înțelesul tuturor, a tehnologiilor de cultură în agricultură, grădinărit, pomicultură ori de inițiere în zootehnie și medicină veterinară (acesta fiind domeniul cel mai prezent în paginile revistei), nu se omite nici apicultura, vânătoarea și pescuitul, iar rubricile de informații, varietăți și anunțuri publicitare redau diferite fațete ale realității din economia rurală și comercială în anii respectivi. Pe lângă sfaturile pentru gospodari și cultivatori (dominante în conținutul periodicului) redacția introduce și pasaje ori chiar articole întregi cu explicit scop educativ privind necesitatea cunoașterii aspectelor practice ale muncii gospodărești și de cultură în câmp, unele adresate țăranilor, din convingerea că "femeia este sufletul unei economii bine întocmite", iar altele având drept țintă îndrumarea profesională a tineretului: **Poate contribui cu ceva economia la învățământul educativ** (nr. 8, 9/1905), **Un cuvânt pentru învățătorul economic în școalele noastre populare** (nr. 10/1905).

Dacă, bunăoară, calendarele introduc sporadic sfaturi gospodărești, mai toate în enunțuri lapidare, acest periodic, prin însumare, este o minienciclopedie în materie, conținutul său vizând îndeosebi aspectele practice ale economiei rurale, gospodărești din toate mediile, și doar pe alocuri sunt inserate articole cu caracter teoretic general de tipul: **Obiceiurile noastre în cadrul economiei naționale** (nr. 8, 9/1905), **Folosul creditului** (nr. 8/1906), **Folosul asigurărilor** (nr. 12/1907), **Însemnătatea zăpezii în**

economie (nr. 4/1908). Pe alocuri, articolele sunt ilustrate cu desene, schițe, fotografii care înviorează interesul cititorului.

Se poate lesne observa, din configurația generală a conținutului, că revista *"Economia"*, întocmită cu evidentă profesionalitate, bogată și diversificată în conținut, face parte din programul general al acțiunii elitei românești bănățene, din perioada anterioară anului 1918, de a propulsa nivelul de cunoaștere al tuturor straturilor societății, pentru progres, nu numai în cultură, ci, în egală măsură, și în plan material, considerându-se că astfel ființa națională se poate fortifica permanent.

Iată, mai jos, **eșalonarea bibliografică a conținutului publicației**, de la apariție, până la 15 oct. 1908 (diferența, până la 31 ianuarie 1910, nefiind cuprinsă).

I. GENERALITĂȚI ECONOMICE ●

● **Apel** - nr. 1/1905 ● **Influența țărăncii asupra economiei noastre** - nr. 2/1905 ● **Din economia națională** (după Rocher) - nr. 2/1905; 4/1905; 7/1905 ● **Cum să ne cultivăm țărancă noastră** - nr. 3/1905 ● **Expoziția Asociațiunii** - nr. 5/1905 ● **Obiceiurile noastre în cadrul economiei naționale** - nr. 8, 9/1905 ● **Poșta redacției** - nr. 10/1905 ● **Pe pragul anului al doilea** (redacțional) - nr. 1/1906 ● **Creditul** - 7/1906 ● **Folosul creditului** - nr. 8/1906 ● **La sfârșitul anului** (redacțional) - nr. 12/1906 ● **Recolta lumii în 1906** - nr. 1/1907 ● **Câteva cuvinte despre zicători** - nr. 4/1907 ● **Cuvânt de încheiere** - nr. 12/1907 ● **Folosul asigurărilor** - nr. 12/1907 ● **Însemnătatea zăpezii în economie** - nr. 4/1908 ● **Monografiile comunale** - nr. 11/1908 ●

II. ECONOMIA DE CASĂ ●

● **Despre ouă** - nr. 4/1904 ● **Bumbacul și bumbăcarul** - 5/1905 ● **Fiertul și friptul de vinars** - 6/1905 ● **Ca găinile să ouă; păstrarea merelor; vârsta ouălor; să păzim laptele de mirosuri; curățirea sticlelor** (cu firezar) - 1/1906 ● **Când vaca oprește laptele; păduchii de porc; negii de la vite** (pier de petrol); **legume congelate** - 2/1906 ● **Oasele, floarea de fân** (cresc prod. de ouă) - 3/1906 ● **Creșterea găștei; pregătirea untului; ouăle sub cloșcă** - 4/1906 ● **Contra veninului de șerpi; curățirea vălăielor; contra păduchilor de frunze; mazărea de iunie** - 7/1906 ● **Merele și perele** (recoltare); **cartofii vara; păstrarea castraveților** (unși cu albuș de ou); **contra furnicilor** (petrol); **grajdurile; cenușa în cotețe** -

8/1906 ● Cum să împlătim orzul de bere - 12/1906 ● Despoiatul cucuruzului; păstrarea verdețurilor peste iarnă - 12/1906 ● Acoperiș de paie - 8/1908 ●

III. AGRICULTURĂ ●

a) Solul. Îngrășăminte. Dăunători

● Însemnătatea gunoiului - 3/1906 ● Un morb nou al cartofului - 11/1906 ● Contra buruienilor, iarna - 12/1906 ● Gândacul de mazăre - 2/1907 ● Gândacul de mai - 5/1907; 3/1908 ● Poronospora - 11/1908 ● Stârpirea goropeșnițelor - 12/1908 ● Îngrijirea miriștilor după seceriș - 15/1908 ● Două morburi periculoase ale cartofului - 16/1908 ● Despre gunoi și îngrășăminte - 18/1908 ● Tratarea gunoiului - 20/1908 ●

b). Unelte. Mașini agricole.

● Trieratul și mașinile de trierat (cu două foto) - 5/1905 ● Un lucru însemnat pentru economii noștri - mecanizarea - 11, 12/1905 ● Invențiunea d. O. Tereanu (la mașina de treierat) - 1, 6/1906 ● Mașina de clocit ouă - 7, 12/1907 ● Câteva unelte simple pentru stârpirea insectelor - 8/1908 ● Vas de muls - 14/1908 ●

c) Grădinărit.

● Cum se cultivă lubenițele, pepenii, crastaveții, și curcubetele - 3/1905 ● Viața plantelor de grădină iarna - 1/1907 ● Straturile calde - 2/1908 ● Cartofii de semănat - 5/1908 ● Să săpăm în straturi mai timpuriu, ori mai târziu? - 6/1908 ●

d). Starea culturilor agricole.

● În aprilie - 3/1905; 8, 9/1908 ● În mai - 4/1905; 6/1906 ● În iunie - 5/1905; 7/1906 ● În iulie - 6/1905; 8/1906; 14/1908 ● În august - 7/1905; 9/1906; 16/1908 ● În septembrie - 8, 9/1905; 10/1906 ● În octombrie - 11/1906 ●

IV. POMICULTURĂ. VITICULTURĂ ●

● Din pomărit - 1, 2/1905 ● Un dușman primejdios al merilor, păduchele

Laniger - 3/1905 • Cireșele de Soceni - 5/1905 • Culesul poamelor - 7/1905 • Morbul prunelor - 8, 9/1905 • Ce să lucreze economul în școală de pomi, iarna - 2/1906 • Lucrul economului în școala de pomi, vara - 7/1906 • Culesul viilor - 10/1906 • Văruirea pomilor - 11/1906 • Viile de la Mehadia - 1/1907 • Apărarea pomilor de insecte - 2/1907 • Apărarea viei contra înghețului - 2/1907 • Pomăritul - 11/1907 • Cultura nouă a viilor - 1, 3, 7/1908 • Îngrijirea coroanei la pomi - 4/1908 • Pari pentru pomi - 6/1908 • Molia strugurilor - 10, 12/1908 • Culesul pomilor - 18/1908 • Stârpirea buruienilor din livezi - 20/1908 •

V. SILVICULTURĂ. PRELUCRAREA LEMNULUI •

• Școala de lemnărit a Comunității din Caransebeș - 1/1905 • Însemnătatea pădurilor - 1/1905 • Susținerea pădurilor prin reîmpădurire naturală - 2/1905 • Împădurirea maiestrită - 8, 9/1905; 10/1905 • Plantațiunile silvice - 1/1906 • Concurs pentru premiarea plantațiunilor silvice - 5/1906 • Distribuirea de plante pentru plantațiuni silvice - 10/1906 • Cultura băgrinului - 4, 5/1907 • Concurs pentru premiarea plantațiilor silvice - 8/1908 •

VI. ZOOTEHNIE. MEDICINĂ VETERINARĂ •

• Lipsa de nutreț - 1/1905 • Plante de nutreț care se samănă primăvara - 2/1905 • Cum se socotește nutrețul zilnic de care are trebuință animalul - 3/1905 • Animale folositoare - 5/1905 • Din prășirea de vite - 6/1905 • Despre prășirea galițelor - 6/1905 • Cum se dezvoltă puilul în oul de găină - 8-9/1905 • Rassa de Bern - 8-9/1905 • Ce fel de trăgători / vite / sunt mai potriviți pentru gospodăriile mici? / vacile / - 8-9/1905 • Cocosul de Cochîn-China - 10/1905 • Adăpătoarea pentru vițeii - 1/1906 • Dușmanii hoarelor - 2-3/1906 • Un obicei urit la vite / scot limba / - 2/1906 • Călbaza trifoiului - 5/1906 • Jderul și leacul lui - 5/1906 - 6/1906 • Boala de gură la vite și combaterea ei - 8/1906 • Să ținem rămătorii curați - 8/1906 • Cauza suspinului la cai - 9/1906 • Dușmani ai hoarilor: dihorul și nevăstuica - 9/1906 • Vacile cu pulpa aprinsă - 11/1906 • Cânele de casă, iarna - 11/1906 • Răpciuga - 12/1906 • Nutrirea paserilor, iarna - 1/1907 • Animalele de casă, iarna - 2/1907 • Apărarea paserilor - 2, 4/1907 • Creșterea artificială a paserilor - 3/1907 • Nutrirea vițeilor - 3/1907 • Pășunatul munților - 6-9/1907 • Când să se înceapă cositul? - 6/1907 • Fânul - 7/1907 •

Higiena pielei la animale - 9/1907 ● Compostul și prepararea lui - 10/1907 ● Înmuiera oaselor la vite - 10/1907 ● Cum trebuie să fie o potcoavă bună - 10/1907 ● Lipsa de nutreț - 11/1907 ● Pentru a combate lipsa de nutreț - 11/1907 ● Să îngrijim de vitele noastre - 2/1908 ● Despre tuberculoza vitelor - 4/1908 ● Crăparea copitelor la cai - 5/1908 ● Dezinfectarea grajdurilor - 5/1908 ● Sfaturi pentru îngrijirea vitelor - 6/1908 ● Urinarea cu sânge la vite - 11/1908 ● Rănile de șea la cai - 13/1908 ● Cum să ne ajutăm în lipsa de nutreț - 14/1908 ● Dinții calului - 15/1908 ● Încintarea copitei și urmările ei - 16/1908 ● Nutrețuri timpurii de primăvară - 17/1908 ● Făina de pește pentru păsări - 18/1908 ● Tăiatul nutrețului - 19/1908 ● Frica la animale - 19/1908 ●

VII. APICULTURĂ ●

● Jucos, Ion. Despre folosul albinei - 11-12/1905; 1-5/1906 ● Jucos, Ion. Cum se cunoaște mierea falsificată - 12/1906 ● Jucos, Ion. Despre lociuțele albinelor - 11/1906 ● Jucos, Ion/. Coșnița mobilă - 12/1906 ● /Jucos, Ion. Din albinărit - 4/1907 ● Jucos, Ion. Cercetarea stupurilor - 5/1908 ●

VIII. VÂNĂTOARE. PESCUIT. PRODUSE. ANIMALIERE ●

● Căprioara (vânatul) și prăsirea - 11-12/1905 ● Căprioara - 1-5/1906 ● Vânatul în februarie - 4/1908 ● Despre săratul și afumatul cărnii / de porc și de pește / - 11-12/1905 ● Laptele și tuberculoza - 9/1907 ● Conservarea ouălor - 9/1907 ● Un leac de preț - laptele acru - 13/1908 ●

IX. INSTITUȚII. SOCIETĂȚI. ASOCIAȚII ●

● De la Comunitatea de avere / inaugurare palat, cu foto / - 3/1905; 11/1905 ● Societăți economice comunale - 7-12/1905 ● De la Comunitatea de avere - 8-9/1905 ● Astra, situația economică - 10/1905 ● De la Comunitatea de avere - 11/1906 ●

X. PREGĂTIRE PROFESIONALĂ ●

● Școala de lemnărit a Comunității de avere / cu foto / - 1/1905 ● Concurs pentru primirea elevilor în școlile de codreni - 5/1905 ●

Poate contribui cu ceva economia la învățământul educativ - 8-9/1905 ● Un cuvânt pentru învățământul în școalele noastre populare - 10/1905 ● Concurs pentru stipendii - 10/1905 ● Concurs la școala de codreni - 7/1906 ● Prelegeri economice - 2/1907 ● Curs practic / de gospodar / pentru preoți și învățători - 3/1907 ● Concurs pentru școlile de codreni - 3/1908 ● Primirea elevilor în școalele de codreni - 14/1908 ●

XI. INFORMAȚIUNI ●

● Explorări silvice; arendare poeni; cai pentru armată; importuri de vite din România; expoziție de vin la Teremia; mierea; tovarașia în Hunedoara - 2/1906 ● Curs de pomărit; târg de cai; transport de nutreț; vierit pentru învățat - 3/1906 ● Controlarea motoarelor; armăsari; examene de codreni; pușca la codreni - 9/1906 ● Ovăs pentru armată; producțiunea de vin; târg de hoare la Timișoara; producțiunea cerealelor în România / f. mare / - 10/1906 ● Export de vite; cai pentru armată; sare pentru vite; premiați la expo București / I. Jucos - Zervești; Nicolae Martinovici - Topleț / - 11/1906 ● Pedepse pentru daune silvanale; starea semănăturilor; curs pentru vieri - 12/1906 ● Vite de prăsilă; export de unt; avis pentru vieri; furt de lemne; adăparea vitelor, iarna; găinile, iarna; pomii, iarna - 1/1907 ● Controlarea materiilor de vaccinat vitele; transportul peștelui proaspăt pachetat în gheață; cea mai mare recoltă de napi; pomărit pentru preoți și învățători; mere suedeze - 3/1907 ● Cultura pepenilor; protejarea paserilor; izlazarile; pomărit pentru învățători - 4/1907 ●

XII. VARIETĂȚI

● De la Comunitatea de avere / școala de pomărit /; curs de stupărit în Germania; târgurile pe aprilie; pentru vânători și pescari; prețurile la piață în Caransebeș - 2/1905 ● Apel /pentru colectare ouă încondeiate /; tăiatul nutrețului; umplerea golurilor în trifoe și lucerniște; târgurile în mai; prețurile la piață în Caransebeș - 3/1905 ● Premiarea plantațiilor silvice; curs de economie rurală pentru învățători; târgurile în iunie - 4/1905 ● Mașini pentru poame; boabele umede; arborii vătămați de grindină; izgonirea muștelor din grajduri; ouă cu găoace moale; târgurile în iulie - 5/1905 ● Expoziție în Dancevo; expoziția Asociațiunii - 6/1905 ● Folosesc furnicile pomilor? / nu /;

păstrarea cărnii la căldură mare / împachetată în cărbune de lemn /;
buretele de casă; să ferim caii de muscă; târgurile în septembrie;
exemene de codreni; mașini de prelucrat lână - 7/1905 ● Poame în
Maramureș; etatea vacilor / la 4 ani, un inel pe coarne; la 5 ani, 2 inele,
etc./; urzica; ouăle; concurs la școala de lemnărit - 8-9/1905 ●
Examen de codreni; împunsătura de albine; cursuri de lemnărit;
târgurile în noiembrie - 10/1905 ● Doi prieteni ai economului / pițigoiul
și cizul/; câte ouă dă găina; pentru a stârpi cloșanii / șobolanii/; pentru
vânători și pescari; târgurile din decembrie - 11-12/1905 ● Concurs
de vopsitor / la București/; cenușa și funinginea / îngrășă pământul /; -
1/1906 ● Purceii, iarna; neaua în jurul pomilor; rugina; poamele
vestejite / se pun în aer umed / - 2/1906 ● Pentru albine / răchita /; ceara
pentru pomi; plantarea pomilor; altoirea - 3/1906 ● Decisiuni ale
Curiei; brazi uriași / în Germania /; scursura la porcei; avortul la
animale; stârpirea cioarelor / se strică cuibul cu ouă /; schimbarea
părului la vite; apărarea de vulpe și dihor / se pune un clopoțel la gâtul
cocoșului / - 4/1906 ● Greerul negru; conservarea ouălor / în pastă de
dextrină /; stârpirea vrăbiilor; vinul falsificat; contra mucezelei;
scoaterea mirosului de vas din vin - 6/1906 ● Vremea secerișului;
folosul râmelor - 7/1906 ● Melcii; păstrăvii; plante veninoase; ochii la
cai; recoltă f. bună în România - 8/1906 ● Alegerea strugurilor;
mușchiul de pe pomi; când fată vaca; ferezarul ca îngrășământ;
oprirea sângelui/ oțet cu apă /; îngrijirea cailor; omida de varză; brânca
la porci; râia la oi - 9/1906 ● Caii încintați; vitele la taur; păduchii la
animale; vacile toamna; strugurii la Crăciun / se păstrează prin ceruire
la cozi /; semințe pentru pomi - 10/1906 ● Vitele la tras; vârsta oilor;
vacile a făta; vasele de vin; găinile bolnave; viorele iarna / în ghiveci
/ - 11/1906 ● Adăpatul oilor,iarna; capre a făta; contra iepurilor - 12/
1906 ● Oțet de miere; moloz în var; gunoiera; florile, iarna; ceara de
pomi; păstrarea făinei; drumurile de câmp; regulile pentru muls;
agricultura Japoniei; ouă la cântar; prinderea purecilor / în blidul cu
apă / - 1/1907 ● Sămânța de sămănat; ouale înghețate; găini fără
pene; păduchi de vite; sticle și pahare fine se spală cu cenușă - 2/
1907 ● Îngrășeminte artificiale; nutreț pentru găini; clocitul; puii de
gâscă; păzitorii de câmp - 4/1907 ● Mușuroaiele; viespiile; înoptarea
hoarălor; sângerarea vitelor; călbeaza - 8/1907 ● Nucile; febra aftoasă;
porcii de îngrășat - 9/1907 ● Cotețele pentru porci; tutunul în România;
cioarele; omida; găinile iarna - 11/1907 ● Untul; vacile sterpe; tăratele,
contra insectelor; cocenii - 12/1907 ● Păduchele de măr; sare la cai;

diareea la găini; verdeața la găini, iarna - 1/1908 ● Copitele cailor - 2/1908 ● Păstrarea ouălor; animale de casă, iarna; petele de vin - 3/1908 ● Pomii vătămați de iepuri; vârsta oilor; gălbenușul ouălor - 4/1908 ● Degerăturile la vite; omide; strechea cailor; păduchii porcilor - 5/1908 ● Gunoii de vite; nutrirea mieilor - 6/1908 ● Șoarecii; puii de găină; ouă uscate - 8/1908 ● Automobilul în economia de câmp; transportul laptelui; nutrețul; udarea pomilor - 9/1908 ● Purecii de pământ; furnicile; cositul - 10/1908 ● Starea sanitară a vitelor la pășune; grajdul; mușcătura de șarpe - 11/1908 ● Fânul; melcii; urechelnite; legume semănate vara; caii și musca; înălțimea arborelui - 12/1908 ● Nutrețul verde; gunoarea viței de vie / vara face struguri mari /; zâmbrele la cai; guturaiul cailor; omizile; seceratul - 13/1908 ● Paie de așternut; ungerea copitelor la cai; bolile găinilor - 14/1908 ● Hamurile; spălarea oilor; gărgărița / pierre de cânepă /; conservarea cărnii prin urzici - 15/1908 ● Păstrarea prunelor; spuma de carne în supă; gunoarea pomilor; culesul nucilor - 16/1908 ● Turtele de la ulei; ghipsul în grajduri - 17/1908 ● Așternutul vitelor; hrănirea găinilor; frunzele de napi - 18/1908 ● Căderea penelor la găini; castanele sălbatice; scoaterea cartofilor - 19/1908 ● Cuptor de uscat poame; repararea stupinei; butiile cu rachiu - 20/1908 ●

2 ● "LUCRUL" (BAcR P. I. 2196)

*F*oaie economică-literară. Redacția și administrația: Caransebeș, str. Principală, nr. 467 (vis-à-vis de Inst. "Severineana"). Anul I, nr. 1, 19 decembrie 1905/1 ianuarie 1906. Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni, până la 17/30 mai 1906, iar de atunci până la încetare (1 oct. 1906), la 1 a fiecărei luni. Editor și redactor: Iosif Bălan (profesor de economie în Caransebeș). Primele șapte numere sunt tipărite în Tipografia Leopold Fleissing, iar de la 19 martie/1 aprilie se schimbă cuvântul "foaie" din subtitlu cu cuvântul "revistă" și trece spre imprimare la Tipografia diecezană, când se modifică și formatul de la 24x15, la 27x18 cm. Abonament anual 4 cor. pentru Ungaria, 6 fr. pentru străinătate, 20 fileri 1 ex.

Despre apariția și scopurile acestei publicații se fac precizări de însuși redactorul ei, în articolul program de pe prima pagină a numărului unu: *"Ieșind din redacția foi **Economia**, cu numărul de față încep editarea unei foi sub numele de **Lucrul**. Partea primă a foi va fi curat economică și va cuprinde articlii din economia rurală și din economia națională, iar partea a doua va fi literară. În partea aceasta voi publica monografiile comunelor*

Nr. 41.

Biblioteca Noastră

Cinci Povestiri

De

— Creangă — Odobescu — Gane —
— Delavrancea — Ispirescu —

Cu portretele autorilor

CARANSEBES

28 fl. (35 bani).

ȘCHIȚE ISTORICE ȘI CULTURALE

DEPRIN

TERITORIUL FOSTULUI REGIMENT CEB. REG. GRĂNICERESC
NR. 13. ROMÂN DĂNĂTEAN

DE

CEI 6 ANI DIN URMA AFI EXISTINȚEI LUI

(1866—1872)

DE

IOAN BARTOLOMEIU

CARANSEBES 1909

IN EDIȚIUNEA AUTORULUI

MONOGRAFIA ORAȘULUI CARANSEBES

d'împreună cu monografiile caselor dumnezești, a episcopiei, a institutului teologic și pedagogic și cu biografiile barbaților, cari au lucrat la una sau altă instituțiune

de

Andrei Ghidiu și de Iosif Balan

scriitor

profesor

EDITURA AUTORILOR

Caransebes 1909

Tipărit la Tipografia și Litografia „Caransebes”

CALENDARIUL ROMÂNULUI

pe anul comun dela Christos

1914

ANUL AL XXVII-LEA

♦ PREȚUL 60 BANI ♦

EDITURA ȘI TIPARUL TIPOGRAFIEI ȘI
LIBRĂRIEI DIECEZANE, CARANSEBEȘ

CEVA DESPRE
**MIȘCAREA NOASTRĂ
 LITERARĂ MAI NOUĂ**

IN REGAT

I

de

VASILE LOICHIȚA
 profesor seminarial.

Relativ

IMPRIMERIA CARANSEBES, 101
 Iași, România — Tipografia decorativă

Pagina 73, poziția 131

ALMANACH

editat de

Reuniunea învățătorilor
 dela școlile confesionale gr.-or. din diecesa Caransebesului

la îndemnul

adunării generale iubilare

ținută

in zilele de 10 22 și 11 23 Septembrie 1895,

cu care scop s-a organizat toată activitatea la

Constantin Diaconoviciu-Iloja.

editat de

— Editura Comitetului Reuniunii. —

1895

POSTĂRIE.

Pagina 97, poziția 2

din Comitatele Caraș-Severin, Timiș și Torontal, parte pe temeiul monografiilor deja existente ale acestor comune, parte pe temeiul propriilor mele cercetări. Cred că prin aceasta fac un folositor pas înainte și în chipul acesta se va putea pune baza cronicelor parohiale care ne lipsesc". Iar în numărul al doilea, la Poșta redacției (p. 20) sunt date unele destăinuiri ale editorului în legătură cu greutățile începutului: *"Am vrut să tipăresc foaia la Tipografia diecezană, dar spre surprinderea mea s-a spus că nu au litere. Am fost nevoit să tipăresc aici la o tipografie străină, dar neavând litere românești destule, nr. 1 s-a tipărit cam rău. Acum au sosit literele cele noi și așa abia acum am putut tipări numărul doi. Ceilalți numeri vor putea apărea regulat".* Că Tipografia diecezană nu i-a acceptat tipărirea putea fi numai din motive tehnice, căci, pe de o parte, comenzile erau numeroase (pentru imprimate curente, cărți, periodice), iar pe de alta, Iosif Bălan era un recunoscut sprijinitor, încă de la întemeiere, al stabilimentului diecezan. Când dota tehnică (aprovizionarea cu litere, în aprilie 1906) va fi corespunzătoare, stabilimentul va satisface cererea inimosului cărturar și publicist (v. nr. 8, p. 16).

Și acest periodic de scurtă apariție (13 numere) confirmă preocuparea intelectualității bănățene de a contribui la luminarea lumii rurale îndeosebi, în domeniul economiei, cu sfaturi și îndrumări calificate. Specialist în domeniul economiei rurale, Iosif Bălan își redactează revista cu profesionalitate, oferind un mozaic de lămuriri pentru cultivatori și gospodari din domeniile de bază: agricultură, grădinărit, pomicultură, creșterea animalelor, stupărit, economia de casă. Fiecare număr are și o rubrică de varietăți pe teme economice, cu știri, informații, scurte anunțuri publicitare. redactorul își atrage colaboratori profesioniști din zonă și din afara acesteia. Intențiile exprimate în program, în partea economică, au fost satisfăcute în măsură apreciabilă, acesta fiind scopul de bază al periodicului, editorul, în generozitatea lui, anunțând (în nr. 4, p. 1) că oferă revista gratuit, la cerere, țăranilor lipsiți de mijloace. Cu real interes au fost așteptate și încercările de monografiere a localităților bănățene, dar dintre acestea apărând doar două: Buchin (nr. 4) și Obreja (nr. 10 - 11), revista încetând prematur, se pare, din motive financiare. Iată, în continuare, conținutul său, structurat pe domenii.

I. AGRICULTURĂ

● **Gunoii** - nr. 2, 15 ian. p. 6-8 ● **Gunoii azotate noi** - 8, 15 apr., 14 ● **Lucrările agricole în luna octombrie** - 12-13, sept. - oct., 8 ● **Lupta contra șoarecilor de câmp** - 6, 15 mart., 7 ● **Oasele, găinațul și excrementele umane** - 2, 15 ian., 8 ● **Producțiunea de cereale** - 12-13

sept. - oct., 1 ● Velovan, Livius. **Lupta contra buruienilor** - 9, 30 mai, 8 ● Velovan, Livius. **Folosul sămănatului în rânduri cu mașina** - 7, 1 apr., 6 ●

II. GRĂDINĂRIT

● **Cartofii** - nr. 5, 1 mart., 7 ● **Fasolea japoneză soia** - 6, 15 mart., 6 ● **Grădinăritul în ținutul nostru** - 5, 1 mart., 1 ● **O nouă specie de cartofi** - 9, 30 mai, 10 ●

III. POMICULTURĂ. VITICULTURĂ

● **Creșterea pomilor** - nr. 4, 15 feb., 7 ● **Creșterea viței de vie** - 6, 15 mart., 13 ● **Cum să plantăm pomii** - 2, 15 ian., 9 ● Georgescu, I. **Rachiul** - 12-13, sept. - oct., 15 ● **Livezile și pășunile** - 3, 1 feb., 8 ● **Pivnița de vinuri** - 12-13, sept. - oct., 11 ● **Plantarea pomilor în școală** - 6, 15 mart., 11 ● **Plantarea viei** - 7, 1 apr., 7 ● **Săditul viței americane nealtoite** - 8, 15 apr., 8 ● **Un dușman al pomilor. Boala frunzelor** - 10-11, iul. - aug., 5 ●

IV. CREȘTEREA ANIMALELOR

● **Ajutorul împrumutat sau mutualitatea la animale** - 3, 1 feb., 14; 5, 1 mart., 13 ● Balangean, Iuliu. **Boala sau ciurma porcilor** - 9, 30 mai, 9 ● **Ciuma sau colera porcilor** - 1, 1 ian., 2 - 6; 3, 1 feb., 3 ● Popescu, Irinia. **Grajdul** - 12-13, sept. - oct., 13 ● **Valorizarea laptelui** - 10-11, iul. - aug. 16 ● **Trifoiul** - 2, 15 ian. 9 ● **Tuleii și comina ca nutreț** - 5, 1 mart., 4 ● **Nutrețul** - 4, 15 feb. 4 ● Velovan, Livius. **Oile în Germania** - 10-11, iul. - aug., 8 ● Velovan, Livius. **Influența aerului rece asupra animalelor** - 2, 15 ian., 3 - 5 ● Velovan, Livius. **Îngrijirea animalelor pe timpul căldurei de vară** - 8, 15 apr., 6 ● Velovan, Livius. **Curățirea laptelui** - 6, 15 mart., 3 ● Velovan, Livius. **Protejarea păsărilor** - 5, 1 mart., 3 ●

V. STUPĂRIT

● Tomici, I. **Cultura albinelor sau învățătura despre ținerea stupilor în magazine** - 8, 15 apr., 3 ● Tomici, I. **Din stupărit** - 7, 1 apr., 4; 8, 15 apr., 3; 9. 30 mai, 4; 10-11, iul. - aug., 3 ●

VI. ISTORIE

● **Întocmirea monografiilor pe localități** - 1, 1 ian., 15 - **Buchin** (schiță monografică) - 4, 15, feb., 13 - **Obreja** (schiță monografică) - 10-11, iul. - aug., 18 ●

DIVERSE

● **ASTRA și prelegerile economice.** Să cercetăm și să împietrim sămânța - nr. 3, 1 feb. p. 10-12 ● **Bruma.** Date referitoare la teritoriul, la raporturile de proprietate și la topografia Caransebeșului. Piața în Caransebeș. Un pas însemnat pe terenul economiei în ținutul nostru - 7, 1 apr. 1906, p. 1 ● **Cartofii încolțiți sunt otrăvitori.** Pițigoi combat insectele. Alcoolul ne slăbește fizic. - 12-13, sept. - oct. 1906, p. 22 ● **Ce să facem iarna în moșie** (livada). Gropile pentru pomi. Contra iepurilor - nr. 1, 1 ian. 1906, 12-14 ● **Economia rurală în fostul confiniu militar la începutul veacului trecut.** Precum în economia naturii nu pierde nici putere, nici materie, așa nici în economia omului nimic să nu piară - 1, 1 ian. 1906, p. 9-12 ● **Comerțul în Caransebeș în trecut.** Valoarea lucrului - nr. 8, p. 10 ● **Expoziția generală din București.** Însoțirile sârbești. Relele urmări ale beției - nr. 10-11, iulie - aug. 1906. p. 3, 11, 14 ● **Gard viu.** Piața în Caransebeș. Industria noastră în casă dă îndărăt - nr. 6, 15 mart. 1906, p. 1, 16 ● **Mătasa artificială.** energia electrică. Zahărul și întrebuințarea lui. Piața în Caransebeș - 9, 1906 ● **Popa, Georgiu.** Tutun și fumat. Pavilionul Domeniului Coroanei la expoziția generală română - nr. 12-13, sept.- oct. 16, 17 ● **Stropitul pomilor.** De ce albește părul - nr. 10-11, iul. - aug. 22 ●

3. PERIODICE SĂPTĂMĂNALE

“LUMINA”

Anul I, nr. 1, 4/17 ianuarie 1918. Foaie religioasă-culturală pentru popor. A apărut săptămânal până la nr. 50 inclusiv (20 dec. c. n. 1918), abonamentul lunar costând o coroană.

Gazeta “*Lumina*” a apărut din inițiativa episcopului Miron Cristea și a secretarului eparhial dr. Cornel Corneanu, căruia i se atribuie editarea și proprietatea, desigur spre a fi evitată implicarea episcopiei, ca instituție, în eventualitatea unui proces de presă. Se înțelege, de asemenea, că, în condițiile grele ale anului terminal (1918) al războiului mondial, apariția periodicului era aproape cu neputință dacă editorul și proprietarul nu primea un ajutor financiar (nedeclarat) de la forul bisericesc. De fapt, ideea realizării acestei publicații și coordonatele programului ei le anunță E. Miron Cristea în cuvântul introductiv la sinodul eparhial din aprilie 1917, când episcopul dă sugestia ca acest “*puternic mijloc de educație*” să prindă viață (“întrucât comportă eforturi însemnate mai ales financiare”), este necesară contribuția “*eparhiilor surori*” din întreaga mitropolie; astfel, succesul ar fi pe deplin asigurat, existând posibilitatea subvenționării de către fundația “*Emanuil Gojdu*” (atunci cu 400.000 cor. în cont). Până la urmă însă, cum propunerea nefiind împărtășită, episcopul caransebeșean găsește soluția în propria dieceză, concomitent având convingerea (confirmată ulterior), că în “*eparhie s-ar găsi oameni deajuns care să redacteze singuri o asemenea foaie*”.

Inițial, redacția și-a propus ca acest periodic să aibă o apariție mai îndelungată, afirmând la finele anului 1918 că “*viața Luminii nu va înceta nici în anul Domnului 1919 (...) aducând sămânța credinței adevărate și razele calde ale conștiinței adevărului, binelui și frumosului*” (nr. 50, p. 3), dar, din rațiuni care ne scapă, din păcate, spre paguba culturală a cititorului,

n-a mai apărut.

În mod firesc, spre a stabili relația cu cititorii, redacția, încă de la primul număr, publică, pe prima pagină, un articol program, semnat de însuși episcopul Caransebeșului, în care se precizează că printre scopurile "Luminii" se află dorința de "a da cititorilor lectură aleasă și de cuprins religios, căci nu ne poate fi indiferent din ce izvor își stămpără credincioșii bisericii noastre setea sufletului lor. De altă parte, poporul și toți românii au nevoie de hrană sufletească din domeniul frumos al literaturii românești, care cuprinde atâtea mărgăritare admirabile de poezii și de produse literare în proză. Citirea acestora va îmbogăți și înălța sufletul, le va descoperi frumusețile gândirii celor mai talentați și mai cu har dăruți fii ai neamului (...), se vor îndulci de dulceața graiului și a limbei românești, care de fapt este atât de armonioasă și plină de farmec, încât abia îi putem găsi păreche între limbile din lume (...) Cititorii vor găsi sfaturi despre purtarea unei gospodării cuminte (...), îndemnuri pentru îmbrățișarea meseriilor".

Despre scopul, menirea și condițiile de apariție a "Luminii", se încunoștințează cititorul și prin textul-apel la abonament publicat periodic: "Împrejurările de astăzi sunt cele mai grele pentru a scoate de sub teascu tiparului o foaie nouă. Dacă totuși ne-am hotărât a pleca la drum către casele poporului nostru am făcut-o îndemnați de dragostea ce o avem pentru acest popor (...). În numele culturii românești și al credinței strămoșești, cerem sprijinul moral și material al tuturor". (nr. 1, p. 3). Intrarea în viața publică se face cu un procedeu amintit chiar de la început: "Numărul acesta s-a trimis tuturor aceloră despre care am știut că iubesc slova românească. Încât le place foaia noastră să ne trimită îndată taxa de abonament, căci numărul al doilea se va trimite numai aceloră care au abonat-o. Cei care nu voiesc să aboneze foaia noastră să ne trimită îndată acest număr". Ecourile vin repede și se fac cunoscute în al doilea număr (p. 20): "Foaia noastră a fost primită de toți oamenii de bine cu brațele deschise și cu multă bucurie. Dovadă scrisorile de mulțumită și de încurajare ce ni se trimit îndeosebi din partea plugarilor și a ostașilor noștri. Numărul prim l-am tipărit în mai multe mii de exemplare care toate au și trecut". Ba spre a se face și mai mare popularitate, la un moment dat este publicată (nr. 21, p. 2) o poezie semnată G. B./ George Bălțean / intitulată **Dintr-una-n alta**, destul de seacă literar, dar cu vădit scop de reclamă: "Noi în toată săptămâna / Așteptăm cu dor Lumina / Să ne-aducă-n sat povețe / Și poporul să-l învețe. / O cetesc cu drag plugarii, / Și bătrânii și școlarii, / Că ea dă și din scriptură / Înimei învățătură. / Pentru foaia noastră bună / O coroană dăm pe lună, / Dacă facem socoteală / Nici nu-i mare cheltuială. / Iar de-om socoti cu anul / Mult mai mult ne ia duhanul".

Purtând pe frontispiciu enunțurile programatice de *“foaie religioasă-culturală pentru popor”*, săptămânalul *“Lumina”* evoluează treptat de la programul său inițial spre caracteristica unei publicații cu rol dominant politic în pregătirea și realizarea idealului de unitate națională (astfel, acest săptămânal fiind prin conținut complementar la *“Foaia diecezană”*). De fapt, *“Lumina”* este una dintre publicațiile de forță ale anului 1918 din Banat și Transilvania, care, larg difuzată, a direcționat, prin paginile ei, energiile românilor din Austro-Ungaria în organizarea teritorială premergătoare marelui eveniment de la Alba Iulia, respectiv consemnarea în detalii a desfășurării istoricei adunări naționale. Așadar, *“Lumina”* a fost un organ de presă inițiat cu o fericită intuiție a derulării evenimentelor europene și desigur românești la finele primului război mondial: Din întregul său cuprins, rezultă că și-a găsit în coordonatorul programului său - dr. Cornel Corneanu - un editor și redactor de elită, reprezentant remarcabil al intelectualității bănățene din prima jumătate a secolului nostru. Deși a înregistrat doar 50 de numere de apariție pe parcursul unui singur an (1918), întregul său conținut, organizat pe rubrici cvasi permanente, abordează o varietate de aspecte ce se pot clasifica în următoarea distribuție structurală: problematica religioasă; progres prin cultură și educație morală; sfaturi economice, medicale și juridice; difuziunea creației literare și a problemelor de lingvistică; aspecte de istorie și politici; în fine, rubricația de anunțuri publicitare.

Urmând, succesiv, și detaliat, mozaicul de aspecte de mai sus, se poate vedea măsura în care acest periodic caransebeșean a contribuit la progresul moral, cultural, politic al românilor bănățeni (și nu numai), într-un moment istoric crucial pentru evoluția ulterioară a nației române.

În urma primirii unui set de scrisori din partea unor prezumtivi colaboratori, redacția revine asupra programului spre a lămuri ce articole ar fi preferabile: *“Scopul de căpetenie al Luminei (...) este a lumina poporul risipind întinericul de pe sufletul lui însetat după cunoștințe de folos. Pentru acest scop, orice lucrare scrisă bine de alții poate fi de folos”* (nr. 2, p. 4). Scopul acesta deci a determinat, desigur, și schimbarea titlului gazetei din *“Viitorul”* - anunțat anterior -, în *“Lumina”* - evident mai adecvat programului.

Așadar, un prim obiectiv sub al cărui semn a stat aproape permanent (dar cu intensități variabile) întreaga activitate redacțională, a fost educația moral-religioasă, progresul prin luminare, prin cultură. Articolele înscrise pe această coordonată definesc atât motivațiile luminării, cât și mijloacele, mai totdeauna țelul vizat fiind fortificarea națională. În acest sens, un prim aspect îl reprezintă frecventarea școlii sub deviza: *“Române, învață carte, de vrei să ai în lume parte!”*, cum îndeamnă George Cătană chiar din primul număr.

Cunoscutul dascăl își argumentează îndemnul: "Noi vrem ca neamul nostru românesc să înainteze în cultură și în bunăstare materială (...), noi voim lumina iar nu întunec, lumina însă se dobândește numai prin școală, cetind" (nr. 1, p. 3). "Un popor va fi mai fericit cu cât e mai învățat, cu cât are școalele mai bune și cu cât femeia lui va fi mai învățată" - afirmă Tullia Bogdan într-un articol susținând luminarea femeii (**Femeia și școala**, nr. 14, p. 2). În acest perimetru tematic se află un întreg serial de articole, elocvente prin titlul lor: **"Vai, vai neștiutorilor de carte"** (nr. 1, p. 2), **Părinți creștini, grijă de creșterea bună a copiilor voștri!** (nr. 31, p. 1), **Se deschid școalele** (*Părinții să-și trimită copiii la școala redeschisă și la biserică, vai, cât de greu e acum pentru acei soldați cari nici o epistolă nu sunt în stare să scrie de pe front iubiților lor de acasă*) - nr. 10, p. 3), **Datorința noastră** (*"Când vom învăța copiii noștri să prețuiască viața așa cum trebuie să o prețuiască, atunci am pus baza unui viitor fericit al neamului"*) - nr. 14, p. 1), **Morală, educație, cinematograf** (*"Ca să-și formeze gustul și cultura estetică în sânul tinereții studioase, simt o bucurie văzând piese în care religiozitatea și moralitatea triumfă asupra fracmasoneriei și imoralității"*) - nr. 34, p. 1). Și în unele texte cu haină literară sunt încorporate îndemnuri pentru tineret de a învăța și de a se șlefui moral: **Lege**, de G. B. (*"Tu din anii tinereții / Caută și te supune / Sfaturilor dulci și bune / Dacă vrei să-ți meargă bine / pe cărările vieții"*) - nr. 31, p. 2), **Școala s-a-nceput**, de același G. B. (*"Ea ne-arată drumul drept, / Face omul înțelept / Și plăcut lui Dumnezeu / Ușurează traiul greu"*) - nr. 38, p. 2). Chiar dacă axul tematic al articolelor este altul în general, autorul nu omite să atingă și aspecte moralizatoare, fie contextual, fie în expresii sentențioase, așa cum rezultă și din cele câteva decupaje scoase din nenumăratele posibile exemplificări: "O soartă tristă o au toți oamenii cari pe căi necinstite și nedrepte își adună averile lor (...), deoarece le lipsește binecuvântarea lui Dumnezeu" (**Războiul și lăcomia** - nr. 24, p. 1); **"Întoarceți-vă fiecare în camera sufletului vostru, ispițiți tainele care zac acolo ascunse și de veți găsi fărâme de patimi, spulberați-le dintr-ânsul. Alungați ispita păcatelor din sufletele voastre, spălați-vă cu apa curățeniei și a făgăduinței către faptele cele bune"** (**Pacea lui Isus**, nr. 15, p. 2). Chiar și elogiul unui praznic este prilej de moralizare: **"Liniștea, cuviința, buna înțelegere și destulirea ce stăpânesc în această zi / de sărbătoare / în casă și în sine sunt niște bunuri ce nu pot îndeajuns prețui. Acestea, sălășluindu-se în suflete, le curăță și îndepărtează, le umplu cu frica domnului și întipăresc în ele gânduri curate"** (**Praznicele** - nr. 7, p. 1).

Nu de puține ori se abordează problematica educației morale, de formarea caracterului prin apelare la argumente psihologice, chiar și

fiziologice, precum: *"E grea povara răbdării, de orice altă povară te poți ușura, o arunci de pe umeri și răsuflă ușurat, dar povara răbdării te apasă, îți strânge baierile răsuflării, te arde în tainele sufletului și nu te dă slobod (...). Încrederea curată în Dumnezeu lucrează răbdarea curată, răbdarea creștinească, puternică, ce nu te apasă, nu te sugrumă, ci dimpotrivă te înalță"* (Sebastian Stanca, **Răbdarea creștinească** - nr. 25, p. 1)

Privind problematica asimilării unor principii etice sănătoase sunt elocvente multe devize presărate contextual, de felul: *"Când vom spori după porunca evangheliei, cum se cade unui popor, când vom ști chivemisi bunurile noastre sufletești dând fieștecărui fiu al nostru parte din ea ca cea mai sfântă moștenire, numai atunci vom putea vorbi într-adevăr de trăinicia în viață a poporului nostru"* - extras din articolul: **În ce constă trăinicia popoarelor** (nr. 5, p. 2). Acest articol face parte din rubrica purtând genericul *"Fapte și învățături"*, ținută de Sabin Evuțian, care încearcă să folosească instrumentarul sociologiei spre a scoate în evidență diverse aspecte ale vieții sociale românești. Elogiul muncii disciplinate ca principiu etic se alătură altora de primă importanță: *"Numai un om, numai un neam disciplinat se poate fericii azi pe pământ. Cu cât va intra mai adânc în conștiința neamului nostru atât în munca materială cât și în cea spirituală, cu atât mai ușor îi putem prooroci un viitor de aur (...). Să producem cât mai mulți oameni de caracter, de știință, de muncă"* (**Datorințele noastre** - nr. 4, p. 2). Pe linia aceleiași idei, se înscrie și poezia cu scop evident didactic (ilustrând hărnicia copiilor), intitulată **Și noi lucrăm** (nr. 7, p. 2). Elogiul muncii în pilde este coordonată microeseului **Despre muncă**, semnat de Mihail Sadoveanu (nr. 46, p. 4).

În afara articolelor educativ-moralizatoare ce apelează la precepte creștine precum în cele câteva exemplificări de mai sus, problematica explicit religioasă este prezentă și în alte două ipostaze: evocarea unor evenimente și profiluri sanctificate din calendarul ortodox și respectiv inserarea în cuprinsul paginii, autonom, versete din S. Scriptură enunțând o idee moral-religioasă. Articolele din prima grupă sunt semnate în bună parte de dr. Petru Barbu / P.B. / și pe alocuri de episcopul dr. Miron Cristea, Sebastian Stanca, Lazăr Iacob, ori de pseudonime ca Preotul din Vale (probabil Cornel Corneanu), Preotul Nicolae, sau Preotul Vasile. Și în acest segment este evident un mozaic de aspecte tematice, rezultate și din titlu: **Botezul Domnului** (nr. 2 p. 2), **Floriile** (nr. 15, p. 2), **Rosaliile** (nr. 22, p. 2), **Sf. Împărați Constantin și Elena** (nr. 19, p. 2), **Adormirea Maicei Domnului** (nr. 31, p. 2), **Înălțarea Sfintei Cruci** (nr. 35, p. 2), **Pocăiții cu Crucea** (nr. 39, p. 1), **Marele Mucenic Dimitrie** (nr. 41, p. 2), **Crăciunul** (nr. 50, p. 1) etc., etc. Versetele

din S. Scripturi clasice, alese de redacție și publicate aproape în fiecare număr, se subsumează laturei mobilizatoare a programului enunțat inițial de gazetă. Din mulțimea de exmple, iată câteva ce pot avea rezonanță în orice conștiință receptivă la profilul iluminator al periodicului: "*Cel ce lapădă învățătura se urăște pe sine, iar cel ce iubește învățăturile iubește sufletul său*" - **Pilde**, c. 16, v. 13 (nr. 34, p. 1); "*Luați învățătură și nu argint, și știință mai vârtos decât aurul lămurit, și agonisiți cunoștințe, decât aurul curat. Căci mai bună este învățătura decât petrele cele de mult preț*" - **Pilde**, c. 8, v. 10 8nr. 33, p. 1); "*Credința dacă nu are fapte, moartă este întru sine*" - **Iacob**, c. 5, v. 16 (nr. 13, p. 2); "*Să nu umbli cu vicleșug întru neamul tău. Să nu urăști pe fratele tău întru inima ta*" - **Moise**, c. 19, v. 16 (nr. 37, p.2).

Familiarizarea cititorului, de orice vârstă și din orice mediu, cu problematica religioasă se face cu și mai multă ușurință prin intermediul scrierilor literare, specificul artistic al versului sau prozei potențând înțelegerea și starea de emotivitate. În acest sens, o mare parte a scrierilor literare publicate în cuprinsul gazetei încorporează o astfel de preocupare. Bunăoară, în numărul de Crăciun al anului 1918 (nr. 50, p. 3), se publică o colindă în forma ei frustă, simplă dar cu evidentă putere de evocare a nașterii Mântuitorului: "*Ce vedere minunată / Lângă Vifleem s-arată: / Cerul strălucea / Îngerul venea / Pe rază curată / (...). Lângă acest oraș / E sfânta Marie. / Vrut-a să călătorească / Ora îi sosi să nască, / Pe-al său fiu Sfânt / Astăzi pe pământ / Să vă mântuiască*". În același sens, atrage atenția poezia **O lege frumoasă**, semnată G. B. (în nr. 35, p. 2) îndeosebi pentru elogiul, în limbaj accesibil și plăcut, făcut ortodoxiei - "*legea creștină drept măritoare*" - la care, prin veacuri "*s-au închinat bătrânii*", tineretul având datoria morală de a le continua tradiția; același prolific condeier din Topleț (George Băltean) îndeamnă în altă poezie: "*Caută-nvață și-nțelege, / Adevărurile sfinte, / Când lucrezi să le ai-nainte: / Vai de cei fără de lege!*" (**Lege**, nr. 31, p. 2). Biserica este evocată ca lăcaș sfânt, de înălțare sufletească, în sărbători mai ales fascinând credincioșii, ori servind drept mijloc tămăduitor la vremuri de durere, precum grăiește poezia **La Paști** semnată de Iosif Velcean: "*Azi biserica din sat / Strălucește în splendoare, / În mărita sărbătoare / Cântece mângâietoare / Vestesc cu adevărat: / Că Cristos a înviat! (...)* Azi biserica din sat / E izvorul mângâierii / Și în ziua Învierii / Ține stavilă durerii / Ca să știm adevărat: / Că Cristos a înviat!" (nr. 16, p. 3).

Văzută mai de aproape de un ochi pământean pragmatic, Biserica ortodoxă are un anume specific și solicită anumite rigori în exercitarea menirii sale sacrosancte. La acest aspect se referă articolul **Constituție și autonomie** (nr. 8, p. 1) care, după ce dă câteva repere de organizare

structurală a Mitropoliei ortodoxe române din Ardeal și Banat și la rolul bisericii în istorie, face câteva precizări: *“Biserica ortodoxă dă poporului drept și libertate mare, mai mare ca în oricare altă biserică. Însă din această libertate nime nu poate fi îngăduit să facă acoperământ răutății. Căci Biserica noastră este și trebuie să rămână până la sfârșitul veacului ca un scut dumnezeesc pentru viața sufletească a poporului nostru, ca un așezământ care a avut și va avea totdeauna lipsă de stăpâni luminați și înțelepți căci fără de ei ar tânji și s-ar prăpădi”*. Pe coordonata educației religioase se înscriu și alte scurte povestiri moralizatoare precum cea intitulată **Cioplitorul** de Emil Gârleanu, de inspirație biblică: drama lui Isus urcând Golgota, putând în spate crucea enormă. Văzându-l cum se chinuie, bătrânul meșter care i-a cioplit-o se oferă s-o mai ducă și el. Aflând Isus cine este bătrânul, l-a iertat de păcatul de a-i fi pregătit crucea. Morala: mântuirea se face prin fapte bune (nr. 42, p. 2). Sau povestirea **Văduva**, de Ilie Marin, având ca punct de plecare consecințele tragice ale războiului și concluzionând că echilibrul în durere se obține prin curată credință în puterea dumnezeiască (nr. 11, p. 2). Unele din versificările Ecaterinei Pitiș publicate aici, versificări evident sămănătoriste, au o discretă infuzie de religiozitate, înobilând imaginea idilică a cadrului natural. **Cântec** este reprezentativă: *“Tot ce-a fost boboc aseară / Peste noapte s-a deschis / Albe-s parcă ninse iară / Ramurile de cais./ Și-i curată dimineața,/ Parcă însuși cerul sfânt / Fermecat se uită-n fața / Desmierdatului pământ,/ Peste care risipește / tatăl mii și mii de flori,/ Ca s-arate că-și iubește / Fiii nemulțumitori”* (nr. 15, p.2). Mai toate scrierile literare se plasează, număr de număr, sub acolada rubricii cvasi permanente zisă *“Foița Luminei”*. Aici apar atât lucrările în proză ori versuri citate mai sus, cât și altele semnate de nume mai puțin cotate de istoriile literare, sau chiar neluate în seamă: G. B./ George Bălțean /, Tullia Bogdan, Terențiu Tripa, Ilie Marin, Ovidiu Hulea, Muntean al lui Vasile, George Voievidca, Petru Fotoc, Savu Oarsa, Ecaterina Pitiș, Livia Rebreanu ș. a. Dar se cuvine amintit faptul că, deși nu se declară o publicație dominant literară (ci doar de cultură), *“Lumina”* publică în coloanele sale scrieri (în proză, dar mai ales în versuri) ale unor scriitori de primă mărime din literatura română, între ei: Al. Brătescu-Voinești (**Puiul**), George Coșbuc (**Mama; O scrisoare de la Muselim Selo; Trei, Doamne și toți trei**), Ion Creangă (**Ion Roată și Cuza Vodă**), Delavrancea (**Bunicul**), Emil Gârleanu (**Căprioara; Floarea lacrimilor**) St. O. Iosif (**Icoane din Carpați; Eroul de la Königgratz; La arme; Moș Ajun**) Andrei Mureșeanu (**Deșteaptă-te, române!**), Sofia Nădejde (**Sărmana mamă**), Radu Rosetti (**Om și câne**), Vlahuță (**Cristos a înviat; Pace vouă; Sămănătorul; Triumful**

așteptării). Selecția lecturilor literare / re / publicate aici se face, de regulă în spiritul programului revistei, fiind preferabile cele de factură (sau sub influență) sămănătorist-poporanistă, de largă accesibilitate, vizând universul uman adiacent mediilor către care se adresează publicația. Sunt frecvent întâlnite versurile condeierului Geoghe Bălțean (semnat G. B.), simple, directe uneori cu adieri religioase, vădit didactice, legate de mediul rural și de condiția dramatică impusă de război. Ilustrativă, în acest sens, este confesiunea unui cioban neștiutor de carte, smuls de război din spațiul său mioritic după care suferă nostalgic în tonurile tradiționale ale doinei: *"Foaie verde fir de nalbă / Cum trăiam eu lumea albă / Lângă turma mea de oi, / Înainte de război! / N-aveam grijă de nimica, / Cântam toată ziua / Prin poeni sub cer frumos, / Aer dulce, sănătos (...) Câți feciori aici cu mine / Vorbesc numa-n linbi străine, / Nici lor nu pot spune eu / Dorul sufletului meu"* (nr. 10, p. 2). Tonalități ale inspirației folclorice (ca sugestie de suferință colectivă) ajung în unele evocări dureroase ale nedreptăților social-naționale ale timpului, ca înțemnițarea marelui Vidu (**Cântărețul liberat**- nr. 24, p. 3). Inspirația îi aparține versificatorului local Muntean al lui Vasile, personificarea servindu-i ca modalitate de comunicare: *"Doinele pleacă-codri / Și de jale se-mbrăcă / Și din plâns de ani de zile- / Zi și noapte nu-ncetară"*, iar după eliberare, *"Toate doinele din codri / Îți veni-ră-n jur de masă... / Și-mbrăcat în frunza verde / Codrul echo dă Cântării"*.

În primul număr, redacția își anunță intenția de a publica un serial sub genericul *"Scriitori români"*, unde cititorii vor afla *"cine au fost purtătorii condeiului de nume mare la români în vremurile trecute (...), ca să cunoaștem averea cea mai de preț pe care nici moliile nu o poate roade, nici furii nu o pot strica"*. Și aceasta din convingerea că *"cercetând trecutul, inspirând scrisul românesc din diferite vremi, ne vom convinge că noi suntem un neam bogat, bine înzestrat sufletește și dacă n-am ajuns să ținem pasul cu lumea înaintată în cultură, avem să datorim împrejurărilor grele printr care ne-am strecurat ferindu-ne ființa noastră națională a cărei conștiință am avut-o tocmai fiindcă ne-au trezit-o scriitorii"*. Sigur, intenția a fost generoasă, frumos argumentată, dar, practic, nu s-au publicat mai mult de trei microportrete: Grigore Alexandrescu (nr. 1, p. 3), George Coșbuc (nr. 18, p. 2) și Barbu-Ștefănescu Delavrancea (nr. 19, p. 2). Evocările făcute (de Ioan Clopoțel, Cornel Corneanu, respectiv Radu Roman) sunt fie creionări de popularizare fără pretențioase abordări analitice (constând mai ales în evocări de opere), fie în câteva cuprinzătoare considerații caracterologice: *"Grigore Alexandrescu cunoaște bine istoria națională românească și era avântat în simțiri, cu dor adânc de neamul său (...). Ceea ce a scris el rămâne ca*

adevărate mărgăritare, semănate pe drumul trecutului care vor rămânea nestinse cât va trăi limba română" (evident, este vorba de creanța romantică de inspirație istorică). Stingerea poetului George Coșbuc îi prilejuiește conducătorului gazetei să creioneze un remarcabil elogiu marelui poet cu viguroase articulații și sublinieri: "*Poezia fără de pereche a câmpiilor, a țărinelor noastre, idila codrilor noștri, farmecul nopților de vară, iarna, vara și seara satului românesc, ca și cinstita muncă țărănească, cu nunta și moartea de la țară n-au aflat un interpret mai cald, mai sincer, mai devotat și mai neîntrecut ca Gheorghe Coșbuc*". Și evocarea continuă încălzită de emoția unui talentat gazetar: "*Supremul duioșiei omenești, în care clocotește durerea tăcută, trece prin prisma sufletului marelui poet când scrie Mama, O scrisoare de la Muselim Selo, Noi vrem pământ*". Sunt semnalate și virtuțile artistice ale creației coșbuciene, printre care: "*o limbă ce te vrăjește prin mlădierea și muzicalitatea sa*"; "*versurile curg ca un izvor fermecător, limpede și plin de fremătări dulci*"; "*tichna vieții patriarhale în cadrele eternelor frumuseți ale naturii zugrăvită cu măiestrie se desprinde atât de luminos din fiecare pagină*". La Delavrancea sunt notate câteva titluri de piese și e rememorat un moment al întâlnirii autorului (Radu Roman) cu dramaturgul la reprezentația capodoperei sale la Naționalul bucureștean. Iată mărturisirea: "*Acel ce scrie aceste rânduri azi, a avut rara fericire să vadă în decembrie 1909 piesa Apus de soare pe scena teatrului Național în rolul principal cu nemuritorul Nottara. Și după atâta timp, chiar azi simțesc înfiorându-mi-se sufletul când mă gândesc la însuflețirea vijelioasă ce s-a ridicat act de act de pe urma acțiunii piesei. Și văd în una din lojele din stânga prosceniului pe măestrul cu acel cap clasic de artist, grămadindu-și corpul șubred în jețul de catifea, urmărind cu sufletul pierdut desfășurarea grandioasă a piesei. În pauza ce a urmat actului II, l-am cercetat în lojă. A fost vădit impresionat când i-am spus că am veni din Banat anume să-i văd piesa și să-i duc vestea acelor care au rămas acasă. Și nu-i uit strângerea de mână și cuvintele: Ai sulet, frate, ai suflet!*"

Legate firesc de partea literară sunt articolele ilustrând preocupările de ordin lingvistic ale gazetei, anticipate de altminteri în articolul program, motivația revenind într-un număr ulterior chiar cu referire la redactarea generală a periodicului: "*Cum scopul foi noastre Lumina este de a da educația religioasă, culturală și economică păturilor largi populare (...), cu privire la limbă se va scrie astfel ca aceia pentru care este menită foaia să priceapă noima celor ce li se spune*". Și aceasta din convingerea că astfel "foaia o să facă drum bun". Într-adevăr, se poate aprecia că haina lingvistică a gazetei este curat literară, comunicând firesc cu cititorul, fără frecvente particularități

regionale (ci doar ca pigment) și fără izbitoare prețiozități stilistice. Fiecare articol ce abordează preponderent tematica lingvistică face, într-o formă sau alta, elogiul limbii române, două dintre astfel de articole având un spor emoțional întrucât aparțin unor autori străini. Astfel, în confesiunea purtând titlul **Un prieten al românilor** - scrisoare expediată din Praga la 31 decembrie 1917 (nr. 2, p. 1), abatele ceh Metodiu Zavoral din Strahov mărturisește cum, în conjunctura războiului, s-a apropiat, prin intermediul soldaților români din Banat și Ardeal, de limba și cultura română: *"Dacă avusesem în gând la început să învăț câteva cuvinte românești din milă pentru soldații români bolnavi și răniți care se rătăciseră în lazaretul meu, n-a ținut mult și m-am hotărât să studiez limba română cât se poate de temeinic, văzând că studiul acesta îmi deschide sufletul soldaților români și îmi desvăluiește gândurile și simțămintele lor"*. Și astfel, abatele a *"pătruns destul de adânc în sufletul românesc"*, exprimându-și bucuria că *"ce am găsit acolo m-a apropiat de el și m-a umplut cu o dragoste sinceră față de el"*. Aducând argumente temeinice, acest prieten al românilor formulează îndemnuri ce se înscriu pe linia programatică a gazetei de luminare a poporului: *"Preoți, învățători și intelenctuali, iubiți poporul vostru din toată inima căci este într-adevăr vrednic de dragostea voastră (...) Vărsați lumina binefăcătoare a credinței curate și a culturai adevărate în sufletul său (...) și atunci veți vedea că poporul vostru, ca un Făt Frumos din poveste, are să spargă cu mână întărită fiecare piedică"*, dovedind că *"este vrednic de toate drepturile fără de care nu mai poate să trăiască acum un popor"*. Celălalt străin (dr. I. Urban-Iarnic) care a deprins de plăcere limba română, își expune considerentele sale lingvistice în articolul intitulat **Drum bun** (nr. 13, p. 1). Simțind virtuțile limbii române, bogatele ei posibilități de exprimare și capacitatea de a vibra poetic sub pana unui real talent, eruditul autor ia atitudine față de tendințele de alterarea ei prin exces de neologisme (franțuzisme, latimisme) astfel că e greu înțeleasă de omul de rând, în care sens apare ca firească recomandăția: *"Acei care nizuiesc la propășirea și luminarea poporului românesc, trebuie înainte de toate să scrie așa ca poporul să priceapă, căci de nu fac așa, atunci toată munca lor, cât de mare să fi fost, este deșartă"*. Apoi, se explicitează printr-un principiu îndeobște îmbrățișat de cercetători cu bun simț: *"Se înțelege că fiecare limbă se îmbogățește, desăvârșește luând cuvinte străine, dară numai atunci dacă are neapărată trebuință de ele. Atunci însă trebuie bine socotit dacă, pentru cutare înțeles, români din alte părți n-au niște cuvinte cunoscute poporului, căci pare-mi-se mai firesc să se ieie dintr-al său, decât să cerșească la străini"*. Vizând tot limba maternă și snobismul unora, Tullia Bogdan, în

articolul **Limba românească** (nr. 20, p. 2) este indignată de tendința unora de a abandona limba maternă / română /, preferând să vorbească, cu un conațional, într-una străină, indiferent care ar fi la modă - franceza, germana, ori maghiara. Atitudinea este argumentată prin rolul limbii și credinței srăbune în asigurarea vitală a poporului, de apărarea ființei sale.

O componentă de interes pentru cititor (îndeosebi din mediul rural) este constituită din sfaturile pentru gospodari, în articole extinse ori prin recomandări succinte, cele mai multe fiind semnate de Pavel Grecu și uneori de înv. Iuliu Vuia, Nicolae Cornean, ori V. Vlaicu. La rubrica respectivă, gospodarii întâlnesc un mozaic de sfaturi, de la cel privind culturile (de cereale, pomi, viță de vie, legume), culesul și păstrarea recoltelor, la creșterea vitelor și valorificarea producției. La rubrica intitulată *"Calendarul săptămânii gospodarului"*, se dau sfaturi corespunzătoare sezonelor, pe săptămâni în cadrul fiecărei luni. De obicei, gazeta are și o altă rubrică destinată anunțurilor publicitare (privind viața culturală ori prestări de servicii), reflectarea acestora dând cititorului posibilitatea ancorării în cotidian.

Ca mai toate gazetele cu program mozaic, *"Lumina"* a oglindit în paginile sale evenimentul zilei, de la faptul divers (de interes restrâns), la știri cu semnificații istorice mai ample privind fenomenele sociale și politice în contemporaneitate. În această privință, s-a menținut consecvent, în structura publicației rubrica *"Știrile zilei / săptămânii /"*, în care își aveau locul veștile locale, din țară și chiar din lume. Astfel, aflăm știri culturale, de natură economică (asociații, bănci) întâmplări senzaționale, etc. Iată câteva spicuiuri, la întâmplare: explozie la mina Anina cu 19 morți, 25 grav răniți, 8 mineri și-au pierdut vederea. La Bocșa Montană, concert de Crăciun în 1917, dat de Reuniunea română de cântări și muzică (locală) în favoarea orfanilor (ambele în nr. 2, p. 4). La Reșița Montană, se deschide, la 1 sept. 1918, prima clasă a Școlii reale superioare comunale împreună cu internat de băieți (nr. 32, p. 4). În iulie 1918, a decedat parohul Ioan Stoian din Caransebeș (nr. 26, p. 3). Basarabia hotărește să se unească cu România, iar Ucraina protestează (nr. 15, p. 3). Iosif Velcean caută femeie în casă pentru îngrijirea copiilor orfani, la Timișoara (nr. 16, p. 4). Fundația Emanoil Gojdu își publică fondurile pentru stipendii (nr. 13, p. 4). Vicecolonelul Iosif Stojanel, fost președinte al Comunității de avere, a decedat (nr. 36, p. 3). Generalul în retragere Al. Lupu este angajat în organizarea ridicării unei noi biserici în Lugoj (nr. 2, p. 3) etc., etc. Desigur, multe dintre știrile săptămânii au dobândit, în timp, interes istoric, documentar în conturarea portretului epocii de referință. Alături de ele se află conturul unor personalități de seamă din viața românească bănățeană și nu numai: Nicolae Popea (nr. 29, p. 1) Miron

Cristea (nr. 28, p. 1), Avram Iancu (nr. 42, p. 2), Ștefan Jianu (nr. 44, p. 1), George Dragomir (nr. 3, p. 3), Gherasim Serb (nr. 25, p. 2), Iosif Stojanel (nr. 36, p. 3), revoluționarul pașoptist Balint (nr. 44, p. 2) ș. a. Fiecare microportretizare se face din perspectiva sentimentului național românesc, atributele menționate fiind motivate îndeobște prin contribuții aduse de fiecare la apărarea ființei naționale. Astfel, relatându-se despre momentul de trecere a *"pragului nemuririi culturale"* de la Academia Română de către Nicolae Popea, sunt subliniate meritele venerabilului episcop în apărarea Bisericii strămoșești - *"scut puternic al existenței noastre etnice"*, *"savantul corp, bărbați de stat, arhieriei cucernici mânduitori dibaci ai condeiiului"* elogiind și ovaționând *"patriarhul cu podoaba-i de plete ninse, cu înfățișarea-i de o frumusețe biblică"*, iar cu acel prilej, însuși regele Carol I *"strânge mâna încărunțitului purtător al mitrei arhieresti și astfel statornicește simbolul tăriei bisericii dreptcredincioase"*. Celui care timp de *"zece ani de zile a ocupat funcțiunea de asesor referent școlar și a muncit mai mult cât altul o viață întreagă"* - Ștefan Jianu (stins numai la 36 de ani), se face o emoționantă prezentare biografică, fiind așezat printre cei mai importanți animatori ai vieții românești bănățene de până în pragul desăvârșirii unității naționale, ca: deputat sinodal (eparhial și congresual), membru în reprezentanța orașului Caransebeș, vicepreședinte al Casinei române, membru în conducerea Reuniunii învățătorilor, al despărțământului Astra și al Societății pentru fond de teatru român, însărcinat cu organizarea politică a Banatului de sud. La 204 ani de la pilduitorul sacrificiu, portretizarea martirului neamului Constantin Brâncoveanu se face (nr. 32, p. 1) pornind de la comentariile lui Șincai (din Cronica sa) și continuând cu derulajul jertfirilor pe altarul credinței străbune, apoi concluzionându-se cu îndemnul marelui domnitor creștin: *"Orice am avut am pierdut; să nu ne pierdem încai sufletul. Priviți la Cristos Mântuitorul nostru, câte a răbdad pentu noi și cu ce moarte de ocară a murit, credeți tare întru aceasta și nu vă mișcați din credința neamului"*. Chipul lui Avram Iancu este adus sub privirea contemporanilor prin evocarea unor dramatice întâmplări petrecute la Mărișel în februarie 1849, sub asuprirea străină. În articolul **Din trecut** (nr. 44, p. 2), Enea Hodoș trasează portretul revoluționarului Balint din Roșia-Bihor în contextul atrocităților săvârșite de unguri în anul 1848, în Ardeal.

De remarcat preocuparea redacției, mai ales la rubrica *"Știrile săptămânii"*, a mersului războiului și a consecințelor lui. Notățiile merg de la punctele fierbinți încă în Europa, la noile relații dintre state și diverse consecințe, ca bunăoară; ruperea relațiilor dintre Rusia și România, pacea dintre Rusia și Puterile Centrale, Pacea de la Buftea, unirea Basarabiei cu

România, capitularea Bulgariei, Germania acceptă condițiile de armistițiu, America cere constituirea independentă a statelor din Austro-Ungaria - fapt ce și declanșează procesul de autonomizare. Astfel se constituie organismele de autoguvernare în Ungaria, Cehia, Serbia, românii din Banat și Ardeal își constituie, sub conducerea Partidului Național Român, gărzi civice, garda națională, sfatul național român, toate într-o desfășurare rapidă. Așa cum am mai afirmat, "*Lumina*" devine port-drapel pentru românii bănățeni în reflectarea, pas cu pas, a pregătirilor pentru marea Unire, îndemnând și sfătuind prin glasul unor remarcabile personalități ale timpului. În această privință, "*Lumina*", din foaie religioasă-culturală, se transformă repede într-o publicație dominant politică, un autentic organ de propagandă în slujba îndeplinirii idealului unității naționale. În coloanele ei se publică documentele zilei, devenite peste timp documente istorice de primă importanță, între care: constituirea Consiliului Național Român, a gărzilor civile în Caransebeș și în întreaga zonă, a Consiliilor militare române (CMR), declarațiile de adeziune la CNR a unor importanți factori social-naționali români, desfășurarea adunărilor naționale în Caransebeș și în zonă, lista delegaților aleși să participe la Marea adunare națională de la Alba Iulia, mărturii detaliate privind desfășurarea adunării de la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia, textul cuvântării rostite acolo de episcopul Miron Cristea s. a. Așadar, ultimele 8-10 numere de apariție (în care segmentul de istorie devine dominant) se caracterizează printr-o mare densitate de fapte și idei reflectate, semnături fiind mari personalități de rezonanță.

În exercitare misiunii de organ al interesului național, "*Lumina*" se reflectă progresiv la evenimente și imperativele zilei. Astfel, este dat publicității "*Regulamentul de desfășurare și acțiune a Consiliului național român și Gardelor naționale aparținătoare de CNR Caransebeș*" - în 15 puncte. La punctul 4 se precizează: "*Fiecare Consiliu Național Român are să-și țină de sfântă datorință lățirea și întărirea sentimentului național și să se ferească de a fi ademeniți pentru scopuri străine intereselor noastre naționale*". În numărul 42, p. 1, un articol intitulat **Scrisoare din Bucovina** sintetizează cu desăvârșită claritate conștientizarea momentului istoric: "*Trăim între două epoci: una putredă care s-a prăbușit nemaiaivând nici o rațiune de a fi, alta care, prin fapte și tenacitate, trebuie durată; e moartă era drepturilor și cugetelor încătușate, și epoca dreptății se pregătește*". Iar ca un subtil îndemn de îmbărbătare, se concluzionează: "*Suntem convinși că dacă eroismul armatei poate lărgi granițele, eroismul credinței poate desființa granițele*". În același număr, în editorialul **Zorile păcii** citim: "*Noi, românii băștinași ai acestor meleaguri, privim cu încredere deplină în fața*

evenimentelor istorice ce se desfășoară (...) Privirea noastră obștească să se îndrepte spre Consiliul Național Român, care este chemat după dreptate, să înfăptuiască organizarea vieții naționale românești". Și se continuă cu îndemnul la unitate deplină: "Să ne dezbărăm de patimi și considerente personale, și uniți să fim în gândire, uniți în simțire, uniți în fapte, precum uniți suntem în Dumnezeuul părinților noștri".

Cititorii sunt ținuti la curent cu evenimentele, cu acțiunea practică devenită firească pe fluxul rapid al istoriei ce se clădește sub priviri, în cotidian: "Soldații plecați, cu întregul echipament militar, de la front sau de prin garnizoane fără deosebire de neam, au început tulburări prin diferite locuri (...). Drept aceea sfatul național român, în acord cu sfatul național maghiar și săsesc, cere de la toți cetățenii ca în bună înțelegere să stabilească între olală și toate modalitățile pentru asigurarea ordinei. Drept aceea s-au înființat pretutindeni garde civile, cari vor pune sfârșit diferitelor excese" (nr. 42, p. 1). Înființarea gărzii civile la Caransebeș prilejuiește organizarea unei mari întruniri populare, la 25 octombrie c. v. 1918. Numărul 43 la "Lumini" (1/ 14 noiembrie 1918) este consacrat aproape în întregime reflectării acestui eveniment, apărând în mod excepțional, în 6 pagini. Sub titlul **Adunarea națională** (p. 2-3) se dă în amănunțime filmul desfășurării entuziastei adunări. Astfel, după un preambul cu prezentarea evenimentelor de declarare a autonomiei de către celelalte nații din Imperiul Austro-ungar, citim: "*Și noi românii acestui istoric oraș românesc am prăznuit joi 25 oct. a. c. **veselia cea veșnică*** / subl. red.: *învierea noastră națională*". Iar în continuare se prezintă întreaga desfășurare, din care reproducem fragmente ca mărturii de mare preț: "Cadrele acestui praznic sunt următoarele: Sala cea mare a magistratului orășenesc, dimpreună cu toate coridoarele, erau îndesuite încă cu mult înainte de terminul anunțat pentru începerea adunării. Galeria era împodobită de toate damele române din localitate, și tot de pe această galerie fâlfâia mândrul nostru tricolor. Domnișoarele se grăbeau a împărți fiecărui participant câte o cocardă națională. Sosirea frunțașilor noștri este subliniată de urale. Precis la orele 6 / 18 /, masa prezidențială este ocupată de protopopul Andrei Ghidiu, directorul dr. Petru Barbu, secretarul consistorial dr. Cornel Corneanu și inv. dir. Iuliu Vuia. Adunarea aclamă de președinte pe părintele Andrei Ghidiu, iar de notar pe Iuliu Vuia". Iată câteva fragmente din discursurile ținute. Andrei Ghidiu: "Noi românii suntem un popor care în urma întâmplărilor, cari se deslănțuie am ajuns la dreptul deplin de a dispune liber de sine între marginile legilor și a bunei cuviințe, de a se organiza și a intra acum în concertul popoarelor libere" (p. 2). Petru Barbu: "Ne bucurăm căci am scăpat de lanțurile trecutului; ne veselim căci suntem liberi."

*Libertatea este cel mai mare bun pământesc al omenirii, dacă o folosim spre binele propriu și comun; ba din contră este o sabie ascuțită în mâna unui copil mic" (p. 2). Cornel Corneanu: "Zilele pe care le trăim noi acum sunt zile mărețe, zile istorice, cum n-a mai pomenit neamul românesc. Măreția aceasta avem însă să o mulțămim în primul rând mucenicilor neamului, cari de la 1848 începând până la viforita zilelor noastre și-au dat viața, aducând-o drept jertfă pe altarul națiunii române. Cuvine-se deci închinarea acestor umbre sfinte, închinarea eroilor cari ne-au dat libertatea națională" (p. 2). Prezidiul propune adunării populare "un proiect de rezoluție" care cuprinde constituirea Sfatului Național Român din Caransebeș (la propunerea Comitetului național al PNR în ședința din 12 oct. 1918), acest sfat național supunându-se "întru toate Sfatului național central al românilor din Ungaria și Transilvania care e unicul for chemat să hotărască asupra sorții române". El "ia asupra sa apărarea drepturilor românilor caransebeșeni, având cetățenii orașului a ne supune întru toate dispozițiilor luate de acest sfat". Tot aici se propune și se decide constituirea gărzii naționale "în scopul asigurării siguranței publice". De asemenea, "se aduce la cunoștința fruntașilor ținutului nostru constituirea sa, rugându-i să purceadă la organizarea de garde naționale civile" (p. 3). Avocatul George Labonțiu "rostește o cuvântare, apoi propune să fie aleși în Sfatul național român pe următorii: Andrei Ghidiu, dr. Petru Barbu, dr. Petru Comes, dr. Cornel Corneanu, Alexandru Diaconovici, Aurel Doboșan, Ion Dobromirescu, dr. Petru Florian, Ștefan Jainu, George Jumanca, dr. George Labonțiu, Petru Lepa, George Neamțu, Nicolae Novăcescu, Ilie Orzescu, Martin Rada, Dimitrie Sgavârdia, Iuliu Vuia". Cu alocuțiunea înv. Iuliu Vuia se încheie adunarea, "iar mulțimea, intonând **Imnul Unirii**, se înșiruire, cu drapelul tricolor în frunte, spre reședința episcopală. Aici, dr. Cornel Corneanu roagă pe Prea Sfinția Sa părintele episcop dr. Miron Cristea să-și deie binecuvântarea arhierască asupra activității ce are să desfășoare sfatul național întru mărirea neamului românesc (...) Poporul imens răsplătește cuvintele de aur ale păstorului său cu strofa ultimă din **Deșteaptă-te, române!**. Apoi se întoarce în ordine deplină în fața magistratului orășenesc și aici cu ajutorul a 6 feciori chipeși, voinicul român I. Dolnia înfige, între aclamări fără de sfârșit, pe frontispiciul impozantei clădiri: Tricolorul românesc. Corul intonează **Trei culori cunosc pe lume**, apoi unul dintre fruntași mulțumind poporului pentru manifestarea sentimentelor sale naționale în mod atât de demn". Reportajul este urmat, în pag. 4, de poezia **Deșteaptă-te, române!**, de Andrei Mureșianu. Iată textul binecuvântării episcopului Miron Cristea dată către mulțime de la fereastra sediului episcopal (publicat*

în nr.43, p.1): "Iubită nație românească! Lanțurile tiraniei maghiare au căzut de pe trunpurile noastre (...). Națiunea română își va croi însăși soarta și viitorul său cu ajutorul fraților români de pretutindenea și cu ajutorul factorilor mondiali și internaționali care ne sunt binevoitori (...) Și până atunci /,/ vă îndemn pe voi și pe toți românii (...) să nu ne pierdem răbdarea, ci să păstreze toți ordinea (...) căci numai ca element de ordine vom da dovadă la lume că suntem vrednici de deplina libertate, de acea libertate ce se cuvine națiunilor celor mai civilizate". Și distinsul arhiereu cheamă "tot natul - cu mic cu mare de la vlădică până la opincă - să fie supus neclintit și neînfrânt al partidului național român (Toți ridică mâinile strigând: **Jurăm credință**). Porunca Consiliului central sau a Marelui Sfat național român trebuie să fie sfântă tuturor, și atunci cu ajutorul lui Dumnezeu în curând vom ajunge acea **mare zi cu soare**, acea **mare sărbătoare**, în care cu toții vom înălța rugăciuni fierbinți de mulțumită către Cel de sus carele ocârmuiește lumea și popoarele ei; apoi cu lacrimi de bucurie vom încinge hora mare - mare a unirii tuturor românilor din hotare în hotare. Trăiască Marele Sfat Național Român! Trăiască redeșteptarea neamului întreg! Doamne, fii în veci cu noi și cu toți care împlinesc voia Ta!"

În serialul de documente publicate în coloanele "Luminii" se află textul hotărârii Marelui Sfat al națiunii române de convocare a Marii adunări naționale de la Alba Iulia, la 18 noiembrie /1 decembrie 1918, unde "mântuirea neamului românesc se va desăvârși pe vecie", acolo unde a intrat triumfător, la 1 noiembrie 1599, Mihai Viteazul, "întruchipând cu puternicul său braț, deși numai pentru scurt timp, visul românismului" (nr.45, p.1). Spre a marca grandoearea evenimentului, gazeta publică în chenar, pe fruntea pag.2, chemarea cu textul: **Toată suflarea românească să grăbescă la Alba Iulia! Marele Sfat al Națiunii române a convocat adunarea națională în cetatea lui Mihai Viteazul pe ziua de 18 noiembrie/1 decembrie.**

Între documentele momentului se mai află: adeziunea episcopilor români la Partidul Național Român: Ioan I.Papp (gr. ort. al Aradului), Miron Cristea (gr. ort. al Caransebeșului), ca și cei greco-catolici: Dem. Radu (al Oradei), Valeriu Traian Frențiu (al Lugojului) și Iuliu Hossu (al Gherlei) - nr.45, p.2, ca și lista delegaților caransebeșeni participanți la Adunarea Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie: Miron Cristea, Andrei Ghidiu, Cornel Comean, Moise Ienciu, Alexandru Buciu (profesori la Institutul teologic și pedagogic), Alexandru Balaș, Constantin Pepa (de la Comunitatea de avere), George Labonțiu, Petru Florian (de la magistratul orășenesc), Alexandru Morariu, Valeriu Meda, Constantin Călțun (Casina română), George Bona, Nicolae Sporia (Reuniunea de cântări), Nicolae Novăcescu, Dimitrie Baba, Dimitrie

Beuca (Reuniunea meseriașilor), George Jumanca, Mitru Cârpan (Reuniunea economilor), Elvira Becker, născută Cristea, Elena Biju, Dimitrie Sgăvârdia din partea Reuniunii femeilor), Iuliu Vuia, George Neamțu (Reuniunea învățătorilor), Sabin Târziu și ceilalți ofițeri din Garda Națională, toată Reuniunea de cântări (nr.46, p.3). Alături, se dă componența Consiliului dirigent pentru Transilvania, Banat, Ungaria, cu menționarea responsabilității în guvernare: Iuliu Maniu (președinte și interne), Alexandru Vaida (externe și presă), Vasile Goldiș (instrucție și naționalități), Victor Bontescu (agricultură și comerț), Romul Boilă (comunicații), Aurel Vlad (finanțe), Ștefan Pop (război), Aurel Lazăr (justiție), Ioan Flueraș (sociale), Vasile Jumanca (industrie), iar fără portofoliu: Vasile Lucaciu, Octavian Goga, Valeriu Braniște.

Numărul 47 poartă pe prima pagină genericul cu litere mari: **Proclamarea unității naționale**, sub care se publică cuvântarea (**Mărită Nație Română**) rostită de Miron Cristea, la 1 Decembrie, la Alba Iulia, ca și un amplu reportaj privind desfășurarea Marii adunări naționale. În incidența marelui eveniment de la Alba Iulia se publică articolele analitice și de sinteză, reliefând esența momentului istoric, cel mai reprezentativ fiind cel intitulat **Praznicul unității noastre naționale**, semnat de cunoscutul istoric Ioan Lupaș, care, după câteva considerații privind rezistența romanilor în istorie, fortificați de *“multă răbdare creștinească”*, în *“focul luptelor oțelindu-și sufletul”*, subliniază fundamentarea idealului unității naționale, realizat vremelnice de Mihai Viteazul și înfăptuit ireversibil în decembrie 1918, ca un act de dreptate ce *“se întemeiază pe rezultatele clare și sfinte ale evoluției istorice, pe elementele constitutive identificabile ale neamului nostru: trecutul milenar, teritoriul compact, rasa traco-romană, limba noastră românească, datinile, obiceiurile, tradițiunile și aspirațiile sfinte tuturor românilor, și mai presus de toate: conștiința noastră națională trează și neînfricăată fără de care ar fi călătoare și nesigure toate celelalte elemente”* (nr.49, p.1). Marele eveniment de la Alba Iulia este trăit și redat cu înaltă emoție în articolul redacțional (scris probabil de Cornel Corneanu) intitulat **Ziua învierii** (nr.46, p.1), chiar din primele rânduri subliniindu-i-se profundele-i semnificații: *“În istoria neamului românesc, ziua de 1 Decembrie 1918 va fi cea mai sfântă și măreață zi din câte a pomenit poporul românesc, care stăpânește aceste meleaguri. În această minunată zi s-a înfăptuit dorul de veacuri al moșilor și strămoșilor noștri”*.

De remarcat că atmosfera febrilă de pregătire și trăire a actului unirii este conturată și întreținută în cuprinsul publicației din ultimele 8-10 numere mai ales prin articole tematice, știri, documente, dar și prin iradierile patriotice ale unor remarcabile creații poetice, între care: **Deșteaptă-te**

române! (nr.43, p.4), **Pe-al nostru steag** (nr.44, p.2), **Tricolorul** (nr.45, p.3), **La arme** nr.46, p.3), ori un simplu, dar patetic, emoționant jurământ compus de un localnic (Alexandru Muntean al lui Vasile), din care face parte fragmentul:

*Pământ cu sânge scump udat / De mii de mame lăudat, / De azi nepoții lui Traian / Se zmulg din mâna de dușman / Și-n loc de negre pușcării, / De furci și triste bălării / Altare sfinte-or înflori: / Sub steagul nostru tricolor / Jurăm unirea tuturor” (Noi vrem unirea tuturor - nr.47, p.3). Alături de versuri, se află, contextual, un călduros omagiu adus țaranului român - decupat dintr-un eseu luminat de aura sămănătorist-poporanistă și încălzit de un suflet feminin (Tullia Bogdan), țaranul din care se trage tot ce are mai frumos stirpea românească: *“Înalți, bine făcuți, frumoși la față, îmbrăcați toți - bărbați și femei - în sumanele lor vineții, femeile încinse în câtrânțele și opregele de jale, cumiți și sfioși, se ridicau ca falnicii brazi între cârturarii adunați. Am simțit mândria în suflet și m-am întărit în convingerea că până avem țărani de felul acestora, viitorul este al nostru (...). Cârturarii pe care îi vedeți sunt sânge din sângele vostru, crescuți și înălțați prin truda și hărnicia voastră. Voi sunteți nădejdea neamului nostru. Prin voi ne-am ridicat, prin voi vom izbuti”* (Pentru popor - nr.49, p.2).*

lată conținutul **“Luminei”**, structurat bibliografic:

I. CULTURĂ. EDUCAȚIE. PROGRES

● B(ălțean), G(eorge). **O vorbă bună** (Apel la ascultarea regulilor venite de la Consiliul Național Român)-nr.44, 21 noiem., p.2 ● Bogdan, Tullia. **Cătră mamele române** - nr.26, 18 iul., p.2-3 ● Bogdan, Tullia. **Despre hrana noastră** - nr.25, 10 iul., p.2-3 ● Bogdan, Tullia. **Femeia și școala** - nr.14, 18 apr., p.2-3 ● Bogdan, Tullia. **Limba românească** - nr.20, 6 iun., p.2-3 ● Bogdan, Tullia. **Pentru țărancă de la sat** - nr.7, 28 feb., 3 ● Bogdan, Tullia. **Pentru popor** (luminarea poporului, îndeosebi a țaranului) - nr.49, 26 dec., p.2-3 ● Bogdan, Tullia. **Țăranul român** (elogiul țaranului român) - nr.36, 26 sept., 3 ● Cătană, George. **Vai, vai, vai neștiutorilor de carte** - nr.1-17 ian., 2 ● Comșa, Gh. **Scrisori cătră soldați** (îndemnuri la lectură) - nr.36, 26 sept., p.2-3 ● Evuțian, Sabin. **În ce stă trăinicia popoarelor** - nr.5, 14 feb., p.1-2 ● Evuțian, Sabin. **Fapte și învățături. De ce slăbește puterea de viață și de ce descrește populația?** - 23,27 iun., 1 ● Evuțian, Sabin. **Puterea noastră de viață în asemănare cu celelalte neamuri din țară** (analiză sociologică statistică a demografiei în Austro-Ungaria) - nr.21, 13 iun., p.1-2 ● Evuțian, Sabin. **Războiul și cei de acasă** - nr.30 mai, 1 ●

Evuțian, Sabin. **Războiul și cei duși** - 17, 16 mai, 1 ● Urban, Ioan. **Drum bun** (referitor la scrierea corectă și clară a l. române) - 13, 11 apr., 1 ● Marin, Ilie. **Puterea cuvântului scris** - 37, 3 oct., p.1 ● Munteanu, Al. **Morală, educație, cinematograf** - 34, 11 sept., 1 ● Muntean, Eugeniu. **Îndemnuri** (creșterea copiilor) - 40, 24 oct.1 ● Muntean, Eugeniu. **La începutul anului școlar** - 33, 5 sept., 1 ● Opreanu, Ștefan At. **Ursita** - 41, 31 oct., 1 ● Preotul dreptcredincios. **Dorința noastră** (pilde și îndemnuri pentru luminare) - 4, 7 feb., 1 ● Preotul dreptcredincios. **Datorința noastră** - 35, 19 sept., 1 ● Preotul dreptcredincios. **Dragostea pentru cultură** - 22, 20 iun., 1 ● Sadoveanu, Mihail. **Despre muncă** (elogiul muncii, în pilde) - 46, 5 dec., 4 ● Semenici. **Sgârbiții neamului** - 26, 18 iul., 1. ● Senin. **Pregătiți-vă de pace** (îndemnuri pentru gospodine în așteptarea celor de pe front) - 27, 25 iul., 1 ● Simu, G. **Ce este prietenia?** - 9, 14 mart., 3 ● Tăutul A. Preotul. **Părinți creștini grijiți de creșterea bună a copiilor voștri** - 30, 15 aug., 1; 31, 22 aug., 1 ● Un birtaș. **Epistola unui birtaș către diavolul și răspunsul acestuia** - 25, 11 iul., 3 ● Velcean, Iosif. **Reîntorc prizonierii** - 14, 18 apr., 1 ● Zavoral, Metodi / abate din Strahov Boemia/. **Un prieten al românilor** - 2, 24 ian., 1

II. RELIGIE

a) Teologie

● B(arbu), P(etru). **Botezul Domnului** - nr.2, 24 ian., p.2 ● B(arbu), P(etru). **Dumineca I-a după Rusalii** - 23, 27 iun., 2 ● B(arbu), P(etru). **Dumineca a II-a după pogorîrea Sf. Duh** - 24, 4 iul., 2 ● B(arbu), P(etru). **Dumineca a VIII-a de la Paște** - 21, 13 iun., 2 ● B(arbu), P(etru). **Dumineca slăbănogului** - 18, 23 mai, 2 ● B(arbu), P(etru). **Dumineca mironosițelor** - ● B(arbu), P(etru). **Înălțarea Domnului** - 20, 6 iun., 2 ● B(arbu), P(etru). 16, 2 mai, 1 ● B(arbu), P(etru). **Rosaliiile** - 22, 20 iun., 2 ● B(arbu), P(etru). **Sf. împărați Constantin și Elena** - 19, 30 mai, 2 ● B(arbu), P(etru). **Sfinții trei ierarhi** - 4, 7 feb., 2 ● C.N. **Troparul Nașterii** - 50, 2 ian. v. 1919, 2 ● Crăciunul - 48, 19 dec., 1 ● **Dumineca a III-a după pogorîrea Sf. Duh** - 25, 11 iul., 1 ● **Evangelhia din Dumineca 27 după Rusalii** - 49, 26 dec., ● Iacob. Lazăr. **Dumineca Cananiencii** - 6, 21 feb., 2 ● Miron/Cristea/ **Crăciunul** (pastorala de Crăciun) - 50, 2 ian. 1919, 1 ● Preotul din Vale. **Adormirea Maicei Domnului** - 31, 22 aug. 2 ● Preotul din Vale. **Dumineca a IV-a după Pogorîrea Sf. Duh** - 26, 18 iul., 1 ● Preotul din Vale. **Dumineca a V-a după Pogorîrea Sf. Duh** - 27, 25 iul., 2 ● Preotul din Vale. **Dumineca**

a VII-a după Pogorîrea Sf. Duh - 29,8 aug., 2 ● **Preotul din Vale. Evanghelia a X-a după Pogorîrea Sf. Duh** - 32,29 aug., 1 ● **Preotul din Vale. Prorocul Ilie** - 28,1 aug., 2 ● **Preotul din Vale. Schimbarea la față** - 30, 15 aug., 2 ● **Preotul din Vale. Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul** - 33, 5 sept., 1 ● **Preotul Nicolae. Cuvioasa Paraschiva** - 40,24 oct., 2 ● **Preotul Nicolae. Dumineca a 15-a după Rusalii** - 37,3 oct., 2 ● **Preotul Nicolae. Dumineca 16-a după Rusalii** - 38,10 oct., 1 ● **Preotul Nicolae. Dumineca 17-a după Rusalii** - 39,17 oct., 2 ● **Preotul Nicolae. Dumineca 20-a după Rusalii** - 42,7 noi., 1 ● **Preotul Nicolae. Dumineca după înălțarea Sf. Cruci** - 36, 26 sept., 1 ● **Preotul Nicolae. Evanghelia din Dumineca a 12-a după Rusalii** - 34,11 sept., 1 ● **Preotul Nicolae. Înălțarea Sf. Cruci** - 35, 19 sept., 2 ● **Preotul Nicolae. Marele mucenic Dimitrie** - 41,31 oct., 2 ● **Preotul Vasile. Dumineca celor zece leproși** - 3,31 ian., 2 ● **Preotul Vasile. Dumineca lui Zacheiu** - 5,14 feb., 3 ● **Preotul Vasile. Evanghelia din Dumineca 24 după Rusalii** - 46,5 dec., 2 ● **Preotul Vasile. Intrarea în biserică** ● **Preotul Vasile. Sf. arhangheli Mihail și Gavril** - 43,14 noi., 2 ● **Sântul Nicolae** - 48,19 dec., 2 ● **Stanca Sebastian. Pacea lui Isus** - 15,28 apr., 1 ● **Stanca Sebastian. Pocăiții. Botezul copiilor** - 20,6 iun., 1 ● **Stanca Sebastian. Pocăiții cu crucea** - 39,17 oct., 1 ● **Vasile Preotul. Dumineca 2-a din post** - 12,4 apr., 2 ● **Vasile Preotul. Dumineca a 4-a din post** - 13,11 apr., 2 ● **Vasile Preotul. Dumineca 5-a din post** - 14,18 apr., 1 ● **Vasile Preotul. Florile** - 15,28 apr., 2 ●

b) Texte din Sfânta Scriptură

● **A II-a epistolă a sf. ap. Pavel către corinteni** c.9, v.6 - nr.7,28 feb., 1 ● **Corinteni** - c.8, v.57-58 - 2,24 ian., 2 ● **Epistola sf. ap. Pavel către efeseni** - 6,21 feb., 2 ● **Efeseni** - 21,13 iun., 2 ● **Epistola sf. ap. Pavel către romani**, cap.12 v.18-20 - 5,14 feb., 2 ● **Iacob**, cap.2, v.18-19 - 13,11 apr., 2 ● **Iacob**, c.5, v.16 - 17,16 mai, 2 ● **Ieremia**, c.9, v.22 - 20,6 iun., 2 ● **Ieremia**, c.17, v.10 - 31,22 aug., 2 ● **Ioan**, c.15, v.13 - 38, 10 oct., 1 ● **Iov**, c.41, v.1-2 - 35,19 sept., 2 ● **Înțelep.**, c.5, v.15 - 45,28 noi., 1 ● **Isaia**, c.55, v.6-7 - 24,4 iul., 1 ● **Isaia**, c.58, v.6-7 - 8, 7 mart., 2 ● **Isaia**, c.58, v.7 - 40,24 oct., 2 ● **I.Macav.**, c.15, v.33 - 43,14 noi., 2 ● **Matei**, c.4, v.16 - 49,26 dec., 2 ● **Matei**, c.6, v.14-15 - 23, 27 iun., 1 ● **Mateiu**, c.12, v.35-37 - 12,4 apr., 2 ● **Mateiu**, c.15, v.16 - 18,23 mai, 2 ● **Matei**, c.17, v.20 - 26, 18 iul., 1 ● **Matei**, c.20, v.26 - 32,29 aug., 1 ● **Matei**, c.28, v.5-7 - 16,2 mai, 1 ● **III Moise**, c.19, v.16-17 - 37,3 oct., 2 ● **Pavel**, c.15, v.2 - 27,25 iul., 1 ● **I. Petru**, c.4, v.14 ● **Pilde**, c.8, v.10 - 33,5 sept., 1 ● **Pilde**, c.16, v.13 - 34, 11

sept., 1 ● **Pildele lui Solomon**, c.24, v.17-18 - 4,7 feb., 2 ● **Psalm** 3, c.2, v.3 - 29,8 aug., 1-2 ● **Psalm**, 37, v.1-2 - 39,17 oct., 2 ● **Psalm** 41, v.1-3 - 42,4 noi., 2 ● **Psalm** 50, v.10 - 14,18 apr., 1 ● **Psalm**, 84, v.10-13 ● **Psalm** 147, v.1-2 - 3,31 ian. 1918, 2 ● **Rugăciunea sf. Ioanichie I** - 28,19 iul., 2 ● **Sirieni**, c.2, v.10 - 25,11 iul., 1 ● **Sirieni**, c.2 v.10 - 10,21 mart., 2 ● **Sirieni**, c.23, v.28 - 30,15 aug., 1 ● **Sirieni**, c.28, v.2 - 22,20 iun., 2 ● **Sirieni**, c.28, v.28-29 - 9,14 mart., 2 ● **Sirieni**, c.30, v.15-16 - 19,30 mai, 2 ● **Sirieni**, c.35, v.17 - 36,26 sept., 1 ●

c) Educație religioasă

● **Biserica** (lăcaș de rugăciune și îmbogățire spirituală) - nr.38,10 oct. p.1 ● Contrea, A. **O pagină din cronici** (pilda lui Constantin Brâncoveanu în apărarea credinței strămoșești) - 32,29 aug., 1 ● **Cristos a înviat!** 16,2 mai, 1 ● Duhovnic. **Constituție și autonomie** (biserica și societatea) - nr.8,7 mart., 1; nr.9,14 mart., 1; nr.11,28 mart., 1 ● Duhovnic. **Să avem credință!** - 3,31 ian., 1 ● Iacob, Lazăr. **Dumineca lăsatului de brânză** - 9,14 mart., 2 ● Iacob, Lazăr. **Dumineca lăsatului de carne** - 8,7 mart., 2 ● **Legenda ouălor roșii** - 16,2 mai, 2 ● Nistor, Dimitrie. **Praznicele** - 7,28 feb.1 ● **Pocăiții și războiul** (profiturile pocăiților de pe urma războiului) - 6,21 feb., 1 ● Preotul dreptcredincios. **Cine este bogat?** (acela care are credință în Dumnezeu) - 48,19 dec.1 ● Preotul Vasile. **Războiul și lăcomia** - 24,4 iul., 1 ● Preotul Vasile. **Virtutea adevărată** - 36,26 sept., 1 ● Senin. **Feriți-vă de păcat** - 10,21 mart., 1 ● Stanca, Sebastian. **Pocăiții, credința și botezul** - 12,4 apr., 1 ● Stanca, Sebastian. **Răbdare creștinească** - 25,11 iul., 1 ●

III. INFORMAȚII JURIDICE

● **Iertarea dării generale suplimentare. Cât va fi de acum înainte ajutorul pentru familiile celor duși în război?** - 2,24 ian., p.3 ● **Iertare de dare; Animale bolnave** (să fie declarate) - 4,7 feb., 4; ● **Informații asupra dărilor de război** - 34,11 sept., 3; 35,19 sept., 4 ● **Noul ajutor de război** - 10,31 mart., 4; 11,28 mart., 4; 12,4 apr., 4; 12,18 apr., 3 ● **Noul ajutor pentru război** - 17,16 mai, 4; 18,23 mai, 4; 19,30 mai, 4 ●

IV. SFATURI MEDICALE

● Bogdan, Tullia. **Învățați copiii la curățenie** - 4,7 feb., p.3 ● **Epidemia spaniolă** - 42,4 noi., 4 ● Fometescu, Ioan. **Câteva sfaturi pentru îngrijirea**

părului - 17,16 mai, 4 ● Fometescu, Ioan. **Femeile nervoase. Ce trebuie să știe despre alcool țaranul și meseriașul** - 21,13 iun., 4 ● Iarsa, Savu. **Alcoolul** - 38,10 oct., 3 ● Fometescu, I. **Înecarea cu oase de pește** (se lecuiește prin înghițirea unor cocoloașe de pâine sau cartofi) - 7,28 feb., 4 ● **Învățături pentru combaterea morbului zis spaniol** - 47,12 dec., 4 ● **Curgerea sângelui din nas** (se poate opri ținând picioarele în apă f. fierbinte). **Ulciorul de la ochi** (piere oblojindu-l cu nalbă și scrobeală, uns cu unt și untdelemn). **Insomnia** (piere prin plimbări în aer liber și frecționarea corpului cu un prosop aspru) - 23,27 iun., 4 ● Pop, Mihail. **Boalele lumești** - 9,14 mart., 4 ● **Potolirea tusei** (cu o linguriță de apă bine încălzită). **Sarea de bucătărie ca medicament** (în proporție de 1%, compresă și băi). **Leac în contra arsurilor** (lapte rece) - 6,21 feb., 4 ● **Pricinile pentru care mor atât de mulți copii la sate** - 30,15 aug., 4 ● **Sfaturi de aur pentru mamele tinere** - 40,24 oct., 3 ● S.N. **Despre curățenie** - 16,2 mai, 2 ●

V. SFATURI PENTRU GOSPODARI

a) Generalități

● **Aldea Sandu. Îngrășarea pământului** - 31,22 aug., 4 ● Bănățeanu. **De vorbă cu sătenii noștri. Pomăritul** - 23,27 iun., 4 ● Bănățeanu. **Vitele noastre** (sfaturi pentru creșterea vitelor) - 19,30 mai, 3 ● **Cânepa** (sfaturi de cultură) - 15,28 apr., 4 ● Cornean, Nicolae. **O însoțire pentru valorizarea fructelor**. 18, 23 mai, 4 ● Economul. **Hrana vițelilor de măcelărie** - 21,13 iun., 4 ● Grecu, Pavel. **Cultura cartofilor** - 13,11 apr., 4 ● Grecu, Pavel. **Cultura săcării** - 37,3 oct., 4 ● Grecu, Pavel. **Frunzele de acăț, nutreț pentru găini** - 25,11 iul., 4 ● Grecu, Pavel. **Grăpatul sămănăturilor** - 8,7 mart., 4 ● Grecu, Pavel. **Îngroparea cucuruzului** - 20,6 iun., 4 ● Grecu, Pavel. **Păstrarea cartofilor peste iarnă** (în pivniță, în strat de până la un m.grosime) - 39,17 oct., 4 ● Grecu, Pavel. **Pentru economi. Alte vremi sunt astăzi** (sfaturi și indemnuri pentru lucrarea pământului, izvor de bunăstare) - 1,17 ian., 4 ● Grecu, Pavel. **"Pietruirea" grâului de sămânță** - 38,10 oct., 3 ● Grecu, Pavel. **Ogorărea** - 26,18 iul., 3 ● Grecu, Pavel. **Un cuvânt almăjenilor și altora** (indemn de a deschide prăvălii cu mărfuri industriale) - 48,19 dec., 3 ● **Sfaturi practice: Petele de rugină** (se curăță cu suc de lămâie și piatră de vin pisată). **Ceara de altoi** (compoziție). **Stârpirea păduchilor de vite. Leac împotriva tusei calului** (frecție cu spirt) - 27,25 iul., 4 ● **Sfaturi practice. Vitele se scapă de păduchi** (spălate cu ulei de in, apoi cu leșie). **Găinile ouă bine** (hrănite cu orz, ovăz, urzici).

Gâsca (cu gâtlejul tare, e bătrână). **Blănurile se curăță** (frecate cu țărățe f. încălzite și scuturate). **Ouăle** (se țin proaspete în straturi de sare) - 15,28 apr., 4 ● Vlaicu, Vasile. **Banii fac anii** - 3,31 ian., 4 ● Vlaicu, Vasile. **Gunoii verde. Cât de folositoare este albina pentru pomii roditori** - 10,21 mart., 3 ● Vuia, Iuliu. **Gunoirea** - 50,2 ian., 4 ● Vuia, Iuliu. **Îndrumarea economiei noastre** - 24,4 iul., 4 ● Vuia, Iuliu. **Îngrijirea fânețelor** - 12,4 apr., 4 ● Vuia, Iuliu. **Îngrijirea pomilor** - 42,4 noi., 4 ● Vuia, Iuliu. **O însoțire pentru valorizarea fructelor** - 20,6 iun., 4

b) Calendarul săptămânii gospodarului

● **Ianuarie (Gerar)** - nr.2,24 ian., 4; 3,31 ian., 4 ● **Februarie (Făurar)** - nr.4,7 feb., 4; 5, 14 feb. 4; 6, 21 feb. 4; 7, 28 feb. 4 ● **Martie (Mărțișor)** - 8,7 mart., 4; 9,14 mart., 4; 10, 21 mart. 4; 11,28 mart., 4 ● **Aprilie (Prier)** - 12,4 apr., 4; 13,11 apr., 4; 14, 18 apr., 4; 15,28 apr., 4 ● **Maiu (Florar)** - nr.16,2 mai, 4; 17, 16 mai, 4; 18,23 mai, 4; 19,30 mai, 4 ● **Iunie (Cireșar)** - nr.20,6 iun., 4; 21,13 iun., 4; 22,20 iun., 4; 23, 27 iun., 4 ● **Iulie (Cuptor)** - 24,4 iul., 4; 26,18 iul., 4; 27,25 iul., 4 ● **August (Măsălar)** - nr.28,1 aug., 4; 29,8 aug., 4; 30,15 aug., 4; 31,22 aug., 4; 32,29 aug., 4 ● **Septembrie (Răpciune)** nr.33,5 sept., 4; 35,19 sept., 4; 36,26 sept., 4 ● **Octombrie (Brumărel)** - nr.37,3 oct., 4; 38,17 oct., 4; 40,28 oct., 8; 41,31 oct., 4 ● **Noiembrie (Brumar)** - nr.42,4 noiem., 4; 44, 21 noiem., 4; 45,28 noiem., 4 ● **Decembrie (Andrea)** - nr.46,5 dec.,4; 47,12 dec., 4; 48,19 dec., 4; 50,2 ian., 4 ●

VI. ANUNȚURI PUBLICITARE

a) Comerciale

● **Brutărie** (P. Popa, Teiuș, 2, Csb) - nr. 47, 12 dec., 4 ● **Casă de vânzare** (str. Tr. Doda, 15, Csb.) - nr. 19, 30 mai, 4; 20, 6 iun., 4; 28, 1 aug., 4; 29, 8 aug., 4; 30, 15 aug., 4; (în str. Teiușului, 7, Csb.) 46, 5 dec., 4 ● **Cheag la Pálfi Marton** (Csb.) - nr. 2, 24 ian., 4; 5, 14 feb., 4; 11, 28 mart., 4; 14, 18 apr., 4 ● **Consistorul diecezan arendează teren agricol** (la Dezești) - nr. 6, 21 feb., 4 ● **Desideriu Havas - Lugoj** (comerciant de saci și ponevi) - 33, 5 sept., 4; 36, 26 sept., 4; 42, 4 noi., 4 ● **De vânzare doi boi** (la economatul diecezan) - 44, 21 noi., 4; 45, 28 noi., 4; 46, 5 dec., 4; 47, 12 dec., 4 ● **De vânzare pădure** (episcopală) **la Lighed** - 37, 3 oct., 4; 38, 10 oct., 4 ● **Miere cumpără** (Petru Lepa, Csb.) - 5, 14 feb., 4; 6, 21 feb., 4;

7, 28 feb., 4; 14, 18 apr., 1 ● **Năplazi de frasin** (vinde Petru Lepa, Csb.), nr. 17, 16 mai, 1; 21, 13 iun., 1 ● **Pierdut un cal** - nr. 29, 8 aug., 4; 30, 15 aug., 4 ● **Sămânța de luțernă** (vinde Trăilă Tețean, Pecica) - nr. 50, 2 ian. 1919, p. 4 ● **Seracin Andrei vinde sticle limonadă** (la fabrica de sodă Csb.) - nr. 37, 3 oct., 4; 39, 17 oct., 4; 42, 4 noi., 4 ● **Prețul nou al bucatelor** - 9, 14 mart., 4 ● **Publicațiune** (arendare teren agr. bisericesc în Marghita Mare) - nr. 7, 28 feb., 4; 9, 14 mart., 4; 10, 21 mart., 4; 11, 28 mart., 4 ● **Publicațiune** (vila Dănilă Valușescu din B. Herculane, de închiriat) - nr. 19, 30 mai, 4; 20, 6 iun., 4; 21, 13 iun., 4; 23, 27 iun., 4; 22, 20 iun., 4; 25, 11 iul., 4; 26, 18 iul., 4; 32, 29 aug., 4 ● (de închiriat vila Doboșan din B. Herculane) nr. 36, 26 sept., 4; 37, 3 oct., 4; 38, 10 oct., 4 ●

b) Culturale

● **Abonați "Lumina"** (Csb) - nr. 2, 24 ian., 4; 23, 27 iun., 2; 1, 17 ian., 3 ● **Apare la Vârșeț "Opinca"** (foaie poporală, scoasă de Romulus S. Molin), iar la Oravița, **"Legiunea română"** (gazeta Cons. Militar Român Oravița, redactor Mihail Gropșian) - nr. 46, 5 dec., 4 ● **"Biblioteca Ardealului"** (apare la Gherla. dir. Emil Isac) - 27, 25 iul., 4; 28, 1 aug., 4; 32, 29 aug., 4 ● **"Biblioteca populară religioasă"** (Suceava) - nr. 25, 11 iul., 4; 26, 18 iul., 4 ● **Bursa** (pentru cursul de pomărit la Buda) - 21, 13 iun., 4; 22, 20 iun., 4 ● **"Calendarul de buzunar"** (pe 1919, supl. la "Poporul român") - 9, 14 mart., 4; 10, 21 mart., 4 ● **Cancelarie advocațională în Caransebeș** (Ștefan Petrovici) - 21, 13 iun., 4; 22, 20 iun., 4; 23, 27 iun., 4; 24, 4 iul., 4; 25, 11 iul., 4 ● **"Căzut-a cununa capului nostru"** (carte de I. Lupaș) - 27, 25 iul., 4; 32, 29 aug., 4 ● **Cursuri de stenografie la Sibiu** - nr. 49, 26 dec., 4 ● **Munteanu, Eugeniu, "61 sub arme"** (carte) - nr. 35, 19 sept., 4 ● **Povestiri** (de Septimiu Popa) - 32, 29 aug., 4 ● **Școala internat de fete Arad - prospect** - 30, 15 aug., 3 ● **Școala reală superioară comunală din Reșița Montană** (se deschide la 1 sept. 1918) - prospect - 32, 29 aug., 4 ●

c) Economice. prestări servicii

● **Banca de asigurare Sibiu** (adunare generală) - 16, 2 mai, 4 ● **Casa de păstrare "Munteana" Cornereva** (ad. gen.) - 36, 26 sept., 4 ● **Caut domnișoară sau damă pentru a instrui fiica mea** (în l. română, l. germană și pian) - nr. 35, 19 sept., 4 ● **Caut învățăcel** (pentru croitorie St. Radonici, Chichinda Mare) - 14, 18 apr., 3 ● **Caut fată în casă** (Csb.) - 32, 29 aug., 4;

34, 11 sept., 4; 36, 26 sept., 4; (Iosif Velcean) nr. 14, 18 apr., 4; 16 mai, 4; (Csb.) nr. 10, 21 mart., 4; 11, 28 mart., 4 ● **Concurs** (pentru contabil la Tipografia diecezană) - nr. 38, 10 oct., 4; 39, 17 oct., 4 ● **Izvor de câștig rentabil** (la fabrica de muniții din Reșița) - 18, 23 mai, 4; 19, 30 mai, 4; 20, 6 iunie, 4 ● **Laborator dentistic** (dr. Virgil Budiștean, Csb.) - 49, 26 dec., 4 ● **Medicul Virgil Budiștean** (orar consultații) - 46, 5 dec., 4; 48, 19 dec., 4; 49, 16 dec., 4 ● **Oferte de căsătorie** - nr. 6, 21 feb., 4; 7, 28 feb., 4; 10, 21 mart., 4; 22, 20 iun., 4; 23, 27 iun., 4; 24, 4 iul., 4; 28, 1 aug., 4; 29, 8 aug., 4; 31, 22 aug., 4; 32, 29 aug., 4 ● **Ofițer** (caută meditator pentru l. română, Csb.) - 28, 1 aug., 4 ● **S-a pierdut o iapă de 2 ani** - nr. 19, 30 mai., 4 ● **"Sebeșana"** (casă de păstrare pe acțiuni - prospect) - nr. 2, 24 ian., 4; 3, 31 ian., 4; 4, 7 feb., 4; 14, 18 apr., 4; 15, 28 apr., 2 ● **"Severineana"** (Csb., ad. gen.) - 2, 24 ian., 4; 3, 13 ian., 4; 4, 7 feb., 4 ● **Tipografia diecezană din Csb. are trebuință de doi învățăcei** - 12 apr., 4 ● **Ucenic** (primește fierăria Rezacs Ignác Csb.) - nr. 30, 15 aug., 4; 31, 22 aug., 4; 33, 29 aug., 4 ●

VII. LITERATURĂ

a) Poezie

● A. B. **Imnul Unirei** ("Pe-al nostru steag e scris unire") - nr. 21 noi., p. 2 ● Alexandrescu, Gr(igore). **Boul și vițelul** - nr. 3, 31 ian. 1918, p. 2 ● Alexandrescu, Gr(igore). **Câinele soldatului** - nr. 27, 25 iul., 2 ● Alexandrescu, Grigore. **Câinele și cățelul** - nr. 1, 17 ian. 1918, 3 ● B(ălțean), G(eorge). **Cetește, măi române!** - 2, 24 ian., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Ciobanul înstrăinat** - 10, 21 mart., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Dintr-una-ntr-alta** - 21, 13 iun., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Două feluri de copii** - 25, 11 iul., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Două rane** - 25, 11 iul., 3 ● B(ălțeanu), G(eorge). **După strânsul câmpului** - 49, 26 dec., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Eu n-am murit ...** - nr. 11, 28 mart., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **E ziua ta, iubite ...** - 9, 14 mart., p. 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Lege** - 31, 22 aug., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Legea scrie** - 5, 13 feb., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Mi-e dor ...** - 19, 30 mai, 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **O lege frumoasă** - 35, 19 sept., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Școala a început** - 38, 10 oct., 2 ● B(ălțeanu), G(eorge). **Și noi lucrăm** - 7, 28 feb., 2 ● **Cântecul tricolorului** - 45, 28 noi., 3 ● Condrea Aurel. **Ave Maria** - 33, 5., sept 2 ● Coșbuc, George. **Mama** - 18, 23 mai, p. 2 ● Coșbuc, George. **O scrisoare de la Muselim-Selo** - nr. 18, 23 mai, p. 2 - 3 ● Coșbuc, Gh. **Trei, Doamne și**

toți trei - 22, 20 iun., 3 ● Dulfu, Petre. **Unire** - 23, 27 iun., 3 ● Hulea, O. **Blăstămul codrului** - nr. 42, 4 noi., 2 ● Hulea, Ovidiu. **Iubire** - nr. 4, 7 feb., 2 ● Iosif, St. O. **Eroul de la Königgratz** - 39, 17 oct., 2 ● Iosif, Șt. O. **Icoane din Carpați** - 26, 18 iul., 2 ● Iosif, Șt. O. **La arme** - 46, 5 dec., 3 ● Iosif, St. O. **Moș Ajun** - 50, 2 ian. 1919, p. 2 ● Iosif, St. O. **Năframa** - 32, 29 aug., p. 2 ● Muntean al lui Vasile. **Cântărețul liberat** - 27, 25 iul., 4 ● Muntean al lui Vasile. **În agonie** - 30, 15 aug., 2 ● Muntean al lui Vasile Alex. **Noi vrem unirea tuturor** - 47, 12 dec., 3 ● Mureșian, A(ndrei). **Deșteaptă-te, Române!** - 43, 14 noi., 2 ● Pitiș, Ecaterina. **Cântec** - 20, 6 iun., 2; 32, 29 aug., p. 4 ● Rebreanu, Livia. **Cântec** - nr. 24, 4 iul., 2 ● Rebreanu, Livia. **Cântec vechiu** - 33, 5 sept., 2 ● Rebreanu, Livia. **Primăvara** - 17, 16 mai, 2 ● Rebreanu, Livia. **Răvaș de toamnă** - 3, 31 ian., 2 ● Rebreanu, Livia. **Terțet** - 30, 15 aug., 3 ● Rosetti, Radu. **Om și câne** - 10, 21 mart., 3 ● Rosetti, Radu. **Teatru** - 11, 28 mart., 4 ● Velcean, Iosif. **La Paști** - nr. 16, 2 mai, 3 ● Velcean, Iosif. **Năpasta** - 23, 27 iun., 2 ● Vlahuță, Al. **Christos a înviat** - 16, 2 mai, 2 ● Vlahuță, Al. **Pace vouă** - 28, 1 aug., 2 ● Vlahuță, Al. **Sămănătorul** - 29, 8 aug., 2 ● Vlahuță, Al. **Triumful așteptării** - 41, 31 oct., 2 ● Voievidca, George. **Marș eroic** - 37, 3 oct., 2 ● Voievidca, George. **Războiul** - 36, 26 sept., 2 ●

b) Proză

● Bogdan, Tullia. **Prin sat** - nr. 10, 21 mart., 2 ● Brătescu-Voinești, Ion Al. **Puiul** - 26, 18 iul., 2 ● Cătană, George. **Ce sămeni, aceea seceri** - 6, 21 feb., 2 ● Cătană, George. **Fă bine - așteaptă bine** - 24, 4 iul., 2 ● Cătană, George. **Iubiți și pe vrășmașii voștri** - 13, 11 apr., 2 ● Creangă, I(on). **Ion Roată și Cuza Vodă** - 29, 8 aug., 2 ● D. Iov. **Plugul** - 39, 17 oct., 2 ● Delavrancea, (Barbu Ștefănescu). **Bunicul** - 27, 25 iul., 2 ● Fotoc, Petru. **Icoane de la front** - 34, 11 sept., 2 ● Gârleanu, Em(il). **Căprioara** - 35, 19 sept., 3 ● Gârleanu, E(mil) **Cioplitorul** - 42, 31 oct., 2 ● Gârleanu, Emil. **Floarea lacrimilor** - 9, 14., 2 ● Marin, Ilie. **Cu badea Iacob de vorbă** - 8, 7 mart., 2 ● Marin, Ilie. **Din "satul gușăților"** - 31, 22 aug., 2; 32, 29 aug., 2; 33, 5 sept., 2 ● Marin, I. **Georgică și îngerii** - 5, 14 feb., 2 ● Marin, Ilie (după Roseger). **Nanu meu, Pintilie și "carul ăl de foc"** - 17, 16 mai, 2; 19, 30 mai, 2 ● Marin, Ilie. **Nică a lu' Petra** - 48, 19 dec., 2 ● Marin, Ilie. **Văduva** - 11, 28 mart., 2; 12, 4 apr., 2 ● Nădejde, Sofia. **Sărmana mamă** - 21, 13 iun., 2 ● Oarsă, Savu. **Trei peri de câne** - 33, 5 sept., 4 ● Popii, Sandu. **Sămânța viitorului** - 37, 3 oct., 2 ● Rebreanu, L(ivia). **Dumnezeu** - 38, 10 oct., 2; 50, 2 ian. 1919, 2 ● Sylva, Carmen. **Piatra arsă** - 1 aug., 2

- Tripa, Terențiu. **Moș Gheorghe** - 12, 4 apr., 3 ●

c) Folclor

- Cătană, George. **Flori din război**. Culese de G. Cătană - nr. 6, 21 feb., 2; 14, 18 apr., 2 ● **Colindă** - nr. 50, 2 ian. 1919, 3 ● Suci, Vasile (din Jdioara). **Din cătănie. Dor** - 8, 7 feb., 2 ●

d) Evocării literare

- Clopoțel, Ion. **Scriitori români. Grigore Alexandrescu** - nr. 1, 17 ian. 1918, 3 ● Corneanu, Cornel. **Lacrima noastră pentru Gheorghe Coșbuc** - 18, 23 mai, 1 ● **În amintirea lui Gheorghe Coșbuc** - 18, 23 mai, 1 ● Roman, Radu. **Barbu Ștefănescu Delavrancea** - 19, 30 mai, 2 ● Velcean, Iosif. **"Dor și jale" de Dimitrie Cioloca** (recenzie)- 23, 27 iun., 3 ●

VIII. ISTORIE

a) Documente:

- **Declarația de adeziune a episcopilor români la Consiliul Național Român** - nr. 45, 28 noi., 2 ● Cristea Miron. **Mărită nație română** (cuvântare rostită la Alba Iulia, 1 dec. 1918) - nr. 47, 12 dec., 1 ● Cristea, Miron. **Cătră iubitul cler din eparhia ortodoxă a Caransebeșului** (Circulara nr. 6150/1918, de introducere în ritual a rugăciunii pentru Consiliul Național Român) - nr. 43, 14 noi., 2 ● **Localitățile și componența C.N.R. în granița Severinului** - nr. 45, 28 noi., 2; 46, 5 dec., 2 ● **De la Consiliul Național Român** (apel la supunere și respectarea dispozițiilor date de C.N.R.) - nr. 43, 14 noi. 1918, 4 ● / **Delegații caransebeșeni la Marea adunare națională de la Alba Iulia, 1 Dec. 1918** - nr. 46, 5 dec., 3 ● Cristea, Miron. **O zi istorică în Caransebeș. Iubită nație românească** (cuvântare rostită la ad. pop. din 25 oct. v. 1918) - nr. 43, 114 noi., p. 1 ● **Regulament** (de înființarea consiliilor și gărzilor naț. române în comune) - nr. 43, 14 noi., p. 4 ● **Scrisoare din Bucovina** (de adeziune la Cons. Naț. Român) - nr. 42, 4 noi. 2 ● **Ziua învierii** (textul Proclamației Marii Ad. Naț. de la Alba Iulia) - nr. 46, 5 dec., p. 1 ●

b) Mărturii. Evocări:

- **Adunarea națională** (de la Caransebeș din 25 oct. 1918 s. v.) - nr. 43, 282

14 noi., p. 2 ● Bogdan, Tullia. **Pentru popor** (elogiu țăranului român cu argumente istorice) - nr. 49, 26 dec., 3 ● **Închinare memoriei episcopului Nicolae Popea** - 29, 8 aug., 1 ● Hodoș, Enea. **Din trecut** (fragment, evocarea suferințelor la 1848) - nr. 44, 21 noi., 2 ● **Întru mulți ani, stăpâne!** (ep. Miron Cristea) - nr. 28, 1 aug., 1 ● Lupaș, Ioan. **Praznicul unității noastre naționale** - nr. 49, 26 dec., 1 ● **Preoți cu crucea în frunte** (evocarea luptei pentru unitate națională) - nr. 45, 28 noi., p. 1 ● Păcățianu, Teodor. **Lupta de la Mărișel** (feb. 1849) - nr. 42, 4 noi., 2 ● **Raportor** / Cornel Corneanu / **Marea adunare națională de la Alba Iulia** - nr. 47, 12 dec., 2 ● **Ștefan Jianu** (evocare la deces) - nr. 44, 21 noi., p. 1 ● **Serbările de la Caransebeș** (inaugurarea monumentului reginei Elisabeta a Austro-Ungariei) - nr. 17, 16 mai, 2 ● **Ziua Învierii** (1 Decembrie 1918) - nr. 46, 5 dec., p. 1 ● **Zorile păcii** (ideea organizării românilor în C.N.R.) - nr. 42, 7 noi., p. 1 ●

c) Știrile zilei / săptămânii:

● **Spre știre** (primul număr al "Luminii" se trimite gratuit). **Rugare** (către cititori de a colabora cu știri). **Războiul** (au început tratativele de pace). **Cei scutiți de la miliție. Sămânța pentru sămănăturile de primăvară. Ana Manguicu** (soția lui Simeon Manguicu a decedat la 1 ian. 1918). **Generali români** (Nicolae Lugoian; George Domășnean, I. Băcilă, Nicolae Cena, Mihail Șandru, Ion Ion, P. Mihălțan). **Cât a costat până acum războiul? Ce face ușurătatea** (pierdere de bani). **Vremea** (prognoză). **Rugăciunea la masă. Recvirare nouă** (a produselor pentru război) - nr. 1, 17 ian. 1918, p. 3 - 4 ● **Spre știre** (numărul 1 al "Luminii" s-a tipărit în mai multe mii de ex.). **Războiul** (tratative la Brest-Litowsc). **Mitropolitul Victor Mihaly de Apșa** (a decedat). **Lucru creștinesc** (ajutor dat săracilor). **General român** (Al. Lupu, n. la Lugoj). **Nenorocire** (accident la Anina). **Maria Zepeneag** (soția av. P. Zepeneag, a decedat la Vârșeț). **Împrumutul al șaptelea de război al Austriei** (peste 6 miliarde). **S-a scumpit tutunul. Cruțarea ultimului copil** (scutit de front). **Soldații pot călători pe tren** (cu reducere). **Unsoarea crudă. Un institut nou pentru moașe** (la Arad). **Restituirea pagubelor cauzate prin război. Jertfa pentru altar** (invalid de război). **Reuniunea Română de cântări și muzică din Bocșa Montană** (spectacol în favoarea orfanilor) - nr. 2, 24 ian. 1918, p. 2 - 3 ● **Războiul** (ruperea legăturilor dintre Rusia și România). **Protopopul dr. George Dragomir** (a decedat la Biserica Albă). **Anita Antal** (nepoată a ep. Miron Cristea, a decedat). **Cei de 18 - 24 de ani** (vor fi chemați la arme). **Glotași**

din clasa B (chemați la armă). **Călători, aveți grijă de traistă! General nou** (Adrian Nedelcu). **Țărani români decorați. Licitatii de cai de la miliție. Să călătorim cu pâinea în traistă** (nu se află de cumpărat). **Slujba în Viena** - nr. 3, 31 ian., p. 3 • **Războiul** (Luptele de la Asiago, Paris). **Jalea Blajului** (moartea mitr. Mihalyi). **De la Comunitatea de avere** (viitorul președinte). **Distincții** (pentru componenții Reg. 43). **Recvirarea vitelor** (în contul armatei). **Ce se întâmplă cu prizonierii din Rusia?** (tratative de recuperare). **Economilor dispenzați** (prelungirea șederii acasă). **Moartea eroică a unui preot român** (Titu Iliuț din Vama Bucovinei). **Greva Juraților** (la Sebenico). **Ajutor familiilor celor duși în război** (în bani) - nr. 4, 7 feb., p. 3 - 4 • **Mersul războiului** (pace între Rusia și Puterile Centrale). **Pilda unui învățător** (T. Bucurescu din Comloșu Mare). **Cel mai bun prieten. Săraci și deputați. Crucea Carol. Oficiul de alimentație** (trimite făina săracilor). **Porcii grași** (să fie anunțați). **Zile de călătorie** (pentru soldați). **Refugiați** (reclamă pierderea pachetelor) - nr. 5, 14 feb., 3 • **Mersul războiului** (Pacea de la Brest-Litowsk s-a încheiat). **Schimb de prizonieri** (între Austro-Ungaria și Ucraina). **Severineana** (apel de sprijinire a acestei soc.). **Caz de moarte** (înv. Pavel Boldea, Borlovenii vechi). **Feriți-vă de beție. Gândiți-vă și la Sf. biserică. Avansament. Concediul soldaților sosiți acasă din prinsoare** (4 săptămâni). **Decorație** (cpt. Alexa Hamat, Reg. 43). **Recvirări și în casele orășenilor** (se ridică pentru armată surplusul de alimente). **Haine de hârtie** (la poștă și căile ferate - se pot spăla de 6 ori). **Ajutor pentru familiile celor duși în război** - 6, 21 feb., 3 - 4 • **Desvălirea statuei regina Elisaveta în Caransebeș** (ca și a monumentului eroilor tineri, inaugurarea liceului de stat). **Adunarea generală a Comunității de avere** (9 martie). **Regele despre pace. În Rusia nu se pot trimite bani. Victor Russu, vice-colonel. Se scumpește trenul. Despăgubiri pentru pagune aduse de război. Generalul Kuzmanek** (scăpat din prizonierat). **Profeție despre sfârșitul războiului. Recvirarea porcilor. Timpul de vară** (la 14 apr. ora 2 noaptea, orologiul se mută cu o oră înainte, iar la 15 sept. se va muta înapoi). **Bancnote noi. Cărți bune. Cine e îndreptățit să primească ajutor de război. Ajutor familial** - 7, 28 feb., 3 - 4 • **Mersul războiului** (Rusia acceptă condițiile puse de pacea de la Brest-Litowsk; tratative între România și Austro-Ungaria, la Mărășești). **Prizonierii vin acasă. Foc mare în Caransebeș** (la depozitul de lemne Munk, spitalul militar și câteva magazine). **Reprezentanța orașului Caransebeș** (hotărăște întemeierea unui spital T.B.C.). **Agrifina Perin** (a decedat). **Ocrotirea mamelor și sugarilor** (curs la Timișoara). **Împrumutul al 8-lea de război. Timpul de vară** (începe la 1 apr. și se termină la 29

sept.). **Vidimarea certificatelor de călătorie** (a încetat). **Pentru soldați** (despre regimul militarilor rămași acasă). **Avansare. Și ceapa se recvirează** (la Măcău). **Porțiunile de zahăr se reduc. Târgul mare al Bocșei. Cumpărarea vitelor cornute și a oilor** (doar cu autorizație). **"Lucefărul"** (bancă în Vârșeț). **O dispoziție lăudabilă** (ghete pentru săraci, gratuit). **Cărți bune** - 8, 7 mart., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (pacea de la Bufta). **Alegerea de prezident la Comunitatea de avere** (Octavian Bordan). **Alegerea de primar în Caransebeș** (Friederich Pauck). **M. S. Regina** (a născut un băiat). **Nou avocat român** (Ștefan Mioc, Panceva). **Logodna. Macrina Câmpianu** (din Prigor, a decedat). **Petru Banda** (jude în Rusca, a decedat). **Veturia Popovici** (din Mramorac, a decedat). **Pentru soldați. Preot român, milionar** (Aurel Popovici, Lugoj, câștigă la loto un milion cor.). **A treia recvirare. Conducerea armatei** (oferă cai pentru lucru la câmp). **Către colaboratori** (să trimită articole). **Cărți bune** - 9, 14 mart., ● **Amnestie parțială** (în Austro-Ungaria). **Glotașii vârstnici** (vin acasă). **Câți copii nu umblă la școală. Ponegrirea unui ofițer** (căzut ca erou). **Starea sămănăturilor. Cai pentru lucrul câmpului. Se recviază și untura, și albiturile. Se maximează și marfa din prăvălii. Lupta cu finanții. Ioan Lazăr** (notar în Cocna a fost ucis). **Hârtia** (în criză). **Legea noului ajutor de război** - 10, 21 mart., 2 - 3 ● **Invitare la abonament** (la "Lumina"). **Mersul războiului** (încheiat pe frontul de est, continuă pe cel de vest). **Bani noi** (de metal, în curând). **Timpul de vară. Amnestie pentru soldați. Ficat de gâscă** (de 1, 350 kg.). **Un jugăr de pământ 8000 cor.** (în jurul Aradului). **Foc mare în Recița** (la Soc. căilor ferate). **Femeile în serviciul războiului** (proiect de lege pentru cele între 19 și 40 ani). **Recvirarea vitelor** (cam 10 capete de comună). **Trei bănci solide** ("Sebeșana", "Sentinela" - Satu Nou, "Casa de păstrare" - Săliște). **Prețul fânului. Comisar regal pentru Ardeal** (Ugron - fost ministru de interne) - 11, 28 mart., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (s-a încheiat pacea între România și Puterile Centrale). **Cât pierde Rusia prin condițiile de pace. M. S. Regele** (în Boemia). **Gerul** (a adus pagube). **Recvirarea porcilor slabi, și a unturei. Numărarea poporului** (16 - 20 apr., când se numără și vitele). **Dumineca nu se mai vinde carne. Comisiunea pentru vinderea și cumpărarea pământului. "Pomăria"** (soc. pentru fructe și băuturi, Oravița). **"Victoria"** (bancă, Arad). **Carte bună. Lăudăm** (activitatea prot. Ioan Oprea, Timișoara) - 12, 4 apr., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (condițiile păcii între România și Austro-Ungaria). **Alegerile sinodale. Inaugurarea monumentului regina Elisabeta în Caransebeș** (6 apr. 1918). **Fundațiunea Gojdu** (ședințele de primăvară). **Fapta creștinească. Târgu**

mare din Caransebeș (24 apr.). **Averea nemișcătoare a evreilor din Ungaria.** Albumul comemorativ al Reg. 3 de husari. **Satisfacerea școalelor. Reîntoarcerea refugiaților** (din Ciuc și Trei Scaune). **Prețuri nouă** (pentru alimente) - 13, 11 apr., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (luptele pe frontul de vest); **Basarabia s-a hotărât să se unească cu România** (66 voturi pentru, 3 contra). **Concedierea soldaților pentru lucrul câmpului.** **30 mii copii din Ungaria vor petrece vara în Austria.** **Reîntorși din prinsoare.** **Grea ciocnire între două vapoare pe Dunăre** ("*Drina*" și "*Sofia*", ambele de călători). "**Albina**" - bancă la Sibiu. **Anul școlar. Regele la Görz și Grădiște. Găzduirea copiilor** (în castelurile din Boemia). **Ploaia** (a venit după o lungă secetă). **Societate pentru valorificarea rachiului.** **Poșta cu România** (s-a reluat). **Târgul de vite din Sebeșul Săsesc.** **Toate localurile** (publice, rămân deschise). **Esarendare de pășune.** **Scade cursul banilor.** **În comitatele de graniță** (nu se trimit pachete). **Dr. Racovschi** (socialist român, a decedat). **Alegerea mitropolitului** (la București). **Cămașa lui Cristos** (expusă în 1898 la Trier) - 14, 18 apr., 3 ● **Mersul războiului** (lupte aprige pe frontul de vest; Basarabia s-a unit cu România, răpită de Ruși în urmă cu 106 ani): **Săptămâna Patimilor.** **Maria Românu** (fosta președ. a Reun. femeilor din Caransebeș, a decedat). **Maria Labonțiu** (mama av. G. Labonțiu, a decedat). **Petru Milutinovici** (notar în Valeapai, a decedat). **Festivitățile din Caransebeș** (desvelirea monumentului eroilor și inaugurarea clădirii liceului de stat). **Veturia Triteanu** (a dat spectacol în Budapesta). **Pierderile Rusiei în război.** **Pentru votul universal** (manifestații). **Ziua onomastică a M.S..** **Prețul ghetelor** (f. scumpe). **Reuniunea femeilor** (rom. Timișoara, ad. gen.). **Numele de familie** (în l. română). **Carte bună** - 15, 28 apr., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (lupte aprige pe frontul de vest). **Dar** (pentru "*Lumina*" de la Mihai Gropșian). **Serbările din Caransebeș.** **Sinodul eparhial.** **Caz de moarte** (Elena Gașpar, mătușa lui M. Gașpar). **Silvia Dragoș** (a decedat). **Spesele de război.** **Plângeri împotriva recvirărilor.** **Serbare școlară** (Caransebeș). **Decorat** (Iuliu Ionescu, Jebel). **Oficiul regnicolar de îngrijirea invalizilor** (Orșova, Lugoj, Oravița). **Noua ordinațiune pentru dispense militare.** **Carte bună** - 16, 2 mai, 3 - 4 ● **Mersul războiului** (prin pacea de la Buftea, România pierde 5000 km. pătrați dați Ungariei și 600 km. pătrați dați Austriei; pe frontul de vest continuă luptele). **Paștile la noi.** **Liturgie campestră** (celebrată de protop. Andrei Ghidiu pentru soldați). **Comisari guvernamentali la sinoadele eparhiale.** **Alegere de mitropolit la Blaj** (candidați: Vasile Suciu, Iuliu Hosszu, Valeriu Frențiu). **Internatul de băieți al Comunității de avere** (s-a deschis). **Daniil Măteringă de Bănia**

(general în retragere, a decedat). **Sofia Stoian** (soția pr. Ioan Stoian din Caransebeș, a decedat). **Un țaran român vrednic. Anul școlar** (se termină la 15 iulie). **Concedierea glotașilor. Prețurile maxime pentru încălțăminte** - 17, 16 mai, 3 - 4 • **Dedicație lui George Coșbuc** (acest număr din "*Lumina*"). **Mersul războiului** (lupte pe frontul de vest și pe cel italian). **M.S. Regele** (la Sofia și Constantinopol). **Sinod eparhial** (la Arad și Sibiu). **Moartea unui binefăcător** (I. Săbădeanu, Brașov). **Distincție binemeritată** (brâu roșu, pr. Iosif Irimia, Călnic). **Comitatele ardeleni și pacea cu România. Eparhia Caransebeșului** (în urma tratatelor de pace cu România primește localitățile: Verciorova, Valma, Ilovița, Moisești, Podeni, Negruța, Guravăii). **Târg de țară la Timișoara. Carte bună** - 18, 23 mai, 3 - 4 • **Un conduct de petrol** (de la Ploiești la Oderberg - 3300 mc. la zi). **Submarinele germane. Caz de moarte. Scad tare nașterile. Recvirarea hainelor. Secvestrarea recoltei noi** (încă de la treierat). **Când merg prizonierii la front. Carte bună** - 19, 30 mai, 3 • **Mersul războiului** (armatele germane la porțile Parisului). **Dr. Ioan Urban Iarnik** (prof. ceh care a învățat l. română, are 70 ani). **Alegerile de la primăria din Caransebeș** (Fr. Pauck, senatori: Petru Florian, Aurel Doboșan, dr. Virgil Budințianu). **Curs pentru conservare poame și legume. Promoție** (Victor Rădulescu - doctor în drept) **Regimentul de inf. 43** (organizează program cultural pentru orfani). **Ordonanță ministerială** (interzice fierberea rachiului din fructe). **Tariful trenurilor și al mărfurilor** (se majorează cu 60 %). "*Viața Nouă*" (revistă, Suceava). **ABC-darul** (de I. Moldovan, Arad). **Carte bună** - 20, 6 iun., 4 • **Mersul războiului** (lupte grele în zona Champagne). **Prizonierii** (primesc 8 săptămâni concediu). **Învățătorii** (manifestație la Budapesta). **Tren accelerat Budapesta - Brașov. Frigul** (a stricat culturile). **Pierderile în morți ale Antentei. Fr. Tomek** (notar în Buchin, a decedat). **Pedepse** (furtul, uciderea și dezertarea se pedepsesc prin glonț). **Restrângerea circulației pământelor. Urcarea taxelor de poștă. Starea sămănăturilor** (nesatisfăcătoare). **Economii vor primi mărfuri în schimbul grânelor** - 21, 13 iun., 3 - 4 • **Mersul războiului** (lupte sângeroase pe frontul italian). **Rubin Patița** (patriot din Alba-Iulia, a decedat). **Examen de maturitate. Pogorîrea Duhului Sfânt** (serbată la Carnsebeș). **Pentru învățătorii pensionați. "Banca generală de asigurare"** pentru al VIII - lea împrumut de război. **Sfințirea clopotului de oțel în Apadia. Ordinațiunea de sechestrarea lănei, Recvirarea bucatelor. 13. 955 morminte ale eroilor în Ardeal** (pentru 22.120 de decedați). **Tutun pentru economi. Mișcarea poporului în luna martie 1918** - 23, 27 iun., 3 - 4 • **Invitare la abonament** (la "*Lumina*"). **Mersul războiului** (armata

germană de pe frontul italian). **Țarul omorît. America și războiul. Pierderile antentei. Simeon Simu** (înv. la Prisean, a decedat). **Ion Vidu** (în procesul de la Timișoara a fost achitat). **Greva muncitorilor de la Budapesta** (s-a extins). **Prețul cartofilor. Prețul bucatelor** (crește). **Recvirarea recoltei** - 24, 4 iul., 2 - 3 ● **Mersul războiului** (lupte grele pe frontul italian). **Calomnii contra familiei regale. Moartea sultanului** (Mohamed al V -lea). **Învățător vrednic** (G. Dragoescu la 40 ani de dascălie). **Internatul școlii de fete** (Arad). **Târg de țară** (la Caransebeș). **Pavel Grecu** (prof. la Institutul diecezan). **Gherasim Serb** (a decedat al 72 de ani). **Cei de 47 - 48 de ani nu se mai trimit la front. Epitropia fondului ziariștilor români** (dir. I. Lepădatu) - 25, 11 iul., 2 - 3 ● **Contrarevoluția din Rusia. Ordinea treieratului urgent. O dispoziție interesantă** (interzisă frecventarea cinematografelelor). **Ioan Stoian** (pr. Caransebeș, a decedat). **Clopot de oțel** (în Cornea) - 26, 18 iul., 3 ● **Mersul războiului** (pe frontul de vest, contraofensivă a francezilor, intrarea în război a forțelor americane și japoneze). **Izvorul Miron** (apă curativă). **Privegheri și rugăciuni pentru pace** (la mănăstirea "Călugăra"). **Donațiune. Un jubileu** (pr. I. Oprea, Doman). **Rugărilor pentru stipendii** (de la Fundația Gojdu). **Magistratul orășenesc** (convoacă meseriașii). **Târgul mare al Timișorii. Reîntorși acasă. Restrângerea vânzării de pământ. Se pot tăia și vite mai tinere de 3 ani. Ordinațiunea referitoare la măcinat și prețul făinei. Noul sultan** (Mehmed VI). **Nestor Surlașiu** (înv. Berliște, a decedat) - 27, 25 iul., 3 - 4 ● **Mersul războiului. Cătră cetitori** (înnoire abonamente). **Cât nutreț rămâne economilor. Promoțiune** (Virgil Cioban, dr. în medicină și în teologie). **Nicolae Coca** (pr. Mehadia, a decedat). **Post de învățătoare** (vacant, la Toracul Mare). **Cartofii s-au recvirat. Nutrețul** (se va recvira). **Zile fără carne** (în localuri publice, marțea și joia). **Tarifa de transport** (pe trenuri cu 70 %). **300.000 americani** (mobilizați pe fronturi) - 28, 1 aug., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (trupele germane în retragere). **Nu vor fi asentări noi. Anul școlar** (începe la 1 sept.). **Stipendiu** (din Fundația Popea). **Publicare** (stupar Radojesist, în Caransebeș). **Clopot de oțel în Agadici. Școala civilă de fete, Sibiu** (prospect). **Școala comercială română Brașov** (prospect). **Anuarul Inst. diecezan Arad. Protopop** (la Vinca, P. Turca) - 29, 8 aug. 3 - 4 ● **Mersul războiului** (retragerea trupelor germane). **Un tun miraculos** (în America). **Aviatori italieni deasupra Vienei. Readucerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou** (de la Viena la Suceava). **Adunare generală** (Comunitatea de avere). **Statua lui Bismark** (se va topi). **Spesele războiului mondial** (la 7 miliarde de mărci). **25 milioane oameni** (ai Antantei au pierit în război). **Sămânța** (pentru toamnă). **Pentru**

economie (sunt bune ploile căzute). **Recvirarea semințelor uleioase.** Decorat (pr. N. Bădin, Rudăria). **Recunoștința cu laudă** (pr. Eugen Muntean, Timișoara). **O fundațiune culturală** (av. Ilie Mariș) - 30, 15 aug., 2 - 3 ● **Mersul războiului** (ofensiva franceză pe frontul de vest). **Cătră cetitori** (apel la abonament "*Lumina*"). **Ziua împăratului. Ordinul Maria Tereza** (lui Ioan Boieru). **Protopop al Beiușului** (Petru E. Papp). Decorat (pr. Toma Nicolici, Vălișoara). **Copii neșcolarizați** (26 mii la Budapesta). **Comandantul aviației române** (N. Capșa, a decedat). **Tutun pentru economi. Alegere de protopop al Oraviței. Producție teatrală a elevilor. Mame îndoliate** (200 mii, în Franța). **Un gest** (Clemenceau sărută mâna unei mame îndoliate). **Concediul soldaților. Porumbul secvestrat. Prețul făinei** (a crescut). **Lemnele** (s-au scumpit). **Prețul porcilor** (a crescut). **Provederea cu bucate a populației** - 31, 22 aug., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (ofensiva franco-engleză). **Restrângerea cumpărării pământelor. Cea mai puternică lege** ("*lubește pe aproapele tău ca pe tine însuși*"). **Ajutor pentru văduve și orfani** (32 mii cor. la Reg. 43 inf.). **Profesori noi** (I. Hango la Caransebeș, Gh. Noaghea la Brașov). **Monumentul reg.** (la Herculane). **Profesorul Béla Gajda** (prieten al românilor). **Porcii recvirați. Cât nutreț revine economului. Biserica din Bucovina. Sărbătorile în armată. Parohia din Caransebeș** (râvnită prin manevre de culise). **O scrisoare din Satu Nou. Țigarete pentru soldați. Ziarele franceze despre starea bisericii. Teatru român în Basarabia** (se va inaugura în curând la Chișinău). **O glumă la săptămână** - 32 - 29 aug., 3 - 4 ● **Mersul războiului. Protopop al Oraviței** (dr. Lazăr Iacob, prof. teol. din Arad). **Biserica din Bucova. 800 mii oameni condamnați pentru speculă în 1917. Învățătoare** (Hortenzia Moldovenescu, aleasă la Toracul Mic și Silvia Catina, la Voivodinți). **Preoți adormiți în Domnul. Logodnă. Prețul laptelui** (120 fil. 1. la sat și 132 la oraș). **Glotașii născuți în 1868** (se lasă la vatră). **Mierea nu se va maxima. Împrumutul al 8 -lea de război. Episcopie ortodoxă maghiară. Se scumpesc foile în Germania. Reprezentanța Fundației Gojdu** (acordă 300 burse). **Înscrierile la Inst. diec. încep la 1 sept. Cât au scăzut banii** (la 100 cor. germ. se primesc 39 fr. elvețieni). **Aviz** (recomandare cărți) - 33, 5 sept., 4 ● **Mersul războiului** (retragerea armatei germane). **Cum se pot trimite scrisori la America. Timpul de vară** (încetează la 16 sept. ora 3). **Soldați la marș. Bunul de la Cadar** (al baronului G. Duca, cumpărat). **Ordin interesant** (la Praga, interzisă pălăria pentru menajerele preoților). **Logodnă** (loc. O. Rădulescu, cu Aurora Răzvan, Domașnea). **Treceri** (la catolicismul vechi). **S-a scumpit sarea și lemnele. S-a maximat prețul brânzei și untului. Recvirarea**

materialului de zidire. Cerem scuze (pentru întârzierea ieșirii "*Luminei*"; în viitor va ieși miercuri seara) - 34, 11 sept., 2 - 3 ● **Mersul războiului** (pe frontul de vest, intense lupte în Franța). **Frontul pâinii** (europenii ajutați de americani, care au o recoltă foarte bună). **Împrumutul al 9-lea de război în Germania. Prisonierii și economia. Episcopatul gr. cat. român** (protestează împotriva exproprierii școlilor din zona Făgăraș și Alba Iulia). **Conte român** (Geroge Vasilco, Bucovina). **Soldatii reîntorși din prinsoarea rusească. Iarăși se scumpesc ghetetele. S-a maximat și prețul chibritelor. "Biblioteca Ardealului"** (a scriitorului Emil Isac nu va mai apărea întrucât i s-au pus multe piedici). **Un ochiu** (al lui Dumnezeu vede nedreptatea) - 35, 19 sept., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (Austro-Ungaria propune pacea, dar Antanta refuză; luptele continuă cu participarea Americii). **Dar** (pentru "*Lumina*"). **Generalul Dionisiu Florianu** (ridicat la rang de nobil). **Vicecolonelul Iosif Stojanel** (în conducerea Comunității de avere, deputat eparhial, a decedat). **Ordinațiune** (privind recvirarea hainelor). **Taxa bărbierilor. Câți cehi s-au predat în acest război?** (300 mii în Rusia, 35 mii în Serbia, 20 mii în Italia). **Înlesniri pentru meseriașii mobilizați** - 36, 26 sept., 3 ● **Mersul războiului** (Antanta deschide frontul în Macedonia spre Bulgaria, aceasta primind condițiile Antantei). **16 sept. 1868** (este data primului Congres național bis. sub conducerea mitr. Șaguna). **Episcopul Ioan Inocențiu Clain** (un veac de la moarte în exil). **Decorat** (pr. Aurel I. Balea, Bozovici). **Regimentul 43** (se întoarce la Caransebeș). **Prim-comitele Caraș-Severinului, la Gavojdia. Concert și teatru** (la Bocșa Română s-au jucat "*Iașii în Carnaval*" și "*Nunta țiganilor*", dirijor G. Vuc). **Protopop al Beiușului** (Petru E. Papp). **Marta Iorga** (din Slatina Timiș, a decedat). **"Biblioteca populară religioasă"** (Suceava) - 37, 3 oct., 3 - 4 ● **Invitare la abonament** (la "*Lumina*"). **Mersul războiului** (condițiile acceptate de Bulgaria la capitulare). **Liberi** (după opt luni de detenție la Seghedin, devin liberi: Valeriu Braniște și Ion Clopoțel - prof. la Inst. ped). **Trenurile nu vor fi încălzite. După fiecare porc gras se dau 5 kg. untură. Americanii în Europa** (1.750.000 soldați). **Ana Popovici** (soția av. Popovici, Orșova, a decedat). **"Lumina"** (bancă culturală Sibiu). **Astra** (acordă burse). **Comunicația poștală** (cu România s-a reluat). **Zahărul** (de la 3 la 5 cor./ kg.). **Emigrări în America în ultimii 15 ani** (2.200.000 - o treime maghiari, 2/3 germani, români, sârbi, slovaci). **Cărți bune** - 38, 10 oct., 2 - 3 ● **Mersul războiului** (Wilson cere Puterilor centrale să-și retragă trupele din ter. ocupate; Turcia cere pace; Germania acceptă condițiile de armistițiu). **Mitropolitul Vasile Măgura** (a decedat la Budapesta). **Donățiune. Fapta vrednică. Mitropolitul Ghenadie** (al României, a decedat). **Distincție**

(pr. Eug. Muntean). **Victor Hossu** (jude în Caransebeș, a decedat). **Ordinațiune** (recvirarea hainelor) **6457 bolnavi** (de gripă spaniolă, la Budapesta). **Lipsa de medicament** (pe front) - 39, 17 oct., 3 - 4 ● **Mersul războiului** (luptele în Balcani continuă). **Terențiu Tripa** (fruntaș în mișcarea literară la Cernăuți, a decedat la Lugoj). **Hârtia s-a scumpit** (cu 100%). **Poporația** (în Ungaria, în 1910: 9.944.627, maghiari; 2.948.186 români; 1.946.186 români; 1.903.357 slovaci; 1.903.357 germani). **Cheltuielile de război ale monarhiei** (61 miliarde, 130 milioane). **Dispensarea economilor. Recvirarea cucuruzului** (Comit. Caraș-Severin este obligat să predea 1500 vag. dar recolta slabă nu va atinge cifra). **Concedierea Soldaților. Guvernator militar. Constituția din Germania** (se schimbă). **Prețul vinului** (a scăzut de la 12 cor./1 la 5 cor./1) - 40, 24 oct., 2 ● **Mersul războiului** (Austro-Ungaria intenționează să încheie pace cu Antanta; America cere constituirea independentă a statelor în Austro-Ungaria). **Nicolae Zigre** (av. metropolitan, a decedat). **Vacanțele date elevilor** (se prelungesc din cauza gripei spaniole). **Veste bună** (progr. cult la șc. din Birda în contul bibliotecii). **Liebknacht** (socialist german, grațiat). **Premiu pentru familiile cu copii mulți** (în Franța - record o familie cu 21 copii). **Turcia încheie pace. Absolvirea soldaților văduvi. Prețul publicațiilor** (a crescut). **Nina Bona** (soția coristului, G. Bona, a decedat). **Ludendorff** (șeful cartierului german, a demisionat). **Cărțile războiului. Concert Viorica Ursuleac în Caransebeș** (solista la opera din Zagreb). **"Glasul Bucovinei"** (rev. nouă) - 41, 31 oct., 3 - 4 ● **Zile mari** (poporul cere dreptul de a conduce treburile obștei; prin sfatul național român). **Constituanta Bucovinei** (sub cond. lui Iancu Flondor). **Garda civilă în Caransebeș** (condusă de un comitet executiv). **Limba maghiară** (nu e obligatorie în cursul primar). **Contele Tisza** (omorât de soldați în locuința sa din Budapesta). **Orșova** (bombardată de francezi). **O armată jidovească** (din New York are ca scop înființarea statului evreiesc în Palestina) - 42, 4 noiem. 3 - 4 ● **Organizarea noastră națională** (sfaturi naționale și gărzi românești în toate centrele românești). **Garda națională din Caransebeș** (stabilită în cazarma centrală). **Sfatul național român din Caransebeș** (obiective ale activit.). **Limba română** (reintră în drepturi firești). **Obreja** (Cons. Naț. Român acționează). **Sfaturi și gărzi naționale** (în jurul Caransebeșului). **Corurile bisericești** (pregătiri pentru festivități). **Împăratul Wilhelm** (și moștenitorul tronului din Germania au abdicat). **În Sebeșul Săsesc** (puterea preluată de români). **Wilson recunoaște îndreptarea cererilor teritoriale ale României** (unirea tuturor românilor). **Numirea stradelor** (revizuită). **Știri bune** (preluarea unor funcții importante de români

- gen. G. Domașneanu e comandant suprem al armatei). **Tratatul de armistițiu între Ungaria și Antanta** (condițiile de armistițiu) - 43, 14 noiem., 2 - 4 ● **În amintirea asesorului Ștefan Jianu** (se constituie fundația "Ștefan Jianu" pentru ajutorarea elevilor nevoiași). **"Românul"** (organ al P.N.R. a reapărut la Arad, redactor șef - Ion Clopoțel). **Adunarea populară de la Ohaba Bistra. Organizarea satelor** (continuă). **Tricolorul românesc** (arborat pe clădirile gărzilor naționale). **Bucovina** (primește trupele române). **Dobrogea** (revine statului român). **Basarabia de Nord** (eliberată de sub austrieci). **Trupele sârbești** (în Banat). **Armata României** (în Ardeal). **Apel** (către învățătorii din granița militară) - 44, 21 noiem., 4 ● **Adunarea Națională de la Alba Iulia** (relatare de reporter). **Scrisoare deschisă** (constituirea C.N.R. în zona Mehadia). **Manifestul națiunii române către popoarele lumii** (împlinirea idealului de unitate națională și de respect pentru alte popoare). **Adunarea învățătorilor din graniță** (constituirea Consiliului național al învățătorilor). **Cum s-au retras nemții din România. Cât timp se mai plătesc ajutoarele de război. În caz că vine România** (rezistentă la bande nu și la trupele regulate). **340 miliarde despăgubiri** (va plăti Germania, Franței). **Conferința de pace** (va fi la Haga). **Austria germană** (pretinde de la Ungaria comitatele: Pojon, Moson, Sopron, Vas). **Sălbăticia de la Iosikafalva** (contra populației românești). **Câte soldații români** (să dea ascultare C.N.R.). **Armata română a trecut Carpații** (în Maramureș, la Blaj) - 45, 28 noiem., 3 - 4 ● **Fundațiunea asesorului Ștefan Jianu. Delegații caransebeșeni care au participat la Marea adunare națională de la Alba Iulia. Consiliul dirigent** (din Ardeal, Banat și Ungaria - componența sa). **Conferința sanitară** (pentru secții sanitare în comune). **Cazuri de moarte** (Cornel Sturdza - Șoșdea, pr. G. Lupșa - Blaj). **Protopop al Oraviței** (dr. Iacob Lazăr). **Telegramă** (trimisă guvernului de la București de Marea adunare națională de la Alba Iulia). **Armatele române în Ardeal. "Opinca"** (periodic săptămânal, Vârșeț). **"Legiunea Română"** (săptămânal, Oravița). **"Biblioteca Sămănătorul"** - 46, 5 dec., 3 - 4 ● **Fundațiunea asesorului consistorial Ștefan Jianu** (a sporit cu 3570 cor.). **Personal** (ep. Miron Cristea a plecat la Sibiu). **Marele sfat al națiunii române din Banat, Ardeal și Țara Ungurească** (întrunit în prima sa ședință). **Comitetul național român din Bozovici** (a alcătuit garda naț. din loc.). **Biblioteca Sămănătorul. Biblioteca Șt. Jianu** - 47, 12 dec., 3 - 4 ● **Pertractările pregătitoare de pace** (au început la 17 dec. 1918). **Armistițiul cu Germania** (cu Austro-Ungaria s-a prelungit). **Armata română** (până la Năsăud și Deva). **Sârbii opresc intrarea ziarelor** (în zona ocupată de ei). **Fundațiunea Șt. Jianu** (a crescut cu 4220 cor.). **Armata americană**

(spre Berlin). **"Calendarul Românului"** (pe 1918) - 48, 19 dec., 3 ● **Restanțierii** (plății abon. "*Lumina*"). **Personal** (ep. Miron Cristea a revenit de la București unde a fost însoțit de Cornel Corneanu). **Distincții** (dr. Miron Cristea și dr. Cornel Corneanu). **Ioan I. C. Brătianu** (numit ministru al României). **Alegerile pentru Constituanta României** (martie 1919). **Vin dorobanții** (până la Oradea și Cluj). **Gazetă oficială** (a Cons. dirigent apare al Sibiu, red. T. V. Păcățean). **Sașii** (se alătură românilor). **Sârbii vor evacua Banatul** (vin trupe franceze conduse de gen. Berthelot). **Ștampilarea bancnotelor** (trimise de banca generală română). **Generalul Mackensen internat** (la Budapesta). **Generalul Berthelot** (despre românii de dincoace de munți). **Declarația noului guvern Brătianu**. **Congresul inginerilor români** (la Sibiu). **Calendarul Românului** (pe 1919) - 49, 26 dec., 3 - 4 ● **Invitare la abonament** (la "*Lumina*"). **Rectificare** (Comunicat al tupelor sârbești precizează că nu se vor retrage din Banat). **Spre știre** (numărul următor al "*Lumini*" va apărea în ziua de Anul Nou). **Înștiințare** (se reiau cursurile la Inst. diecezan din Caransebeș). **Parastas** (pentru Ștefan Jianu). **Berthelot** (întâmpinat cu flori pe traseul Orșova Timișoara). **Invitare** (progr. cultural dat de Reun. de cântări și muzică Csb.). **Biblioteca Ștefan Jianu** (s-a pus la dispoziția publicului). **Trupele române** (în nordul și vestul Ardealului). **Cursul coroanei** (un leu = două cor.). **Fapte în Cornereva** (se serbează marele act al unirii de la Alba Iulia). **Pescuitori în tulbure** - 50, 2 ian. 1919, p. 4 ●

În loc de concluzii

Imaginea de ansamblu a activității tipografice și de librărie prestată de acest stabiliment cultural/economic diecezan între 1885 și 1918 se poate obține numai alăturând demersul analitic și bibliografic de mai sus, conținutului monografic din volumul următor privitor la cuprinsul și semnificațiile "Foi diecezane" - un periodic longeviv de mare interes în publicistica românească. Cele două componente monografice fac parte dintr-un tot unitar, oficiosul diecezan fiind organic legat de producția de carte (multe dintre titlurile publicate în editură proprie, mai ales ale autorilor locali, apărând mai întâi în paginile acestui săptămânal, și apoi în volum), cât și de activitatea de librărie, la care se adaugă latura economică. De aceea, formularea unor concluzii parțiale, trunchiate, aici, la sfârșitul primului volum, ar frăcționa unitatea semnificațiilor de ansamblu a operei tipografice realizate în acest important centru de cultură și spiritualitate ortodoxă românească.

a) Bibliotecile deținătoare de carte și periodice catalogate

BACR	= Biblioteca Academiei Române
BAstra-S	= Biblioteca județeană Astra Sibiu
BCU-CIN	= Biblioteca Centrală Universitară Cluj Napoca
BCUT	= Biblioteca Centrală Universitară Timișoara
BEA	= Biblioteca Episcopiei Aradului
BEC	= Biblioteca Episcopiei Caransebeșului
BjBv	= Biblioteca județeană Brașov
BjT	= Biblioteca județeană Timișoara
BMB-T	= Biblioteca Mitropoliei Banatului Timișoara
BPI-R	= Biblioteca județeană "Paul Iorgovici" Reșița
BSS	= Biblioteca Sf. Sinod București
BTO	= Biblioteca Tata Oancea Bocșa
CAVRR	= Colecția de artă veche românească / protopopiat ort./ Reșița
MICS-R	= Muzeul de Istorie al județului Caraș-Severin, Reșița

b) Periodice consultate

AI-V	= "Albina", Viena, 1866-1876
AAcR	= "Analele Academiei Române", București, 1880 - 1918
AFG	= "Analele Fundației Gojdu" Sibiu, 1885 - 1900
AAC	= "Anuarul Academiei Teologice Ortodoxe Române a Caransebeșului 1919-1939", Caransebeș, 1940
BSc	= "Biserica și Școala", Arad, 1877-1891
Con	= "Concordia", Viena, 1864-1866
CR	= "Calendarul Românului", Caransebeș, 1888-1918
Drap.	= "Drapelul", Lugoj, 1901-1918
Econ.	= "Economia", Caransebeș, 1905-1909
Familia	= "Familia", Pesta, Oradea, 1865-1906
FD	= "Foaia diecezană", Caransebeș, 1886-1918
L	= "Lumina", Caransebeș, 1918
Luc	= "Lucafărul", Budapesta, Sibiu, 1902-1914
Lucrul	= "Lucrul", Caransebeș, 1905-1906
Lumina	= "Lumina", Arad, 1872-1876
Luminătorul	= "Luminătorul", Timișoara, 1880-1886
Protoc. sin. ep.	= Protocoalele sinoadelor eparhiale ale diecezei gr. or. române a Caransebeșului, 1870-1918
SiR	= "Sionul Românesc", Viena, 1865-1867
TeIR	= "Telegraful Român", Sibiu, 1865-1918
Tran	= "Transilvania", Brașov, Sibiu, 1868-1918
Tr.	= "Tribuna", Arad, 1896-1912

- Bocșan, Nicolae. **Contribuții la istoria iluminismului românesc**, Ed. Facla, Timișoara, 1986
- Botiș, Teodor. **Monografia familiei Mocioni**, București, 1939
- Bona, Petru. **Caransebeș. Contribuții istorice**, Caransebeș, 1989
- Cipăianu, George. **Vincentiu Babeș 1821-1907**, Ed. Facla, Timișoara, 1980
- Cosma, Aurel. **Istoria presei românești din Banat**, Timișoara, 1932
- Cosma, Aurel, jun.
Cornean, Nicolae. **Bănățenii de altădată**, Timișoara, 1933
- Corneanu, Nicolae.
/Mitropolit/ **Monografia eparhiei Caransebeșului**, Caransebeș, 1940
- Degelmann, Al.
Diaconovich, Corneliu. **Quo vadis?**, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1990
- Ghidiu, Andrei,
Iosif Bălan. **Bibliografia română**, București, 1879-1890
- Groza, Liviu.
Iliescu, I. **Enciclopedia Română**, Tom I-III, Sibiu, 1898-1904
- Iorga, Nicolae. **Monografia orașului Caransebeș**, Caransebeș, 1909
- Luchescu, Gheorghe. **Oameni care au fost**, Caransebeș, 1994
- Lupaș, Ioan.
Marchescu, Antoniu. **Academia Română și Banatul 1866-1920**, Timișoara, 1982
- McLuhan, Marshall. **Observații și probleme bănățene**, București, 1940
- Oalide, Petru. **Lugojul - vatră a unității naționale**, București, 1994
- Păcurariu, Mircea. **Din istoria Transilvaniei**, București, 1988
- Grănicerii bănățeni și Comunitatea de avere**, Caransebeș, 1941
- Galaxia Gutenberg. Omul și era tiparului**. București, 1975
- Lupta pentru Limbă românească în Banat**, Timișoara, 1983
- Dicționarul teologilor ortodoxi români**,

- Popescu, Ionel. **București, 1996**
Contribuția teologilor caransebeșeni la dezvoltarea studiilor biblice românești, Caransebeș, 1996 (mss.)
- Popovici, George. **Istoria românilor bănățeni, Lugoj, 1904.**
Publicații periodice românești vol.II, Ed. Academiei Române, București, 1969
- Pușcariu, Ilarion. **Metropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania, Sibiu, 1900**
- Răduică, Georgeta,
 Răduică, Nicolae. **Calendare și almanahuri românești, 1731-1918, București, 1981**
- Suciu, I.D.
 Constantinescu, R. **Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980**
- Suciu, I.D. **Monografia Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977**
- Suciu, I.D. **Unitatea poporului român, Ed. Facla, Timișoara, 1980**
- Vasilescu, Stelian. **Publiciști precursori ai Marii Uniri, Ed. Facla, Timișoara, 1988**
- Velia, Nicolae Tincu. **Istoria bisericească politico-națională a românilor /.../, Sibiu, 1865**
- Vintilescu, Virgil. **Secvențe literare. Repere literare bănățene, Ed. Facla, Timișoara, 1987**

L'IMPRIMERIE ROUMAINE DIOCESAINE DE CARANSEBEȘ 1885-1918

Cet ouvrage représente la première partie d'une étude monographique (en deux volumes) concernant l'histoire de l'imprimerie (en roumain) du diocèse orthodoxe roumain de Caransebeș, pendant 1885-1918.

Ce premier volume, donc, contient dans sa structure un exposé au sujet de conditions historiques de fonctionnement du diocèse après 1865 (quand sa résidence revient à Caransebeș) respectivement les démarches de l'évêque Ioan Popasu pour fonder l'imprimerie et la librairie diocésaines; puis, est présentée, dans sa diversité, la production typographique (livres, publications périodiques, autres sortes d'impressions), moins le hebdomadaire "*Foaia diecezană*", publication officielle du diocèse (laquelle monographie sera réalisée dans un tome distinct).

On sait que, avant de 1865, pendant plus d'un siècle, à cause des conditions historiques défavorables, l'église orthodoxe roumaine de Transylvanie et de Banat a été sous la tutelle de l'église serbe, pendant ce temps sa situation générale s'était détériorée. Après sa renaissance, en 1865, ont été nécessaires des énormes efforts pour réorganiser ce diocèse, en sa structure entière. Ainsi, l'évêque Ioan Popasu, entouré par des personnalités d'élite, refait, peu à peu, la force économique, financière, culturelle du diocèse, il organise l'école théologique et pédagogique, respectivement les écoles populaires, il prend l'initiative pour fonder des réunions culturelles et professionnelles, il stimule les fondations des associations économiques et pour épargner, aussi ont été bâtis des nouveaux édifices culturels. Ainsi, sont créées les conditions pour fonder une imprimerie (déc. 1885) et une librairie (mars 1886). En cette façon, il est possible faire, d'une part, une vaste diffusion culturelle et d'autre part, se renforcer progressivement la fortune financière du diocèse.

Dans des sections distinctes est présentée chaque partie du établissement diocésain (imprimerie et librairie): sa fondation, sa dotation matérielle, sa organisation intérieure, son personnel de spécialité etc.

La plus part de cet ouvrage contient la présentation de la production typographique d'ici. Ainsi, après un exposé général, on échelonne distinctement la production de livre et respectivement la production de publications périodiques, chacun étant présentée l'alternance de la démarche analytique avec le déroulement bibliographique. En ce qui concerne le livre, il est réalisé le catalogue général alphabétique par auteurs des livres y parus avec des détails en regardant leurs contenu et des autres particularités. Ce catalogue est précédé par une courte analyse structurale, où on remarque la diversité des domaines

thématiques (littérature, religion, histoire, législation, médecine, pédagogie et surtout des manuels scolaires).

L'imprimerie diocésaine a assuré avec de manuels scolaires, en roumain, pour des domaines importants, parmi: religion, la langue roumaine, géographie, sciences naturelles, même la musique; parmi les auteurs: Petru Barbu, Iosif Olariu, Enea Hodoș, Iosif Bălan, V. Măndreanu, B. Szörény, A. Sequens. Dans le domaine de la littérature, ont été imprimées quelques oeuvres des grandes écrivains roumains, parmi: Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, Eminescu, Odobescu, Coșbuc, Vlahuță, aussi des quelques auteurs de l'endroit moins importants.

La création populaires roumaine, de Banat et de les autres parages roumains, est bien représentée par des morceaux de collections réalisées de Alecsandri, E. Hodoș, A. Corcea, D. Cioloca. Il y a, aussi, des ouvrages d'histoire, des études de grandes événements de Banat, ou des monographies de localités (Caransebeș, Bocșa, Alibunar, Măidan, Pătaș) aussi que de personnalités (I. Popasu, Iancu de Huniade, Visarion Sarai, Chiril Lucaris). Dans deux livres on donne des conseils sanitaires, puis on trouve des livres de domaine législatif: règlements, statuts, instructions administratives etc.

Lié de l'activité de l'enseignement, on publie des ouvrages pédagogiques et d'orientation didactique.

La production de publications périodiques est présenté par des groupements selon la périodicité: annuelles, mensuelles, hebdomadaires. Chaque titre est présenté par leurs significations générales et par leurs contenus bibliographiques, sur des domaines et des divisions afférentes. Parmi les titres décrits bibliographiquement se trouve "*Calendarul Românilui*", paru 1888 à 1949, avec un riche contenu littéraire, historique, des conseils économiques, des annonces commerciales, de fotos (aujourd'hui, des précieux documents). Les annuaires de l'Institut diocésain de 1910 - 1918 offrant des riches informations concernant l'histoire de cette école théologique; mais les publications périodiques "*Economia*" et "*Lucrul*" contiennent des précieux conseils pour les milieux ruraux. À ceux-ci, on ajoute l'hebdomadaire "*Lumina*", paru à Caransebeș, en 1918, qui par son contenu, a contribué à la diffusion de la culture et pour la formation des sentiments moral-religieux des lecteurs, dans les derniers mois d'apparitions étant un facteur de vraie importance dans l'incidence de l'Union nationale de Dec. 1918.

Cette étude met en évidence le contenu documentaire des "*Protocolalele sinoadelor eparhiale*", en attirant l'attention sur deux aspects: le premier vise la relation bienfaisante: l'intellectualité - l'église, respectivement l'activité des personnalité d'élite comme députés synodaux, l'auteur en rédigeant un fichier concernant les députés synodaux (prêtres et laïques), en offrant, ainsi, un miroir sur l'élite roumaine attachée directement à l'église orthodoxe. Un autre aspect important trouvé dans les "*Protocolale*" est représenté par paroles prononcées par les évêques de Caransebeș en ouvrant les séances des synodes diocésains

- des authentiques synteses de réflexion, de sagesse épiscopale. Ces discours contiennent les idées principales qui ont été à la base de l'orientation générale de l'activité diocésaine dans la période en discussion, et d'ici, leur valeur documentaire pour l'historien. En fin, cette étude peut servir comme le guide dans le vast materiau documentaire offert par l'héritage typographique de Caransebeș.

DER RUMÄNISCHE BUCHDRUCK IN DER DIÖZESE CARANSEBES 1885 - 1918

Zusammenfassung

Dieses Buch ist der erste Teil einer monographischen Studie über die Geschichte des Buchdruckes in rumänischer Sprache in der rumänischen orthodoxen Diözese von Caransebeș während der Zeitspanne 1885 - 1918.

Im ersten Teil des Buches werden zuerst die historischen Bedingungen dargestellt in denen die Diözese nach ihrer Neugründung im Jahre 1865 existierte. Der Verfasser schildert die Bemühungen des Bischofs Ioan Popasu um die Gründung der diözesanen Buchdruckerei und der Buchhandlung. Es folgt die Darstellung der Veröffentlichungen (Bücher, Periodika u. a.). Dabei haben wir das Wochenblatt "*Foaia diecezană*" weniger besprochen weil wir diesem eine Monographie widmen wollen.

Es ist bekannt, daß vor 1865 für mehr als eineinhalb Jahrhunderten die rumänische orthodoxe Kirche aus dem Banat und aus Siebenbürgen der serbischen Kirche unterstellt war, was zur ständigen Verschlechterung ihrer Lage geführt hat. Nach ihrer Neugründung im Jahre 1865 war ein großer Organisierungsaufwand notwendig. Der Verfasser schildert die wichtigsten Etappen der wirtschaftlichen, finalziellen und kulturellen Neuorganisation der Diözese. Zusammen mit der Elite der rumänischen Intelligenz des Banats gelingt es dem Bischof Ioan Popasu die wirtschaftliche und finazielle Lage der Diozöse wiederherzustellen. Er reorganisiert die theologische und pädagogische, sowie die Volksschulen, gründet kulturelle und Berufsvereine, unterstützt die Gründung von Wirtschafts - und Sparvereinen. Es bildeten sich so die Bedingungen heraus für die Gründung der Diözesandruckerei (Dezember 1885) und einer Buchhandlung (März 1886). So wird einerseits kulturelle und Bildungsarbeit geleistet und andererseits das Vermögen der Diozöse vergrößert.

Es werden beide Abteilungen der diözesanen Institution vorgestellt, ihre innere Organisation und materielle Ausstattung.

Der größte Teil des Buches wird vom Kapitel über den Buchdruck eingenommen. Nach einer allgemeinen Vorstellung wird der Buch - beziehungsweise die Periodikadruck analysiert. Was den Buchdruck betrifft so wird der Katalog aller hier gedruckten Bücher hergestellt. Der Verfasser bringt hier auch eine Analyse der Thematik der gedruckten Bücher und hebt ihre Vielfalt hervor (Literatur, Religion, Geschichte, Medizin und insbesondere Schulbücher).

Die Druckerei der Diözese von Caransebeș hat die rumänischen Schulen mit Büchern versorgt in den Fächern: Religion, rumänische Sprache, Geographie, Naturwissenschaften und Musik. Zwischen den Verfassern der Lehrbüchern zählen wir Petru Barbu, Josif Olariu, Enea Hodoș, Iosif Bălan, V. Măndreanu, B. Szören. Es wurden bedeutende Namen der rumänischen Literatur gedruckt, wie Mihai Eminescu, Gr. Alexandrescu, Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Alexandru Vlahuță u. a. Gleichzeitig veröffentlichte man aber auch lokale Autoren und Volksliteratur.

Im Bereich Geschichte wurden Werke über bedeutende historische Ereignisse aus dem Banat aber auch Ortsmonographien veröffentlicht (Caransebeș, Alibunar, Pătaș, Maidan). Auch Monographien von verschiedenen Persönlichkeiten wurden hier gedruckt (I. Popasu, Iancu de Hunedoara, Visarion Sarai, Chiril Lucaris). Auch die Bücher zum Thema Sanitätswesen, Gesetzgebung, Pädagogie u. a. darf man nicht vergessen.

Die Gruppe der Periodika wird aufgrund der Dauer ihrer Periodizität behandelt: Jährliche, monatliche und wöchentliche Erscheinungen. Unter den bibliographisch beschriebenen Titeln befindet sich "*Calendarul Banatului*" der zwischen 1888 und 1949 in Lugosch erschienen ist. Der Kalender brachte literarische und historische Stücke, Ratschläge für den Landsmann, Reklamen, Fotos usw.

Das Jahrbuch des Diözesaninstituts das zwischen den Jahren 1910 - 1918 erschienen ist bringt viele Informationen über die Geschichte dieser theologischen und pädagogischen Schule und die Zeitschriften "*Economia*" und "*Lucrul*" enthalten zahlreiche Ratschläge für die Landleute.

"*Lumina*" die seit 1918 in Caransebeș erschienen ist war eine Kulturzeitschrift und trug zur Bildung von moralischen und religiösen Gefühlen der Banater Bewohner bei. Die Zeitschrift trug in entscheidender Weise zur Vereinigung mit Rumänien bei.

Die Sitzungsprotokolle der Diözesansynoden werden ausgewertet. Der Verfasser hebt hier die Rolle hervor, die Zusammenarbeit zwischen der Intellektualität und der Kirche gehabt hat und beschreibt auch die Tätigkeit der Sinodabgeordneten (sowohl Geistliche als auch Laien). Es wird auch eine Liste mit den Abgeordneten im Sinod gebracht. Auch die Reden der Bischöfe bei der Eröffnung der Synoden werden als Beispiel von Weisheit in Betracht gezogen und analysiert. In diesen Reden befinden sich die wichtigsten Ideen nach denen die Diözese geführt wurde.

Unsere Studie will ein Führer sein für die den Nachlaß der Diözese studieren wollen.

Cuprinsul Sommaire

Precuvântare, P.S.S.Dr. Laurențiu Streza	7
Avant- propos, par Dr. Laurențiu Streza, l'Évêque de Caransebeș	
Câteva precizări	11
Quelques précisions	
I. Tipografia diecezană. Librăria diecezană	13
L'imprimerie diocésaine. La librairie diocésaine	
1. Considerații preliminare	13
Considérations préliminaires	
2. Întemeierea tipografiei; aspecte organizatorice	18
La fondation de l'imprimerie; aspects d'organisation	
3. Librăria diecezană	25
La librairie diocésaine	
II. Producția tipografică	33
La production typographique	
1. Considerații generale	33
Considerations générales	
A. Producția de carte	39
La production de livre	
1. Scurtă privire generală	39
Court regard général	
2. Catalogul cărții	50
Le catalogue des livres	
B. Producția de periodice	88
La production des publications périodiques	
1. Periodice anuale	97
Publications périodiques annuelles	
a) Almanahuri, anale, anuare	97
Almanachs, annuelles	
b) Calendare ("Calendarul Românului")	101
Calendriers ("Calendarul Românului")	
c) Protocoale	131
Protocoles	
Personalități de elită deputați în sinoadele epahiale	141
Personnalités d'élite dans les synodes diocésains	
Cuvântările episcopilor caransebeșeni rostite în deschiderea sinodelor erparhiale	164

Les discours prononcés par les évêques de Caransebeș à
l'ouvertures des séances des synodes diocésains

2. Periodice lunare/bilunare	244
Publicatios périodiques mensuelles/bimensuelles	
a) "Economia"	244
b) "Lucrul"	252
3. Periodice săptămânale - "Lumina"	256
Publications périodiques hebdomadaires	

În loc de concluzii	293
Au lieu de conclusions	
Lista siglelor	294
La liste des sigles	
Bibliografie selectivă	295
Bibliographie sélective	
Rezumat	297
Résumé	
Ilustrații foto	
Illustrations fotos	

De același autor:

- **ECOURILE SCENEI**, studiul monografic, vol. 1, Reșița, 1994, 304 p.+ 54 p. foto.
- **VALORILE TIPARULUI EUROPEAN**, studiu-catalog (partea I, 1996, 56 p.; partea II, 1993, 98 p.; partea III, 1995, 116 p.), Editura Banatica, Reșița, 270 p.

ISBN 973-97994-0-X

● Consilier editorial: Petru CĂLIN ●

Foto și fotocopii: Ioan Voina

Tiraj: 700 ex. broșat

**Culegere și tehnoredactarea
computerizate, de: Mirabela Amarinei, Daniel Angheluș, Alina Miuța,
Melania Neagu, în coordonarea ing. Laura Șugar,
la INTERGRAF Reșița, România.**

PETRU CĂLIN

**TIPARUL ROMÂNESC DIECEZAN
DIN CARANSEBEȘ**

**TIPARUL
ROMÂNESC
DIECEZAN
DIN
CARANSEBEȘ**

